

NOVA ET VETERA

SVAZEK 29. V ČERVNU 1918.

Svatý Václav. Z Passionálu norimberského z r. 1475.

POŘÁD TOTÉŽ

KNĚZI DOBRÉ VŮLE, ALE SLABÉ VÍRY.

K zvláštnímu ověřování Zjevení Matky Boží na La Salettě Vám sloužiti nemohu. Nebralo by to konce. A zejména když vím, že toho nepotřebujete pro sebe, nýbrž pro ty, kteří sami vzdorujíce, přicházejí Vám pořád s pochybnostmi o pravosti jeho. Vše, čeho k prozkoumání Zjevení bylo třeba, učinil biskup Grenobleský Mnsgr Philibert de Bruillard, kompetentní k tomu tím, že v jeho diecési se zjevení stalo. Přečtěte si přece o tom jeho Doktrinální pastýřský list.¹ Jako když biskup tarbesský zjistil pravost Zjevení Lourdského, nesmí jiný biskup pravosti popírati, tak ani zde nesmí jiný biskup odporovati takovému doktrinálnímu rozhodnutí, neboť tím by Církev byla královstvím proti sobě rozděleným; jediný Papež by mohl zasáhnouti, když by bylo bludné. A coučnil Papež? Znovu to opakovati? Obdařil chrám La Salettský, o jehož založení mluví se v onom Pastýřském listě, privilegiem basiliky; korunoval sochu P. Marie; potvrdil řeholí Apoštolů Posledních Dob. Když půjde o ustanovení officia a svátku to-

¹ Vydán česky v VI. sborníku STUDIA.

hoto zjevení, nebude Papež teprve neb znovu pravosti Zjevení potvrzovati, nýbrž odvolá se jen na hotový již akt biskupův.

Námitka, že schválení církevní nevztahuje se ještě na sepsání Melaniino, jest stejně dábělskou kličkou. Odkud odjinud se zvědělo o Zjevení, nežli z vypravování Melaniina a Maximinova? Není přece pro spisy, kromě knih kanonických, v Církví jiného způsobu approbace, nežli dovolení otisknouti je, řečené *imprimatur*. A to spisku Melaniinu dáno bylo hned ponejprv a potom při rozličných vydáních mnohokrát. — Pochybuji, že by se Vám z Kongregací Římských dostalo odpovědi na věci tak zřejmé. Ostatně nedávno na nové lživé zprávy francouzského pobožného tisku, že Tajemství Melaniino jest na Indexu, kardinál Lepidi, člen kongregace Indexu a Sv. Officia, znovu písemně dosvědčil listem dne 19. prosince 1912 kardinálu Luçonovi, arcibiskupu Remešskému, že ani Zjevení ani Tajemství nikdy odsouzeno nebylo.

Účelem Zjevení není podati do budoucna *historický* postup událostí, a uvažuje-li se o jednotlivých dějích, třeba za základ bráti Zjevení, nikoli povrchní poznání skutečnosti. Právi-li se na př., že *nástupce Pia IX. nebude panovati dlouho*, dlužno zůstatí na tomto,

třebas Lev XIII. žil mnoho let. Přestávat *panovati*, kdo se dává v stálé kompromissy. — Práví-li se, že r. 1864 odpoután bude Satan, třeba jen rozjímati, a uvidí se, že v těch letech stal se ve světě duchovém opravdový převrat a nastává doba výjimečná.

Není kdy, o La Salettě se hádati, jest svrchovaně třeba, zvěstovati ji. Kdo sám La Salettě věří, ale zdráhá se, jsa knězem, o ní kázati a *všemu lidu*, jak žádá MARIA, velikou zvěst oznamovati, z ubožáckého důvodu, *sua-dente diabolo*, aby někoho nepohoršil nebo nepřišel v nelibost, jest podlým zrádcem Matky Boží, Jidášem Ježíšovým. A nezdá se, že by u nás bylo lepších.

KLASSICKÝ ŽALTÁŘ.

... K Vašemu přání, vydati totiž česky ve vhodné úpravě Žaltář, a to dle překladu kanovníka Dr. Melichara Mlčocha, nelze se zcela přikloniti. Kanovník Mlčoch totiž, jak víte, překládá církevní latinský text Písma Svatého do *latiny klassické*, aby prý se mu lépe porozumělo, a v tom smyslu ustrájí překlad český. To jest prostě — perversita. Což nebylo třeba strnulých forem latiny ciceron-

ské rozbítí, aby byly přelity v nový jazyk, jazyk Ducha Svatého, v latinu mystickou, schopnou pojmuti bohatství Písem svatých? Neznal-liž Svatý Jeronym, Doktor větší než nyní nější doktoři, dokonale latinu klassickou, byv vášnivým ctitelem klassikův a sám stylistou klassickým? a přec nepřekládal Pisma Svatého v řeč Ciceronovu, nýbrž jistě jediné tak, jak bylo možno Písmo přeložiti, a ač p. dr. Mlčoch tvrdí, že překlad Vulgaty jest jen překladem slov, výslovně praví Sv. Jeronym (v prologu ke knize Jobově), že překládá „brzy slova, brzy smysl, brzy zároveň obojí“. Překládal tak, jak chtěl DUCH SVATÝ.

Před nějakým rokem se psalo v novinách křesťanských i nekřesťanských s chválou o dru. Mlčochovi, že daroval „Národní Jednotě“ svůj statek v ceně 100.000 korun. „Národní Jednotě“, bezhlavé, blbé instituci tak čistě zednářské jako Sokolstva a Matice, v nichž ubozí obětavci národní, nevědomě slouží Velikým Lóžím, dávati peníze, a to ještě kněžské peníze, statek jaksi církevní! a v této době! Není znamením, že Ducha Páně dávno od sebe zapudil, mohl-li k radosti všech kůrů pekelných tak hanebně se zaprodati?

BIBLIOFILOVI JEDNOMU I JINÝM.

Píšete nám o knihy. Hlásívají se však někteří s projevy nadšení, a když jim své drahé svazky, v největších tísních vydávané, pošleme, za krátko nadšení v nich pohasíná, a vrátiti je se ostýchají a k náhradě se nemají. Knihy jako Leona Bloy nejsou totiž uměním jen pro umění. Nejen ukazují Pravdu a Krásu, ale dohánějí člověka, aby vstoupil na Cestu, aby *žil*, a kdo nemá opravdové vůle, odvrací se pak od nich jako od výčitek a horší se na ně. Tím méně stačí záliby jen „bibliofilské“, které Vás, jak píšete, ke knihám našim přivádějí. Bibliofilství po způsobu pražském jest hračkářství, jak ve vydávání knih — čím jest knížka titěrnější, tím jest asi bibliofilštější — tak zvláště v Bibliofilských revuích, jež čas od času nově se rodí, vystrčí vždy všecky známé fangličky a po několika číslech se všemi vážnými snahami a cíly hbitě se poroučejí. Neřadíme našich dosavadních knih nikterak mezi knihy krásně vypravené. Ohlížíme se po umělcích pro výzdobu knihy, ale k tomuto umění třeba kázně a pokory, aby umělec sloužil knize a ne kniha jeho marnivosti, a ovšem zvláštního talentu a zkuš-

nosti, jichž nedostatek velmi snadno se v tom prozradí.

Mimo to při prvním vydání překladů nelze ani podati překlad nejlepší; leckteré vady upozorují se, až se od práce poodstoupí, až jest vytištěna, a zejména v dřívějších překladech jest dosti sněti, jež se přichytává ve školách. Školy, hanebné byrokratické školy umožňují pravého ducha jazyka — jak už František Bartoš naříká — dávající zaň několik pravidel.

Jde nám nyní na prvním místě o to, aby jen knihy tyto byly vydány, a každá nová kniha jest vždy novým vítězstvím, uváží-li se strašná netečnost a všeobecný odpor k naší práci. Vydáváme knihy, jak právě v té chvíli možno, s vědomím, že to není vydání poslední.

BLÁZNOVSTVÍ BEZ KRISTA.

Panu Frant. F. v Brně.

Popřává se u vás pohostinství osobám i věcem nejrozmanitějším; přijměte tedy pod střechu i tyto knihy. Dostí se liší ode všech vašich, a mnohé z nich se pochopí teprve, až

člověk umírá; jen ti jim rozumějí už nyní, kteří vědí, že zemrou, a kteří se připravují. Bůh Vám tedy dopřej do té doby jasného rozumu a vědomí, neboť těm, kteří pochopí, otvírá se Nový Svět.

Vyprávěl mi onehdy pan H., navštívil mne zde, že Váš pan bratr jest — v blázinci. To mne překvapilo. Býval přece pan Osvald tak tichý, dobrého srdce, zábavný a nikdy se s nikým ani nepřel, a nyní prý zuří jako divé zvíře; a když p. H. ho chtěl navštívit, zrazovali jej, neboť prý jest hrůza viděti ho. Můj host vysvětluje tu katastrofu tím, že p. Osvald celé noci nespával a četl vždy až do rána.

Spokojiti se stakovýmto výkladem? Jaksi málo uspokojuje. A přece člověk maně hledá vysvětlení. Chcete věděti, čeho já se dohaduji na vysvětlenou?

Pro všechny možnosti v životě najdou se typy v životech Svatých, neboť ti žili nejplněji a — nejpestřeji, nikoliv nejsuchopárněji, jak si je představuje svět.

Hledal jsem tedy, přihodilo-li se některému Světcí, co potkalo p. Osvalda. Nepřišel jsem na žádného. O tolika Svatých se ví, že nejen celé noci bděli, ale při tom ani nejedli a nepili a trýznili se a namáhali šíleně, a přece žádný se nerozsužil a nezbláznil. Praví se

o některých jen, že láskou šileli. Jest však přece dosti takových zjevů ve svatých historiích, a to kolem osob Svatých. Znáte aspoň život Svatého Hilariona. Čte se o něm, jak k němu neustále přiváděli lidi vzteklé, kterých žádným úsilím lidským nebylo lze zkrotiti, nebo zase mladíky a dívky, jež horoucí láska rozumu zbavila. Říkávalo se takovým lidem *posedlí*. On svatým křížem je uzdravoval. Nyní jest množství takových lidí; neříká se jim *posedlí*, věda nalezla pro to nejrozmanitější učené názvy. Pro lidi takto postižené stavějí se paláce, kdež se chovají do smrti; na uzdravení jich se ani příliš nemyslí, hlavní věcí jest, aby se nemoc *konstatovala* a označila lékařským jménem. *Diagnosa* — toť zázrak moderní vědy lékařské! Když se někdo — a jsou jich denně legie — utopí, skočí z okna, zmrzačí se, zastřelí, píše se v novinách, že to učinil z nešťastné lásky, z nervosity, z omrzelosti života. Jindy by se bylo řeklo, že pro smilné žádosti neb skutky, pro netrpělivost a vzteklost, pro lenost a zbabělost zmocnil se ho zlý duch a zahubil jej.

Jsem člověk primitivní a nerozumím moderní vědě, i držím se výkladů starých; a ty mne uspokojují úplně. Nazvu-li však stav p. Osvalda posedlostí, mnozí, a snad vy sám,

se na mne pohorší. Stává se sice, že i Bůh odejme někomu rozum, úplně neb z části, ze svých svatých úmyslův, ale tomu se mi zde nechce věřit. Jakkoliv býval p. Oswald tak citlivý a laskavý k lidem, nikdy jsem z něho nepocítil záchvěvu pro něco věčného; buď byl v tajné vzpouře nebo naprosto lhostejný; do kostela nikdy nešel, k Svátostem jistě též nechodil. Takový stav nazývá se v Církvi hřešením proti Duchu Svatému; jest tedy div, opustil-li ho Duch Páně? Duch Svatý jest Duchem Síly; kdo odvrhuje tuto božskou sílu — a p. O. byl typem netečnosti — ironií Boží bere pak za ni sílu zvířecí, dábelskou.

Jsem snad bez citu pro svého kdysi přítele, nebo myslím, že jest ztracen? Jistě vytrpí strašné trýzně, zuření jeho jest snad jen bezmocným úsilím vyprostí se z pekla, ve kterém se svíjí jeho duch; nevěřím, že by byl úplně zbaven vědomí, co se s ním děje, ale nemá už sebe v moci, — jest v moci cizí, silnější. Církev katolická však má i pro takové ubožáky léky od Krista. Jako sám Pán tyto choré osvobozoval, tak i Apoštolům a jich nástupcům dal tuto moc. Jest to vymítání zlých duchův, *exorcismus*. Užívalo se této moci až do těch století, dokud pyšný rozum lidský nevyvšil se nad víru; neboť víry jest

k tomu potřebí. Nyní se ani nevěří, že by ďáblové jako bytosti trvali (patrně proto, že kritika a věda dosud jich nezjistila), a slovo posedlost považují i kněží za pohoršlivý neslušný symbol. Když jsem vyslovil kdysi své mínění o posedlosti za řeči s P. Aloisem Hlavinkou, autorem „Bludů a lží v dějinách“ a jiných kompilací, dal se mi do smíchu jako naivnímu a pravil s učenou vážností: „To bývalo za Krista a snad ještě v nejprvnějších dobách; ale nyní už tak jest všecko pro sáklé křesťanstvím, že něco takového není možno!“ Mínění dosti odlišné od mínění Františka Sušila, který již před polovicí minulého století napsal: *Svět namnoze odkřesťaněn jest. Andělé temnot mohou si věru blahopřáti, když odkřesťanění zdařilo se jim až tak, že kněží, dostavší proti nim tak velikou moc od Boha, už myslí ve svém obelstění a svedení, že to, čím jest svět nyní prosáklý, jest křesťanství. — V ďábla se ovšem věří tím méně, čím méně se věří v Boha, jak ukázal týž P. Hlavinka, jenž se horší, že v Propriu kněžského Breviře se uctívají světice německé, a jenž o velikých těch vyvolených Božích, jako jsou Hildegarda, Kunhuta, Nothburga, veřejně se vyjádřil slovy, jichž se hrozíme opakovati.*

Ritual Římský uvádí jistá znamení, po nichž se poznává posedlost. Není-li však znamení těch vždy přímo viděti, ukázala by se, kdyby k tomu neb onomu přistoupil věřící kněz, požehnal jej, pokropil jej svčenuou vodou (řádně svčenuou!), dotknul Svatými Ostatky a pod. Pouhou přítomností Svatých se ďábelstva projevovala, jako se posedlí ožyvali, kudy se bral Náš Pán. — Anna Kateřina Emmerichova dlesvých vidění „Života Páně“ nikdy téměř nemluví o posedlých, aby zároveň nejmenovala bláznů neb zuřivých; zmiňuje se též o domě v Jerusalémě, ve kterém byli chováni posedlí a blázni. (Jistá učená duchovní osoba, vidouc všude ve viděních Emmerichové tato spojení, přála si asi z ohledu na svět, aby za obojí voleno bylo v překladu jen označení „choromyslní“.)

Zdá se vám můj výklad nesrovnalým proto, že z tolika lidí nejen passivně, ale útočně pohrdajících věcmi Božími, přece jen málo kdo jest takto postižen? Leč myslím, že toto jest jen jedním, jaksi primitivním způsobem posedlosti, a že čím raffinovanější jest ďábelstvo, tím jest člověk takový před světem normálnější. A ostatně normálními, v užívání rozumu, jeví množství lidí, pokud zůstávají v zájmech buržoův, zájmech totiž nejméně

intelligentních zvířat; jakmile však je vyrušíte něčím lidským, vyšším, rázem poznáváte, že máte před sebou — blbce. Taková jest podívaná na svět této doby, kdy dle slov papeže Pia X. (v jeho první encyklice) *člověk v největší ztřeštěnosti vedral se na místo Boha a ... viditelný tento svět za chrám sobě zasvětil*. Těmito slovy, sotva nastoupiv v pontifikát, Pius X. dal pečet na dílo Leona Bloy, definuje před celým světem, co Leon Bloy dokládá všemi svými knihami: a knihy ty právě předkládám Vaší pozornosti.

JEŠTĚ STOKLAS.

Příteli knězi, jenž sešed s Cesty bral za vděk stoklasnými plevami a zhubeněv vrací se nyní k Jesličkám.

„... Se Stoklasem střetl jsem se též. Jest to pyšný heretik, jenž ne a ne svých bludů pochopit. Jest ubožák v theologii i filosofii. Vydává teď sborník, v němž ordinariatům chlapecky hloupě dokazuje (na obálce), že heretikem není. Nejlépe směr jeho osvětluje článek dra. Němce „historie ďábla“, který paráduje v jeho sborníku. Bývalo by bylo dobře bludy jeho rozebrat, jasně osvětlit, aby prohlédl“.

Opisuju tyto věty vašeho psaní, abyste viděl, že na své mínění, co by bývalo bylo vůči Stoklasovi dobře, odpověděl jste již v první větě sám. Nepochopil by, ani andělsky kdybyste mu mluvil. K pochopení jest třeba dobré vůle, a proto právě jsou nynější apologetové doktoři tak směšni a protivní, že se hádají s pitomci, kterých ovšem nikdy nezdolají. Nauka theologická jest svatá a není dovoleno dávatí svatého psům.

Leč napsal jsem již, že pan Stoklas ani není tak bludař, jako spíše něco jiného — a to p. Stoklas nejen pochopil, ale i uznal. Nejprve sice pochyboval, že praerogativy, jež jsme mu přisoudili, míněny jsou vážně, chtěl je slyšeti ještě „z úst v ucho“ před staršími lidu, chtěl, aby porotní sbor krajského soudu v Novém Jičíně mu je potvrdil, k čemuž mu úřadové své orgány propůjčily. Leč povolán byv k výslechu do Kyjova, řekl jsem a podpisem doložil, že za to, co jsem v Nova & Vetera o p. Stoklasovi napsal, úplně stojím, že vše míněno upřímně v pravém smyslu slova a že k vyjádření svého úsudku o díle Stoklasově volil jsem výrazy, které jedině správně vystihovaly moje poznání. Soudce v Kyjově mi už předem ohlašoval, že budu potrestán, jako loni, když jsem byl beze vší záminky zatčen, mi tam předem slibovali, že „si od toho spisování odpočineme“. — A hle, jaký obrat: za čas dostal jsem od krajského soudu z Jičina

oznámení, že p. dr. Stoklas svoji žalobu odvolává. Příčina tohoto couvnutí jest na snadě: Před porotou byli bychom totiž dokazovali a hračkou dokázali svou pravdu, a p. Stoklas byl by jako jeho „veliký filosof i theolog“ Abaelard „zjevil se nahý“, třebaž též „v nádherné bibliofilské úpravě“, nebo „v elegantní krabici“. Stoklasovi však stačila patrně naše ochotnost. S pomocí svého právního zástupce dra. Theodora Bartoška (volnomyšlenkáře?) vybral si jen několik slovíček z mého článku a ta podal k úvaze soudu; už jen k *okresnimu*. Při přelíčení dne 22. října trval jsem znovu, že moje slova nejsou pouliční epitheta, že dlužno je bráti v plném smyslu, a vysvětloval jsem, co znamená přezvykávati, co prtačiti, čemu se dí zmetek, proč nestačilo říci jen, že ta neb ona myšlenka jest blbá. Pan soudce se hlučně smál a připouštěl, že mám o Stoklasovi pravdu, a přiznával též výslovně, že nelze slov těch oddělovati a posuzovati je zvlášť beze vztahu na ostatní. Žalovati však celek, od toho žalobce předem ustoupil. Co tedy? Soudce zdál se na rozpacích; ale nedlouho. Substitut Stoklasova zástupce, dr. Derka, přítel K. Dostála-Lutinova, promluvil, že p. dr. Stoklas může napsati ještě deset knih krásných a že pan Stoklas žádá přísného potrestání. Přisvědčoval jsem aspoň po té stránce, že snad ani něco blbějšího napsati už nemůže.

Další, závěr soudu, mate všechny dohady o myšlenkovém postupu toho t. zv. soudce, leč by se snad něco usuzovalo z toho, jak se hned s počátku chlubil p. advokátu Derkovi, kolik procesů za dopoledne odbyli; a sám jsem i slyšel, čekaje tam dopoledne, ty křiky a hašteření v soudní místnosti, do čehož se mísily, jako zcela všední věci, přísahy, vše v jedné vřavě a shonu, jenže na těch, co odtud vycházeli, pramálo bylo zřítí *ovoce spravedlnosti, pokoj*. — Nuže t. zv. soudce náhle vstal, do postoje tvaru ξ , a z toho, co mluvil, zvěděl jsem, že se na mně žádá 50 korun, a když by nebyly dobytny, 48 hodin vězení.

Peníze takové jsou u mně věru nedobytny. A těch 48 hodin — nejsou mi dlužni ještě těch rovných 48 dní, co jsem tam byl bez jakéhokoliv přestupku zločinně vězněn v krušné době vánoční tohoto roku?

Co Stoklasa se týče, tolik jest jisto, že i kdyby tisíc jemu podobných se s ním spojilo na obranu, nebude on ničím jiným než jest.

„NÁŠ KALENDÁŘ“

zábavně poučný na rok 1914. Ročník I. Redaktor J. Ježek v Praze. Cyrillometodějské knihkupectví Gustav Franc. Cena 1 K.

Nikdo neposílá peněz. A nikdo ničeho nechce. Každý asi vážně obstarává pitomé „povinnosti stavu svého“, do nichž ho zapjal svět. Jen k větší úzkosti přijde tu a tam 90 h neb 1 K — tak se totiž, běda, pochopil náš povzdech: *Aspoň krůpěje!* — nebo se přitrousí 10 korun od toho, kdo už za mnoho svazků neposlal nic a slibuje v brzku další, kterých buď ani nepošle nebo bude jimi, zase několika korunkami, „vyrovnávati“ řadu svazků nových, na starší už zapomenuv. Takovými aktivy čelíme dluhům, útočícím stále v tisících. A když už jest největší psota, přinese kterýsi řas takovýto „*Náš kalendář*“.

Ale jindy bychom si této literatury ani nevšimli, a toto jest dílo opravdu poučné: jest třeba přiznati, že produktům knihkupců pobožných náleží prvenství nejen v pitomosti a hnusu, ale i v rouhání. Takového zhanobení věcí svatých, jaké viděti zde na vignetách měsíců, nenajde se ani v nejsprostších plátcích demokratických; a není to snad z neumělosti malířovy, jsouť to — jak hlásá nadšený úvodce J. Š. Baar — umělcem Thumou realizované

návrhy faráře Karla Procházky. Tu obrázek jakéhosi janka v kněžských rouchách, jenž s nosíkem jako fejfarka ohrnutým větrí do vzduchu v únorové oblevě, kráčeje uprostřed processí, ve kterém každá tvář jest sdělána jako tvář hlupáka. Tam ustrojena komedie z líbání Kříže na Veliký Pátek, tam ze Svatojanské pouti, na níž nábožní venkované zobrazení tak, jak je představují v prušáckých novinách; onde zase kněz o Božím Těle s Nejsvětější Svátostí mezi nadouvajícími se tlamami jakési postoloprtské bandy a zpěváky potvorně se šklebícími. Atd. Na texty prosou i veršem ani se nedíváme; jsou to titiž všudy přítomní autoři kněžští, a opovrzení nesmí se plýtvati. Ale až na konci, v okolí inserátů Elsafluidu, uchovali svým zbožným čtenářům p r o z a s m á n í též takovýto *vtip*:

„Katecheta: Pán Ježíš pravil: Nechte maličkých přijít ke mně... Viš-li pak, Aničko Krákorová, kdo ty maličké Pánu Ježíši přinesl? — Anička: Velebný pane, maličké ty přinesla vrána.“

Co jest, jářku, ještě svatého na zemi, aby toho tito darebáci neposvinili? Nebo jsou to úplní bezhlavci, jichž rukama už přímo pracují nejnižší ďábelstva?

Jak viděti, marno jest odmítati od sebe Zjevení La Salettské (ve kterém právě se vyčítá znesvěcování Jména Božího): tito všichni jistě jím sebevědomě pohrdli, a proto nyní sami mimovolně

vyjevují své odsouzení a jako gerasenští vepři vrhají se do jezer svých výkalů.

A kolik kněží v Čechách a na Moravě jest apoštoly tohoto tisku! *Imprimatur*? Toho pohřešují jen u věcí, které jsou jim nepříjemny v jejich zpronevěře. Ví však aspoň nejdůst. pán kardinál arcibiskup pražský, že lidové ty letteráty zdobí se na dvířkách obrazem a chvalořečí Jeho Eminence?

ANTONÍN LUDVÍK STRÍŽ

MINIATURY

Ani minorité, ani *res minores* nepropůjčily miniaturám svého jména. Ovšem tvořili mnichové, strážci kultury a literatury ve středověku a renaissanci, ty nádherné kodeksy, plné vzácného proplétaného písma a ozdobných majuskulí — kalligrafii, z níž povlovně vyrostla ilustrace. Jemným těm malbičkám, třetinovým pérem vytahovaným, jež brzy veliké místo, brzy nepatrný koutek stránky zaujímaly, dostalo se, poněvadž jako základní barvy užíváno nejvíce suříku (*minia*), právě od této barvy názvu *miniatur*.

Dějiny miniatury jsou nám na tomto místě lhostejny; kdo své znalosti chce obohatiti, ať se vzdělá v Janitschekových Dějinách německého malířství nebo ať čerpá nejpotřebnější vědomosti v Naučném slovníku, „nejdrahocennějším statku moderního člověka“. Budiž jen podotknuto, že mezi velikými miniaturisty 15. století ve Francii významný jest Jean Fouquet, v Německu Dürrer a v Itálii Liberale da Verona.

Rozkvět miniatury nemožno přenášeti, jak by absurdní duchové tak rádi, do doby egyptských svítků papyrusových. Hieroglyfy jistě působí na každého, kdo nevníkl v tajemství jich obrazů, groteskně, kdežto v malbách starých knih chorálních

zrcadlí se prostoduché cítění a srdečná naivnost rázu lidového. Kdysi poskytovaly analfabetům jediné možnosti, by rozuměli textům Svatých Písem, a na př. svitek s *Exultet* z 12. století, v Museo Civico v Pise chovaný, jehož posvátný dithyramb byl ve svátky přednášen, jest tak psán, že text mluvil knězi, obrázky obci.

Moderním lidem nejsou tyto věci tak vzdáleny, jak se na první pohled podobá. Když asi před 20 lety němečtí vydavatelé přivedli k životu moderní umění knižní, libovali si naši ilustrátoři v přetřžených, podivně utvářených rámcích, květech a ozdobách tak řečeného stylu mladých, kteréž často s textem ničeho neměly a proto rušivě se nesly. V následujících letech se přišlo k závěrečnému soudu, že dlužno, by výzdoba v knize ustoupila za text. Proč? Otevřeme-li třeba Lidové pohádky Musäusovy, vidíme, že obrázky Ludvíka Richtera, ne právě vždy malé a neznatelné, umístěné do textu, nikterak neruší, naopak ještě stupňují radost ze svěžího tónu vypravování. Podobným dojmem působí miniatury, vymanivší se z příliš primitivní techniky. Zvyšují půvab našich zamilovaných míst Bible, a právě jejich plasticky naivní způsob skýtá dětské radosti z toho, co se nábožensky zakouší, svěže umělecký výraz.

Snad se zdá, jako by tyto řádky chtěly vzhůru nohama obrátiti dosavadní zkušenosti knižního umění. Ptám se však: Jsou v umění zákony? V té chvíli, kdy postavíme zásady od mnoha neb málo let vyzkoušené za normu, ten tam jest další vývoj. Právě když se umění odvrátí od moderního principu výzdoby knižní a naváže na tradici dávno minulých dob, možno na základech, které po celá století znamenití umělci stavěli, stvořiti nové.

Dlužno jen jedno si vyjasniti. Do malířství miniaturního přichází nález knihtisku. Poněvadž byly řezané litery a dřevěné formy, psaní a malování knih stalo se v 16. stol. zbytečným; ale kdyby naši umělci nyní se jali sahati po starých dílech, vytvářeti abecedu podobnou těm, jimiž mnichové psávali, kdyby, snad lithografickým postupem, rozmnožovali kresby a potom je ručně kolorovali, mohli by dále rozvinouti dílo přerušené a zejména básním minulých věků, aspoň částem Bible nebo Danta atd., poskytnouti přiměřené výzdoby.

Jsem připraven na námitku, že miniaturisté bývali nezřídka jen nevalně nadaní malíři, jichž umění při velikých freskách selhávalo a právě pro malé místo zrovna vystačovalo. Taktéž mi není neznámo, že tito umělci někdy ani nenáleželi k cechu malířskému, nýbrž k řemeslnictvu, a že se jejich sprostné malování často považovalo za sotva hodné mzdy. Ba nechci zatajiti přátelům makavých číslic, že podle účetních knih, uchovaných v radnici v Perugii, Benedetto di Pietro da Mugnano, jemuž v červenci 1458 bylo uloženo vyzdobiti pérovými kresbami a miniaturami breviř pro klášter San Francesco, dostal za tuto práci 5 lir, a 31. prosince 1459 byl za několik písmen, jež maloval do převorské chorální knihy, odměněn dvěma liry a desíti soldy. A jak v Perugii, tak se platilo miniaturistům i jinde. Proti těmto číslicím však mohu na štěstí postaviti ceny, jimiž znalci umění a sběratelé naší doby hodnotí tyto malbičky známých i neznámých mistrův. Jeden z nejznamenitějších antikvářů Lipských nabízí právě v těchto dnech na prodej sbírku miniaturních manuskriptů a jednotlivých miniatur. Jedno *Officium Beatae Mariae Virginis* ze 14. století s 22 miniaturami, iniciálami a ornamenty

jest za 9500 marek, *Missale Romanum* z téže doby, černé a červené, psané italským gotickým písmem a ozdobené malbami neznámého lombardského miniatora, jenž miluje ozdobné postavy v jemně odstínovaných rouchách a úzkostlivě vykreslené hlavičky, jest za 22.000, a jiná díla, jichž pouhý popis vzněcuje žádost míti je, cení se na 7500 marek, 3000 marek atd. — Samotná iniciála E, v níž zobrazeno bičování Kristovo, ovšem z Žaltáře ze 14. století, jest za 1600 marek, leč možno získati jednotlivé písmeno, zlatě a barevně malované na pergameně, bez vmalovaného obrázku, již za 60 marek.

Co se mi z toho cenničku zvláště jeví hodno zmínky, toť několik slov předmluvy, jež pěkně charakterisují povahu miniatury: „Stěží má který jiný druh uměleckých děl tak silnou moc vzbuzovati tichou, vnitřnou a hluboko vnikající radost, jako umění illuminační. Jako zlatem a šperky zatíženy, drahým kamením ozdobeny jeví se stránky těch vzácných knih, jež umělá ruka mnichova neb *enlumineurův* pokryla malbami.“

Když jsem ponejprv stál před miniaturami *Libreria Piccolomini* v domě Sienském, přišla mi myšlenka, nemohlo-li by některé vydavatelství, vším potřebným vládnoucí, vydati Evangelium starým písmem, s reprodukcemi skvostných miniatur *Liberalda Verona*. Dnes toto přání vyslovuji a věřím, že každý přítel knih, který by takové dílo mohl nazvati svým, brzy by je považoval za svůj nejlepší statek.

M. K.

„Jeho příbuzní jsou vesměs millionáři: nebude dobře, nechati to s ním dojíti k přelíčení.“

Ú V O D

I

Ve chvíli, kdy lidé svojí si právo rozhodovati o *a*
právech Svaté Stolice, kdy zviklávají úctu, povin-
nou nejstaršímu a nejvznešenějšímu z Trúnů, chci
ukázati jeho hluboké základy. Půjdu ke kořenu Moci,
v níž byly uloženy zárodek a důvod bytí Mocností
Evropy; odkryju SKÁLU (Pierre, Petr), na níž Bůh,
buduje Církev, postavil moderní Společnost.

II

Moderní společnosti spočívají na svobodě dítek *b*
Božích. Souhrn přijatých pravd a vykonávaných
ctností tvoří v nich, co slove mravy; a z mravů
Blanc de Saint-Bonnet, *Neomylnost*.

rodí se zákony a řády, které přivádějí k jich úrovni, co by bylo jich nižší. Vše jest duchovní v tomto podivuhodném mechanismu; neboť kdyby zákony předcházely mravy, tu mravy by zase předcházely svědomí, nebo věření již ustálené. V podstatě celou Společností pohybuje pravda.

- c Soustava naší civilisace otáčí se kolem Neomylnosti, aniž ji vidí. Zákony, pravíme, spočívají na mravech, mravy na svědomích, svědomí na povinnostech, a povinnosti na duchovní Autoritě, která je osvětluje a předpisuje. Bez Neomylnosti věření, mravy, zákony a instituce postupně by poklesly; moderní Společnost by zmizela. Jako vznešené ctnosti, i veliké pravdy unikají pohledu davu, který se z nich těší, aniž o nich ví.

Ale vzdalováním se pravdy lidé ji ztrácejí z dohledu a hrouží se sami v noc. Vnitřní pýcha, dál a dále zatemňujíc myšlení, olupuje je teď o smysl těchto prvních ideí, na něž vše se poutá pro ně na zemi. Jejich rozum slábné. Vycházejí z nicoty, ne-

vědí, kterak jsou vázáni v zázračný kruh bytí, a zapomínají, že nic netrvá na tomto světě než živoucím kořenem v Bohu! Kdyby nebyli všeho dostali, pochopilo by se, že lidé chtěli by vše odvozovati ze sebe. Již teď věří, že na jejich světlech, na jejich vlastní výrobě jest Společnost usazena. Kráčeji ku jisté pohromě. Axiomata a práva mizí. Ti, kdož dělají dnes zákony, kdož snaží se znovu naléztí nějakou víru, založiti autoritu pozitivní, a usaditi zase národy v pokoji, měli by se přece tázati, na čem toto shromáždění spočívá. Nedostává se době nejvážnějších idejí; Revoluce zaměstnavši nás svými sny, vyrazila nám z paměti všechny veliké věci.

Kde kdo se zabývá Společností; ale společnost *d* jest mezi bytostmi rozumnými, a Církev tvoří tři čtvrtě lidí rozumných, vlády tvoří ostatek. Není možno sevřiti a obmeziti Církev, by nevzrostla síla, která ji nahradí. Nevzpomene si tedy člověk, že jest bytostí svobodnou, že jeho činy vyplývají z jeho vůle, jeho vůle z jeho svědomí, jeho svědomí z pravdy? Zmen-

šiti víru, toť zmenšiti samého člověka a nahraditi ho zákonem. Tato náhrada se jmenuje despotismem a právě tím nám hrozí doby, v něž se chystáme vstoupiti.

e Buď Víra nebo zákon. Ve věku, v němž kde kdo rozumuje, jest zjevná nezbytnost stanoviti základ rozumování. Politika nemůže všeho, a to by bylo nahraditi člověka. Jak ji svrhnutí, jak vrátiti lidem pramen jich určení, to nemůže vyjíti leda z jejich svědomí. Až dodnes instituce a zákony nám přicházely z mravů, mravy z našeho věření, a člověk zůstával svoboděn až na konec své cesty. Dejte pozor, ať se nezvrátí dnes tento posvátný postup; ať vám vše právě jako v Starověku nepřichází od Státu!

f Doba se právem zabývá svobodou. A bude jen ještě její panství obmezeno, obmezí-li se víra. Již to, co se neděje přirozeněji úkonem věření, vykonává se mocí zákona a peněz; despotismus vzrůstá u lidí.* Mělo by se viděti, že strašným poblouzením

* Od té, co jest v Evropě protestanfismus, jen despotismem se dosahuje vlády.

usiluje se nahraditi Církev Státem, totiž převrci od základu jejich vzdělanost. Již dlouho se jde touto cestou. Člověk jest naplněn, člověk jest kořistí myšlenek, které ho strhují v služebnost; v klamu, který ho utlačuje, jmenuje osvobozením úpadek a otroctví, a otroctví jmenuje svým uvolněním . . . Kéž unikne tenatům lži, a nechť se naučí tady svému právu! Svoboda jest v tom, že neposlouchá než Boha: vše jest svobodno v říši duší, a jejich podrobenost jest stále jejich láskou. Člověk neroste než ve světle. Nebylo by nižádné svobody na tomto světě, kdyby Bůh tady neudržoval pravdy. Netřeba klásti důrazu na řád politický a příliš ho dbáti tam, kde se dbá řádu mravního . . .

Lidé necení si příliš toho, že mají Církev na zemi, g
totiž že mají Ježíše Krista mezi sebou: mezi sebou Toho, který je vyvedl z bývalého otroctví a zjednal jim civilisaci. Aspoň nezdají se nikterak býti si tím dosti jisti; mysleli by zcela jinak! Obecně se myslí o Církví, že jest to jakási společnost, která se při-

pojuje k Státu, jakýsi celek, který vlastně se ustavuje svým vlastním životem méně než opatrným odlučováním od bludu. Církev není výhonek, jest kořen; není též nějakým kolektivním sjednocením, ale jest jednotou organickou; jest to skutečný strom, který čerpá svou mizu ve věčném Slově, jehož jest prodloužením.

h Církev jest na zemi Tělem živým, jehož ústrojnost jest od Ježíše Krista, jak uzmíme, jen co blíže přihlédneme. A svatý Pavel nejmenuje ji přímo Tělem, Tělem Ježíše Krista, než aby od počátku oddálil od nás myšlenku o prostém seskupení. Posléze Církev nezastupuje nikterak Ježíše Krista jako poslanci zastupují kněze; představuje ho samého v jeho světle a jeho milosti, v celé jeho autoritě. Ježíš Kristus žije v ní, Církev jest prodloužením jeho pobytu na zemi, jeho ustavičným vtělováním se u lidí. V tomf jest její vznešená skutečnost.

III

Dnes lidé odvrhují studium Písma jako cosi příliš vzdáleného myšlení a obyčejných středisek zřejmostí. Myslí, že Církev má již své zvláštní způsoby, jimiž sebe dokazuje a jež unikají přirozené zřejmosti. Její jistota jest příliš křiklavá, nad všelikou jinou jistotu se vynášející, protože místo aby jen procházela naší duší, vychází přímo od Boha. Ale takové smýšlení zastírá v nich jen topornost ducha nebo ironii hořké pochyby. Zabráni přírodou, lidé nechávají uhasnouti v duších nejvyšší světla. Ačkoliv příroda, vzata se stanoviska svého bytí a svých zázračných zákonů, příroda jevila by se též zázrakem jistočně zcela božským, prostota a zdravý smysl, které charakterisují její fakty, jsou jedinými body, které jediné pouťají pozornost v tuto hodinu. Nechtějí již býti vyrušováni ze svých vědeckých návyků. Jest záhodno, by se jim vše zdálo prostým, přirozeným, ba i věčná Sláva, kterou Bůh slibuje jejich nicotě!

Poněvadž jest třeba to říci, i s tohoto hlediska Církev září v lůně tohoto světa jako div prostoty, a její nauka mezi všemi naukami jako vedlelo zdravého smyslu.

- b* Zajisté! Dlužno se chrániti, bychom nevysvětlovali zázraků rozumem; filosofii historie, jak praví náš učený dom Guéranger, jest nemožno *vysvětliti* křesťanství na zemi,“ odtud založení a udržování Církve mezi námi. Ale něco jiného jest založení této zázračné Církve, něco jiného výklad jejího plánu, když jest založena. Nikdo nevysvětlí, kterak byl stvořen svět, a některé zákony přirozené nám ukazují, kterak jest utvořen. Uniká-li bytí Církve zřejmě zákonům přírody, jeví přece ve svém složení prostotu, která jí má ještě pohled, oslněný jejím nadpřirozenými jasy. Bůh umí jednati nad přírodou, aniž ztrácí se zřetele podivuhodné zákony. Ač ve svém prameni, ač ve svém účelu, ve své mohoucnosti a ve způsobě, jímž se v ní udržuje Víra, jakož i ve svém založení v tomto světě Církev jest zcela

nadpřirozena, jest též tím, co má nejvíce smyslu, jest nejpřirozenější. A ti, kdož odvrhují každý zázrak tady dole, ať zavrou napřed oči nad svým vlastním bylím!

Ostatně pochopme dobře, že pravdě, principu, c který přichází přemoci i srdce člověko-
vo, jej odsoudit, vykořenit jeho vášně, podařilo se zjednati si přístup na zem; na ní založiti před našima očima panství, které vidí, jak všechna ostatní se končí! Jak-
že! bez přispění člověko-
va pokolení bez konce, dy-
nastie nezničitelná! Divové právě tak jako zákony vymykají se nevědomcům. Ano, chápete, že pravda spojená s pokorou, s pokáním, s čistotou, s láskou, s božskou ctností jedním slovem, dobyla si mezi námi nesmrtelné legie? Že tato legie se udržuje vždy četná a bez přiměse, vždy posvátná, vždy s nadbytkem úcty a stíhání, vždy doplňujíc si své ztráty, jako v tomto dni dorostem v jistém smyslu ušlechtlejším, toť přece div, kterého nevysvětlíme nikterak říkajice, že naše lidstvo jest lačno slasti a požitků, práv člo-

věka a všech svobod možných. Neumíte-li otevřítí očí na historický zázrak založení Církve, jest tuze třeba, by zůstaly otevřeny na zázrak její ustavičnosti!

- d* Vždyť toto vše odehrává se zcela před našimi zraky. Jest dnes jistý zázrak ve Francii, jest to její kněžstvo. Uprostřed úpadku povah i mravů, netrpělivosti k jhu, rostoucího zmatku mínění, nevázanosti, vzpurnosti, všeobecné anarchie; ve století žíznicím po zlatě, v bezuzdné lásce k rozkošim, v zuření ctižádnosti a všech svobod pýchy, povstává a denně vzrůstá spousta mužů v žizni po Bohu, v lásce k pokání, zapírání sebe, chudoby a podřízenosti, nadaných zároveň všemi ctnostmi vyššími, jež století odvrhuje, běda! jak ze slabosti tak ze zatvrzelosti! Na této nesmírné klavesnici sotva jedna nebo dvě noty,
- e* které vybočují ze všeobecné harmonie! A když minulost dál a dál se hrouťí, když se rozmáhá proud Revoluce, když zapaluje všechny žádosti, když mluvila ke všem duchům, tu v takové chvíli Francie plodí

zнову kněžstvo, jemuž snad podobného nikdy neviděla ve smyslu dokonalé shody s Věrou a vpodřízenosti Středu! Prohlašuju, že se odehrává před našimi zraky div;* Francie 1789 se svými podivuhodnými kněžími, kteří šli jednak prolít svou krev na popraviště a jednak vylít na celou Evropu vzor svých ctností, neměla kněžstva jako to, jež má v tento den. Ale to se připíná na jiný div, na plán božský, o němž si nedovoluju mluvit. Můj hlas tady může se odmlčeti, časy bezpochyby co nevidět se naplní... Právím jen, že Bůh připravil úplně budoucnost. Lidé

* Sami vidíme francouzské kněžstvo kolem let šedesátých méně chvály hodno. Blanc de Saint-Bonnet neznal Melanie a La Salletty a jakožto nazíratel v duchu mohl méně bystře pozorovati lidi. Rozjímal Absolutno v ideologických oblastech a ne ve svém okolí; ký div, že mu stačilo, když v dobách tak prostředních vlastní sluhové Absolutna, totiž kněží, *aspoň nějací byli*. Na kolik bylo to kněžstvo spořádané, ctnostné, heroické nebo svaté, uvidí se teprve později. Vrcholy hor ocení se náležitě, až se odstoupí od jejich úpatí do větší vzdálenosti.
(Poznámka překladatelova.)

jsou více než kdy jindy neschopni jí dosíci; jejich vlastní logika je zavedla ke zkáze.

IV

- a Otázka Církve nebo štěstí míti pravdu přítomnu na zemi, připíná se úžeji než se myslí k naší situaci. V lůně svého věření člověk zplozuje své myšlenky a tvoří svá přesvědčení. Není již možno léčit politicky zla řádu politického; vyčerpává se kruh, aniž se z něho vychází. Pokud budou lidé tak neb onak souditi, budou nevyhnutelně dle toho jednati. Pokud budou se považovati za prameny pravdy, budou věřiti o sobě, že jsou naprostými pány svých činů. Nebude možno na ně vyvráti, pokud se neprokopete k jejich víře a neuchopíte bludu u jeho kořene; neboť vše pochází z jediného bludu. Místo aby se vycházelo z fakta Pádu, osmnácté století řeklo: *Člověk se rodí dobrý a společnost ho kazí*. Člověk nalézá dobrým vskutku princip, který ho vyvyšuje

a hází jeho omyly a křivdy na bedra bližního . . . Ale to by bylo naprostým převrácením řádu theologického a řádu socialního. Jest-li člověk dobrým, kazí-li ho Společnost, bylo třeba ihned zničit tuto společnost, by se obnovil člověk; zašlapati učení Církvě, by se vrátila pravda! Lživé ideje jsou vrozeny davu, neboť řád přirozený jest nedostatečný, by nám vysvětlil člověka.

Právě proto studium a zkušenost nám ukazují *b* marnost všech těchto idejí politických, náboženských, hospodářských, které na první pohled zdají se tak zřejmými. Tento lživý stav, v němž se nalézá myšlení, jest ustavičným zdrojem klamů nevědomým. Dlužno se postavit na slemeno osudů člověkových, by se pochopil, by se odkryly až tady dole jeho podmínky bytí a rozvoje. Bytost nadpřirozená nemůže žít a ustrájeti se v řádu toliko přirozeném. Pravé principy nejsou známy leda Víře. Jsou věci, jež dlužno uznati přede vším. Dlužno cítiti, že Bůh vede duše, a tím více národy. Nejsme

opuštěnými sirotky na zemi. Skrývá-li se Bůh vytrvale našim pohledům s podivuhodnou bedlivostí, není-li viditelný leč Víře, to proto, aby upevnil v našem srdci věčnou zásluhu, a by mu otevřel v Nekonečnu Slávu tady dole neocenitelnou. Nenastolí se znovu autorita ve státech, dokud Církev a její nauka nebudou nastoleny v duších.

- c Sluší se v této době velké neznalosti pravd, jichž třeba nejvíce lidem znáti, by laik jim je připomenul svým slabým hlasem! Upřímnost mé myšlenky bude mou největší vědou. Nedostávalo-li se mi někdy času poučiti se, nikdy jsem neztratil minutky, bych o všem neporozjímal. Poněvadž od mladosti mé doléhaly na mne zmatky tohoto věku, chtěl jsem vniknouti v nejvyšší these, a sestoupiti do hlubin metafysiky, maje na srdci samému sobě ozřejmiti člověka i Tvorstvo. A přiznávám se, že den ze dne divím se více, vida muže zasloužilé lnouti k teoriím, odkázaným Revolucí. Jejich názory spočívají na naprosté neznalosti lidské přirozenosti. Ostatně chtíti usta-

viti národy ve smyslu opačném zákonům, které je založily a zachovávaly až do dneška, toť odvrhnutí naráz veškeru historii. Všechny tyto ideje filosofické nejsou ani filosofickými idejemi; ubohé postřehy, úryvkovité, pokořující, zjištěné, tudíž odporující si... Neznepokojuje se již svět tím, aby domyslil logicky vše až do konce.

Ostatně není již filosofických idejí na světě; *d* odešly s idejemi theologickými, jimiž žili kdysi ve Francii nejušlechtější duchové. Duch lidský ochabuje od té, co není upoután na velké autority. Vlácí se v obecných teoriích, zbavených všeliké hloubky, všeliké možnosti, které zůstávají vnadidlem sprostého davu a v myšlenkách ochuzených odchodem víry. Všeho se zapomíná. Ztrácí se úplně z dohledu nesmírná krása božského plánu, Nekonečno, jeho věčné zákony, podmínky bytosti, rozvíjející se v jeho dobrotě, když ono samo mělo býti, zázračné cesty a střídání štěstí s neštěstím u takového tvora, podivuhodné poslání jeho

Obnovitele; a co více! bytost, světlo, zásluha v člověku, v tom, který nebyl, neboť křesťanstvím dovoluje se mu účast i na samých zákonech Nekonečna, a Církev ustrojuje svatost v naší duši, by ji uschopnila k Blaženosti... Až jindy pokusím se sledovati myšlenkou několik článků tohoto jiskřivého řetězu. Dnes chci jenom chopiti jeden zářivý prstenec, ten, který se mi zdá nejvíce potřísněn v lůně našich pokalených přesvědčení, Neomylnost, danou Ježíšem Kristem Církvi... Tato není Traktát, ale stezka; kladu prkno místo mostu pro ty, kdož hledají přechodu na druhý břeh. Obracím se k lidem rozumným, jimž XVIII. století zabránilo zroditi se nebo ztvárniť se v lůně pravdy. Bůh, který zná mou slabost, vzdálí ode mne a zbaví mne těchto srdcí zkostnatělých, připodobnivších se uchu, pro něž není zvuku. Jen apoštolové krácejí ozbrojeni božskou Milostí. Nemám pro sebe než logiku a přímost své myšlenky.

PRVNÍ ČÁSTKA

kap. I.

O bytí.

Člověk trůní tak vysoko od nicoty a jeho duch *a* jest tak dalek pochopiti jsoucnost, že nemyslí ani na tu, ani na onu. Nerozjímá neslýchaného faktu, který ho staví ve vztah s Nekonečnem. Bylo třeba neskonale moci, a neskonale žádosti nás mítí, bychom byli přivedeni z věčného nebytí ke skutečnosti bytí.

Má-li se člověk čemu diviti, zdaž ne tomu, že jest? *b* Cítiti se, on, který nebyl! Neboť jestli něco nad pochybnost, toť to, že byl čas, kdy nebyl, toť to, že

počal jiným než on, protože nebyl. Jeho myšlenice nemožno se otevřít, by neobjala dvou divů zároveň, sebe a toho, kterým jest.

- c Jakže! který nebyl, jest; a kdo takto jest, toť já; a vím to a cítím to; na mne se vztahuje tento akt Nekonečna! O dive! by vně Nekonečna bylo něco! O dive! bych to byl já sám, když chtělo, aby bylo něco, a bych cítil, že jsem, když jsem! A přece ten, kdo jest takto, jest tak málo na výši tohoto bytí, že sotva pomýšlí na zázrak, kterým takto jest. Neslýchaná věc, div bytí v něm nikterak ho nezaráží; jeho život zdá se mu čímsi obyčejným, čímsi přirozeným. Nepřemítá ani o své křehkosti, ani o nesmírnosti konců, k nimž spěje.

- d Ať se nad tím zamyslí; tento držitel vteřiny stojí před Věčností... Člověče, Nekonečno si tě žádá! Počal jsi býti, aniž jsi tomu chtěl, nemohl jsi sobě dáti života, nemůžeš si ho uchovati ani o minutu. Hle vlákno, na které jsi zavěšen nad propastí, a po němž dlužno ti vystoupiti v nevýslovnou Slávu a Bla-

ženost... Ten, který tančí a se směje na konci této niti, jest blázen. Jelikož však cítí dokonale, co chce učiniti Bůh tak dobrotivý, tu jen zlostník utíká světlu.

Ó živote, ó podivný tvore! najednou ti přichází bytí s myšlením, a ty nerozjímáš, co jsi; nepomyslil jsi ani za mák na to, co vzejde z tak zázračného faktu! Ó bytí, kterak se neděsíš samo sebe!

kap. II.

Dosah bytí.

Věčnost... Nicota... člověk, jemuž Bůh nabízí a svá vlastní věčná určení... Ó dive bytí! ó závaznosti nesouměřitelná!

Nemohu se pozorovati, abych nebyl zaplaven hrůzou a vděčností. Kterak viděti propast, nad níž se nalézám a netrástí se: to málo mého života uprostřed věčnosti, která se prostírá před ním a která se prostírá za ním? Proč v této nesmírnosti časů

spíše dnes než zítra, spíše než jindy? Proč já spíše než ten neb onen? Proč někdo spíše než nic, a by tímto někdo byl vždy já?

- b* Kdo tomu chtěl, kdo mi určil tento bod ve věčném trvání? V nespočetné řadě všech možných bytostí proč mně dávat přednost? Ano, kterak myslili na Toho, který žádal, bych to byl já, a určil mi toto místo v lůně nekonečné nesmírnosti věcí, a neoddati se věření bez míry? Víra, která jest veškerým mým rozumem a skrze niž vstupuju s pravou jistotou k Tomu, od něhož mám toto bytí. Rozum, který jest veškerou mou vírou, a jímž dospívám ku pravdám, o něž by mne byla přirozenost stále olupovala, kdyby mi nebyly bývaly přinášeny jako samo moje bytí. Moje víra nesmí vyschnouti, jest rovna skutečnosti mého bytí; a můj rozum nesmí se viklati, jest roven mé víře. Čeho mohou víra i rozum ode mne požadovati, nejsem-liž dokázán?
- c* Jaká radost! můj Bože, jak ti děkuji, že nalézám den jak den při svém probuzení tento živoť, kterého

jsem ani nepředvídal, ani nezasloužil, tento život, který mi přichází každého rána jako s Nebe, by vzněcoval a pobádal mou vůli, celé moje srdce ku prameni DARŮV nevýslovných! Odpusť lidem, kteří nevědí, co činí, utrácejíce čas! čas, tento poklad, jehož nejmenší částice může koupiti Věčnost... tato krůpěj, padlá s nebe v nicotu, jako zrno, které zplozujce celý strom... tento květ, který mi hází božská dobrota... tuto stezku, na jejímž konci jest Bůh! Za tuto číši, plnou svobody, zapálené Milostí, za tuto radost, za tuto nesmrtelnost mně, ach! za tuto neslýchanou výsadu na Věčnost, můj Bože, nežádáš ode mne než jednu věc, a tou jest moje srdce .
Tomu, jenž uchvátil můj obdiv, neměl bych dáti svého srdce ?

Kde jest pochybnost? Věčnost dekretovala mou *d* přítomnost, přísluším plánu božskému. Zázrak bytí navazuje se s určením nekonečným. Ničemu se již nedivím, ani pravdě, která mne volá, ani povinnosti, která mne vede, ani této svobodě, která mne při-

podobňuje Bohu, ani Milosti, která ji pozdvihuje z propasti a vznáší ji k Nekonečnu! Jsem nejen povolán k bytí, ale i k účastenství na Slávě, k dokonalosti mého bytí, k naplnění mého ZÁKONA.

kap. III.

O zákonu, o konech Nekonečna.

- a Montesquieu počíná své veliké dílo těmito slovy: Všechny bytosti mají svůj zákon. Ale neříká proč a nevysvětluje nikterak, čím jsou zákony bytostem.

Bytosti, které přísluší k Tvorstvu, nejsou nezbytny. Jejich jsoucno jest podřízeno Bytosti, která jediná jest bytná a nezbytná. Jsou-li, nejsouce nezbytny, tudíž přijímají své podmínky jsoucnosti. Kdyby jim byly odňaty, tyto bytosti by zmizely. Tyto podmínky jejich jsoucnosti udržují je v jistých způsobách bytí trvalých a neproměnných. Kdyby z nich na okamžik unikly, ztratily by v okamžení bytí. Tato moc-

nost, která udržuje bytost v jistých trvalých a neproměnných způsobách bytí slove jeho Zákon.

Zákon nějaké bytosti jest to, co obsahuje její podmínky bytí. Toť nejhlubší definice Zákona, v tomž zahrnuto, proč zákon jest. b

V sobě samých nejsme než nicota; Bůh nám neuchovává bytí než tím, že neustává nám ho dávatí. Jen Absolutno žije samo sebou, jako vše žije a trvá Absolutnem. A poněvadž člověk není bytně, Absolutno si ho zákonem připoutává. Zákon není než ustavičným konáním Nekonečna. Odtud jeho známky.

Každý zákon jest tedy trvalý a neproměnný, protože kdyby chyběl na okamžik tvorstvu, nicota nastoupila by svůj běh. Proto také trvalost nějakého faktu jest známkou, dle níž poznáváme Zákon. Věda ho neodkrývá mezi zjevy leč dle tohoto znamení Absolutna. Na konec zákony se splétají mezi sebou, neboť jsou to cesty, po nichž chodí sama vůle Boží, a jejich souhrnná spleť jest síť, která nás udržuje c

nad nicotou. Když mluvíme o Zákoně, mluvíme o čemsi božském.

- d Všechny bytosti spočívají tedy na svých zákonech. Odtud otázku: má ta a ta bytost zákon, možno obrátiti v takovouto: má ta a ta bytost bytí? Neboť bytuje-li, tu má všechny podmínky své jsoucnosti; a má-li tyto podmínky, tu jakási mocnost jí je udržuje způsobem trvalým a neproměnným, to jest jedním slovem, má svůj Zákon. Zákony jsou našimi zdroji v bytí. Tázati se, má-li člověk zákon, toť tázati se, zda jest.
- e Ale člověk, obdařen jsa tělem a duší, má dva zákony. Zákon, který zahrnuje podmínky jeho těla, jsa částí přírody, jde ve všem s ní; zákon, který zahrnuje podmínky jeho duše, vztahuje se na bytost svobodnou; ten nezbytno jest duši vštípiti a jemu ji vyučiti! Z toho, že Zákon v tomto pořádku jest povinen respektovati svobodu, nevyplývá, že svoboda smí zůstatí bez Zákona, odloučiti se od bytí, odtrhnouti se od Nekonečna. Bytostem surovým Zá-

kon se osudně ukládá; bytostem svobodným se neomylně předkládá... Bůh ukládá svůj Zákon přírodě a předkládá jej člověku.

Ale třeba, by mu jej předkládal způsobem takovým, aby člověk nemohl se v něm klamati. Právě na tom spočívá zdar Tvorstva.

kap. IV.

*Člověk jakožto bytost svobodná
znejž svůj zákon.*

První podmínka bytosti, která má moc jednati a sama ze sebe, jest poznání pravdy. Jak řeknete Svoboda, abyste ihned řekli Světlo. Svoboda a Světlo nezbytně souvisejí. Kdo má moc realizovati svůj zákon, u toho svoboda není než jméno, nemá-li jistoty svého zákona. Kdyby se pravda zatemnila, i svoboda zmizí. Bůh nestvořil svobody, by nestvořil jejího základu.

Proto též v našem vlastním lůně, po boku přičinnosti, umístil přímo rozum. Logika tvorstva sestupuje tady v pravé posloupnosti: prohlásiti, že lidstvo jest svobodno, toť prohlásiti, že nemůže býti ani na okamžik zbaveno pravdy.* Jme-li se svoboda z té neb oné pohnutky neznati své mety, zavalená svou mocí, slává se vlastním nástrojem smrti.

b Člověk má právo na pravdu. Jsa povolán státi se plodem svých děl, potřebuje, by mu byla zjevně označena. Světlo nemůže se zamíhotati, aniž by se svoboda nezakymácela, a by se člověk nezavíklal na svém základě. Svoboda je dohodčím mezi konečnem a Absolutnem; odtud v těchto nezbytnostech sleduje logiku absolutní. Moc sama sebou již tak nebezpečná nespokojí se nějakým polosvitem, nějakou třesoucí se jistotou. Člověk, zavěšen jsa nad propastí, nemá než níř svého zákona, by se dostal k Nekonečnu. Svoboda požaduje naprosté jistoty.

* Někteří theologové uznávají nevědomost nepřekonatelnou: ale pak není trestností.

Ať to člověk ví nebo neví, v lůně bytí jeho po- c
stavení jest neslýchané. Nikdy moci širější nad moc
svobody, ale také nikdy strašlivější. Všechny bytosti
sídli v životě tomto na nezdolnosti svého zákona;
žádná z nich nedrží ho ve svých rukou. Nicota zů-
stává otevřena pod velikostí člověkovou: se svo-
bodou dlužno se zachrániti nebo se ztratiti... pro
Nekonečno! Na takové ‚buď anebo‘ smí duše býti
vysazena omylu a klamu?

Bůh, tvoře svobodu, stvořil též její záruku. Nač d
tato moc plniti sám od sebe svůj zákon, neukáže-li
se mu toho zákona? Nač tento zákon, neposkytne-li
se našim očím se známkami jistoty? Toť první z o-
tázek, která nesmí zůstatí otázkou, aby sama bytost
mravní neoctla se v nerozhodnosti. Bůh nemůže bez
kontradikce podtrhnouti člověku podmínky zákona,
v níž ho tvoří. Domnívejte se, že tvůrce bytostí ne-
založil nebesky tím, co by je přivedlo k metě jejich
bytí a zrušíte rozum. Naše svoboda spočívá na ne-
omylnosti. Sice zákon a svoboda by nemohly býti

spolu; obě největší slova země pozbyla by smyslu jedno druhým a Tvorstvo s nimi.

Nějaká velká pravda se v tom tají... Cítím se přitahován a jsem velmi odhodlán neposlušati než logiky. Půjdu, kam ona půjde! A nechť ti, kdož očekávají, že ji uvidí ohnouti se k rozmarům lidí, neobrálí, již ani jednoho dalšího listu.

Jako tvorstvo ani člověk nemá poslouchati leč Boha. Nalezněme svrchovanost naprostou; není jiné svrchovanosti.

kap. V

Není zákona bez legitimacy.

a Člověk má právo na jistotu absolutní.* Kdyby člověk byl podřízen zákonu pochybnému, vně legi-

* Na *jistotu* absolutní, protože Víra zakládá se na Bohu, ale nikoliv na *zřejmost* absolutní, protože člověk by byl zbaven zásluhy. Dostí světla ve Víře, by se probudila chuť dobra v naší duši, a dostí tajemství, by se ospravedlnila zásluha.

timní závaznosti, svoboda by byla znásilněna. Naše důstojnost není zaručena než Legitimitou zákona. Lidé to vždy chápali. Od prvních dní světa, lidské pokolení nebojovalo než o legitimní poslušnost.

Za našich dnů jistý slavný historik všiml si tohoto faktu. Ukázal, že za všech převratů svrchovanosti, jako za všech hnutí historie člověk strádal a se trdil jednou věcí: legitimitou zákona. Tento jediný fakt v širí věků vydává svědectví o našem majestátu. Člověk, pravil, chtěl, aby mu panovala moc, která by měla na jeho poslušnost právo nezměnitelné a jisté. Pověřovala touto svrchovaností hned člověka jednoho, hned mnohé. Dorůstaje, poznával marnost svých model; ale ihned nesl své zbožňování jinam. Chtěl svrchovanost ustavičně a dokonale legitimní. Nepřestal jí hledati nebo věřiti, b

Non crederem nisi viderem esse credendum, praví svatý Augustín.

A při slově *právo* též si rozumíme; Bůh nás mohl omeziti na řád přirozený...

že ji posléze najde: toť historie lidských společností. Žádné reformy idejí, která by nesložila na některé místo sklad neomylnosti. Nuže, zdaž v tomto ustávičném úsilí k svrchovanosti, která má celé právo na člověka, nestihá rod lidský nějakou chimeru, zdaž nehoní se po nějaké marné modloslužbě? Kdyby Boha nebylo, nikdy žádné modle nebylo by se dostalo lidského klanění.

- c Společnosti lidí, vykládá dále p. Guizot, mají tedy panovníka plně legitimního. Věří v něho zavile, touží bez ustání po něm a k němu; chtějí vůlí neúnavnou jej poslouchati, a poslouchati jen jeho. Jakmile vztah nějaký naváže se mezi dvěma lidmi, jakmile mezi nimi vznikne nějaká otázka, tato otázka má své opravdové rozřešení, tento vztah svůj legitimní řád (pravidlo). Nuže, těmito legitimními pravidly jsou zákony legitimní svrchovanosti, a právě tyto zákony provázejí všechny práce lidského pokolení. Jistota, že pravý zákon jest, a že jen jemu legitimní žezlo přísluší, jest prvotní a nezničitelný úděl člověkův.

Spokojil by se tento tak veliký tvor myšlenkou, že tento pravý zákon, že tato moc legitimní, jediná, která by v očích jeho rozumu měla na jeho vůli moc nepochybnou, nemohly by sestoupiti na zemi v nějaké smyslové podobě?

Takový jest hlas, přiznaný a přenášený samými *d* fakty historie. Jakkoliv jsou v čase, náš věčný zákon v nich probleskuje. Ale historie, zvyklá zření relativnímu, vrací se k sobě samé a hlasem svého osvíceného spisovatele hned připojuje: „Vůbec myšlenka člověka překonává o mnoho to, čeho jest schopna. Ať poznání tohoto pravého zákona jest nesnadno, a blud ať číhá za každým krokem, jsem tak dalek toho, bych jej popřel, že si zakládám nyní na tom, popřítí tady na zemi jakoukoliv legitimní svrchovanost. A tu mezi nezbytnostmi lidskými jest jedna absolutní, všude se naskytující, nezbytnost svrchovanosti definitivní a skutkové, která vynáší soud v poslední instanci. Tak tomu velí podmínka člověka, krátkost jeho života a naléhavost

- jeho potřeb. Fakta tedy usvědčila ze lži jeho věření. Ostatně, poněvadž člověk jest svou povahou nedokonalý a podroben omylům, nemůže vyjiti z lidí žádná moc neomylná a dokonalá, neboť jakákoliv moc zcela investovaná vyvěrá ze svrchovanosti práva.
- e Odkud se bere logika, která právě zlomila myšlenku? Ba, vskutku, poněvadž lidé jsou svou přirozeností nedokonalí a podrobeni omylu, a tudíž nemůže vzejíti z jejich lůna žádná neomylná a dokonalá svrchovanost, Bůh sám musel ji založiti a ji udržeti. Jakže! z toho, že člověk nemůže býti bez nějaké věci, léto věci nebude? a fakta usvědčí ze lži jeho věření? Ale vždyť fakta jsou tu od osmnácti set let, by je ospravedlnila... Nač fakta, popírají-li, jak jste právě slyšeli, věření a ničí-li axiomata upevněná v duši její největší schopností? Nač fakta, vypuzují-li principy, jimž se mají přizpůsobiti? Bůh postupuje dle plánu vznešeného, neučinil nic směšného.
- f Právě proto, že myšlenka člověková předstihuje o mnoho to, čeho jest schopna, člověku určitě se

dostává, čeho by mu nemohla dáti. Právě proto posléze, že poznání tohoto pravého Zákona bylo by nesnadno, a náhodnost bludu na všech cestách, Bůh se sám přímo stará o to, by je opatřil. Tak to velí povaha člověka, krátkost jeho života a nálehavost jeho potřeb*

Není svobody pro člověka vně jeho Legitimity zákona. Zákon pro člověka jest Legitimní, když jest zákonem jeho bytí; a jest zákonem jeho bytí, když právě toto bytí pochází od Boha.

kap. VI.

Není legitimacy bez neomylnosti.

Člověk není povinen poslouchati leč Boha. By a nevypadl ze své přirozenosti, nemůže svěřiti své svobody leda zákonu svého bytí. Není ve vesmíru by-

* Stanovisko, s něhož protestantské odpůrnictví útočí dnes na neomylnost a svrchovanost, ustavuje je filosoficky obě!

losti, která by byla poslušna jiného zákona než svého bytí. Není ve vesmíru bytosti, která by byla poslušna jiného zákona než svého: a člověk byl by zbaven tohoto práva Stvoření?

b A kdo by mohl dáti člověku jiný zákon? Člověk sám nemohl by si dáti svého zákona! Zákon té které bytosti jest to, co zahrnuje jeho podmínky bytí. Říci, že si některá bytost dává svůj zákon, tof říci, že si dala bytí. Není již možno změnití zákona člověkova, jako není možno změnití jeho přirozenosti. Kdyby Bůh nezjevoval své vůle na zemi*, žádný člověk neměl by práva poroučeti druhému; mnohem lépe: žádný člověk by neměl práva poroučeti sám sobě.

c Jako každá bytost, člověk má právo neposlouchatí než svého zákona; a jakožto bytost svobodná povinna jest poslouchatí jen jeho, nebo kteréhoko-

* Bůh arcíf mohl toho opominouti, neboť nesmí se říci, že Bůh by býval nemohl učiniti jinak! Ale tady přijmeme to takovým, jak to učinil, vstupme v jeho věčné cesty.

liv jiného zákona, jehož plnění bylo by jen dokonalejším podrobením. Přirozenost lidská, poddána jsouc zákonu, který by nesestupoval v přímé řadě od Boha, byla by znásilněna, odvedena od své mety. Člověk by se dostal v jeho tyranii nemravné a trudné, bez výhody pro sebe. Nevybočujme z cest, které Bůh vytýčil. Člověk nezískává si zásluhy leda ve své přičetnosti, a nemožno, by byla přičetnost bez svobody. Rovněž tak nestoupá ve svatosti než úměrně se světlem.

Naše lidská důstojnost jest zaručena toliko Neomylností : jest právem člověkovým na zemi. Kdyby Bůh neudržel na tomto světě nezbytného nadprávi, mravní bytost by přestala. Není svobody bez pravého zákona; není pravého zákona bez neomylnosti, která jej ukazuje; posléze není neomylnosti bez Boha.

Vydal-li Bůh svůj nezbytný zákon člověku, vydal mu jej možným; nezůstává-li možným než udržován jsa mocí legitimní, založil takovou moc; a ne-

může-li býti legitimním v očích rozumné a svobodné bytosti, dokud není zřejmě zaručen božskou Autoritou, Bůh mu uděluje tuto svrchovanou a dokonalou Autoritu; bez níž by nebyl býval utvořil této moci, bez níž by nebyl utvořil tohoto zákona, bez níž by nebyl štořil člověka . . . Podroben jsa mravní závaznosti, smí se dožadovati Neomylnosti. Vyplývá nejnezbytněji z principu o osobní nedotknutelnosti; jestiž jeho korunou!

f Dokonalost autority působí dokonalost člověkovu. Ten, kdo zamýšlí spokojiti se, by konal dobro, nějakým počátkem světla, nějakou velmi slabou jistotou, jest veliký lhář nebo veliký hlupák. Jest třeba pevného základu v člověku, by postavil na něco tuto vroucí vůli a by dodal rozmachu svým činům. Zdá-li se světec nečekati žádného důkazu pro svého ducha, to proto, že je má všechny ve svém srdci. Nevědomec, který koná dobro, cítí za sebou obecný smysl, potom mravnost, potom na dně sebe a všeho cit, který mu zajišťuje, že dobro konec konců

má pravdu.* Tento tvor, jakkoliv skrovný, jest velmi ušlechtilý.

Všecko tvorstvo země jest v člověku; člověk ve svobodě; svoboda v zákoně; zákon v Neomylnosti; Netrhejte tohoto velikého řetězu. Jest možná přetržka od Nekonečna až k nám?

kap. VII.

*Neomylnost není než duchovní
svrchovanost.*

Ostatně Neomylnost má se k řádu duchovnímu ^a jako svrchovanost k řádu časnému. V obou rozdílných řádech tato dvě slova vyjadřují moc rozhodnou, z níž odvozují se všechny ostatní moci; moc, která vládne a není ovládána, moc, která soudí a není souzena.

* Právě proto dav, jehož city nesnadněji lze porušiti systémy, připíná se k věrám.

S hlediska této doby Neomylnost Církve není nikterak, jak se obecně uvěřilo, zvláštním nějakým nadprávím. Tato Neomylnost jest právem společným všem možným společnostem, užitým na duchovní Společnost. Když se praví, že Církev jest neomylna, upozorňuje výborně hrabě de Maistre, nežádá se pro ni žádné zvláštní výsady. Žádá se, by se těšila právu kterékoliv jiné suverenity, jež všechny jednají nezbytně jako neomylné. Neboť každá vláda v podstatě jest absolutní; ve chvíli, kdy jest jí možno odporovati pod záminkou omylu nebo nespravedlnosti, již jí není.

- b* Kterak lidé zabývající se politikou nepoznali tohoto faktu? Každá svrchovanost jedná nezbytně jako neomylná nebo přestává býti. Každá vláda v podstatě vychází z něčeho neviklatelného, ať to jest vůle jediného člověka, historická zřízení národa, nebo mžiková rozhodnutí davu. Každá vrchnost jest v sobě absolutní; to jest, každá moc jest úplná, definitivní, jinak by vůbec nebyla. Jest třeba, by měla

základ, na němž by každé odvolání se *zastavilo*, a by, jsouc právní příčinou, vydávala *stanovy* a *rozsudky*, jež by nepřipouštěly *odročení*. Nutnost nevyhnutelná v čase jako tam na věčnosti. Jest třeba bodu Absolutního; jest třeba přelíčení bez odvolání, rozhodnutí bez dohody. Při každé síle dlužno přijít k moci, která plodí a která by nebyla zplozena; v každé myšlence k pojmu, který vysvětluje a jehož nelze vysvětliti; v každé moci soudní k rozsudku, který soudí v poslední instanci a jehož není dovoleno souditi.

Jak se to rovněž zpozorovalo v řádu soudním, c který není než částí moci; což se nevidí, že jest třeba přijít k moci, která soudí a není souzena, a přesně proto, že vynáší rozsudky ve jménu moci nejvyšší? Chopte to jak chopte, vždy bude třeba moci, které nebude možno říci: „Chybila jsi.“ Nechť se dávají této moci svrchované jména rozličná, jež čas přináší, ať se připouští nebo popírá, ať se převrací nebo vztyčuje, jest nezdolně tady. Ať její autorita se

viklá, nějaký člověk ihned se objevuje, ji upevňuje svou vůlí, a ukládá znova svrchovanost do absolutní autority. Smí býti pravda zbavena zřídla, které Bůh pojišťuje Spravedlnosti na zemi? Smí pravda, život naší duše, trpěti přerušením?

d Jen trvalost zakládá autoritu.

Církev tedy, jakožto společnost duchovní, má svou vlastní svrchovanost; svrchovanost, kterou její Víra založila od samého počátku, aniž čekala důkazu, který ji přinášela fakta. Proto také jest třeba, by jako každé sdružení měla svou jednotu; a by každá společnost byla spravována; by jako každá svrchovanost byla definitivní, absolutní, sice by nevládla. Až potud Církev jen jde zajedno se zákonem každé společnosti: míti svrchovanost, která jest jí vlastní. Posléze poněvadž jest společností duchovní, jest v ní Svrchovanost duchovní. — A tato Svrchovanost jsouc v řádu pravdy, nazývá se Neomylností, by byla rozeznávána od ostatních vrchních mocí.

Neomylnost není než duchovní Svrchovaností.

kap. VIII.

Neomylnost s hlediska časového.

Jako pravda i Církev jest dcerou nebe a její za- a
ložení činem božským. Již v přírodě, jakmile se u-
volníme od faktů, přicházíme k zázraku: k bodu,
kde se končí stvořené, kde Bůh, kde věčný rozum za-
číná. A ač Církev jest spíše zcela nadpřirozenou, je-
ště z této výhody netěžím. Řád vyšší než příroda
nerušil dosud řádu přirozeného, ale naplňoval ho,
proto tento řád přirozený vzal jsem v úvahu a na
něm začínám se zařizovati.

Neomylnost, pravíme, není než Svrchovanost du- b
chovní. Tedy, i kdyby se nevědělo, že božské Při-
slíbení, a zcela zvláštní bylo dáno Církvi od chvíle,
co jest, nesmí méně býti považována za neomylnou
ve svém řádě, totiž jako mající svou vlastní moc. I
kdyby se nevědělo, že náš Pán, odevzdávaje jí klíče
svého království, slíbil jí býti s ní a v ní až do konce,

netrvala by méně mezi lidmi jako představitelka duchovní Svrchovanosti. Ano, kdyby nebylo uznáno, že Církev jest založena v právu božském, nezůstala by méně poměrně neomylnou, nebo nebyla by za takovou jmína, jakožto poslední tribunál, k němuž se možno odvolati. Takovou jest Neomylnost shlediska času. „Kde není zákona, volá Bossuet, rozum, který jest zdrojem zákonů, jest zákonem, který Bůh ukládá všem lidem.“ Církev má přirozený důvod bytí.

- c Rád bych jen tuto připomenul, že Církev jest práva přirozeného, totiž z nezbytnosti lidské, dříve než byla práva božského, totiž takové důležitosti pro člověka, aby Bůh musel výslovně zasáhnouti; práva přirozeného nebo skrze rozum, byť nebyla Práva božského, nebo skrze zjevení. Ostatně právo přirození i právo božské odvozujíz téhož pramene svou vznešenou autoritu. Působí dle toho, jak byla prohlášena; jedno ve svědomí a skrze tvorstvo: druhé ve slovu a pro posvěcení. Jenže poslední jest výslovnější, protože vyplývá ze samých slov Božích, a že

jest úplně vyloženo; posvátnější, protože Bůh, dbaje takto o ně, dosvědčuje jeho důležitost; dvojnásob nedotknutelné, protože nese obě nejvyšší sankce. „Právo přirozené, praví svatý Tomáš, jest obsaženo po prvé v Zákoně věčném a po druhé v lidském rozumu; právo božské, které jest nadpřirozené a pozitivní, neruší práva lidského, které přichází z rozumu přirozeného.“

Neomylnost však, pojata jsouc s hlediska absolutního, vládne nám s větší výše, a její povaha se stává rovněž absolutní. Nabývá veškeré síly pojmu, který se hned zprvu objevil: jest částkou myšlenky, která počala Stvoření, jehož jest rukojemstvím a spásou, ač Bůh nám nebyl ničím povinen ve vzneseném řádu věcí. A tak Církev není neomylna jedi- *d*
ně proto, že se stanoviska relativního, na němž stojíme, jest to jejím právem vlastním a její nezbytností. Nikoliv jenom myšlenkou nejvyšší moudrosti člověk ve společnosti žijící má považovati za nepomíjející tuto morální autoritu definitivní, které jest

povinen poslouchati. Neboť kdyby tato autorita nebyla neomylna v sobě, jak absolutně tak relativně, sám fakt by zmizel. Nejen že by člověk tehdy ukázal více genia než Bůh; ale co v sobě není pravdivo, v praksi není dobro.

e Nejvyšší dvůr soudní na vrcholu občanského soudnictví nám poskytl právě před chvílí přirovnání. Ale vizte, jaký jest rozdíl mezi tímto vznešeným tribunálem a tribunálem Církve! Dvůr kassační činí konec žalobám, konec tak potřebný stranám. Přináší jim pokoj rozhodnutím nejlepšími, jakého lidé jsou schopni. Rozepře utuchají, veřejné dobro jest zjednáno.

f Církev nemůže se tím spokojiti. Doněvadž rozsuzuje v oboru svědomí a Víry, jest třeba, by člověku se dostalo jistoty, že nebyl klamán. Jakkoliv omylný, kassační tribunál dosahuje svého účelu, tribunál Církve, který upevňuje věření, nedosahoval by ho, kdyby neměl jistoty, že je vnáší do duchů. A tak Církev *a priori* jest neomylna. — A zdravý smysl

všude doznává, že by nebylo možno přisouditi žádné sektě léže autority jako Církvi. „Ve vyučování, kterého Církev poskytne svým dítkám, praví Bossuet, bude vždy něco, čeho žádná jiná sekta nebude moci, ani se neodvází říci.“

Obraťme se tedy k ryzímu pojetí Neomylnosti, i jako k právu člověka tady na zemi,* protože jest hodnotou jeho svobody, i jako ke koruně lidské nedotknutelnosti, protože spása duše od ní závisí.

Kdo má za neskonale vzácné a neskonale ctné g svobodu a důstojnost našich duší, cítí, že veliké otázky se tu naskytují. Ovládají politiku, ovládají právo, vlastně spravedlnost, i kdyby nesvědčily o celé té spravedlnosti, které Bůh jistě na nás užije. Tyto ušlechtilé otázky jsou světlem a slávou ostatním;

* *Právu a ne schopnosti* člověkově, protože on ho potřebuje. Nemluvíme jazykem Revoluce. Posléze táž poznámka jako předešle. Bůh nás mohl postavit v řád přirozený, kam jsme my nepřinesli žádného z těchto práv. Ale on toho ne učinil. . .

drží vysoké oblasťi, a jako víra panují nad našimi duchy.

kap. IX.

Neomylnost se stanoviska Absolutna.

- a Bůh tvoře svobodu, otevřel na Nekonečno brány nevýzpytného osudu. Nový živel zaujal místo v bytí: přičetnost! Na člověka dolehne tady na zemi zkouška, v níž anděl neobstál v Nebi. Absolutno učinilo si své: bytí; bytost, přijatá časem, sama si bude v něm raziti cestu .

Štápný dare bytí, přijal tě člověk dobře? Bytí, zasnoubiti se s bolestí nebo s radostí na úděsné „buď a nebo“ nekonečné blaženosti nebo nešťěstí. Člověk! křehkost mezi dvěma propastmi . . Kdo bude moci změřiti tuto velikost a toto nebezpečí? Duše svobodná, kdo měl právo ti uděliti bytí ? Nešťastné dítě, kdo tě držel nad křtitelnicemi tvorstva

a tam odpovídal za tebe? Ten, tak tomu tuze třeba! který jest hotov dáti se sám, by bylo možno uniknouti nebezpečím strašné svobody.

Býti! hrozná otázka před ubohým srdcem člověka. Jednak moje vůle jako dítě jest unášena svou mohutností: jednak moje myšlenka zachvívá se před příštím soudem. Jsem-li svoboden, kdo mi ukáže cestu? Jsem-li svoboden, kdo mne ujistí svým zákonem? Jsem-li svoboden na svých cestách, kdo mi řekne: Pravda tuť jest! a bude odpovídati na soudě o mém bytí? Třeba-li ustavičného zázraku, očekávám ho, bych se s člověkem uchýlil někam před smělostí Nebes.* Smělostí! Jsem vděčen své smělosti, že mne uvedla na místo, s něhož odkrývám všechnu šerednost toho, kdo popíraje Víru, odstr-

* „Přisoudím-li si něco, praví svatý Pavel, budu mluvit jako blázen.“ Tak člověk, zapomíná-li tady, že hříchem vše ztratil, a že milostí mu Bůh vše vrátil.

Ale dovolá se Ježíše Krista! Koho se také dovolávají? Toho, který dá vše, protože začal tím, že dal svého Syna.

kuje mateřskou ruku Církve, činí z Boha vražedníka, ospravedlňuje nevděk bezbožníkův a nevděk rouhačův!

c Již jsme tomu porozuměli. Jest-li člověk svoboden, má právo na pravdu.— Pěkná správa, kdyby mohl říci Tvůrci: Hodil jsi mne na tuto zemi, aniž jsi se ukázal! určil jsi mi jíti k dobru, aniž jsi je postavil před mé oči! uvedl jsi pravdu v mého ducha páté přes deváté s mými smysly, aniž jsi ji dal zaskvěti se na venek, abych ji poznal, když nevědomost ji skryla, když lež ji popřela, když vášeň ji převrátila... Volá-li mne Bůh, jest třeba, by mi řekl, kde jest! Bůh čeká dobra od člověka, ale člověk čeká od Boha pravdy.

d Svoboda, ještě jednou, požaduje jistoty naprosté: odtud u lidí Instituce neomylnosti. Evangelium ostatně přikazuje všem nezviklatelnou víru v pravdy, které přináší. Může tomu býti jinak? „Jste smířeni, praví nám svatý Pavel, ač-li zůstanete založeni a upevněni ve Věře: *Si tamen permanetis in fide fun-*

dati et stabiles." Když již jsme pravdu poznali, kterak bychom v ní zůstali založení a upevnění, jsouce strhováni nejistotami své přirozenosti, vydání na popas své slabé a měnlivé zkušebnosti? Netřeba-liž nějakého neomylného svědka Textu, neomylného rozsudího u vykládání a neomylného přísluhovatele použití, když se s ním obracíme k lidem?

Všechny tyto důvody na sebe dotírají. Toť skupina axiomů, z nichž vycházejí zákony tohoto světa. Spása a Sláva člověková závisí od pravdy. Bůh učinil lidi svobodnými, poskytl jim tedy jejich zákon; učinil je omylnými, ale zavázal se držeti jim pravdu před očima. A poněvadž jejich zásluha přichází z toho, že jsou svobodni a omylni, svěřuje své Církvi péči o jejich vyučení: odtud v ní Neomylnost. V den stvoření člověk byl ve stavu milosti a pravdy, ve dvojitém životě Nekonečna. Křehkostí srdce, vzěšlého z nicoty, neuměl nésti té ani oné. Padl, ocitl se v řádu svého truchlého vědění dobrého a zlého,

vědění, které zdvojnásobuje alternativy svobody, zbavené jakékoliv výhody, jakéhokoliv božského podílu: svobody, která, ještě nebezpečnější a vratčí, požaduje, aby pravda byla postavena vně jejího dosahu, v útulek před novými převraty a nepohodami. Zachoval-li Bůh člověka, a znova-li ho zřídil, nemůže mu odepřít podmínky toho, co mu vrátil, toho, co v něm opravil.

f Bůh chtěl tvora, který by byl svoboděn, chtěl mu také k tomu dopomoci. Bez Neomylnosti na tomto světě každá bytost svobodná a mravní může svým zákonem pohrdnouti a odepřít poslušnost. Dýcha bere si právo odpírati Bohu. Bez Neomylnosti žádná moc není legitimní, žádná povinnost není posvátná, žádný mravní příkaz není možný. Svoboda, zákon, závaznost, pravda, důstojnost, jakékoliv právo člověkově, všechno zůstává na váhách vně Neomylnosti. Jest svorníkem klenby, kterého očekává ta veliká budova, prstenem, jímž Tvorstvo jest zasnoubeno s Nekonečnem.

Prokop Matthäus. Z „Ars memorandi“
(Dřevoryt z 16. stol.)

Z „POSLEDNÍCH ÚTOČIŠŤ“

Jeanne Termierové

Přeložil Bohuslav Reynek

V ě n o v á n í

Některým, těm nejsmutnějším.

Některým na křižovatkách utrpení, když život zastavuje se na vše strany, a praví mimojducím, kteří do nás vrážejí večer: „Jsi-li to ty, který přijítí má?”

Některým bez předků a bez vlastí, kteří nejsou již než hrstkou bolestného myšlení, a kteří schraňují v sobě i pod jiskřením radosti lásky, i za podivuhodnými výzdobami jakousi lagunu vroucího smutku...

Dokusili se ovládati každé umění svýma trpělivýma rukama. Řeklo by se, že jsou pohlceni svou prací a v ni ztraceni. Ale po ten čas duše poslouchá, schoulena na mlčenlivých hranicích bytí, duše více vymletá a rozřezaná úzkostí než cesta těžkými povozy a podzimními dešti...

Některým, kteří nadobro zničili systémy, jež se jim nabízejí pro život. A jejich idee klopýtají v nich spěchem jako žháři na zakrváceném blátě mezi zapálenými ohradami, některého večera sročení a vzpoury

Kolem nich žijící mluví a smějí se. Proč by se na okamžik nezepokojovali? Tato bolest nemá znamení. Tato bolest nepřichází

nikdy na povrch. Žádné slovo by jí nepovědělo, žádné gesto rukou skřížených. Všechna slova a všechny postoje připomínají jiné bolesti.

Někdy — v zástupech poutních míst, kde svíce kmitají se, kde obličej a ruce sladce svítí, v noci oděvů bídy — přicházejí, hledající noclehů.

Povstávají opřeny ve slínu o zdi basilik, znějících písněmi. A z těch, kteří jdou kolem v rytmu zdlouhavých procesí, jedni soudí: „To jsou pyšní, kteří by se rádi odlišili nebo se snaží, aby byli pochopeni.“ Jiní dumají, dotčeni úzkostí: „Snad že nevědí, kterak žít. Ale což jsme všichni neprošli takovými hodinami? A jest jediná duše, která dnešního večera nesvíjí se úzkostí a nezlyká žalostně v náruči nějakého ubohého snu?...

Jenže všechna utrpení nejsou si podobna. Jedna jsou jako ony děti rozumné, jež bereme za ruku a odvádíme, když někdo v domě umírá. Usínají a upokojují se.

*Jejich utrpení jest pannou pošetilou, které nikdy nikdo ne-
utěšil.*

Vášnivě žili všemi morálkami. Domnívali se, že třeba býti sebou, a bláznivě pokoušeli se o to, by sami sobě vystačili, nehledající než potvrzení své bytosti v lásce nebo v soucitu; potom předstihnuvše se, chtěli žít pro druhé. Formulka neúplná a přechodná. Což nebylo by třeba v každé chvíli pro každého z bližních nalézati Boha?

Tehdy bylo jim nezbytně naléztí Boha nebo zemřítí.

Hledali Boha a nikoliv již pouhým rozumem, zakouřeným do modra třínožkou, již převrhuje úzkost duše.

Hledali Boha životem, všemi živoťy, protože Láskou vyučení, stali se žárem a hladem, bídou všech živoťů.

A křesťanská morálka se jim zjevila, morálka tak vznešená, že žádný život jí nikdy nevyjadřuje, morálka chvátání, neboť vždy něco většího zbývá činiti.

A zatím co jejich duch putuje zvolna do předu, mnohem spíše než vše pochopili, skutkové tohoto Křesťanství očekávaného, skutkové soucitu a milosrdenství je již přetvořili, odlabali a sezázračnili tak rychle, že se cítí navždy zajatci Radosti a Světla, a že kladou chvílemi, oslnění, ruce na oči na způsob lidí zakrácených, kteří by prchali před rojem vos.

J. T.

V Paříži, v listopadu 1909.

Poslední útočiště

*Než do večerů odjít jim nezbývá,
tak tichých jako proudy vod jsou, játé ledy,
v dav bez tváře, ať žhoucí jest neb šedý,
jenž vleče v smrt své doufání, jež okřívá:*

*a odejít, prosti radosti i žalů
v měst čtvrtě, kde jim v minulosti nezhly květy,
jak stádce jít, taktéž nedbajíce mety,
svůj sen si pochovati v mlhy katedrálu;*

*a spěti podél mrtvých vod, kde svítilny
jak šířily by místy břehy v pásmo luk,
když smečkami zní odpoutaných sirén zvuk
v noc čtvrtí předměstských, jež hřmotí, bolestny,*

*Vsí dlouhých, lkavých zbývající jim zdi
dle průplavů, neb vedle řeky spící, mdlé,
a stěny pokojné a bílé, navlhlé,
v těch hospodách, kde tváře se již nevidí:*

*snad také v domech dělí — dlouhých odpolední
tak těžkých, až mní duše, že se rozpadá
jak ztrouchnivělá bárka — ruka vosková
na čele jejich, kteréš pramateře slední.*

*A zbude jim, by všedše v černých vlaků bídu
si tiše zapěli, jak činívají děti,
a zkojili se písničkou jak ševel v sněti,
v níž povívá si sladkost útrpnosti lidu.*

*A Hudba zbude jim, v níž snění znavená
se snují, zapomněvše etap nezdravých,
jak ranění, jež obluzuje na pláních
jas rudý rozplizlého slunce z nebes dna.*

*Ni rytmy však, ni Noc ne, posvátného čela,
ni útočiště jasná, která jiným svítí,
ni Smrt ne, kterou kdysi děsili se zřítí,
jak Lásky po boku se běře, bděla,*

*a která bludným těmto měla později
se státi v černých stromech, kde cíl nejistý
jest, zíznivou a bledou tváří Radosti,
ni Smrt jich dlouho neuchová v naději.*

*Jim třeba Svitu neznámého, který žíří,
jenž časem šlehne z duše sledních oblastí
nám v Život... Boha třeba jest té propastí,
již rozvírají děs a čekání v nich šíří.*

Zda v tichu.

*Zda v tichu srdci měst, jež uvadají v muce,
by ještě ukolébaly vás v sny
dle rytmu písniček se sklánějící ruce,
kde zlatý prsten dřímал, ruce maččiny;
neb ruce nejchudší, jichž neznali jste ani,
jež zimou těžky jsou a beze zlata,
všech trýzní ruce, kterých šátky chrání,
v nichž krev se modrá místy, v žilách spiatá,
neb ruce, které zářívají na mši ranní
jen chabě, jako mihotavé svíce,
tak bledé ruce, pomalé, v něž sklání
se starých služek unavená líce —
zda v soumracích, kdy úzkostí vás halí,
již sladky blízkou smrtí, vzdělavše svou líchu,
zda ruce také přece by vás zkolébaly
v měst srdci, která navždy propadla se v tichu ?*

Srpnová noc

Paní Johance Léon Bloy-ové

*V klín pahrbkův a v jasných studnic smích :
v klín vyschlých roklin, v křivé duby jich,
do nehybnosti horstev vzdálených,
kde v žhoucích polednách plá voda skal ;
na kůlny, jimiž každý vítr vál,
na kupy sena, jdoucí dál a dál ;
v děs, kterým tetelí se větvoví ;
v cest klamné spády, v jisté hospody,
kde v temnu popraskává trámoví ;
v šer zlatých kopců, sladkých dechem par :
na dlažbách v drkotavý nářek kar
když chladne v dlouhých, černých vsích dne žár
na vozech v kolébavých světel nach,
jež z věčných bloudění již jímá strach ;
na pustá místa, děti v zahradách ;
v hřmot kaváren měst, jež jsou bez krásy.
kde vážný večer bolestný se rdí
urážen křiky padělané radosti ;
v klín duší, které živí mají jatý,
jež chaby jsou jak říční písek hřátý,
jež vanem Minula se chví své ztráty,
jež jako dítky v spánku cosi straší
Na zvířat úzkost, lidskou hrůzu naši*

Noc letní slzy roní, jak se snáší.

Večerní vlaky

Mému otci

I

*Zde z oken hospod světlo do krajiny deštivé;
my nevíme těch hospod tajemstev.
Cest pruhu unikají, stráně, strážných světel krev
a terassy, s nichž vítr kapky rve;
my nezadržíme si krajiny té deštivé.*

*Z měst svíty vlekou se v kraj širý za noci,
to zdá se, raněným že vlnou rány.
Močály zhasínají, po západu rozžihány,
a jako prchající, pomoci
již prosí, stromy paže úzkosti pnou do noci.*

*Jest duše plna večerův a ještě se v ní stmívá;
pláň, přetěžka a měkka, rozmočena,
pláň zplesá za několik hodin, zorou probuzena,
jež proužkem červeným se pousmívá
Leč v duši, tam kdo rozsvítí, kde stále jen se stmívá?*

II

*Nám dostane se, v sluncem zbrunátnělých tmách
z cest kteréš, jež se vlekou prostřed suchých rolí
v neznámé vesnice:*

*a též snad na zápraží z mechu lavice,
s níž uvidíme, stín jak šplhá na vrcholy
hor, které korunuje navečerní nach.*

*A dostaneme v siných, lunných večerech
ve vlaku hlučném, černém, čtvrtku okénka,
zkad zřítí pole světa,
skal rokle, nad kterými kradmé kolo zkvětá
odleskův, ozvěň, strachu, žhne a zaniká
řek přisvit ospalý a měkký jako dech.*

*A dostane se, v zimě, za mračného šera,
nám paseky, kde hvězdy bezjmenné jsou vsety
v nezměrném nebes houští,
i zkolébáme rytmem, který v spánek spouští
vše ona hoře, ovázaná mnoha lety,
jež krvácejí nám dnes tolik jako včera.*

L u n a v z i m ě

*Dívala se na mne jako smutná vdova,
večerem, jenž ticho jako řeka vodu chová,
luna Zásvětí, tak opuštěná, bílá, nová.
Viděla mne pod sklem okenním, jež plane,
zřela na mne skrze řasy noci tkané,
luna Zásvětí, všech dob, jež státi nezůstane.*

*Zrakem prázdným na mne patřila, kde lině
zbytek duše vleče se jak světlo vlhké síně,
zatím co plášť šerý snul se po rovině, —
že jsem zřela na dně kouřící své minulosti
z loži tmavých vystávati řadu žen, svých hostí,
jež mi nabízely ruce úzkostí svých, líce plná kostí.*

*Dívala se na mne zraky stařen, po nichž rozestřena
rouška bolesti jest; kterých děti opustily, jména
neslyšíce, aby dováděly v louce u kup sena,
stín až s vrchů nakloněných vstoupí do vesnice,
ženy, v náruči své kojence a v slunci líce
podél lučin klidně půjdou od studánky, hovořice.*

*Dívala se na mne s něhou velmi hořkou v líci,
s něhou živé, která žijícím již nechce slova říci,
které Lásky ruku na rty vtiskla, na hořící.
Zřela na mne očima, v nichž mlhy vtkány,*

*dívala se na mne zraky mými, zraky panny, —
zářícími světlem dnů mých, jež jsou pochovány.*

*A jak domáhala jsem se čísti, čeho chce mi...
Mezi stromy černými, jež v ztuhlé trčí Zemi,
sklánějíc se, ještě na mne pohleděla
tvář mé Smrti — jasná, pozorná a bdělá.*

Město minulosti

*Spí lethargické, lunné město minulosti
nám v srdcích s šedivými svými střechami,
s modravou lagunou, jež nassáta jest tmy,
a s stínů průvody a s tajemstvím, jež hostí.*

*Jsou zhaslá vzpomínání zasypána mhou ;
leč chvílku soumraky přec na ně zasvílí,
skla okenic to, zadýchaná Smrti rty,
a kterých temnot křídla dosáhnouti nemohou.*

*Tak planou, dávna soumraky ty houževnaté,
v něž Smrt se nakláníla, sestra Lásky vážná ;
bdí nad Městem, když prchá den, jak světla strážná,
bdí Obce minulosti, mdlé a lunou zlaté.*

Dětství nesmělé

Magdaleně de Vaure

*Dětství nesmělé a plaché, slzy v lici,
utekši se do náruči milující matky,
chtivě rytmu kolébání hledající,
jímž se prudce v prsou skrývané dmou zmatky,
oči zavírajíc, ruce spínajíc se vzdává,
vrhá těžkou dušičku svou v bolnou duši ženy,
k políbení obličej svůj zdvihá orosený,
až se. — náhle ticha — k spánku kloní hlava ;*

*dětství plné snův a citlivého smíchu,
které v lukách vodou rozdělených blahý
pocit jímá, stíny s klidných hor když plynou v lichu,
které opájí se slézajíc jich svahy,
aby ulehlo v klín trávy navoněné
na slunci a větru, pod nebem, jež jasem hýří,
léto když stře jásaající ve výši a šíří
oddech mdlouných vůní prstí zakouřené ;*

*dětství loktem opřené a zamyšlené, snící
v zimou vyhlodaných šerech o divokém reji
na podzim, a vidoucí zříc v okenici
odjížděti cestou, kde se stromy chvějí,
vozy vinařů v jich těžkém kolébání;
nocí deštivou je vidí duše jeho tichá,*

*nocí, která tryskem pádí, těžce vzdychá,
jako zvony bouřící a temné o klekání;*

*dětství žárlivé a žhoucí, vzdorovitě,
chmurné, ptají-li se ho, a plno utrpení,
jediné jen tajemství a hoře skryté
velikého vesmíru že ono není.
Dětství, jemuž v divných přibězích den hasne
ve světnici, která šero ještě vpouští,
a jež nechává již v tajuplná houščí
prchati snů rozteskněných roje jasné;*

*dětství dychtivé si všecek život podrobí,
dětství hrdé, mstící, zachmuřené,
které vtisknouti chce všemu srdce svého bití;
v jehož oči světla proud se stálý žene,
jehož duše zúplna by slova obývala,
jež by částky nedovedlo skrýti svého hoře;
dětství, jehož bolest od malička štkala,
křehká, úzkostlivá, drahocenná zoře!*

Pro toho, jenž chtěl umřítí

Cecilii Alexandrové

*Snad vyhojiti mohla jeho rány
přítelka chudá, útrpností jatá
z těch, kterým zavřena jest brána zlatá
slunečných zahrad, jež jsou jiným uchystány.*

*Z těch velkých dětí, odrostlých již škole,
jež usmějí se ráno před dílnami,
když slovem odvážným je škádlí známi,
tak bledy, s vlasy zlatavými v aureole.*

*Z těch dětí, které ruku v ruce jdou
s menšími bratry v šerech vlahé vesny,
jdou ulicemi, o kráse své nesní,
jdou bez radosti, pýchy, v jizbu nezdravou.*

*Tak pokorná by přišla, oči vzňaty
soucitem k neznámému, trpíc jeho žaly,
a smutně, vědouc, kterak jí se smáli
pro tělo nerozkvetlé, chudé šaty.*

*by k němu přisedla, i rozšířila, bdělá
prstíky kloubnatými, křehkými od práce stálé,
plamének úzký lampy začernalé,
a, zasmušen by nebyl, vyprávěla*

*by povídky, jež mladé dívky umí,
Kdys večer odvážila by se chtítí,
by odjel v neděli, když slunce svítí,
s ní vlakem plným rodin v dálné chlumy.*

*A vedla by ho v slunci, jasném jako síra
v cestách zdmi sevřených měst na okraji,
v háj, v kterém barvínky se otvírají
pod nebem šedým, rozsáhlým jak moře širá.*

*Jdouc tiše s ním pak podél chlubných mříží,
by ulomila kosatec neb křehké bezy;
pak usadili by se na příkopii mezi,
zhýčkáni bylin kolébáním v květů tíži.*

*Dav přispěchal by, čistým vzduchem opojený
a tísnící se v pískovaných cestách drah,
dav usměvavý, jehož neskličuje dým a prach;
pak návrat v železnice temné stěny,*

*kde oken skla by jako rány mezi dýmy
se nítíla, jak šera šedého neb žlutavého rány,
kde dítky bavily by, všechny rozjásány
milence chudé hezkých dělnic křiky svými.*

*Tak chodila by k němu neustále,
v těch dlouhých v létě svátkův odpůldnech,*

*kdy květy června visí na oknech;
snad mohlo zachrániti jej to srdce malé.*

*Neb hádajíc, že mdlý jest, zpět by s ním
šla, vedla si ho, ticha, bázliva,
jak matka s synem velikým, jenž okřívá,
krok za krokem jen trhem výročním.*

*Snad smrt by byla od něj zapudila
ta nevědomá, pouhou něhou svojí,
jež nedovedla klásti otázek, jež hojí
učení pochybností určení a díla?*

*Zda bývala by mohla v nedokrevné dlani
tu duši bolnou sevřítí a připoutati k zemi
svou Útrpností, která točí všemi
osami Života, jichž nevidíme ani ?*

Georg Schrimpf, Sedící děvče
(Dřevoryt)

B Á S N Ě

napsal

RENÉ SCHICKELE

Přeložil Bohuslav Reynek

POHÁDKA

Úplněk z modravých šerů váhá,
vznáší se, měkký, rozpouští v jizbě zlata svá vlahá
po tvém těle, po tvých nohou, po váhavých bocích.
Vždycky tě vidím v takových nocích,
okolo dětské hlavy mdlá zlata
před plavým měsícem, jež nosí noc bledá:
ty — všecka — zlatá.
Vzácné světlo plavýma rtoma tě hledá
z blaženosti plavých vlasů,
bere do plavých rukou, bere do svých rtů
šiji tvou, oči tvé, čelo, houšť vlasů.

Ā náhle dáváš se do zpěvu:
„Kdo má mi přinést barevné koruny rozpálené?
Se slunce spadly, světlem je kdos vrhá,
v šeru na řekách je voda žene,
slyším zvuk hluboký, jenž se trhá . . .
To jsou jich plynulé tance, jež políbení dávají si.
Viděla jsem v snu, jak na vysokých jedlích visí —
kdo mi přinese moje koruny radostné?”

V ŠTRASBURKU NA HRADBÁCH

Večer v Štrasburku stojím na hradbách
odkud ti posílám blýskající básně,
jež mi (domnívám se) jako vlaštovky ze srdce vyrážejí —
a vidím tě, jak s jinými tennis hraješ. Všude
sklání se tvé tělo a září tvoje ruce.
Místečko nebes, na němž stojíš, září teple a měkce.
Vlasy tvoje všudy slunce za sebou vlekou.

V noci zdá se mi o tvé bílé paži,
a kterak křivky vykrajovala do nebe,
jež stříbrné stopy zůstavovaly —
a že, kamkoli jsi zasáhla, zvon nebe ihned v trhliny se
rozpukal,
jimiž vnikala krásná voda s hvězdnými rybami a měsíč-
ným žralokem.

LETNÍ VEČER

Večer jest jako žena čtyřicetiletá
jež v zlatě protkaném, rudém rouše plava, vlaha, bujna
velikým jde prázdným parkem na rybníce: zkvétá,
na bedrách závoj její dvě jsou hořící holubice,
hořící labuť klobouk její s velikým pérem,
sama hoříc bere se krve své šerem.

SVATÁ TERESIE JEŽÍŠOVA PRAVÍ:

Dakli ruka kteréš plachty s mého lože sesbírá,
a já, chora Božím deštěm, jenž stříbrně hladí,
na plochou kláštera střechu vydám se kradí,
vidím: pole v nivách válí se jako bílá jezera,
na kotvách se mocné lodi kolébají. Hora stíhá horu,
jako černé archipely na obzoru.

Zůstanu, až zrak mi tolik měsíčního vína zaplaví,
že v modré splavy bijíc, duše má podobna bude moři
jež v prachovou peřinu bohatých hvězd se noří
a milostně volá: Kdy nebes otevrou se průplavy?
Kdy v krve přívalech On za mnou se vypraví?

SVATÁ KATEŘINA SIENSKÁ PRAVÍ:

Prosila jsem „Maria, mně pomoz! abych žádost unesla“,
neboť překrutě v mně výheň srdce plála,
a, byť každým dnem jen přibývalo zla,
prosila jsem, až mi jeho Mát' Jej dala.

Přišel, všecek bílý. Slova lásky mluvil, jako hvězdy širá
jimiž znělo srdce mé, jak veliký by bylo chrám.
„Strpení-li máš“, jsem tázala se, „až tě milovati bych se
naučila?“

A jak přikývl, jsem cítila, že srdce roztrháno mám.
Tiše plakala jsem. Ale on mne na hrudi skryl v roucha,
a pak srdce zaměnil nám, šepotaje.
Ó, bych mohla! vyřící, co z krve jeho šumění se vyposlouchál
Sladší jest, než v zoře šumot zkvetlého myrt háje.

M A R I A

Jak jsi ženu stvořil, Bože můj, já vím.
Letní den byl v Edenu, tys odšel do polí
a pak jsi v tichém odpočíval údolí.
Na bílé jsi myslel stromy, slunce navěsilo jim
v každou haluz, jež se v stínu nahýbala, po věnci,
na zlaté jsi myslel stezky v buči, na srnku se pasoucí
jež se zarazila, v hubě kolébal se jí trs trávy —
když se na tě podívala, Bože, ústa úsměv hravý
ti přelétl z dobroty tolikeré. Potom v pahorky jsi bral
se, kterým slunce po bedrách se řinulo.
Z květin tisíců dech divokého medu vál,
jak cestou kdyby pálili vstříc tobě kadidlo.
Stín byl, mračná noc i hvězdná nebesa
v lůně orchidejí, mnohá okrasa,
jak perly, diamanty, vymyšlená anděly
pro lilí lepost, by ji zvětšili . . .
Zřel jsi; krásny byly lilie i růže v stráni,
spanilost jich těl se přelévala bez ustání.
Neboť měkce tak a hrdě prohnuly se pahorky
až *na nich* když se shlédly, bohato zřel's nebe s oblaky
v den teprve, kdy z sil tvých tvůrčích dlaní
otisk podoby jich přijalo, i svatozáře plání
z tyčících se tvarů, v jejichž srdce myšlenku
jsi vetkl lilii a růži.

V soumraku

ó Bože odpočíval's v tichém údolí,
záhyby jeho vroucně k borovému lesu přilnuly.
Jasno rozvilo se vedle jeho šera.

Občas jako údolí by léhalo si v vánek podvečera,
jako země by se v tomže dechu kolébala,
všecka tvorstva na temno se přimykala.

Pomněl jsi : jest smutno, že tak sami jsou . . .

Divoký med spial jsi, růže, lilie svou myšlenkou,
vzal jsi lesy, hory, hebké, útlé věci země,
vánek večera, hvězd prvých světlo jemné,
v dálku roztékající se zapadlého slunce záplavy,
krásu moře bezbřehého : vykroužené zálivy,
vůně, které mísily se večerem, zpěv, záři zřítelnic
andělů, již kvetše vycházeli ti té chvíle vstříc,
(pěli dobrotu a moc tvou, hledajíce tebe)

a jich touhu, srdce veliké by ze všech zřeli prvi,
srdce tvé jak měsíc červený, jenž do vysoké spadl trávy.
To vše vzal jsi, také hrozny, jež se v hustých révách

tměly krví,

v myšlenku svou, pomyslíl jsi : Žena. Andělé když přiletěli,
po tvém boku Evu viděli, jak sladkým žhnutím halí
ji tvé srdce. Sloužití jí chtěli
a pokleknouti. Zapýřili se však, neb se smála. Ale vzali
obraz její s sebou do nebe a nazvali jej Maria
neboli Země Krása.

MILENKA SLEPCŮ

Kolem světců lesk jich krve svatozáří se mihotá.

Četl jsem z jejího života:
vlasý její měkky pluly.
Odsouzenci o šíje si směli je ovíjeti.
Oči její byly bledy a žhnuly.
Barvu měly jako vahnoucí lípové květy.
Umírající, jemuž pohlédla na duši,
jist byl, v nebi že s ní se setká v tvář tváří.
Byla na zemi a zároveň v zahradě rozkoší . . .
Ó svatá Odilie s bledničkovou svatozáří,
tys dovedla se slepcům spanilou ukázati.
Usmála-li jsi se, otvírali oči,
a viděli, a byli přebohati.

NEBESKÁ SVATBA

Když svatá Odilie s světem žehnati se měla,
— asi ještě procitla z snův o ráji
v nichž se srdce bílých nevěst kochají —
krásná náhle všelikého studu zapomněla.
Kázala si s lože všecka plátna snítí,
rozžítí si dala všecky pochodně.
Zdvihla ruce sepiaté a řekla pokorně:
Takou má mne v náruči svém mítí.

DUCHOVNÍ PŘÍPITEK

Ať žijí svaté Paní.

jež jsou našimi z nebes milenkami!

Láska jich jest bez výhrad a veliká.

Jako v klíně květin, jež se hořem tratí,

pohledům svým v srdcích našich dávají tátu,

úsměv jich jest vánek, sijící hvězdy na luka,

Otvírají nebe a sladkými kroky po zemi se berou,

těší ubohé, jež úzkostí trápí, sklánějí se nad nimi

v večerech nassátých nedůvěrou.

Ó vyplnění, jež s vlahých jich boků snáší se na zemi!

Ó měsíčné šíje! Ó bílých prsů, na nichž se touha ukájí v
spánek!

V blankytu ó domů radovánek . . .

Ať žijí svaté Paní!

V Ě Ř Í C Í

V smrt a oslavení vábí klíny žen.
Toť mrak noci, jenž na očích našich položen
spočívá, toť její úsměv, zmatený, veliký . . .
Víra toto: dostati se na dno hádanky,
pro kterou z nich z každé větší touha raší . . .
Posléze pak poselství, jež ničí pýchu naši:
Jenž jsi nadlidsky si žhnouti ždál,
o nejisté světlo jejích kotníků
obří své srdce spal.

Ā to jest dobré.

S T A R O S T I

A takto — jak jsi ztrnula, jak horka byla, když vzal jsem
tě za ruku! —

zřeli jsme, jak přicházejí: hladový, vyhrožující shluk
starostí - mrzáků,

a slzami krvácejíce, odjítí nechtějí.

Tiše zpívala jsi, jako by taková žalost byla už nadějí:
nikdy již nespátřím dne v výhni trnouceho, ani kuropění
které na záhonech taje jako velická políbení.

B Í L É N O C I

Ex voto

I

V objetích jejích řeřavěla země,
tep jejího srdce v těch nocích se dotýkal všech světa bran.
... Prst jítra pozdvihl jemně
šlář, jímž byl zastřen nebes stan,
v němž spali našeho srdce snové.
Její oči v ranní rose byly šachty démantové.

Jak v krvi naší pádily chvíle, jsme naslouchali,
a, večerem pak, ruku v ruce, crčíce žhavostmi,
se hnaly v nekonečné pláně Tmy.

Jak na sebe jsme zavolali, klesly objaty.

S milosti vlasů jejích snášela se křídla soumraků,
nebesy hvězdnými a měňavými údův jejích třpytnost byla,
v jejím hrdle žádostí nyló tisíc slavíků.

Pod dotykem jejích rukou duše svinutá se tetelila.
Z jejích vlasů vystoupila veliká luna.

II

Ó nevěstčího smutku z všech pokažených políbení !
A pekel onoho štěstí, jež hanobí zrady toužení hřích !
. . . Hlubší jsou noci, ohnivější hvězdy, a země těžce voní
tolika červenci, jež pomřely v nocech bělostných.

(Tak mnohá žena líbe teď své štěstí jako tvář mrtvoly.)

Slavíků tisíc, již jak mrtvé kousky stříbra se řítí,
v řekách se leskne. Lodníci v noci, ó spěšte obrátiti !
Nedlouho, a všecka duše v samotě zmdlí.
Utonuli z moří tovaryši,
vaše břehy, vaše mety se propadly,
touha v sochu kamennou se tíší.

Slavíků tisíc, již jak mrtvé kousky stříbra se řítí,
leskne se na moři a v řekách.

III

Tolika červenců, jež v těchto věčných nocech pohynuly !
Byly vystaveny v křišťálových rakvích, ve světle velikých
Soumračně jich čisté, červené jizvy žhnuly, lun.
a jich vzpomínání mátló se v zimničném světle velikých lun.

**Teď bílí vítězové stojí v jiskřícím háji,
pod nebem uchváceným.
Rány jejich v noční vlašné koupeli jak pupence se otvírají.
Jaké jaro!**

**Vidím bílé vítěze v davech se bráti k obzorům,
v tomto duchovém jaru.
Chci navždy státi takto prostřed svých dveří
a dívati se za nimi dokud nezmizí,
kdy veliká luna se šerí
v noci těchto ztravující ekstasi.**

**Slyším s onoho břehu vzlykání slaviček . . .
V nebesích plameny obtočily nesmrtelnou milenku :
Jaké jaro!**

V Ě N O V Á N Í

Hvozdy domoviny svojí darem ti nesu.
Z každého léta v rovinách zlato žní,
zelené a bílé síně buků, v nichž ozvěna krásně zní,
hory, a nade vším vysokou planinu lesů
s prořídlym předvojem starých borovic,
za nimiž jedlí vojska hustá
dobrým všem bouřím v zápas volají vstříc.
Pohanskou skálu, jež v nebe Mariino vrůstá,
a vzduch, který se sladce k tobě přitulí,
a jasné pahorky vinné, prohýbané líbezně,
jakých není nikde již, než v Toskáně.
Těsně přimknutá k nim údolí,
kde v poslední výhni, jež barvami hrá,
dozrává sladké víno večera,
noc až keře a květiny pohladí lehounce,
každému lásku jeho zavolá ze srdce,
tak jako žena činí, laskajíc milence.
Potom, vyjde-li měsíc, Odilia sama na zemi se snáší,
jako sníh bílá a blankytná.
Dítky z dřímot svaté písňně šepotají
o Krásné Paní naší,
jež byla milenkou mému kraji.

VEČER

S stínem jest promísena révová zeleň zahrady.

Jako by vše se tísnilo v tlumy,
a jako děti v spánku se laskají,
stává se, list za listem že šumí.

Posledním paprskem zasaženy, krvácejí jiřiny veliké.
Každíčká broskev září, ty, jež visí za listy
i ty, jež světlem se rozplývají na bílém slunci. Kakosty
už shlasly, stmívá se. Naše bílé, růžové keře,
nevěsty, milostně touží po nočním šeře.

Š E R O Z A Ú P L Ň K U

Záhy po deváté v révách pablesky se rozsvítí.
Slunečnice v tmách jsou jako veliké pečeti.
Ihned přijde Noc a vypraví se: Královna.
Již se stromy odívají v roucha bělostná,
potok zažehuje bílé pochodně svatební, a nivy
ověšují se perlami a klenoty nejvzácnějšími;
oděny jsou v zlatý samet s krajkami z mušelínu. Háje
výšin v indickém sní gázu, jenž jako nádech hraje
modravě se zelenající krinoliny hedvábné.
Ale Obr rudokožec v lomu, choť její žhne
nah.

P A P E Ž

Proč Papež se nevznese
veliký na prstech z skály
nevolá a neúpí:

„Viděli jsme Pelikána,
jak v své krvi zaniká.
Labuť jsme lítovali,
světla kalného, jež zhasil vichru van.
Viděli jsme zcela ztratiti se Beránka.
Těla mučenníků šelmami roztrhána.
Ale z mrtvých vstal Pelikán,
Labuť přistala v blankytu okraji,
Beránek u nohou Božích uvítán,
mučenníci plesají !

Já, který mohu vše
v smyslu našeho Pána Krista Ježíše,
a meče nebeského ostříhám :
vizte, rabové ! vrhám vám
jej v širé misky časů ! Vizte ! moje ramena
voje andělů prostírají nad vámi,
ti ať pánům vašim a jich psům ať zabrání, —
ó zuř, zuř lásko, lásko plamenná !
Papež vstal, jest s vámi Pán.

Slovo jeho víc než rány stotisíce obrněnců,
On, jenž z chrámu vymrskal sběh penězoměnců,
trpěl nenávistí vaší, nechť vás učí vítězství svých ran.“

Papež němý jest. — A Pán?
Na kříži visí vysokém
a Satan marně pokouší ho zázrakem.

TIVOLI - VAUXHALL

V Paříži, v městě porodních bolestí lidstva,
věčného začátku, v Tivoli-Vauxhallu
stálo tři tisíce lidí natěsnáno.

Páchlo zde hladem, chorobou a chtíči.

Jako kalnými parami upíraly se do vzduchu
vzhůru na červeně ověšené řečniště

hořící, smrtelně zsinané, rozžrané mužské tváře
a v rozčuchaných vlasech polou pomatené hlavy ženské,
pohledy, jež se potkaly, zdálo se, že o sebe
se zapalují. Zděsily se a chtěly se obejmouti.

Horký dech vanul do každého týlu. Každý
spěchován byl v jiná těla, jež se dýchající
rozpínala, stahovala.

To bylo apokalyptické zvíře, na vzlet přichystané,
a obrovité, tisícem srdcí žhnulo.

Hlas dálky, v přítmi plamenně žíhaný, pravil:
„ . . žádných lží . . žádného obměkčení . . právo
silnějšího, jenž na světě práci koná.

Mně náleží mé dílo . .

Nijakého soucitu a nijakého obměkčení.

Ať žije válka!

Krev dlužno obětovati Bohu: našemu Duchu
i našich dětí. Všickni lidé na smrt krvácejí
denně, pozvolna, v radostech, v bolestech.

Práce jest válka! Signály své míti budeme,

pochody dlouhé, střetnutí,
kde člověk rodí svého tajného, většího Ducha,
svého Boha, věkovitého, v vichřicích
křičícího Boha! . .

Bude to *naše* válka,
a naše vlastní, ctižádostné dílo.

Āni za māk smutku! . .

Nechať lidé jako hrdinové umírají,
aby jiní vzrostli v výsostném jich stínu,
nuzotě odrostli a rostli za Bohem, Duchem,
pro něhož jsme našli veliká slova,
veliké obrazy
v tisícileté touze. . .

Takto v minutách věčna
vlastní náš obraz vítězně nám vzejde vstříc.
Všeliké tělo jen ať zanikne,
ale toto jest náš *Duch*. . .

. . *Ať žije Svoboda,*
jež jednoho síly
na síly druhého navazuje,
by každé pokolení
v soupeřství volném
parthenon svůj zbudovalo. . .
Svoboda : všecku ctižádost budící,
síly uchvacující,
silami nasycující,
plnící touhy mukou

po zdokonalení těchto našich rukou,
tohoto našeho srdce...

.. At žije Krása

kteřá z touhy zdokonalení se noří
jako hvězda z večerních mlh...

Hleďte, vždyť krása není
než s úsměvem v zrcadle se shlížející přírody tvář.
Kdo mohou konati své dílo, usmívají se, sladci.
To každý ví,
kdo někdy se zadumal nad svojí prací...

.. At žije Bůh: Duch.

Kdo zdokonalení slouží, cítívá záchvěvy
Věčného...

.. At žije ctižádost, aby se sloužilo Duchu.

Proklet buď, kdo chtěl by ovládati ..

Otroci se osvobozují!

Králů jest v středu jich dosti,

toužebná Krása, Víry horoucnosti,

Mrav a Spravedlnost, jež věnce naše plétala:

V svojí práci budeme svými pány,

ze srdce nezbedni a jasni.

Podívá-li se druh druhu v tvář,

v zrcadle se uvidíme: lidé..."

**V Paříži, v městě porodních bolestí lidstva,
věčného začátku, v Tivoli-Vauxhallu,
stálo tři tisíce lidí natěsnáno.
Hlas v dálce se zajíkl.
Tři tisíce lidí křičelo a plakalo.**

D Í V K A V H A M B U R K U

vyprávěla:

Za úsvitu
vstávají z mého lože
a oblékají se.
Já je bavím
a zatím kouřím cigaretu.
Úsměvem a polibky je vyprovázím
až do dveří.
Potom zvažním
a odkládám noční svůj úbor
a kladu si čerstvé prostěradlo na postel
a zotevírám okna
a natahuji se jako nevěsta,
jež chvějíc se ví a čeká,
že nyní nad ní moc mítí bude,
a nad její nesmírnou duší,
jež pod dlaň jeho všecken stéká:
všecko mé bytí jen jako jeho dlaň,
a přece tak hluboké, jako kdybych mohla
celičkou věčnost dolů se řítiti,
aniž bych na dno narazila.
A rozjasňujíc se, rozjasňujíc, rozjasňujíc,
a radostna — radostna až do vnitřností,
v veliké své opravdosti usínám.

již v nocech bučice se potulují.
Od šíje, od svalů, od brvy, od rtů
odskakují dukáty
a blyskotají.
Takt kastanět,
cake-walk zakuklených grisett,
kostlivče vytřes, kostlivče
peřiny vytřes i děvče.
Mrtvé milenky
z mrtvých ať vstanou,
jak otrhaní andělé
tobě po pravici
tobě po levici
se mnou
na soud ať jdou.
Lidé
ustrnou slepi,
ruku na srdci
čekati budou na ránu smrtelnou,
a ty,
Ty veliký meč
v těchže rukou držiž,
Ty,
které nadarmo
v milencovo srdce byly zařaty,
Ty!
a potom šly a chytaly dukáty.

LETNICE

Andělé našich matek
na ulici sstupují.
Otců našich rvavá srdce
bijí tišeji.
Roj ohnivých jazyků v letu plápolá,
nebo jsou jako věnce
složeny na čela.

Sluch ni zrak neznají tísně,
mluvili jsme s lidmi, s hovádky, s ptáky.
„My“ vše odpovídá, co potkají naše zraky.
Oblázky na cestě jsou hlaholící písně,
každý tep krve vrací se zdaleka,
všecko se kvetouc vznáší, na křídlech plaménků vylétá.

Ryby kolébají oblohu na ploutvích,
jsou obklíčeny v obzorech blesky planoucích,
s tančícím sluncem na hřbetech běhají psi.
Na všecko dle tváře Boží světla jest vlito,
všecko v jediné této hodině ví to,
a poznává bratra i sestru a zpívá si.

Henri Matisse

JULES BARBEY D'AUREVILLY

Goethe

Hlava I.

Zatím co Průšáci *bombardovali* Paříž, četl jsem Goetha. Knihkupectví Hachettovo poslalo mi před obležením překlad jeho *Úplných spisů*, bych o nich napsal do kteréhosi časopisu; i studoval jsem je mezi dvěma hlídkami, vraceje se opět, bych si je potvrdil nebo se jich zbyl, k názorům, které jsem již vyslovil tu a tam příliš kvapnými a příliš úsečnými výrazy, o člověku, který stojí za to, abychom postáli a mohli mu zasaditi rány přímější, hlubší, citelnější... Nuže! uvěříte? — Ano, uvěříte, jestli jste četli Goetha, — tento velký Goethe mne nudil... *Bombardoval* mne nudou! Nade vši hrubou střelbu, kterou zasypávali mou čtvrt, byla mi hrubší střelba jeho *Úplnými spisy*. Tož, dovolte mi, dříve než pronesu vůbec soud, otázku, — ryze francouzskou

ovšem, — můžeme býti čemu říkáme genialní muž a býti nudný? a jsme-li nesmírný genius, býti nesmírně nudný? . . .

Neboť taký jest tento tak řečený genius, a nuda, kterou vnuká, jest jako příjice krále Ludvíka XV., o němž se říkalo: Vše je velké u Krále! Nuda, kterou šíří Goethe jest velká jako jeho sláva a jeho literární sláva, — což dlužno doznati, — jest největší z moderních sláv. Od Voltaira, jenž nebyl nudný, od Voltaira o encyklopedické slávě, nikdo v Evropě nebyl vytrubován *encyklopedičtěji* velikým jako Volfgang Goethe; i sama jeho sláva jest větší slávy Voltairovy, neboť stranický duch, který byl zuřivou lžící, již tolik míchali, aby rozepláli punč slávy Voltairovy, není ničím ve slávě Goethově. Ona jest *sama sebou*. Není proto, že Goethe jí zasluhuje. Jest proto, že *jest* a především proto, že množství hlav si nasadilo týž čepec, aby ji vyrobilo a že tento čepec, střižený na čelo Francie, byl upleten paní de Staël, která měla okouzlující dráty.

A vskutku, jak jsem již řekl v úvodu, právě Francie jest vinna slávou Goethovou. Bez Francie, bez hlasu Francie, této jitřní polnice, jež burcuje národy, bez francouzského jazyka a bez paní de Staël, která jím tak dobře mluvila, byl by Goethe stropil jen svůj německý halas, — zažbluňkání v inkoustové lahvičce! Na štěstí pro Goetha a pro Německo, paní de Staël vzplála kdysi pro Schlegela, a tato žena,

4 Jules Barbey d'Aurevilly

jež viděla hvězdy na čele Talmově, kde jich nebylo, tato žena, která jako každá žena měla vlohy zbožňovatí, neměla však schopnosti rozeznávatí, hleděla na Německo očima Schlegelovými a pozvedla tuto zemi, na niž se hledělo všelijak, k moci, které neměla. Francie, příliš pohostinná a příliš trouповská Francie uvěřila tomuto hlasu, který milovala. Napoleon orlím zrakem postřehl dosah knihy a přeludu paní de Staël. Prohlásil, že kniha není francouzská a poslal ji do stoupy. Bylo to surové, ale bylo spravedlivé. Císařství padlo; kniha se objevila znovu, proslavená trestem, který nazvali persekucí, a Francie přes třicet let žila hladově z myšlenek paní de Staël. Francouzští spisovatelé se poněmčili: Tlačili se do Německa, aby se zdokonalili, jako řečtí filosofové do Egypta. Dnes víme, že na náš vrub se za to napařovalo a rostlo Německo. Nevděčné, nesmířitelné, podzemní, toto nevinné a hodné Německo pracovalo proti nám. Zatím co paní de Staël pracovala o štěstí Goethovu, Německo zlehčovalo a tupilo našeho Molièra, kterého nechápalo... Chtělo skoncovati s Francií. Není-li svrchovaný čas rovněž skoncovati s Německem?... Není-li čas alespoň prozkoumati očima zbožňujícíma méně než krásné oči paní de Staël, genie Německa, jejich práce, a posléze jejich místo ve světě intelligence?... Ve skutečnosti nás vlastně Německo nenapálilo... Na to nemá dosti ducha. My sami jsme se napálili. Dá-

vá-li Francie často svého genia, aby byla napálena — což se geniovi přihází jen zřídka, — úspěchu dosáhne vždy!

Abychom se vrátili ke Goethovi, hlavě šiku německých spisovatelů, jež paní de Staël tak skvěle předvádí ve svém *Německu* a které stavím před kritiku člověka, obdařeného mužštějším duchem, aby nyní on je přehlédl, — abychom se vrátili ke Goethovi a byli jsme si jisti o kom mluvíme, řekněme nejprve, že genius, první vlastnost geniova, toť spontannost, toť tryskání, toť příroda, nade vše mocnější v člověku a jež ho takřka násilně zplodí k povolání, neodolatelnému jako pud, který ji k tomu nutká! Jest z velkých duchů, — ba z převelkých, — rozmyslných a vzdělaných, kteří dosáhli podivu hodného rozvití a vysokého rozumového vzrůstu, vůlí a prací; nejsou však geniálními lidmi, nemají-li nezadržitelného tryskání, spontannosti, která jest Božím dechnutím, uvádějícím vesmír v pohyb! Nuže, nežli se pustíme do podrobností Goethových *Děl*, vytkněme přímo, že nemá tohoto znaku genia, jenž jest více než znak, neboť bez něho není genia. Goethe nikdy nebyl spontanní. Literárně: nebyl vůbec mlád! Jeho životopis nám ujasní mnoho o tomto předmětu.

Sledujte jej ve všech důvěrnostech tohoto životopisu, kterého nenapsal, aby se umenšoval, a shleďte, že vše v tomto člověku jest výpočet a zralá

6 Jules Barbey d'Aurevilley

úvaha. Pro mne jest mnohem více charakterem než geniem: — charakter *chce stále totéž* — charakter v řádu talentu ovšem, neboť i v řádu mravnosti bude nám souditi Goetha v této Studii a užříte, kolik vážil!

Mnohem dychtivější než inspirovaný, nijaký, kdyby byl neměl kolem sebe literatury, vytvořený vlastní výchovou, píše ve svých Rozmanitostech (1789): „Od té doby, kdy *nenapodobitelná* „Citová pout“ udala tón a vzbudila *napodobitele (sic)*, popisy cest byly plny citův a hledisek cestovatelových. Já jsem si učinil *zásadou* pečlivě se zatajovati a nazíratí předmět tak jasně, jak jen možno.“ Tak od počátku tento člověk bez osobnosti tlumí pohodlně svou osobnost, a vytvořiv si postup *a contrario* toho, co snad míní postupem u Sternea, napodobí věci převracuje je. Hřeje si záda u ohně druhých. Popis Římského Karnevalu, který tou dobou podává, vychází z této pracovní metody mnohem více než z upřímného dojmu. To není vše. Jinde dí: „Odpor, který mám k citovosti, potřeba vzdátí se s jakýmsi zoufalstvím nevyhnutelné skutečnosti, byly příčinou, že jsem našel v románu o *Lišákovi* látku, které mi bylo potřebí ke cviku, v němž jest zároveň cosi z překladu a z přepracování.“ A tato dvě slova jsou dvěma blesky! Všechen Goethův způsob práce na vždy zůstane v těchto dvou slovech: přepracování a překlad. *Faust*, z největších jmen jeho slávy, není než tímto . . . Jsa

mnohem více učencem než vynálezcem, Goethe po celý život byl jediné překladatelem a přepracovatelem. Překládati, tlumočiti, přepracovávat, převraceti hotové věci, abychom je obnovili převrácením je a vyvážití z nich nových dojmů, všechna tato lopota, dobrovolná a chytrácká, svědčí mnohem spíše o trpělivosti dychtivého vzdělance, než o vroucnosti a zanícení geniálního člověka. Dychtivost, neúnavná dychtivost, takový je tedy zvláštní znak, *svéráz* Goethův, příznak jeho tvářnosti. Toť dychtivec jako dychtivci, jakých již není. Jest jím až po troupství. Od osy své bytosti až po pokožku byl troup!

Ále zvláštní protivou troup u něho se stýkal s diplomatem a ředitelem divadla, dvěma lidmi, zajímajícími se nejvíce o výsledek a úspěch, kde jaký jest. Jako oni myslil ne tak na dílo o sobě, jako spíše na jeho úpravu pro vkus a okouzlení obecnstva. Stal se později divadelním ředitelem a dokonale se hodil tomuto úřadu. Divadlo jej vábilo tak, že asi r. 1791 se klonil mnohem více k opeře než k dramatu a jeho překlad Shakespearova *Krále Jana* vyšel až po operním pokusu na dvorském divadle. Také Molière se věnoval řemeslu divadelního ředitele, ale spíše z osudu než z rozmaru; ale u něho genius šířil pořadatele, kdežto Goethe měl talent příliš studený, aby zapomněl že jím byl.

Á toto nás ovšem přivede ke zkoumání jeho di-

vadla. Jím začneme vyšetřujícíce tohoto člověka, který není-li absolutním velikánem, jakým jest jmín, není ani, třeba to říci, mohutnou osobností, jelikož jest nafouklá jako ohromná mýdlová bublina, stéblem kde koho. Goethe, tento dychtivec, jenž na vše sáhl a jenž chtěl vším býti a také byl brán, iako by vším byl, — což v jeho vědomí bylo čímsi ohromným, — může býti rozřezán a podáván po řízcích, jako krásné melouny a dýně. Jsa postupně i zároveň dramatickým a lyrickým básníkem, románopiscem, dějepiscem, cestovatelem, uměleckým kritikem, filosofem, přírodopycem, hudebníkem, botanikem, kreslířem, chemikem, prošel téměř všemi obory lidského ducha, Goethe nebyl ovšem jako ulit z jednoho kusu, a jeho dílo má příliš tváří abychom nebyli nuceni je odděliti na jejich posouzenou! . . . Nuže, nejširší a nejkrásnější z kusů, tvořících mosaiku Goetheho, kus, kterého nejspíše si nejvíce vážil, — ač-li jeho pýcha, předrážděná nestoudným štěstím celého života, nepřivodila, aby se spolykal všecek až do nepatrnějších drobečků, jako hostie, — byl jistě jeho divadlo. Vezmeme tedy nejprve jeho divadlo soudíce ho. Lyrický básník, romanopisec, všichni ostatní Goethové, kteří v Goethovi jsou, objeví se v této práci až po dramatickém autoru; ale na všechny dojde v tomto rozboru, v tomto rozkladu celistvého člověka a až bude hotov, uvidíme co zbude v kelímku!

Divadlo.

A ostatně buďsi jakékoli zvláštní mínění Goethovo o jeho divadle, divadlo Goethovo bylo dáno v čelo jeho *Děl*, podle všeobecného mínění Evropy, jako mezi kusy, z nichž se skládá, nejpodivovanější a nejhlaholnější byl *Faust*. Německo, samo Německo z důvodů spíše národních než literárních, umístilo *Fausta* pod *Goetze z Berlichingen*, ale mínění Německa jsou nám lhostejna. Niže! *Faust*, veledílo Goethovo, jež nevyšlo z jeho hlavy, nýbrž tam vešlo vyšedši z několika hlav vynalézavějších než jeho hlava, není nic jiného (a nemám v úmyslu o tom někoho poučovati) než legendární výtvar XV. století, zhnětený a přehnětený již mohutnou rukou rázného Marlowa; nikdy se nenaskytla lepší příležitost užití na Goetha jeho vlastní slovo, výše uvedené; zpracování

a překlad! Tento ohromný literární příštipkář přejal a předělal staré *Fausty*, aby z nich vyrobil svého *Fausta*, a vhodil je nelze říci do kadlubu Shakespearova, neboť forma Shakespearova není určitá, a není určitá ani tam, kde tento nezměřitelný Shakespear dostihuje mezi svého genia. Pro směsici podrobností a pro vír výjevů, jež následují výjev za výjevem bez vzájemného pouta a pro pouhou zábavu očím, jest Goethův *Faust* spíše operou než dramatem.

Drama má svou logiku i pro oči. Předpokládá nějaké uspořádání. Ale ve *Faustu*, je toliko nesouvislá halda, bez jakékoli skladby, živých obrazů, žijí-li, a středověká učenost, rozlitá po těchto obrazech, jež následují obraz za obrazem a nevznikají obraz z obrazu. Ve skutečnosti působí *Faust* dojmem veliké laterny magíky, jako ostatně i *Goetz z Berlichingen*, ale *Faust* jest jí mnohem více, pro samu povahu námětu, jež se spíše hodí k takovému sledu obrázků, jejichž obrázkářem jest Goethe. Podobá se vskutku ve všech podrobnostech tohoto kusu malíři oken. Cítí v něm svou německost *dřtve než* protestanství a tento zápach jest u něho vůně . . . Jestliže ve všech synkretismech myšlenky Goethovy, který se holedbá ve svých *Pamětech*, že se zbavil katolictví ve třech dobách, zpozorujeme ještě několik atomů básnických, vděčí za ně tomuto katolicismu, nade vše silnějšímu, který se ještě chvěje

přes jeho vůli v těchto ledovatých prsou, která někteří bloudí měli za prsa Boží, protože v nich pranic nebuší . . . Také za ně vděčí nikoli svému zvláštnímu genu, nýbrž geniovi svého plemene a toť ostatně, nevynikáme-li právě sami sebou, nejlepší co nás může potkati: míti genia svého plemene! Goethe neunikl tomuto zákonu. Vyniká *poměrně* ve *Faustu* jen když jest Němcem a držel-li se v nejprísnejší německé tradici, a kdyby se v ní byl postavil upřímněji a s duší prostupnější než byla jeho, byl by se dodělal účinků takové krásy, že by jich skeptičnost jeho ducha a jeho srdce ani nezatušila. Stoučen v závitěch své filosofie, není Goethe hadem naturalismu; jest jen jeho hlemýžděm. Jest místo o Bohu ve *Faustu*, kdy Faust mluví o Bohu s Markétkou, vznešeného naturalismu, ale bylo by třeba *nejvznešenějšího nadnaturalismu*. Ovšem prostota Markétčina, jež se spokojuje říci Faustovi: „*Jdeš ke zpovědi?*“* jest již hodně jímavá; leč kdyby byl Goethe křesťanství vložil na místo do vnějších úkonů, protestantské pojetí! jedině tam kde jest, totiž do samé hlubiny jeho podstaty, hodné zbožňování, uzřeli byste rozdíl mezi Goethem skutečným a Goethem možným. Uzřeli byste jak tryská vznešenost jako u Polyeucta. Corneille převyšuje Goetha cor-

* Německý originál: Zur Messe, zur Beichte bist du nicht lange gegangen. Pozn. překl.

neillovsky, ale převyšuje ho také křesťansky, což znamená ještě mnohem více! . . .

A vskutku, co jest protné víry a nábožné hrůzy v Markétce, činí z ní postavu, která se vám na vždy vryje, když ji spatříte jíti mimo . . . Postava z misálu, která vstupuje na jeviště s missálem v ruce a která umírá v kostele výčitkami svědomí z hříchu. . . Ubohá svěťice, která nedozrála! skosena, pošpiněna a zakrvácena v květu! . . . Nicméně sama v sobě znamená Markétka pramálo. Nebyla typem, jaký by se těžko našel, zjevením, objevem. Nikoli, toť primitivní děvčátko, utržené pohodlně na povrchu a na hladině lidské přirozenosti, bytost prvopočátečná, na níž jsou zbudovány a utvořeny ženy všech společností a civilizací. Goethe má ve svých Dílech vždy jediné tuto ženu, která jest opravdová a živoucí. Všechny dívky tam jsou Markétkami. Rozmluva Lízinky s Markétkou u studnice dokazuje dobře, jak Markétka je Lízinka před pádem a Lízinka Markétka po pádu! Všechna hloubka tohoto dojemného děvčátka, jež by bez ní bylo praobyčejným děvčetem, *prvopočátečnou* ženou, ano, všechna hloubka a všecken půvab pochodí z nedobrovolného katolictví, na které jsem v Goethově duchu upozornil. Poslední výjev jeho dramatu, výjev v katedrále (mimochodem, nejkrásnější ze všech) jest vypůjčen rovněž z tohoto řádu fakt, kterým Goethe, vyrostl, a sdíleje s ním svou velikost ukazuje, jak

ovšem jest nepatrný sám sebou tento literární chameleon, zabarvující se barvou všech zeměpásů, kterými prochází! Příliš vzdělaný vzdělanec v Goethovi, který vždy je toliko vzdělancem, jest všude poznamenán upomínkami na Shakespeara. Výjev Markétčina šílenství jest velice dojemný, leč je tu již zbloudilý paprsek šílenství Ofeliina, — a tento houževnatý napodobitel nenapodobí jedině Shakespeara, zde, kde napodobí i Danta, vsadiv své nepřátele do Sabbathu, jako Dante vsadil své do Pekla!

Nezapomeňme, že ze všech osob *Fausta*, jest Markétka jediným výmyslem a jest opravdu Goethova. Ostatní byly vesměs známy až po Mefistu, jenž jest jen Mefistem legendy. Připojte, že všechny tyto osoby jsou ostatně mnohem více loutkami než povahami. A jaký div, když povahou i vůlí vidí Goethe věci jediné po jejich vnější stránce?... Goethe jest mnohem více oko než mozek a sám se tím holedbá! Říká se o labužnících, že mají větší oči než žaludek. Goethe má větší oči než ducha. Co se týká osoby Mefistovy, tohoto *Deus ex machina* kusu o *Faustovi*, a jehož sám název není Goethův, ovšem, nebylo třeba síly vyzdvihnouti jej. A zde právě námět povalil Goetha. Dábel oplatil Goethovi kopanec do břicha, který prý kdysi dostal od svatého Michala. Kromě dvou tří rysů ve dvou třech rozmluvách, Mefisto Goethova *Fausta* není jinak opravdu arciděblem jakým prý byl. Otažte se raději znalců ďábla. Toť

jen německý ďábel. A povážíme-li, že Goethe, tento pořadatel! měl za sebou pro vnuknutí tuto sebran-ku a tuto sběž ďemonů: Jaga, Lovelace, Tartufa, dona Juana, Valmonta, Miltonova Satana a Satana Byronova *Vidění Soudu*, všechny dandy země, Voltaira v *Candidu* a Talleyranda za osmdesát let života, zplna žasneme, že Goethe, který seděl na všech vejcích, aby z nich něco vyseděl, nevyseděl tato vejce, jež jsou vejce pštroší, a nedal nám něco lepšího než svého arcidábla, klecavého a hubeného, jenž probudil obraznosti, jestliže má jen trochu správné poněť o ďáblu, jeví se pouhým Kryšpínem, Kryšpínem Pekla, drceným jménem Mefista, kterým tento nestyda se odvažuje jmenovati!

Takový jest úhrnem Goethův *Faust*, kus, který byl bleskotnou událostí, literárním Krupovým dělem doby, kdy vyšel. Sám Byron, velký Byron, dočista jiný básník než Goethe, dandy, který se jen tak leččemus nepodivoval, podivil se mu tak dalece, že věnoval svého *Manfreda* spisovateli *Fausta*, nazýváje ho s přemrštěnou úctou svým vzorem a svým mistrem. Pravda, abychom příliš nepodlehli dojmu z podivu lorda Byrona, stačí, připomeneme-li si, že velký básník nebyl naprosto kritikem, že dával přednost Popeovi před Shakespearem a jeho hanebně obtlumočení Horáce a v *Child Haroldovi*. Nuže! jestliže uveden na měřítko, jaké jsme právě vzali, nejeví se nám *Faust* ničím více, než co jest, můžeme

si představí napřed, co se stane podle měřítka z ostatních Goethových kusů, považovaných za nižší *Fausta*.

I ukážeme vám to.

Goetz z Berlichingen — tento oblíbenec Německa v dílech člověka, jenž byl oblíbencem Evropy za doby, kdy přece žili Byron, Walter Scott a Chateaubriand, — *Goetz z Berlichingen* náleží Goethovi více než *Faust*, pro sám námět, leč nejeví hledíc k podrobnostem, které jsou vším v uměleckém díle, větší původnosti. Původnost nebyla nikdy věnem Goethovým, který stále vzněcoval někým. *Goetz* není přeložen, pravda, ale jest napodoben podle Shakespeara. Jako *Jindřich IV.*, *Jindřich V.*, *Jindřich VII.* a *Richard III.*, jest *Goetz* historickým dramatem. Goethe, tento klidný chvastoun neřestmi svého ducha, opakoval ustavičně, že pohrdá historií. Shakespeare jí nepohrdal. Neznal jí, ale vytušil ji vždy mocným názorem svého génia. Také osoby jeho dramát jsou *nejhistoričtější* pravdivy a zároveň nejmohutnější. Goethe nemá ani této hloubky ani této mohutnosti. Jeho *Goetz* jest přísně historický, ale plochý, bych neřekl plytký, povrchní, téměř lineární; a jeho postavy, vesměs na povrchu, nevyžadují tohoto mocného daru proniknutí, které kutá v člověku a noří se mu do ledví.

Goetz z Berlichingen, Goethův hrdina, není ničím, více než feudálním Donem Quijottem, rytířského do-

bráctví, přímé srdečnosti vojácké a šlechteté, s rukou spíše otevřenou než s *železnou pěstí*: což všechno se snadno a brzy ukáže; a ostatní osoby, které jsou vůkol něho, nejsou složitější povahy, jako jí nebyl Goetz. Toliko všechny v dramatech jednájí, budiž nám prominut výraz, jako by byly upevněny na kolečkách! Nemáme poněť o rychlosti jejich jednání. Chcete je posouditi? Goetz jako hlupák vlastně, dá se *ihned* k Lupičům, kteří s ním zacházejí *ihned* jako chátka zachází se svými vůdci, které žene před sebou na místo, aby šla za nimi a poslouchala jich. Wislingen *ihned* se oddá Marii (sestře Goetzově), aby se opět sebral a oddal se *ihned* Adelheidě, která se *ihned* zamiluje do svého panoše Franze a *ihned* se mu vnutí, aby ho přiměla, by bez odkladu zabil Wislingena, jenž se stal jejím mužem a všechny tyto změny, bez jakýchkoli přechodních vývojů, které by vysvětlily tyto rychlosti jednání a tyto obraty, zmítají se a vrhají ve výjevech, které skáčí sem a tam, neboť není jich ani dvě, které by držely výjev na výjevu. Tuto více, než kde jinde, ovládá výrobce oper Goetha, a ovládá ho tak dalece, že v hrozném *Goetzovi z Berlichingen* jest jen loutkou dekoratérkou. Nic podobného, tuším, nebylo ještě viděno v dramatickém díle. Jako v dětském divadle mění se místo děje každým výjevem, nebo lépe řečeno každým výjevem, neboť jsou tam výjevy o šesti řádcích rozmluvy (počítal jsem!) mezi dvěma proměna-

mi! Řekli byste, že drama uštkla tarantule, tak poskakuje s místa na místo, působením nějakého tance svatého Víta, dočista zvláštního druhu, předstírajícího divadelní umění!

Shakespeare, jehož stále dlužno míti na očích, pozorujeme-li Goetha, protože ho dobře osvětluje, ale strašlivým světlem, Shakespeare, bez něhož by na divadle nebylo Goetha, má, jak jsem již řekl, vážnou vadu, nedostatek spojitosti ve stavbě svých dramát: toť skvrna na slunci, na tomto slunci! Leč vystrojuje alespoň bohatě své nespojité výjevy a zájem na situaci nebo na vášni je tu jak otřásající nebo tak krvavý, osoby jsou tu tak strhující, že nemáme ani pokdy, ani chladné rozvahy postřehnouti ať nedostatek souvislosti a celku, nebo nelogického sledu obrazů, jež následují obraz za obrazem bez podstatného důvodu; kdežto u Goetha nás to kromobyčejně zaráží... Zvláštní důsledek, ale nevyhnutelný! Právě čtouce Goetha rozpomínáme se na literaturu trojí jednoty, již se tolik pošklebovali před třiceti lety. Goethe znovu učí nevol a nevědomky, neřeknu úctě ke Corneillovi — ta nikdy neutuchla dočista, — nýbrž až k abbému d' Aubignacovi! Jest jisto, vskutku, že v klasickém divadle jest potřeba pořádku; *lucidus ordo*, sřetězení vnitřního ustrojení, kterého neodvislí spisovatelé dramaticko-romantičtí nikdy nepocítili, tak vězeli v anarchii! Ostatně klassické divadlo vytvořilo arcidíla, a divadlo ro-

mantické, jako příkladem kusy Goethovy a Goethova náruživost všechno viděti nikoliv očima ducha, nýbrž *očima hlavy*, dosud na arcidíla čeká!

Tak přes *německé* mínění, není *Goetz z Berlichingen* po zásluze první z děl Goethových. Podle nás, kteří chceme zůstatí spravedlivými i vůči Goethovi, opovrhované dějiny mu přinesly více štěstí v *Egmontu* než v *Berlichingenovi*. Námět byl silnější než možnosti jeho ducha. *Egmont* jest, praví Goethe, tragedie prósou, což na výsost dokonale snižuje tuto tragedii veškerým rozdílem, jaký jest mezi verši a prósou... Již Lamotte ve Francii, směšný Lamotte-Houdard pojal myšlenku na tragedii prósou před Goethem, neboť vševěd Goethe nemá původnosti v ničem ani ve špatném ani v dobrém. Ale pomiňme toho.

Jsa lépe rozdělen scénicky, a maje výjevy mocnějšího dechu, ačkoli tyto výjevy jsou mnohem více nalepeny na námět než vyvozeny z námětu. *Egmont* je také zajímavější pozadím námětu, než *Goetz z Berlichingen*. Německo doby Goetze z Berlichingen je tak zmatené, selská vojna zračí se tak málo v dramatech Goethově a pod úhlem tak ostrým (a bylo by něco velikého vylíčiti ji v její děsné hrůze, kdyby byl Goethe měl opravdu tragického genia), vztahy mezi šlechtou říšskou a císařovou jsou tak špatně určeny, že talent prostřední síly — a netřeba přiznávatí více, nejsme-li strženi německým valčíkem,

který se teď tančí na počest Goethovu — bude spíše nespůj tam a hůře jasnozřivější než v *Egmontovi*. Kromě Kláry, k níž se ihned vrátíme, ani jediná, osobnost není Goethova, v pravém slova smyslu, v této tragedii prósou, která jest pouhou *přehlídkou* známých osobností a známých událostí, ničím více než historickým čalounem! Tyto osobnosti nemají ani všechny své skutečné velikosti. Oko Goethovo, na něž je tolik hrd, jest někdy jako brýle krátkozrakého: zmenšuje vše nač hledí, a toť jeho způsob vidění... Vévoda z Alby v jeho kuse není na výši velkého vévody z Alby z Dějin. Lze tomu se diviti? Goethe jest bezbožník, ale jest protestant; nazývá se kynicky „protestantským Diogenem“ ve svých *Pamětech*. Kterak by tedy pochopil vévodu z Alby v přísné kráse jeho španělského katolictví?... To bylo nemožné! Z druhé strany Goethe, tupitel Dějin, vyčetl z nich jediné co se mu hodilo na děláni tragedií. Egmont jest líčen lépe než vévoda z Alby: jest pravdivější... Toť povaha podle Goetze z Berlichingen, z těch povrchových povah snadno postižitelných oku Goethovu, uzpůsobenému tak, že vidí věci a lidi jediné po vnějšku, které však v hlubokých polostřnech lidské povahy a v šerosvítu života nevidí...

Dokud se týká Kláry přes prostné půvaby tu a tam a sličné ženské slabosti, toť stále žena *prvopočátečná*, žena na prvním stupni, o které jsme již

mluvili a kterou všude vsazuje. Toť Markétka *Faustova* v jiném postavení a v jiném úboru. Toť německé děvče, ale v Belgii. Goethe, tento ubohý duševní sultán, má jediné tuto ženu v celém serailu svých *Děl*; jenže obmezen na Ni, byl by mohl z ní vytěžití více než učinil ve svém *Egmontu*. Když tam počne zoufati, rozřeční se toliko a Goethe ji zabije a promění ji v operní efekt. Démon opery, jenž jest Goethovým Mefistem, zhudlařil jeho tragedii, v nejzajímavějším okamžiku kusu. Zjev Klářin, jež se objeví Egmontovi ve vězení mezi anděly, aby ho dovedla do nebe, je takové hrubosti divadelně materialistické, že neunikla paní de Staël, duchaplné ženě, která měla jemný cit pro směšnost a právě tak jako schopnost nadšení, na štěstí pro ni! Nebyla-li ona, jež pravila o směšném konci tragedie o *Egmontovi*: Kus se nekončí, mění se v páru...?

A zde nám budiž dovoleno opřít se o tento hlavní bod, abychom správně posoudili Goetha. Goethe jalový, ačkoli se zdá úrodný, jako ostatně mnoho žvanilů, jest, pokud se týká žen, nejzákladnější neplodnosti. Žena toť zdroj lidské vášně, ať ji sama zakouší, nebo ji vnuká. Vždy jí žije. Dřla geniálních lidí jsou plna ženy, ale nezapomeňte, ženy v její zázračné rozmanitosti, v bohatství všech jejích typů. Genius geniálních lidí jest v poměru k počtu žen a ženských typů, s kterými setkáváme se v jejich spisech. Abychom mluvili toliko o moderních, spočí-

tejte ženy Byronovy, Balzacovy, který jich vylíčil tak veliké množství, a Waltera Scota, kterému právem vyčítali, že je vytvořil studené, jenž však alespoň je nevytvořil na jedno brdo studené. Proti tomu Goethe má jen jedinou a toť Markétka... Z jeho divadla přechází do jeho románů, do jeho básní; toť Charlotta ve *Wertheru*, toť Dorotka *Heřmanu a Dorotce*, toť Lily, toť Otilie, toť i Mignon, neboť cikáni jsou v Německu; ale jest překroucená, zjinačená, okázalá, velmi zřetelně přestrojená, stále Markétka. Sleduje ho, pronásleduje ho, vnucuje se mu tato podoba vždy táž, i dává ji všude, kam dává lásku, tento jednoženský domorodec! Goethenení s to, aby stvořil Italku nebo Francouzku. V *Clavigu* se pokusil o Francouzku, ale pod jeho perem zvrtila se brzy v Němkyni, jedinou ženu, o níž Goethe, jenž přece cestoval, měl vůbec ponětí!

Je jako cizinka ve francouzském námětu *Claviga*, přistřiženém na tragedii nůžkami Goetha, věčného upravovatele! z *Paměti* Beaumarchaisových. Pověděl nám, že pojal myšlenku *Claviga* přečet tyto žhoucí *Paměti*, a nejspíše by se pochlubil překonanou nesnází, že jej napsal v osmi dnech a by se zalíbil Lily... ten dvorný muž!

Voltaire napsal *Zaïru* ve dvacetí dvou dnech, aniž pomyslnil na zmoženou nesnáz, scházeje s ruské hory inspirace. Co se pak týká nesnáze u Goetha, který neslázá ruských hor vnuknutí, nýbrž se po nich

škrabe, pokud jí pocítil, pohodlně si ji umenšil tento literární pan Sans-Gêne, opisuje jak běžely celé strany z Beaumarchaise a vsazuje je do svého kusu, kde ukrutně skřípají na mnohomluvném a ledovém slohu ostatního díla. Zajisté! bylo-li kdy nepodobnějšího člověka a různějšího ducha, byl to Beaumarchais, plamen ducha, učiněný člověkem, vášnivce až do konečků krásných vlasů, které měl krásny jako Mirabeau, čím se sobě podobalo těchto dvě Samsonů XVIII. století! a Goethe, *tento čtenář* Goethe, tento rozřezavač a škrabač papíru, Goethe, který vyřezal tragedii, z Pamětí, jež zbyly dramatičtější než jeho tragedie! Všechno je tu Beaumarchaisovské, v této tragedii kromě duše a ducha Beaumarchaisova. Leč uvažme, že Goethe rozehřát Beaumarchaisem, našel ve své hlavě výrazného slova, které by vyřkl a raženého k svému obrazu! Nicméně dlužno přiznati, že jest v *Clavigu* několik věcí, které jsou na neštěstí Goethovy: na příklad rozuzlení s velkým melodramatickým lomozem, přeloženým a přepracovaným a pokazeným z *Romea a Julie*. Goethe měl vskutku nejnižší vloh divadelních spisovatelů. Měl co lze nazvati vlohou melodramatickou, a také jí užil několikrát přes rozpomínky na veledíla. Co mu náleží z *Claviga*, jako věc, která mu může náležeti, tomuto velmoži snadných výpůjček, toť výjev, kde Carlos nabude opět duše Clavigovy, jako Narcisse duše Neronovy v *Britaniku*; náleží mu tím spíše, že

Carlos jest Mefistem za měsíčku, Mefistem mědi-
rytinovým. Směšný výsledek návyků jeho ducha
An tak mnoho překládal, napodoboval a přepracová-
val kde koho, dospěl Goethe k tomu, že přepra-
covává sám sebe. Tento muž, jehož nějakých pat-
nác, dvacet naprostých podivovatelů, jací kdy byli,
považovalo za tvůrce, je toliko ohromným Trubletem,
bez epigramů Voltairových. Přepisoval, přepisoval,
mnoho četl a ničeho nevymýšlel, jako Trublet. Ni-
kdo mimo něj neliboval si v tom, aby se znovu pod-
chycoval, pachtil se sám s sebou, rozpárával se a
znovu sešíval. Říkal tomu *umění*. Měl jazyk pro to,
aby olizoval mládě. Jednalo-li se o to, aby se vrátil
ke svým pracím, byl trpěliv jako hmyz, který vleče
své stéblo slámy a boří svůj strop. Ale trpělivost
jest příznačná hmyzu. Genius jest naopak netrpě-
liv; a jediným mávnutím křídla zakončí vše.

A jestliže byste rádi pochopili svého Goetha, kdy-
byste se chtěli svléci z přeludu, do něhož jste až
dosud byli zakukleni, nespusťte nikdy se zřetele
jeho způsob práce, jeho způsob slídění, vyhledávání
a předělávání, který jej vysvětluje a který mu jde
všude v patách, jako Markétka. Ajta! jest příliš *je-
diny* tento muž . . . Po *Faustu*, *Berlichingenovi*, *Eg-
montovi*, *Clavigovi*, jež napsal všechny čtyři, div mu
oči nevylezly, jak by řekl Rabelais, vyrobil na totéž
brdo *Torquata Tassa*, *Ifigenie v Tauridě*, *Stellu*, a toť
ještě méně vymyšleno! *Torquato Tasso* není zajisté

Tassem historickým, jest však výtvozem Goethovým? . . . alespoň šleh jeho ducha? nějaké myšlenky? . . . Nikoli, toť Rousseau, jehož byl svět pln v hodinu, kdy Goethe psal a jemuž všechna země mohla 'pak říci, jako v řecké písni: „Tys na mne plivl a jsem všecka otrávena!“ Toť Rousseau dvojnásob roztěrkovaný pitomým platonismem renaissance a německého idealismu! Co se týká *Ifigente v Tauridě*, tohoto kusu tak vychvalovaného všemi školometry, kteří se poznávají v Goethovi, jenž sám je takovým školometem, jest, nastojte! pouhou napodobeninou řeckého divadla, podobajíc se mu však toliko asi jako socha sněhová se podobá soše mramorové, roztékajíc se v žárech slunečních! Konečně *Stella*, kde po prvé a po *jediné* jako by se zatetelil sval, který jest srdcem Goethovým, *Stella*, vašeň zbříděná metafysikou a kvintesencí, epikureismem citu, jenž je stále přece epikureismem, totiž nižším hlediskem, inspirací bez přednosti a bez velikosti, *Stella*, vykradený *Werther*, jenž skončí jako *Werther* sebevraždou, *obrácená* myšlenka *Werthera*, kde milenec se zabije nikoli proto, že není milován ženou, nýbrž jest milován dvěma; *Torquato Tasso*, *Ifigenie*, *Stella* byly složeny — a toť pravé slovo — těmi způsoby paměti, slídění, předělávání, důvtipečnosti, kličkování, jež jsou způsoby Goethovými, jež mají nepochybně svou cenu, jež však nejsou velkým způsobem geniovým. Jakého chladu také nevrhly tyto

způsoby do díla Goethova! A jako chlad v literatuře záhy zplodil nudu, tady otázka nadhozená na počátku této studie o Goethovi, dotírá pánovitěji než jindy a žádá si přímé odpovědi:

Může býti genius nudný?

Jeho znakem, co dím? jedním z jeho znaků jest nuda? nebo jest nuda jeho smrtí, závadou jeho bytí, jeho základní neschopností životní? *Torquato Tasso. Ifigenie, Stella* jsou takové záplavy nudy, jakým nedolá člověk nejdůkladněji promočený a nejbytelnější. Rozplyne tam, ale běda! zachovává si vědomí nudy, která ho utápí a na niž hyne, aniž jí zhynul! Nuže, nuda pochodí z nedostatku života. Kdybychom žili silně, nenudili bychom se. Toť však právě mrzutý případ tohoto velikého Goetha: nemá moci, aby nám *dal silně žiti*. Nechává chladnými i ty, kdož se mu podívují, kdož jsou s ním za jedno, podívujce se mu! Nechává chladnými, protože sám jest chladný jako jeho způsob; jest jím, přes všechna slova, jež vybíral nejvášnivější a nejžhavější, jako ve *Stelle*, kde nuda, tato tajemná, nevysvětlitelná nuda, jež nás jímá, proniká i poměrnými, druhotnými krásami, nabytými prací a námahou, ve většině děl Goethových, a v některých z nich je tak nesnesitelná, že podiv největších nadšencův jest jí zmařen a že jim kniha padá z rukou!

Shrňme tuto část naší práce. Ejhle v celku i v podrobnostech výkvět jeho divadelních děl, nejvy-

branější dramatické práce Goethovy. *Faust*, *Goetz z Berlichingen*, *Egmont*, *Clavigo*, *Torquato Tasso*, *Ifigenie a Stella*, Nepočítal jsem do tohoto výčtu *Fausta z roku 1831 (Únos Helenin)*, ani *Rodnou dceru*. Dopřál jsem Goethovi cti, aby je zavrhl... *Faust z 1831* není ani srozumitelný. Nechápeme, jak mohl duch Goethův strávití takovou spoustu mythologických dětinství po celý život, a jak dobu svého stáří prožil tím, že je říhal pod nos lidstvu. Toť blábolení z nestřídmosti. *Rodná dcera* jest jiným poblouzením Goethovým, v jehož hlavě hučelo také Diderotem, mimo hojně všelijakého jiného hučení. Nepochopitelnost v okázalosti a falši je tu dokonalá. Co míní říci tímto kusem, jehož myšlenka je tak temná a rozuzlení tak ploché a tak zarážející, že počestný pan Pourchat (a známe počestnost překladatelů za ty, které překládají), píše v poznámce, sobě nedůvěřující a bezradné, že Goethe *nejspíše měl na mysli jiné rozuzlení* (jak to ví?), že však ho nenapsal... Což je ovšem patrné.

Nechme již těchto směšností rozpačitého podivu. Není-li na tom dosti, abychom ocenili a dali oceniti tragického genia velikého Goetha? ... Jest nám nyní ukázati jeho genia komického, neboť Goethe se mněl dítětem Parnasu; mněl se dvojím geniem. Ctižádostivý všetečka, který v něm byl, zavadil také o komedii a položil tam svou tlapu Němcovu, jako by medvěd hrábl svou medvědí tlapou do práce fili-

gránové. Nuže, býti básníkem nebo spisovatelem komickým znamená především, dříve než býti hlubokým, čehož je také třeba, býti duchaplným a veselým, dvě věci nejprotivnějších, nejnemožnějších duchu Goethovu, s dostatek zaujatému sebou samým, aby se mněl Aristofanem, jímž však by snad byl jen jako z olova, jako jeho kalamář . . . Zanechal téměř celý svazek komedií, v nichž nalézáme přebledé fialinky dvou nebo tří pastýřských her, ploché šprýmy puntičkářského Celadona, jalovosti a nechutnosti, o kterých se domníval, že jsou jako od Floriana, hravě zplozenými, jako by, ač byl *Floriankem*, Florian neměl ducha a půvabu! Goethe neměl nikdy ani toho, ani onoho. Tento německý *fouňar* byl naprosto neschopen postavití nejnepatrnějšího Harlekýna a Florian jich zplodil tolik a rozkošných! Goethe připomíná z Floriana toliko osla jeho bajky, který našed flétnu u svých nohou a maje ji za bodlák zvláštního druhu, přitiskl na ni své těžké pysky a vyloudil z ní zvuk, nad kterým užasl ve své oslí prostotě, kdežto Goethe se mněl Menandrem, — jako ve *Velkém Koptu* a *Spoluvinnících* — svých velikých komediích — se mněl asi Aristofanem!

Nuže! *Velký Kopt* není nic jiného nežli pověstná příhoda s náhrdelníkem, upravená pro jeviště Goethem, upravovatelem. Jako všichni dryáčníci dramatického umění, největší dryáčníci literární, kteří se drze vrhají na všechny soudobé události, aby

jich vykořistili pro úspěch a povyk, Goethe, který neměl nikdy myšlenky, Goethe, o němž nelze říci: *prolem sine matre creatam*, neboť jest cvikýřem kde koho, shledal obratným a jistě úspěšným kramařiti s pohoršením příhody s náhrdelníkem i kramařil s ní . . . Sňal příhodu s náhrdelníkem s její historické výše, by ji umístil v úrovni dramatu šlechticko měšťáckého. Biskup Rohan se stal kanovníkem, královna Marie Antoinetta nějakou princeznou (princeznou, beze jména, Němců, kteří vidí jen tituly a staví na jeviště abstrakta), a Cagliostro se stal Velkým Koptem, darebákem, který by byl snad směšný v rukou Regnardových, který však jím není v rukou Goethových. Regnard je snad jediným dramatickým spisovatelem, který by mohl uvést na jeviště osobu tak nechutně odpornou, jako darebáka. Regnard jest jediný *genius*, komiky dosti upřímné a dosti *strhující veselosti*, aby uvedl na divadlo darebáctví. Ale Goethe uvízl ve svém darebákoví, v kuse bez ducha a bez rázovitosti.

A stejně je tomu se *Spoluvinníky* — kusem velikých nároků, který jest jen pouhým postavením, závišejícím na jevištním rozvrhu, — zmatkem! — lidí, kteří se navzájem mají druh za druhá, — zvědavec, zamilovaná žena a zloděj (Goethe je měl rád na jevišti). Zábavným je tu, ač nikoli nově zábavným, že ukrytý zloděj pozná na dostaveníčku svou ženu a nemůže se prozraditi jako zloděj! Přijde mi-

lenec. Výjev mohl by se státi velice živým pod francouzským perem : ale Goethe není nikdy břitký. Struna jeho luku jest promočena a šíp nevychází. Ostatně všechny tyto německé látky čpí týmž zápachem zpozdilosti jako v Augustu La Fontaineovi... Hloupost, z gruntu, plemene se pojí s hloupostí Goethovou, což činí, ujišťuji vás, pěkný celek!... Co jediné škodí Sganarellu Spoluvinníků a jeho postavení, toť, že tento Sganarelle jest zlodějem jako Velký Kopt, a řekli jsme, krádež na jevišti jest odporná, a z odporného číší chlad... chlad Goethův, který ve všech svých dílech zahynul chladem, jako Napoleon v Rusku... Směšné musí býti opravdu vřelé a ušlechtilé svým způsobem. Co jest nízké, přestává býti duchaplným. V nížinách světla hasnou, sotva tam vniknou... Zjev, který se opakuje ve světě rozumovém, jako svět hmotný a svět duševní jsou toliko opakovaními druh druhá, — odrazy!

Co se týká *Generála* a *Vzbouřenců*, již doplňují komedie Goethovy, jsou pouhými revolučními fraškami; jakmile však Němec dělá fraškáře, jest on sám fraškou, jako husa paštiky játrové ve své kůrce jest vždy paštikou! Úhrnem není v Paříži divadélka, které by nemělo v seznamu veseloher, ba dokonce vaudevillů, vtipnějších, výraznějších a směšnějších nad veselohry Goethovy! Je patrné, že je to plachta kramářského stánku. Veliké jméno Goethovo vše přikrývá a dává tušiti všechno.

Ále konečně plachta jest pouhým cárem na konci
žerdi a žerď se může zlomiti.

F R E D E R I M I S T R A L

a jeho *Mirèjo*

Napsal Josef Matouš:

Mirèjo, ač vznikla na samém počátku básnické dráhy Mistralovy (r. 1859), je *klasická skladba epická*, dílo umělecky ryzí, původní a přímo vytrysklé, jakých se objevuje v literaturách poskrovnu. Ne právem, mluví-li se o tomto idylickém eposu, vzpomíná se umění »božského pěvce« Odysseje. V jasné koncepci a úměrnosti celku, v naivitě a volném toku vypravování, v přirozeném rozvedení skladby a plastičnosti jednotlivých scen jest jistě mnohé, co nám připomíná nesmrtelného Homera. Ale nejvíce home-rovských rysů vidím v epické linii příměrů: Ourrias, odmítnut Mirèjí, pln prudkého hněvu se vrací po kamenité pláni krauské jako divoký kanec, když z mlá-

zí vyhnán si razí cestu po chmurném Oulimpu po pustých vrcholcích, brouse své tesáky na dubových kmenech. — Vincèn a Ourrias na sebe útočí *jako dva statní býci*, do nichž sjede náhle blesk, když spatří v slunečním žáru na stepi srst hebce zářící »mladé ještě krávy snědé«, a láskou najednou jsou slepí, zběsili. — Věkovitý a ctihodný vrch Ventour, zrytý ranami blesků, nese svou bílou hlavu k hvězdám nad všemi horami, jež se skrčily v důl, *jako veliký, statný pastýř* v lese, jenž opřen o hůl bdí nad svým stádem. — Čtyřicet ženců — jako plameny vše stravující — zbavují zemi vonných, hustých šatů; *jak vlci* požínají v letu krásnou žeň, berouce ji veškeru zdobu panenskou, zlato i květ. Jaká svěžest, životní plnost a pravdivost dýchá z takových charakteristických přirovnání, tu jednoduchých, jinde zase mocně, široce rozpiatých! A tato, řekl bych samozřejmá, nehledaná краса, projevující se v básnickém epitetu i v melodické stavbě strofy, je zvláště význačná pro autora »Mirèje.« Příroda a umění splynuly v Mistralovu dvanáctizpěvém eposu v »jedno.« Mohl bych, chtěje vyjádřiti, čím tato provençalská báseň na mne působila, přepsati na tomto místě slova Goethova, jimiž zachytil dojem z četby »Odysseje«, a dojistá nebylo by lze výstižněji ji charakterisovati: »Doznávám, že přestala mi býti básní, zdála se přírodou samou.«

Mirèjo, vyličující prostě, ale půvabně, a s trochou romantického zbarvení, lásku bohaté dívky vesnické k chudému košíkáři, je v podstatě hymnickou oslavou smavé Provence, kterou Mistral vášnivě miloval. Znamenitými, zářivými popisy křísí básník celý zajímavý jihofrancouzský kraj, kde příroda i lidé si uchovali prvotní ráz. Skvělé obrazy míjejí před vaším zrakem; rytmická práce na polích v době žní, sbírání zámotků, závody v běhu, olympické ožehování býků, — a jiné rozličné výjevy, zvyky a slavnosti, tradicí po věky udržované, — vše oblitó jakýmsi slunečním svitem a leskem. Vdechujete takměř opojnou vůni kraje, cítíte tep jeho života. — Nemí v »Mirèji« toho bohatství charakterů, ani hloubky psychologické jako v Homerovi. — Mistral pracuje jednoduššími prostředky, — ale setkáváte se tu s několika nezapomenutelnými postavami, v nichž se zdařilo provençalskému aoidovi v živých typech ztělesniti, co je vlastního jedině jeho kmeni.

Básnický podivuhodně a dokonale vytvořena je Mirèjo. Měkká, svěží kresba této dívčí postavy, její hluboká, dětsky čistá láska k Vincènovi působí nevýslovným kouzlem. A možno-li najíti někde obdoby k rozmilému obrázku ve zpěvu druhém (Trhání)? Ojedinělá tato scéna (dětské milostné žvatláni v morušové koruně, vybírání modřinek, pád s větve) je tak jemně zpracována, že — podle slov Lasserrových

v »Portraits et discussions« — »není v žádné literatuře ničeho svěžejšího, hudebnějšího a harmoničtěji chvějivého a skandovaného.«

A jak majestátní zjev je patriarchální stařec Raimoun, kterýž — drsný, ale v jádru dobrý jako půda, s nímž je srostlý, moudře a šťastně jistou, poklidnou rukou řídil všude nával prací jako král ve své říši.

Vrcholu epického umění dosahuje Mistral především ve zpěvu IV. a V. Plastická modelace tří nápadníků Mirèjinych, ztepilého Alàriho, statného Verana a divokého Ourriy, v jejichž postavách vystupuje něco z charakteru krajiny, a pak mistrné vyličení boje ve zpěvu V. s mocně vyvinutým smyslem pro krásu pohybů, hlásají výmluvně, že v Mistralovi procítl zase a ožil slunný duch Řeků, kteří byli kdy's usedlí na pobřeží provenském a na dolním toku Rodanu (ještě na počátku středověku slulo okolí *Marsilie Graecia*.*)

»Ale nejen postava člověka je zde dědictvím řectví: také lidová duše se uchovala v mnohých rysech věrně.«

O »Mirèji« — jako později o »Calendau« — pracoval Mistral po sedm let v plném rozvoji mladistvých sil. »Es moun cor e moun amo, es la flour de

* Th. Birt pí ve šcestopisných črtách »Aus der Provence« na str. 106.

mis an«* — praví sám krásně v dedikaci příteli Larmartinovi. Všude v tomto eposu, proti němuž jiná novodobá díla toho druhu jsou po většině šedivá a studená, vládne řád a soulad: každý detail, každá scena má tu *své* místo, vymezené a určené tvůrčími silami básnickými. Jediným nesouzvukem v *epické tónině* harmonického celku je kvietistický záměr knihy, asketická nota tří posledních zpěvů (jaký prudký a náhlý kontrast!), v nichž se vypisuje umírání Mirèjino a zjevení tří svatých Marií. Nesoudím tak proto snad, že bych nepřipouštěl nadpřirozeného živlu ve výpravné poesii, a také jsem si předobře vědom, že Mistral zbásnil tyto zpěvy v duchu a citění ryze provençalském; ale je rozhodně na závalu básně a »docela neepické«, — jak dí Birt, že kontury těchto výjevů jsou příliš rozplývavé; seslabujíž značně umělecký účín, jehož jinde Mistral (v obdobných případech) plně dociluje (třeba v úchvatně hrůzném líčení utonutí Ourrioiva s obrazem průvodu dantovských zatracenců na březích Rodanu). —

—

* »Je mým srdcem a mou duší, je výkvětem mých let.«

Wilhelm Morgner, Kresba

Herald Nielsen
MODERNÍ REAKCIONÁŘ.

I

M u ž.

Georg Brandes užil o kterém si krasoduchu, který bezstarostně se obíral některými zvláštními myšlenkami, označení „*něžný reakcionář*“ Výraz poněkud překvapuje ; neboť většina těch, kteří reagují, činí tak sotva především a jenom s úmyslem, aby zachovali něžnosti, nýbrž naopak s náruživostí, aby změnili poměry, na něž reagují.

Jest jiný rozdíl, kterého jest lépe užití za dělitka, protože spočívá na čemsi podstatnějším, totiž rozdíl mezi těmi, kteří reagují z vlastních předpokladů doby, a těmi, kteří reagují proti nim, mezi *těmi* reakcionáři, kteří *potom*, když došli až na konec cesty, se obracíjí novým směrem, a *těmi*, kteří, aniž toho zkusili, jiných varují, aby se tou cestou nedávali. Anglický kritik G. K. Chesterton náleží rozhodně mezi první.

On je *moderní* reakcionář. Nejsou to obhájci křesťanské víry, kteří změnilo jeho názory, neboť, jak sám praví, jich nečtl. Byl to Huxley, Spencer a Bradlaugh, kteří v jeho mysli „zaseli první mlhavé pochybnosti o pochybách“

Byl vychován v duchovém směru liberalismu, konfirmován na něm jako celé jeho pokolení. Zná jeho řeč, jeho úsloví, jeho pojmání věcí, a co více, zachoval si společně s ním sympatie v důležitých otázkách.

Zcela jistě nevěří v *odzbrojení*, ale z národnostního principu byl horlivým odpůrcem boerské války, jako je vůbec odpůrcem imperialismu. Jest – a zdá se podle váhy, kterou na to klade, že to jest jeho nejlepší štít – demokratem z přesvědčení, který přes veškeru úctu k významu tradice bojuje statečně proti lordům, a jenž neustále vyznává svou víru v prostého člověka. Později se podíváme blíže na tuto jeho demokratickou víru tureckou.

Avšak lépe než nějaký výčet jeho myšlenek přesvědčí obraz, který kreslí jeho biograf – neboť ač teprve pětatřicetiletý, už jej našel – že je pravým dítětem doby.

„Není snad žádná postava, která by byla v literárních kruzích lépe známa, než G. K. Chesterton,“ praví jeho anonymní obdivovatel. „Jeho mohutná postava, z níž, jak pravil Mr. *Shaw*, je zřídka kdy najednou více než polovina na obzoru, jeho veliký kloubok s ši-

rokou střechou a romantický plášť, jeho chůze a jeho smích jsou známy každému, kdo se pohybuje ve Fleet Streetu a Strandu (čtvrtích tisku a nakladatelů). Ať se z něho stane v budoucnosti cokoliv, na tu chvíli se stal veřejnou osobností . . . Rostoucí sláva Mr. Chestertona vykonala poměrně jen nepatrný vliv na jeho způsob života. Ovšem že mu jeho proslulost získala spojení s vůdčími kruhy: biskupy, ministry, vynikajícími spisovateli a umělci, ale mezi těmi zachovává vždycky ráz, že jim nenáleží úplně. *Jeho životní forma je stále žurnalistickou. . . Má vrozenou zálibu pro Fleet Street, a zdá se, že proplývá značnou část svého času v těch kruzích — jako většina jiných žurnalistů, i těch, kteří ve skutečnosti se udřou. Celé hodiny dovede v té či oné oblíbené krčmě vyseděti nad pohárem burgundského, zvláště v jedné vinárně, která je právě proti puritánské fačadě „Daily News,“ a tam plývá proudy rozhovorů na ty, kteří tam náhodou sedí. Mluví, zvláště je-li v disputu, silným hlasem a s velkými pohyby paží. Chechtá se svým vlastním vtipům a chutná je zcela bez ostychu. Zdá se, že si v takových okamžicích vůbec ani nevzpomene, že čas běží.*

„G. K. Chesterton působí na mnohé dojem líného člověka. Jeho neobyčejné kavalírství v užívání drožek přispělo k tomu, že ono mínění se ujalo. Zachce se mu na př. vzít si povoz, aby se projel do půl ulice, po té jej nechá čekat hodinu nebo ještě déle, aby pak se

vrátil tímže směrem. . . Je také náhodný a rozmarňý ve svém způsobu práce. Nalezli byste ho psáti — obyčejně v pennyových úkolových sešitech — nejenom v restauracích, v čajovnách a v hostincích, nýbrž ve drožkách, na střeše omnibusů, ba dokonce i jdoucího po ulici. . . A přece je nade vši pochybnost, že Chesterton mezi svými vrstevníky jest asi jedním z těch, kteří pracují nejtvrději. Co se od něho tiskne, je zcela prostě úžasné, a přece to není ničím v poměru k tomu, co se netiskne, ba co asi ani by tisknout nebylo možno, co je psáno jen pro jeho vlastní potřebu nebo pro potěchu jeho přátel. Den co den má sloupec v „Daily News“ a stránku v „Illustrated London News.“ Nepřetržitý proud prosy i veršů plyne mu s pera do jiných novin a časopisů. Neunavně píše úvody, ať je to k čemukoli, od Jobovy knihy až po Gorkého poslední román. Jeho přednášek je legie.“

Jedno jest uznati, že v tomto obraze není nic, co by připomínalo kazatele pokání. Drožky, burgundské, demokrat a žurnalista, podobá se okatě těm, jimž věnujeme úctu, ale ve velice rozhodné věci se liší od moderního prostředí, v němž jinak, jak se zdá, se cítí tak dobře doma — *jest katolík*.

Proto bylo třeba nakresliti jej čtenářům tak zevrubně. Nebylo by toho potřebí, kdyby psal o nosnosti ocelových trámů a jejich hranici lomu, ale je toho třeba, protože vydává *náboženské* svědectví. Jen potud, po-

kud příklad platí, potud, pokud osobnost je repraesentativní, působí obrácení. Proto zůstává většina náboženských vyznání moderní lidí tak nedotčeny. Jednak proto, že můžeme obráceného pokládati za nepatrného, odhadovat jeho soudnost, jeho spolehlivost, jeho náhled za *nížší* než průměrný, jednak z příčiny docela opačné, protože ho pokládáme za zbožnějšího, méně světsky založeného, než se sami cítíme. Obě věci jsou pro účinek stejně osudné — moderní lidé jsou skeptičtí a necítí se v příbuzenství ani s přílišnou naivností ani s přílišnou bodrostí — ale nejosudnější je to, že obrácení působí zpravidla *fuze* důkladně, takže se zdá, že dotýčný už není v žádném poměru ke zkušenostem a způsobu myšlení, které právě opustil.

Ve své nové dokonalosti zapomněl starých nedokonalostí tak brzy a tak úplně, že ani při nejlepší vůli jich nestihne. Zapírá starého Adama s takovou horlivostí, že starý Adam jest omluven, nezajímá-li se dostatečně o nového. I je-li to hlas, způsob mluvení a psaní, je přece jiný než obvykle lidský, je pln výrazů a obrátů, k nimž světská současnost nemůže připnout žádné představy, a nesený v slavnostním tonu, jehož nesnese. Nechatí takového muže bez zrnka skepse, bez poskvrnky frivolity, bez kvasnic cynismu, hlásat křesťanství moderním lidem jest jako poslat missionáře k negrům, aniž ho dříve naučíli jejich jazyku.

II

Hledisko.

Pouhé nahlédnutí do knihy „*Orthodoxy*“, v níž G. K. Chesterton uložil svůj křesťanský názor, nás přesvědčí, že jeho katolicism neublížil jeho světskosti. Nestalo se, že by zavrhl *nějaký* základ a zvolil si jiný, ale stalo se něco zvláštnějšího, že na *tomtéž* základě, na kterém stál vždycky, a na němž stojí jeho nejzarytější odpůrci, vybudoval věž, která je zcela odlišná od té, jež korunuje životní názor jejich.

Účinek je zcela zvláštní. On koná jakési *kapucínské kázání*. Schleiermacher obracoval svoje řeči o náboženství ke „*vzdělaným mezi jeho zlehčovatelů*.“ Chesterton správně postřehl, že v naší době se nevyplácí obracet se na vzdělání, které už nemá vlivu a sotva má jaký orgán. Piše pro „lancknechty“, dobové čtenáře novin, pro všechny ty, kteří sice neokusili nejlepší osvěty, ale kteří denně vssávají do sebe osvětu „nejvyšší“ Ví, že nejde tolik o to, aby odporoval dobovému Haraldu Höffdingovi, jako aby konkuroval s dobovým Carlem Ewaldem. Je to uhlazené bonsens posledního, zábavné slovní hříčky Viléma Andersena, překvapující knockaboutové posunky Johs. V. Jensena,

které vyjadřují literární vkus těch lidí, k nimž chce mluvit, a podle toho se řídí.

„Rozdáváte přemoudřelé rány do nosů,“ jakoby říkal — „to také dokážu; zonglujete — dobrá, to také dovedu; zašvindlujete si trochu pro lesk — buďsi, tomu se rovněž nevyhýbám; říkáte hrůzostrašná paradoxa — já říkám ještě horší; nedáváte se úzkostlivě zastavovat vědeckými pochybami, když jde o působivosí — toho sám věru také nečiním. Mám jako vy vždycky žert, slovní hříčku, stylistickou ránu pěstí pohotově, má-li se napnout pozornost. Městěží odmítnete. Jsem masem z vašeho masa a krví z vaší krve.“ Kázání, konané takovým způsobem, má při nejmenším vyhlídku, že bude vyslechnuto.

Liška nad lišku, jest jeho odvážné — a moudré — heslo, i když běží o víc než formu. Dopusud se lidé obraceli z rozhořčení proti modernímu názoru životnímu, protože šel *tuze* do široka, on se od něho odvrací, protože je mu *příliš úzký*. Dopusud se lidé obraceli ze strachu před *příliš silným* rozvinutím životním, on se obrací z pudu po *silnějším* rozvinutí životním.

Nepřichází s obavami o morálku. Neboť nedoporučí náboženství jako opory pro ethický světový řád. Rovněž se nestará o historickou a symbolickou jeho krásu a ducha v něm, jak tlumočil *Chateaubriand*.

Neříká: bez křesťanství bude svět špatný nebo ošklivý nebo nesmyslný nebo prázdny, nikoli, říká to, co

je schopno působiti mnohem hlubším dojmem na ty, k nimž mluví: bez křesťanství by nebylo na světě *veselo* žít.

Spíše se odvolává ke sportovci, antišosáku, „buřiči“ než k jejich opaku. Je to touha po změně, zažitku, *renaissační život*, všechno to, co doba sama ve své práci proti křesťanství vypiplala v bohaté míře, čeho on hledí užítí na jeho prospěch. Neříká, že křesťanství je pravdivo z těch nebo oněch historických nebo filosofických důvodů, říká, že křesťanství *musí* býti pravdivo, sice by ho nebylo lze snéstí normálnímu, zdravému silnému muži, muži, který dává přednost burgundskému před vodou, dobrodružství před nudou, neočekávanému před očekávaným, kopcovitému a neschůdnému terainu před plochým a nudným. Bez křesťanství není slušného světa pro básníka, bojovníka, *žurnalistu*.

„Přese všechny své pochyby,“ praví o svých odpůrcích, „nedávají žádné jistoty, že nebudeme míti osobního života po tomto, poskytují toliko jistotu, že nebude ani tuze veselý ani tuze dokonalý život, který zde povedeme.“

To je hlavní úhelný kámen v celé té filosofii, „v níž počal věřiti.“ Ježto by bylo nemožnou prací dokazovati životní názor s kteréhokoli hlediska, snaží se tak činiti jen s tohoto, jež pokládá za nejdůležitější. „Přeji si vylíčiti svou víru,“ praví „jakožto zvláštní měrou odpovídající dvojitému duchovému pudu, že najednou se

dáváme překvapovat světem a přece se v něm cítíme doma.“ Toto : žádoucnost „skutečného i fantastického života“, života takového, kterému jak se zdá muži západu vždycky dávali přednost, jest tedy společné východisko mezi ním a čtenářem.

„Řekne-li někdo, že vyhlazení je lepší než bytí, nebo že holé bytí je lepší než změna a dobrodružství, pak není z *těch* obyčejných lidí, na které se obracím.“

III

O d p ů r c e.

Chceme-li míti z Chestertonovy knihy nějaký výtěžek, musíme mu prokázati spravedlnost, které zasluhuje, čísti ji *duchem* a nejenom rozumem. V úloze, tak jak si ji vytkl, spočívá, že jeho obhajoba pravdy ortho-doxie není nijakým pevně semknutým řetězcem důvodů. Sebe stručnější podání známé věciskoro nezbytně musí také odbočiti. V těchto digressích vězí často živý rys, na kterém celá věc závisí. Tomu se však nesmí rozuměti tak, jakoby šlo o citové důvody, které by kladl proti důvodům rozumovým. To by nestačilo. Neboť klade celek proti části, a jest to naše spolucítění s *celým* jsoucnem kolem nás, jest to širší a hlubší pochopení,

z něhož logicky osvětlené pole našeho rozumu jest jenom výsekem, co on hledí zdůrazňovati a vzbuzovati.

Začíná velmi prakticky líčením svého typického odpůrce, muže, který jest zavřen v „čistotném a dobře osvětleném žaláři jediné myšlenky,“ který je „bez váhavosti zdraví a bez složitosti zdraví.“

Počněme s blázcem, praví, neboť ani ti moderní myslitelé, kteří popírají hřích, neodvážili se přece ještě popřít blázince.

Vypořádá se nejprve s illusí, že bláznovství jest zajímavé. Zajímavé ovšem není. „Člověk, který si namlouvá, že je kuře, je ve svých vlastních očích právě tak málo pozoruhodný jako kuře. Člověk, který si namlouvá, že jest střípkem skla, je sám pro sebe právě tak nudný jako střípek skla.“

Odmítá rovněž běžný názor, že bláznovství pochází z příliš velké fantasie, a že zejména mystická fantasie by byla nebezpečna pro duchovou rovnováhu. Tomu odporují poznatky, tvrdí.

Většina velikých básníků nebyla jenom zdravými lidmi, nýbrž neobyčejně obchodně podnikavými. Fantasie neplodí bláznovství, rozum je plodí. Básníci nesešili, ale šachisté sešili. Matematikové sešili a pokladníci sešili, ale tvořiví umělci zřídka kdy. Kritikové, praví, jsou mnohem bláznivější než básníci. Shakespeare je venkonce svým vlastním pánem a jenom několik jeho kritiků objevilo, že není. Jakkoli mnoho podivných

oblud viděl apoštol Jan, přece mezi nimi nebylo tvora, který by byl divočejší a přísnější než ti, kteří ho komentovali.

Blázen není člověk, který pozbyl rozumu, nýbrž člověk, který pozbyl všeho mimo rozum. Bláznovo vysvětlení nějaké věci bývá vždycky úplné a ryze rozumově vzato často uspokojivé, či přesněji: i když bláznovo vysvětlení nedokáže, přece zavře člověku ústa. Odtud pak se snad můžeme přiblížit pravdě řkouce: bláznovo vědomí se pohybuje v úplném, ale úzkém kruhu. Bláznova theorie vysvětlí mnoho věcí, ale vysvětlí je *malým* způsobem. Kdybychom měli činiti s takovou chorou myslí, nesnažili bychom se tolik, abychom jí podali důkazy, jako abychom jí zjednali vzduchu, přesvědčili ji o tom, že je cosi čistšího a chladnějšího kromě dusné tísnivosti jediného argumentu. Právě nejmodernější lékařské umění jest v tomto poměru k duševním chorobám. Nediskutuje s nimi, jako s kacířstvím, nýbrž jedná s nimi jako s okouzlením, které se má zahnatí.

Nestačí však také, že duchově chorý touží po pravdě, jest povinen také toužit po zdraví. Člověk nemůže sám sebe *odmyslit* z duchového zla. Bude se jen potácet dokola a dokola ve svém logickém kruhu stejně jako člověk, který sedí ve svém kupé třetí třídy ve vnitřním kruhu podzemní dráhy, bude jezdit pořád dokola v tomto vnitřním kruhu, nevykoná-li dobrovolného, síly vyžadujícího a mystického aktu, že vystoupí u Gower

Streetu. Každý lék jest zoufalým lékem, každá léčba je zázračná léčba. Léčiti blázna není diskutovati s filosofem, nýbrž vyháněti ďábla.

Celé této úvahy pak užije na moderního racionalistu — „blázna zkušenosti“, jak ho nazývá. „Tón, který slyším z Hanwelu (blázince), a v němž se nelze mýlit, slyším také z poloviny kathedr a učených stolic našich dnů. Vezměte pořádného a poctivého materialistu. Rozumí všemu, a nic se nezdá býti hodno, aby se tomu rozumělo. Je možno, že jeho kosmos jest úplný do posledního hřebu a ozubeného kolečka, ale přece jeho kosmos jest menší nežli náš svět. Ať tomu jakkoliv, jest přece právě tak málo v jeho plánu jako je v zářivě jasném plánu bláznově nějaké tušení o podivných silách a velké lhostejnosti, jež země obsáhá. Nemá místa pro všechny *skutečné* věci země, pro bojující národy nebo hrdé matky nebo pro první lásku nebo hrůzu na moři. Země je tak veliká a jeho kosmos je tak malý.“

Aby předešel námitku, že křesťan je právě tak uvězněn ve svém hledisku jako ateista ve svém, užívá prapovedeného argumentu. „Materialista mě má za otroka, protože nevěří ve vily, ale srovnáme-li ony dva zákazy, uvidíme, že *jeho* hledisko dopřává nejméně svobody. Já totiž mohu svobodně věřit, že je ve vesmíru slušná dávka pořádku a nezbytného vývoje, ale materialista si nesmí dovolit, aby věřil v sebe menší zázrak!“

Křesťan připouští, že vesmír je mnohonásobný, ba

dokonce nejednostranný, stejně jako ví zdravý, že má v sobě kapku zvířete, kapku ďábla, kapku světce, kapku občana. Ba, opravdu zdravý ví, že má v sobě kapku *blázna*. Materialistův svět jest jednoduchý a nesporný, právě tak jako blázen jest docela jist, že jest zdrav.

Vyličiv, co činí z lidí blázny, končí poznámkou, co udržuje lidi při zdraví. „Mystika udržuje lidi při zdraví. Dokud mají v sobě mystiku, mají zdraví, zničí-li se mysterium, tvoří se chorobnost. Průměrný člověk byl vždycky zdrav, protože byl vždycky mystikem. Dopřál *soumraku* jehopráva. Měl vždycky jednu nohu na zemi a druhou v zemi víl. Připouštěl vždycky svobodu pochybovatio svých bozích, ale (v opak agnostikům nynější doby) dovoloval si také v ně věřit. Dbal vždycky více pravdy, než důslednosti. Nalezl-li pravdy dvě, které si navzájem odporovaly, přijal obě pravdy a jejich protiklad nádavkem. Jeho duševní zrak je stereoskopický, právě tak jako fyzický zrak. Vidí dva různé obrazy najednou a vidí je právě z té příčiny tím lépe. Věřil takto vždycky, že existuje něco takového jako osud, ale také, že jest něco jako svobodná vůle. Podivuje se mládí, protože je mladé, astáří, protože už mladé není. Právě tato rovnováha zdánlivých protikladů podmiňuje rozpětí a životní rozkoš zdravého člověka. Vše tajemství mystikovo je v tom, že člověk může všemu rozuměti pomocí něčeho, čemu sám nerozumí.“

IV

Životní názor.

Nemyslíce při tom valně, užíváme výrazu: *životní názor*. To zpravidla neznamená víc, než několik bleďých mínění, několik abstraktních doktrin, ale *Chester-ton* nás nutí, abychom se vrátili k jeho původnímu, nejdoslovnějšímu významu. Jest pokušitelem, jenž vyvádí popírače a pochybovače na horu a praví: „Hle! Rozhlédněte se znovu po jsoucnu! Zapomněli jste už dávno, jaké skutečně jest.“ Ale obraz kulhá, neboť toho nedokáže tím, že nás vyvede na to neb ono vysoké místo, nýbrž že nás vede od vyhlídky k vyhlídce, kde jsme dlouho, ba snad nikdy nebyli.

V *dřívější* stati o Carlylovi*, jehož velebí jako zakladatele „*moderního irrationalismu*“, praví *Chester-ton* jemná a významná slova, jež vrhají světlo na jeho vlastní způsob boje:

„Chybou u většiny logiků není to, že docházejí špatného výsledku, čili jinými slovy, že nejsou logiky. Chybou je to, že nevyhnutelným psychologickým zvykem jsou nakloněni zapomínati, že logický proces se skládá

* Ve „*Twelve Types*“ (1904).

ze dvou dílů: za prvé z volby domněnky, východiska, a za druhé: z argumentace, vycházející z něho. Zatím však se ukázalo, že člověčenstvo, zasvěti-li se *příliš* vytrvale umění správně myslet, má náklonnost pozbývat schopností k „pojímání domněnek zdravým způsobem.“

Neusiluje proto, aby logicky skřížil meč se svými odpůrci. Snaží se zvrátit „domněnky“ a postaviti na jejich místo nové „domněnky“

V mnohém snad zachází tuze daleko. Vyvádí nás na stanoviska, kde se nejvýše dovede zdržeti jen prchavý okamžik, ale v celku dosáhne toho, nač míří. Vytrhuje čtenáře ze šlendrianu. Zorává jeho základní náladu, takže novější a svěžejší vrstvy přicházejí na denní světlo. Vzbuzuje pocit otevřenosti a plodnosti, který sám v sobě jest náboženský.

Začíná viklati autoritou myšlenky a hledí dokázat, jak ona právě tak jako cit nebo vůle má málo absolutní moci a platnosti.

Moderní kritikové, kteří útočí na náboženskou autoritu, mluví, jako by mluvili muži, kteří by útočili na policii, neslyševše nikdy o tom, že jsou na světě lupiči, neboť lidský rozum je vysazen nebezpečí, které není méně skutečné než vloupání. Jest vydán v nebezpečí, že zničí sám sebe. Nesmyslné jest mluvit o rozumu a víře, jako o nějakém buď — anebo, protože rozum sám je předmětem víry. Je to myšlenka, jež zastavuje veškero myšlení. Je to poslední a jediná myšlenka, která by

se měla zastavit. Je to poslední a nejhorší zlo, které si veškera náboženská autorita vzala na mušku, aby je zdolala. To, čeho jsme svědky, praví, není mládí volné myšlenky, nýbrž její stárí a rozklad. Není k ničemu, když biskupové a zbožní velkoobčané přetřásají, co se stane, dojde-li skepticism ke konci své dráhy; ten už tam došel.

V tomto spojení vrhá letmý paprsek na bezzásadovost doby. „Ruský pessimista,“ praví, „udá policistu, že zabil sedláka, a po té dokáže z nejvyššího filosofického hlediska, že sedlák se měl zavraždit sám. Jiný označuje manželství jakožto lež a vyčítá po té hned šlechtickým hýřilům, že je mají za lež. Takový moderní člověk jde nejprve na politickou schůzi, kde si stěžuje, že s divochy se jedná jako se zvířaty, a vezme si pak klobouk a deštník a jde na vědeckou schůzi, kde dokazuje, že fakticky jsou zvířaty. Ve své knize o politice obviňuje lidi, že šlapou morálku, ve své knize o ethice obviňuje morálku, že lidi zotročuje.“

V následujícím odstavci uvádí zvláštní experiment, jehož účinek lze přirovnat k lesku a svěžesti, jakých nabývají barvy a obrysy, pozorujeme-li krajinu obráceně. Na jedné straně ukazuje pevnou souvislost, jemný rozum za pestrými bezděčnostmi pohádky, a na druhé straně hledí otevřít náš zrak všemu podivnému, pohádkovému, překvapujícímu v celém světovém řádu, který nyní pozorujeme znaveným a fantastickým zrakem, tak-

že nabýváme téhož živého a bezprostředního pocitu zázraku životního jako v oněch dnech mládí, kdy se všechno dělo, co řekla matka, a celý svět byl jako kouzelná říše podivuhodných naplnění, a zdálo se, jakoby-
chom byli žili v době hebrejské, kde proroctví se shodovala s proroctvím.

Kouzelná země vil není nic jiného než sluncem ozářené krajiny zdravého rozumu. Pohádky říkají, že jablka byla zlatá, jen proto, aby osvěžila onen zapomenutý okamžik, kdy byla zelená. Chestertonovu citu je totiž obojí stejně podivuhodno. Život není toliko radostí, nýbrž také jakýmsi výstředním privilegiem. Na věci jest potřebí se dívat jako na šťastné zbytky ztroskotané lodi, a jest nám se radovati, že jsme je zachránili. „Že jsou dvě pohlaví a jedno slunce, jest fakt téhož rázu, jako že Robinson Crusoe měl dvě ručnice a jednu sekyru, když byl zahrán na pustý ostrov.“ — Když se podívám na řimbabu, jsem rád, že nebyla v té změti zapomenuta.“

Jen proto, že jsme *zvykli* na svět, v němž žijeme, nehodnotíme ho s tou svěží vroucností, jaké zasluhuje, a není to také nic jiného než zvyk, který nás nutí, a bychom jej pozorovali jakožto mechanický a bez života. Zde se dostává na kritiku příčinného pojmu. Je to stará pochyba Humeova, vyjádřena a užita nanejvýš překvapujícím způsobem.

„Ve skutečnosti nemáme žádného jiného důvodu mí-

niť, že věci *nezbytně* se budou opakovati, než ten, že se opakují. Ale pro mě se stávají věci spíše čarovnějšími než pochopitelnějšími, když se opakují. Jest to, jako když vidím na ulici nos podivného tvaru a odmítnu jej jako náhodnost, načez spatřím šest jiných nosů téhož překvapujícího vzezření, a tu se mi na okamžik zdá, že snad jest to nějaká místní tajná společnost. Tak také *jeden* slon je zvláštní svým chobotem, ale že všichni sloni mají choboty, podobá se spiknutí.

A dále: Celý moderní, překoťný materialism spočívá konec konců na falešné domněnce, že věc, která se opakuje, je mrtva, jest jakýmsi hodinovým strojem. To jest v rozporu se zkušenostmi, neboť změna v lidských věcech bývá do nich zpravidla vnášena smrtí, nikoli životem. Čím jsou lidé zdravější a plnější života, tím více zažívají opakování. Právě proto si přejí děti opakovati věci nezměněně. Říkají vždycky: „Udělej to ještě jednou!“, až dospělý únavou bezmála omdlévá, neboť dospělí nejsou dosti silni, aby se radovali z jednotvárného. Ale — snad nějaký *Bůh* je dosti silen, aby se radoval z veliké jednotvárnosti. Možná, že *on* říká slunci pokaždé ráno: „Ještě jednou to udělej“, a měsíci pokaždé večer: „Ještě jednou to udělej.“

V myšlenkovém postupu jest zde přiblížení k ideám Kierkegaardovým. Ryze umělecky působí obraz mohutně a silně jako Michel Angelovské gesto.

Všechno tohle ještě není *křesťanství*. Je to půda, v níž setba doktrin může klíčiti, ale nejsou to ještě doktriny samy. S křesťanstvím se setká v jiném bodě. O tom vykládá v oddílu, který nazývá „*Světovou korouhví*“. Rozhoduje tu jeho nezbytnost pro životní zdatnost.

Ke světu, v němž žijeme, stojíme ve dvojitě poměru. Musíme jej milovat, aniž na něj spoléháme, musíme jej míti rádi, aniž se z nás stanou světáci. Nestačí totiž, aby nám v něm bylo dobře, také se jim nesmíme spojovat. Povinni jsme dostatečně ho *nenáviděti*, abychom jej přeměnili, a zároveň jest nám dostatečně jej *milovati*, abychom pochopili, že stojí za námahu, abychom jej přeměnili. „Nuže, v tomto bodě to bylo, co jsem se poprvé setkal s křesťanstvím,“ praví. „neboť zároveň bylo obžalováno, že je *příliš* optimistické vzhledem k vesmíru a *příliš* pessimistické vzhledem ke světu. Bylo patrné, že křesťanská dogmata se právě hodí do oné mezery, která tu byla v objasnění světa, jako zátku do lahvového hrdla.“ „Abych se nečinil spoluvinným v *příliš* otevřené blasfemii pessimismu, říkal jsem si často optimista, ale optimism doby byl falešný a působil rozlaďujícím způsobem, protože se stále pokoušel dokazovati, že se hodíme do tohoto světa. Křesťanský optimism je naproti tomu založen na faktu, že se *nehodíme* do tohoto světa.“ Křesťanství přišlo na svět jako odpověď na záhadu, nikoliv jako poslední samozřejmost po dlouhém povídání. „Starý svět byl

právě tehdy v našem zoufalém postavení. Ti jediní, kterým bylo na něm dobře, byli horlivě zaujati, jak by jej od sebe roztrhali, a zdravě myslící se nestarali o něj dost, aby se jim chtělo druhé usadit.“

Od toho okamžiku, co si toto uvědomil, zdálo se, jako by ta celá věc šla sama od sebe. Užívá charakteristického obratu: „Na instinkt za instinktem bylo odpověděno doktrinou za doktrinou.“ V následujících dvou odstavcích, které by bylo lze nazvat vlastní „Orthodoxy“, pokouší se nám to ukázatí.

Křesťanství, tvrdí, jest šat, který pokrývá jsoucno přiléhavějším způsobem než jakékoliv jiné objasnění. „Skutečná obtíž nespočívá totiž v tom, že svět je docela nesmyslný, ani v tom, že je docela rozumný. — Nejobyčejnější forma obtíže jest ta, že je *skoro* rozumný, ale nikoli docela. Život není protismyslnost, a přece je pasí pro logiky. Jeví se právě poněkud jaksi matematictěji a pravidelněji, než jest. Jeho pravidelnost bije v oči, ale jeho nepravidelnost je zastřena.“ Jest zásluhou křesťanství, že se ohlíží na tuto okolnost a tím také nejenom jest logické vůči logickým pravdám, nýbrž i nelogické, kde se ukáže pravda nelogickou. Všude, kde je něco zvláštního v křesťanské theologii, nalezneme něco zvláštního v pravdě, které ona odpovídá.

Křesťanství jest tedy podmínkou zdravých, silných lidských vlastností a ctností, ale jest také, jak se snaží ukázatí v oddíle „Věčná revoluce“, podmínkou pokro-

ku, neboť jen *ono* dává zároveň neochvějný a složený ideál, dle něhož svět se může přeměnit.

V této souvislosti zdůrazňuje také křesťanství jako jediný životní názor, který člověku umožňuje, aby byl *demokratem*.

Poznává, že způsob, jakým věda a sociální demokracie obhajuje demokracii, jest docela sebevražedný. Malují si, jak zlořády a chyby zmizí, poskytnou-li se chudým lepší podmínky životní, „ale nemůže-li člověk se špatnou ložnicí dáti dobrého hlasu při volbě, jest toho první a nejbližší následek, že také žádného hlasu mít nemá.“

V opaku k tomu *křesťanství* neklade váhy na okolí, nýbrž na člověka sama. Nebezpečí vězí v jeho vlastní duši, a chová-li ona nedůvěru k nějakému druhu vnějšího okolí, pak spíše nedůvěřuje bohatým než chudým. Má-li býti nějaký smysl v paradoxu křesťanství, pak jest to nezbytně tento: že máme vzít korunu do ruky a hledati, až najdeme onoho jediného muže, který se cítí nepovolaným ji nosit. Proto je hlasovací právo v nejhlubším smyslu křesťanské, neboť „jest pokusem, jak se dostat k mínění *těch*, kteří by byli tuze skromní, aby sami od sebe s ním přišli (!)“ Jest to mystická pohádka, je to zvláštní důvěra v ty, kteří nemají důvěry sami v sebe.“

Jest zajímavo skutečně také jednou vidět hluboké příbuzenství a velikou podobu mezi křesťanstvím a de-

mokracií otevřeně vyznané až k nadpřirozenu, odkudž obojí temení. Jiná otázka jest, budou-li zlovolní připravovatelé všeobecného práva hlasovacího tomuto závěru rádi.

V

V í r a .

Pokud se Chesterton přidržuje tlumočení všeobecného křesťanského názoru životního, pohybuje se s volností a duchem, ale když jde dál a snaží se z jednotlivých zvláštních dogmat, jako na příklad o sv. Přijímání a Nejsvětější Trojici vyvodit praktický, lehko pochopitelný lidský smysl, jest nevyhnutelně hnán do šroubovanosti a baroknosti. Stojí zde u bodu, kde se nelze dostat dál zkušenostmi, city a obrazy, kde jest třeba vzítí víru jako víru nebo jí nechat. Cítí velmi dobře, že konec lana hoří, a klade otázku: proč ne vzítí, co jest v křesťanství rozumného, a nepochopitelné pustiti?

Odpověď jest velmi charakteristická pro zvláštní postavení Chestertonovo jak oním málem, které vyjadřuje, i oním víc, kterému se vyhýbá. Začíná resolutně takto: „za prvé protože jsem racionalista a proto rád krok dokročím.“ Ale na tom také přestává. Myšlenkový postup

odbočí a ztratí se znovu v řadě roztroušených poznámek o praktických přednostech křesťanských názorů. Místo očekávané historické a theoretické obrany *doslovné* pravdy křesťanství, dostane se nám objasnění, že jeho kniha není myšlena jakožto obranný spis o křesťanství, nýbrž jen jako vyprávění o tom, jaké úvahy a pocity určily jeho vlastní postavení.

Zvláštní pro onu „Orthodoxy“, kterou Chesterton líčí ve své knize, jest to, že — v opak ke křesťanství Kierkegaardovu — jest budována na formuli *jak — tak*. Pod vlivem tísnivého pocitu obmezenosti vědeckých dogmat obrací se od nich k větší otevřenosti, k horizontu, který v žádném směru není zatrasen, ke stanovisku, jež nenuťi rdousiti nějakou možnost, která může míti význam pro silný a bohatý lidský život. Po popisu, který podává o tom, co nazývá mystikou, mohli bychom — přes jeho útoky jedním dechem pronášené proti agnosticistům (těm, kteří přestávají na tom, že nic nevíme) — mohli bychom to nazvati pozitivním agnoscismem. Nevěděním, které se nekloní ke stránce pochyb, nýbrž ke stránce víry, která okolnosti, že v jádře nic nevíme, nedá se *ochromit*, nýbrž naopak se cítí svobodnou přijímati všechno, co je v nejlepším smyslu přirozeno a prospěšno.

Že tohle jest podstata jeho víry — objetí, nikoli vyloučení — o tom se nám dostává pádného dotvrzení, přirovnáme-li mystiku, kterou zde velebí, k agnoscismu,

jež dříve v jiné souvislosti charakterisoval.

Jest to v malé essayi o *Karlu Druhém*, jehož staví naproti puritanismu způsobem velice poučným. On byl „skutečný a důsledný skeptik,“ praví Chesterton. „Jest podivný omyl, že by skepticism byl měl činiti s takovými teoriemi jako materialismem a atheismem a popíráním křesťanství. To jest ovšem omyl; opravdový skeptik nemá činiti s těmito teoriemi, zcela prostě proto, že jsou teoriemi. Pravý skeptik je právě tak spiritualistou jako materialistou. . . Pokládá mysticism za právě tak racionelní jako racionalism. V životě velikých skeptiků, na příklad Karla Druhého, jest skutečný smysl záhadných rysů — totiž jejich neustálé kolísání mezi atheismem a katolictvím. Katolicism jest veliký a pevný a strach působící systém, ale to je atheism také.“

Když Karel Druhý přijímal Svátost na smrtelném loži, jednal v souhlase se svou filosofií. „Možná, že hostie nebyla Bohem, ale možná, že také nebyla hostií. „Ryzímu a poetickému skeptikovi jest celý svět neuvěřitelný, se svými cibulovitě utvářenými horami a svými fantastickými stromy.“ „Puritáni padli, odsouzení faktem, že mají dokonale hotový názor na život. Padli věčným paradoxem, že uspokojivý výklad nikdy neuspokojí... Nepadli proto, že byli fanatiky, nýbrž proto že byli rationalisty... Jejich skutečnou tyranii byla tyranie dotěrného rozumu nad ujařmeným a demoralisovaným lidským duchem.“

Restaurace, doba Karla Druhého, byla protestem se strany lidské přirozenosti, jakkoli to bylo jenom odpadnutí od lidské přirozenosti. Byla to „revolta všech chaotických a neroztříděných součástí lidské přirozenosti, těch, které jsou přehlédnuty a vždycky budou přehlíženy kterýmkoli racionalistickým názorem životním.

Tak jeví se jeho „Orthodoxy“ v „prvním stavu“. Na nejvyšší zvláštní východisko k obhajobě pravověrnosti.

Ale snadno jest viděti, jak by přímka mohla přirozeně táhnouti se dál. Mohlo by se říci se scholastikem — ač v jiném významu — *credo quia absurdum* — „věřím, protože je to šílenství,“ protože jen víra podává prostorný, pestrý, mimoděčný, neracionalistický obraz světa, který odpovídá mým dojmům, a protože jsem si vědom, že stojíme před mysteriem, a já nemohu viděti žádné rozumné námitky právě tak dobře proti tomu, že uznávám osobního Boha, jako že ho neuznávám, pak jedním jako Karel Druhý, příkládám praktickým důvodům rozhodující váhy a pohlcuji dogmata.

Praktické důvody byly zcela jistě částečně těmi důvody, o které mu v knize běží, uspokojení, jak v křesťanských představách nalézt krásné a vhodné výrazy pro nejdůležitější životní poměry tak, jak je on chápe, ale k tomu také nepochybně přistoupil popud z jeho temperamentu.

On totiž není žádným Rouém, žádným zvrhlým Kar-

lem, Druhým, je mladý muž, který potřebuje cítiti a cíti nově, potřebuje nalézt stanoviska, odkud by mohl zasáhnouti všechno to, co pokládá za staré a přežitě.

Nelze čísti „Orthodoxy“ abychom si nepomyslili, zda by víra byla tak pevná, kdyby nevedla k tak výborným a skvělým paradoxům. Je vždycky nepoměrně nevděčnější úlohou bojovati s pevně formulovaného stanoviska než ze samy mystiky, která jest jádrem pod skořápkou dogmat. Žurnalista a polemik Chesterton pomohl jistě značnou měrou mystikovi, skeptikovi a agnostikovi téhož jména k vyzývavému slovu „Orthodoxy“, které napsal na obálku svého spisu vyznání. „Jsem racionalista,“ říká posměšně racionalistům, na které útočí. To jest poslední tah v jeho opozici. Jako přijal všechno ostatní od duchového směru, jemuž otevřel boj: vtip, skepsi a styl, tak také přijímá to poslední, korunu všeho ostatního: *jistotu*.

Jest pochopitelné, že s různých stran bylo patřeno na toto křesťanství s jakousi nedůvěrou. Zdálo se, že se poněkud příliš podobá oně „agentuře romantiky a pohádek“, o které vypráví v „The Club of queer trades“, na místě, kde ten, komu jsoucno jest příliš nudno, může si objednat trochu koloritu a vnést do něho napínavost.

A ve způsobu, jakým se vyhýbá poslední a rozhodné otázce, obhajobě standartu pravověrnosti, jež vzdorně vztyčil, jest snad spatřovati známku slabosti. Ale kdo

ví, možná že v onom váhání a zmatení, které ho tuto zachvacuje, tkví nejkrásnější důkaz, že jeho víra jest více než účelné přestrojení, více nežli chladnokrevný intelektuální požadavek, že jest skutečně hlubokým a pravým pudem, o němž nelze rozumovati a kterého jeho myšlenka, ať jakkoliv jest jinak neohrožena, se bojí sledovati až k jeho nejhlubším kořenům.

Není snadno zkoumati srdce a ledví, zde nutno, aby mužovo vlastní slovo bylo rozhodující.

HARALD NIELSEN

NÁBOŽENSKÁ UTOPIE

Poslední z mnoha zázračných činů techniky — plavba vzduchem — mohla by, jak se zdá, nabýti jiného a většího účinku na moderní vědomí než kterýkoli dřívější. Dosud se jen mluvilo o podivuhodných zveličováních a rozšiřováních, ale vzducholodí a letadlem překročíme hranici a dobýváme zcela nového, doposud — prakticky řečeno — nepřístupného okrsku.

Technika dokázala jiné věci, které, správně chápány, byly právě tak podivuhodny jako tato, ale žádná z nich nehovořila do té míry k fantasii davu.

Jest to zázrak, který se děje před našima očima. Jest překonána tíha, nejurputnější ze všech zákonů přírody, viditelná vítězí nad neviditelnem.

Jest to náš svět, jenž se tlačí do starého příbytku ducha a myšlenky. Kde se dříve pohybovaly sny a touhy v neohraňčenou, hovějí si jen na zlatých nebeských tělesech, unaveny cestou k tušené, neviděné dálavě, tam nyní budou moci býti zastaveny podivnými, důmyslnými věcmi, lidským dílem.

„Simplicissimus“ naznačil vtipnou jakousi kresbou ony obtíže, které by mohly vzniknouti z nového objevu. Obrázek ukazuje muže přejetého automobilem. Osvobozena vystupuje duše vzhůru, ale nedospěje daleko, když jest rozštěpena vzducholodí.

Zdali pak by žert nemohl býti lehce pravdou? Není se obávati, že duše bude zapuzena ze svého domova, poražena bezduševnem? Či bude moci překonati také toto? Bude moci ustoupiti ještě do většího neviditelná, za ony horizonty, které nám dosud byly jejími symboly?

Podobné otázky dotírají. Dlouhý boj mezi vnějškem a nitrem, mezi látkou a duchem blíží se, jak se zdá, kritickému bodu. Vznáší se nám snad nad hlavami rozhodnutí?

— — —

S jistým instinktem básníka zachytil katolický kněz a spisovatel, R o b e r t H u g h B e n s o n, ve svém duchaplném a zajímavém románu o budoucnosti, „Světa Pánu“, onen vtipný a poutavý symbol, který mu doba poskytla. Vzducholod se vznáší nad jeho knihou jako znamení kultury, k níž se cítí v odporu.

Lidstvo dospělo asi 150 let ku předu, a země byla svědkem velikých změn. Technika plně dostála všemu, čeho i nejdůležitější od ní očekávali. Podzemní ulice, motorové dráhy a umělé sluneční světlo jsou jen jednotlivé rysy mechanické říše dokonalosti, již líčí. Nad horami a moři plují mocní letci — jeho líčení těchto jízd jest velikolepě krásné — a spojují v několika hodinách veliká města pevniny.

Tento mechanický vývoj byl provázen odpovídajícím vývojem sociálním. Národnostní závory jsou strženy. Spojené státy Evropy i východu jsou hotovými fakty. Nikoliv národové, ale rasy stojí proti sobě. Všechno jest zařízeno co nejznamenitěji, nic není ponecháno náhodě jako dříve. Člověk se stal svým vlastním bohem a poslouchá jenom svých vlastních zákonů. A zároveň, co toto „bezbožecké náboženství“ jde svým vítězných pochodem, jest katolicism zatlačován stále víc a více do pozadí. Každý den se ohlašuje odpadnutí. Věřící si nemohou uchovati svého přesvědčení vůči překonávajícímu svědectví skutečnosti. Církev jest zase onou malou bojující Církví.

Nepřítel není tentokrát jen vnější, ale jsou to hlodající pochyby, jež hrozí každému jednotlivci ze zbylých, že ho oloupí o vnitřní jistotu, které se drží zuby nehty. Zdá se, jakobys viděl zoufalý dav bojovati, aby se zachytil na ploše, která je co chvíli menší a menší.

Dosud jest však naděje, že tento vývoj bude míti pro ono „bezbožecké náboženství“ ještě jiný a méně příznivý průběh, až se račy z Asie a Evropy postaví nepřátelsky proti sobě, ale i tato poslední naděje se obrátí v niveč, když mladý američan, Felsenburgh, oživený Antikrist, vykoná něco neuvěřitelného, odklidí spor a sjednotí svět ve veliký mírový svaz.

To jest poslední a nejtěžší rána, která se zasadí vážnosti Církve. Nač si činila nároky: aby jediná mohla přinést mír na svět, jest nyní vykonáno člověkem mimo Církev a bez Boha. Odpadání jest obecné. Vítězný humanism se plní pý-

chou a netrpělivostí a sahá k donucovacím opatřením vůči poslednímu zbytku jinověrců. Jsou zaváděny světské svátky a světská „bohoslužba“ s obřady, vypůjčenými od katolické Církve, a občanům se přikazuje účastnit se těchto slavností, a ti, kteří se nedostavují, jsou trestáni.

Zvěsti, že katolíci zamýšlejí atentát, se chápou lidé jako možnosti k vyslání mohutného vzducholoďstva, jež dokořán vyvrátí Řím — poslední útočiště věřících — a vyhladí tam shromážděné preláty. Lidstvo má za to, že těmito opatřeními sprovodilo „formu“ se světa, ale ukáže se, že tomu tak není. Tři kardinálové — dva z nich velmi staří — vyvážnou zničení, a zvolí si nejmladšího, Percyho Franklina (hlavní osobu knihy) za pontifika. Ponenáhlu se shromáždí kolem něho ve Svaté Zemi zástup přívrženců. Odtud pak vyjdou nanovo rady, povzbuzení, rozkazy k rozptýleným zbytkům Církve, do celého světa. Zradou se doví ústřední vláda, kde poslední papež přebývá, a znovu se shromáždí letecké loďstvo, aby jeho i jeho lidi vyhladilo, ale než doletí místa, kde přebývá, měla už nejvyšší hlava Církve vidění, které mu oznámilo, co se stane.

Světa Pán vstoupí v soudnou stolicí a ujme se Církve. Rozdělení se už stalo. Lidé odsoudili sami sebe. Ti málokterí, již si uchovali víru a dokončili běh, jsou odděleni od mnohých.

Tento svět a jeho nádhera vzaly za své.

— — —

Kniha jest psána věřícím, ale není pozorovat, že by byla psána knězem. V líčení není blahojímavosti, v pojetí není

úzkostlivosti nebo přepjatosti. Jeho tón, jeho znalost duší a světa, jeho způsob myšlení jest úplně světský a neohrožený. A právě vnější katolické stanovisko knihy umožňuje i nevěřícímu čtenáři, že ji prožije s požitkem. Zde není možná změna, není možno dlouhoprstácké osobování ani polovičatost, jež by protiklad vyhladily.

Jest třeba se přestěhovat na opačnou stranu bytí, ale dostaneme-li se tam, shledáme se ve společnosti osobnosti, která jest zajímavá a významná i jako básník, i jako člověk a myslitel.

Jeho básnické vlastnosti se rozvinují v největší a nejsamostatnější míře v líčení plavby pátera Franklina přes Alpy a setkání se s mohutným vzducholoďstvem, které jest na cestě, aby vyvrátilo Řím. Nesmírná krajina alpská, jež se pod letcem rozprostírá, jeho manévry mezi horskými štíty, jeho úsilí, aby se nad ně vznesl, náhlý pád, když mu jest se skrýti nepřátelské letecké eskadry, která se blíží s hukotem a šumem, zvuky mizející bouře, všechno jest líčeno s velikostí v pojetí a s názorností, jako kdyby to byl vlastní zažitek.

A nejsou to jen větší scény, jako jest tahle a scéna osudného dne, které projevují jeho básnického ducha. Ten šíří celou knihou jemnou náladu střízlivého a ovládaného stylu, který se často zhušťuje ve šťastné výpary, jež s širou a prociťenou názorností reprodukují myšlenku. Jmenovitě v líčení pokušení k pochybám dovede se vypnouti téměř k biblickému pathosu, jako na příklad když čteme o páteru Franklinovi:

„Trpěl za ztracenou věc. Nebyl posledním z řady vzbuzu-

jící úctu, byl čmoudícím oharkem svíčky bláznovství.“

Kde taková zvolání se vyskytají, působí dvojnásob silně, protože máme pocit, že jsou vynucená. Jen nerad se dává spisovatel strhovat. Jeho přirozenost jest namířena k náhledu, jeho zrak jest klidný, jeho tón věčný.

Jeho líčením života ve víře se právě tím dostává mimořádného zájmu. Popisuje náboženské krise a pocity pronikavým a strízlivým způsobem, jakého by moderní ličitel duše užil při zjevu erotickém. Jen horoucnost sebezažitku, která jest ve slovech, ukazuje, na kolik sám jest účastníkem ve věci.

Jak znamenité jest na příklad, když říká toto o hlavní osobě :

„S Percym se stala malá, významná změna, které si sám všiml. Nevyšvihoval se už k výšinám útěchy ani neklesal v hlubiny zoufalství. Odříkával svoji Mši, četl svou enormní korespondenci, uvažoval jasně a, ač nic n e c í t í l, v ě d ě l všechno. Nebylo stínu pochyby o jeho víře, ale také v ní nebylo citového tepla.

„Měl se jako ten, jenž pracuje v hlubinách země, pohřben, že i sama fantasmie podléhá drtivému tlaku, a přece u vědomí, že tu či onde jsou ptáci, kteří zpívají, a slunce, které svítí, a voda, která zurčí.“

Osobitě pro ono i jiná místa, kde popisuje zjevy života ve víře, jest — kromě jemnosti, s jakou jsou pojaty, a s názorností, s jakou jsou reprodukovány, ona neohroženost, s kterou bez příkras sděluje pochyby tak trpce a nebezpečně, jak opravdu jsou. Nikdo — ať jest věřící či není — kdo se po-

kusil udržeti neviditelnou jistotu naproti zdánlivému svědectví, fakt a události, neujde pocitu pohnutí, kterým ho upoutá místo o dojmu, jehož Percy Franklin nabude ze svého velkého odpůrce, Felsenburgha, vítězného Antikrista.

„Jenom z napětí se roznemohl kolem srdce, když si vzpomněl, že se vyhnul vnitřnímu vzdání, jež všichni, kteří pěstovali duševní život, a kteří vědí, co znamená porážka, tak dobře znají.

„Byla to jediná tvrz, jež neotevřela bran a — všechno ostatní se už vzdalo. Jeho city vzaty útokem, jeho rozum byl umlčen, jeho vzpomínka na Milost byla už už zachvacována, duchová jakási láva učinila jeho duši nemocnou, ale přece tajná věž jeho vůle udržela v posledním zoufalém boji své dveře zavřeny a vzepřela se vzdání a nazvati Felsenburgha králem.

„Ach, jak se ty tři týdny modlil! Zdálo se mu, že nedělal nic jiného. Nebylo odpočinku. Oštěpy pochyb byly znovu a znovu metány dveřmi a oknem. Důvody se na něho sypaly jako déšť kulek. Dnem nocí byl na stráži — po slepu — aby odmrštil to nebo popřel ono, zkoušeje stále, jak by nabyl pod nohama pevné půdy na hladké ploše nadpřirozena, vysílaje volání za voláním k tomu Bohu, jenž se skrýval.

„Spal s krucifixem v ruce a procítil, když jej ve snu líbal. Když psal, mluvil, jedl, chodil a jezdil, byl vnitřní život v neustálém pohybu, konaje šílené němé úkony víry v náboženství, které jeho rozum popíral a před kterým se jeho city třásly.“

Tytěz vlastnosti, jež umožňují Robertu Hughovi Bensonovi líčiti svou vlastní víru tak upřímně a tak živě, činí z něho mimořádně bystrozrakého pozorovatele „humanismu“, jeho podstaty a jeho plodů.

Jest jeho nepřítelem, ale nesnaží se jej očerňovati. Naopak — připouští svému odpůrci nejmožnější ústupky. Líčí jemné, přesvědčené povahyž bojují za jeho vše, jč, vypravuje o zázračných výsledcích, kterých se dodělal, provází jej zdarem, mezitím co Církev neustále musí ustupovat.

„Svět“ se zdokonaluje ve všech vnějších směrech víc a více. Vidí to — ale to v něm nevzbouzí obdivu. Člověk jest vším ze sebe sám a pro sebe sám. Nic už není, co se jmenuje hříchem, lidé znají jenom jeden zločin: Býti s Bohem. Život byl zbaven odvahy jako nějaké zkrocené zvíře.

Ani smrt už netrvá ve své staré, drsné nesmířitelnosti. Také ona jest pod vlivem ducha doby. V nové společnosti máme mezi všemi jinými prospěšnými a pohodlnými zařízeními také ústavy „Euthanasie“, místa, kde jest člověk ze života vyřubán. Ve velikých domech, které všechny umělecké ústavy společnou prací vyzdobily, mohou se znávenci života připravovat na smrt a podstoupit ji nejpodivnějším a nejpříjemnějším způsobem.

Tohle jest snad nejznamenitější z oněch mnoha jemných rysů, který ukazuje, jak dobře spisovatel odpozoroval naši době její nejvnitřnější myšlenku, ale to není jediné. Kolem dokola v knize naleznete začátky, které existují v kultuře

nyní panující, vyzdviženy a prodlouženy s podobným důvtipem a jistotou.

Všechno jest tak rozumné a ploché ve stavu, jež vidí jako výsledek vývoje, tak stejnoměrně stejné, tak spořádaně bezpečné, že chybí jen jedno — nejdůležitější. „Byl to svět“ praví, „z něhož Bůh jakoby se byl vzdálil, zůstává je ve stavu hluboké, libomilé spokojenosti. Stav bez naděje nebo víry, ale stav, kde — ačkoli jde život nerušeně dál — chybělo k dobrému „bytí“ jediné: potřebné.“

Spisovatel nepostrádá v budoucnostní říši dokonalosti jen ducha, nýbrž i hříchu. Když Percy Franklin se vrací do Říma ze světa, který mu jest zásadně cizím, činí tak s hlubokým, osvobozeným oddechnutím; shledává se opět se „starodávnými nepohodlnostmi.“ Ráno se potuluje ulicemi, „dívá se na lidi, nahlédá do kostelů a všimá si ponenáhlu oné zvláštní přirozenosti, jež dýše životem, který se hýbe za starých podmínek.“

Jest v tom hluboké a duchaplné pojetí, viděti to nejvyšší a nejnižší, viru tihnoucí na onen svět a pudy připoutané k zemi, jak jsou nerozrušitelně spjaty a zároveň mizející. Ve všem tom, vzhledem k samu východisku jeho vidění do budoucna: obraz stavu, v němž nyní jsme, staví na jemné a jisté znalosti zkušenosti. U t o p i e záleží v krajnosti, do níž linie dovedl. Tím jest nucen jako jediné možné rozřešení vzývati nadpřirozeno, způsobiti, aby zánik světa odřízl veškery další otázky.

S katolického stanoviska jest zakončení správné i přirozené. Jest to právě to, co jest duší ve víře, paradox, který když

byl před tím zatlačen, se osvobozuje tím mohutnější a neodolatelnější silou. Kniha sama svým rovnoměrným, rozumným vývojem, který se náhle končí v zázračnu, stává se symbolem toho, o čem vypravuje.

Avšak, ať jest všechno jakkoliv obratně a pěkně nanese-no, jest zázrak vždycky jako objasnění nanejdříve neuspokojující. Podíváme-li se věci blíže na kloub, odhalí také rychle ony kontradiktorické předpoklady, na nichž kniha spočívá, a které měl zakryti.

Zázrak se totiž jen tak beze všeho nepřihrne, jak by se dalo očekávati od nějaké události, pro niž jest čas právě tak příhodný dnes jako zítra. Jsme k němu vedeni — či správněji on jest veden k nám — rozumovými, dobře prokletěnými cestami vývoje. Neuvádí nic nového, ale dokonává jen, co už se stalo. Teprve tehdy, když svět vlastní volbou rozhodl o svém osudu, teprve tehdy, když se před tím mnozí oddělili od oněch docela málokterých, teprve potom, když ono zázračné jest vykónáno, stane se zázrak, zánik světa.

Spisovatel jinými slovy sám — zaváděje racionelní moment do opodstatnění zázraku — učinil obecnému rozumu ústupek, jehož má právo se uchopit.

Ale pak se vám naskýtá otázka: proč se stane zázrak teprve nyní? Proč už dříve nezasáhl Pán mocnou svojí rukou a neobrátil proudu ve prospěch své Církve? Nepřichází už pozdě? Není zázrak zbytečným?

Když až do tohoto bodu mohl probíhati vývoj podle přirozených zákonů, proč ne také protivývoj? Jestliže svět, jež

spisovatel líčí, žije na nedostatečných a zvrácených předpokladech, nese zajisté ve svém lůně rozklad. Ale jak se zveličil a zmocněl na falešném základě? Bylo by vůbec myslitelné, aby lidstvo došlo takových výsledků jako těch, které se mu zde připisují, bez mohutného vyvýšeného idealismu, který, ať se jmenuje jakkoliv, v poměru k tomu, co nám zkušenost doposud ukázala, by byl „nadpřirozeného“, zázračného rázu? A vývoj, jež spisovatel vidí zázrakem zničen, nebyl by sám zázrakem?

Tu nebo onde jest snad asi nějaká chyba ve výpočtu, když vede k takovýmto nerozřešitelným obtížím.

A chyba jest tu opravdu. Znovu se ukazuje hluboká, často vytýkaná zásadní podoba mezi věřícím a jeho „osvobozeným“ odpůrcem. Kněz se utkává s racionalismem, který si tak jemně vzal na mušku při podceňování sil, jež obě strany si umínily překonati.

Bohapustý vývoj jest přec také, jak sám viděl, ale náš sledek ů jeho neviděl, vývojem p ř í r o d y p u s t ý m. Ale proč tedy nechávat pomsťovati Božství a nikoli přírodu?

Dlouho před tím, než by vývoj dosáhl takového vývoje jako toho, který se předpokládá zde v knize, byl by přerušen. Dlouho před tím, než by bylo nutno volati po nadpřirozeném zasažení, hluboké síly, ony přezírané, ony uvěžňované: pudy ve své původní divokosti, city ve své plné prudkosti, by se samy přihlásily a přivodily katastrofu.

Skutečnost neučiní zadost očekávání ani věřícího ani apo-

štola pokroku. Jest nesena stále kvasícími se silami, jež znovu a znovu budou trhati lavovou vrstvu civilisace.

Proto také Církev nikdy nestihne osud, jaký se jí zde věští — ani tak pokořující ani tak slávyplný. Její vítězství a její porážky jsou omezeny daleko užšími hranicemi. Povstane v nových formách a získá nové moci, pokaždé když propuknutí přirozených sil vzbudí smysl pro síly na d přirozené a vynutí si víru v ně, a bude zase zatlačena, pokaždé když kůra bude tak silná, že alespoň lidé nepřiliš jemnocitní po ní budou chodit netušíce nespoutaných sil, jež v ní drímají.

Z dánštiny přeložil EMIL WALTER.

Albert Marquet
(vlastní podobizna)

MARTIN BUBER

EKSTASE A VYZNÁNÍ

Naše smyslové dění životní, jež rozvívá se všemu, veškerému světlu a veškeré hudbě, všechněm pošetilostem myšlenkovým a všeliké bolesti, náplni vzpomínání i náplni očekávání, jest uzavřeno toliko jedinému: Jednotě. V každém pohledu zachvívají se spolu tajně tisíceré pohledy, jež s ním nechťi splynouti, každý krásný čistý podiv jest zakalen tisícerými vzpomínkami a také v nejtišší žal se mísí tisíceré otázky. Smyslové dění jest mohutné a skrovné, kupí a odpírá pojetí, navrší vír předmětů a vír pocitů, prohlubeň k prohlubni, že vzlétá proti sobě i nad sebe, a s ním jdeme po celé naší cestě životem bez Jednoty. Dění připouští, abych měl věci i myšlenky, ale nikoliv jednotu: zda svět nebo Já, lhostejno. Já, svět, my — nikoliv. Já—svět je pro mě vzdáleno, nepojatelné, neprožitelné. Označuji souhrn nějakým jménem a nazývám jej světem, ale jméno není jednota, již možno prožítí. Pojmenuji souhrn, podmět a říkám mu Já, ale podmět není jed-

nota, již možno prožítí. Jméno a podnět náležejí dění, a má jest ruka, jež se vztahuje — v prázdnou.

Avšak to jest právě božský smysl lidského života, že dění jest přece jen vnějšek neznámého a živoucího nitra a že toto nitro nemůže býti prožito jen poznáním, jež jest dítkem dění, nikoliv však rozechvěnou a osvobozující se duší. Jediné duše, jež všecka se vzepiala, aby prorazila děním a unikla z jeho pout, dozná milosti Jednoty. Uzří třeba milého člověka nebo krajinu s divokými skalními útvary — a onen člověk nebo skalní útvar roznítí v ní milost; duše neprožívá již jednotlivého zážitku, kolem něhož krouží tisícové jednotlivosti, ani stisku jediné ruky, ani pohledu na skály, nýbrž Jednotu, svět: sebe samu. Všechny její síly se rozehrají, všechny síly sjednocené a pocíťované jako Jedno, a v hloubi těch sil žije a září milovaný člověk, spatřitelný kámen: prožívá jednotu svého Já a zároveň jednotu svého Já a světa; nikoliv již jen obsah, nýbrž to, co jest nekonečně více než veškeren obsah.

Ā přece to vše není duši plnou svobodou. Nečerpala toho ze sebe, nýbrž z *druhého* a ono *druhé* jest ovládáno mechanickým děním. Tak může nějaký jev dění — myšlenka, jež změní vzezření milované bytosti, oblak, jenž pozmění tvářnosti skály — zmocnití se jí a porušití její jednotnost, že zase je pojednou opuštěna a zotročena v změtí pocitů a věcí. Ā taktéž v samém čistém okamžiku může nastati roztržení a jakoby pro-

hlédnutí, a místo ní povstanou dva světy a — propast — a přes ni nejkolísavější ze všech mostů; anebo chaos, shluk temnoty, jenž nezná Jednoty.

Ā přece jest zážitek, jenž vyrůstá z duše a v duši, bez jakéhokoliv doteku a bez překážky v nahé podstatě. Vzniká a dokonává se mimo smyslové dění, oproštěn od *druhého*, nepřístupen *druhému*. Nepotřebuje potravy a jed nemá naň účinku. Duše, jež v něm tkví, tkví v sobě samé, jest sama sebou — bez mezí. Prožívá sebe jako Jednotu, nikoliv snad proto, že by se byla úplně oddala nějaké věci tohoto světa, že by se byla úplně soustředila v nějaké věci tohoto světa, nýbrž proto, že zcela se vhroutilila v sebe samu, zcela se ponořila až na své dno, jádro a slupka, slunce a oko, hodovník i nápoj zároveň. Tento nejvnitřnější zažitek nazývali Řekové ekstasí, to jest vyjítím ze sebe.

„Vyvinulo-li se“ skutečně — jak se praví — náboženství, možno za důležité období tohoto vývoje považovati změnu, již došlo pojetí Boha. Jménem Boha vysvětloval člověk nejprve, zdá se, ponejvíce to, čemu nerozuměl ve *světě*, potom však stále častěji to, čemu nerozuměl v *sobě*. Tak stala se ekstase — to, co člověk v sobě nejméně mohl pochopiti — nejvyšším darem Božím.

Onen jev, jež podle optického pojímání lze označiti promítáním, vybavením čehosi vnitřního, objevuje

se v nejryzejší podobě v ekstasi, jíž promítáme co nejdále, poněvadž je v nitru nejhloběji. Věřící křesťanské doby může ji umístiti jen na pólech svého kosmu: přiřítá ji Bohu nebo ďáblu. Ještě Jeanne de Cambray píše svému zpovědníku: „Jsem nucena vyjeviti Vám vnitřní svou tíseň, v níž jsem se ocitla od poslední Vaší domluvy, poněvadž mě stále ještě zanecháváte v pochybnostech, jsem-li ovládána Bohem či ďáblem. Je-li to ďábel, neprospěje mi všechno mé modlení, jež konám již po třicet sedm let“. Ale nejen ony doby, jež dělily život mezi božské a ďábelské, poněvadž neznaly moci a šíře lidství, nepochopily niterné povahy vytržení: není téměř ekstatika, který by prožití svého Já nebyl vykládal jako prožití Boha (a jakkoli se snažili pojmouti Boha do svého nitra, zcela ve své Já jako jeho jednotu téměř nikdo ho nepojal.) To zdá se mi zdůvodněno podstatou zážitku.

V prožívání ekstase samé nic ještě nepoukazuje na vnitřek ani na vnějšek. Kdo prožívá jednotu svého Já a světa, neví ničeho o svém Já a světě. Neboť — praví se v Upanišadách — jako milenec, objat milovanou ženou, nemá vědomí o tom, co jest vně nebo vnitř, také duch, objat svou prapodstatou, nemá vědomí o tom, co jest vně nebo vnitř. Ale člověk nemůže jinak, než že vepne i nejosobitější, nejvolnější zážitek, jakmile jej prožil, v řetěz dění, a k tomu, co neomezeno časem a pouty jako věčnost duší prošlo, přikuje nepatrnou mi-

nulost, příčinu, a nepatrnou budoucnost, účín. Čím však je zážitek osobitější a nespoutanější, tím jest těžší vepnouti jej v okruh *druhého*, spoutaného, tím přirozenější a nepopěrnější přičítati jej někomu, jenž je nad světem a mimo veškeru spojitost. Člověk, který den za dnem tráví v úkonech své tělesnosti a nesvobodnosti, přijímá v ekstasi zvěstování vlastního osvobození. On, jenž má jen dělené prožívání — prožívání jediného smyslu, myšlení a vůle, spolu spiaté, přece však odloučené a vědomé toho odloučení — zakusí neděleného zážitku, zážitku svého Já. Nad ním, jenž pociťuje a ví o sobě jen jednotlivě, omezeně, podmíněně, strhne se bouře mohutné síly, Nekonečnosti, v níž zhynula i jeho nejpodstatnější jistota, přehrada mezi ním a druhým. Tento prožitek nemůže přičísti všeobecnému dění; neodvažuje se přikládati jej svému ubohému Já, o němž netuší, že nese v sobě svět; tož přikládá jej Bohu. A co míní, soudí a sní o Bohu, vchází opět v jeho ekstase, řítí se na ně v přívalu obrazů a zvuků, a tvoří kolem prožitě jednoty mnohotvárné tajemství.

Prvotní představou vytržení je spojení s Bohem — myšlené více méně tělesně. Ekstasis znamená původně: vejítí v Boha, entusiasmus: naplnění Bohem. Požívání Boha, vdechování božského plamene, milostné spojení s Bohem (tento základní tvar zůstal společný celé pozdější mystice), znovuzplození, znovuzrození v Bohu, vzestup duše k Bohu, v Boha, to jsou podoby této

představy. Pavel neví, zda jeho duše byla v těle či mimo tělo, a Haj Gaon odmítá mínění davu říkáje o učedníku, jenž překonal deset stupňů: „Pak otevře se před ním nebe — nikoliv, že by do něho vstoupil, nýbrž něco se stane v jeho srdci, co umožňuje nazíratí božské věci.“ A jakkoli daleká je cesta, která vede od něho k Platonovcům, k Súfiům, a německým bohomiům, přece i u nich žije ještě Bůh, s nímž spojuje vytržení. Jediné v indických praslovech — a snad ještě potom od jednotlivců ve vzácných chvílích — jest hlásáno Já, jež jedno jest s vesmírem a samo Jednota.

Ze všech prožitků, o nichž pravíme, že jsou nesdělitelné, abychom vyjádřili nemožnost připodobnití je k něčemu, jest jediné ekstase samou svojí podstatou nevyslovitelná. To tkví v tom, že člověk, který ji prožívá, stal se jednotou, které nezasahuje již rozdvojení.

To, co prožíváme u vytržení (můželi se vůbec mluvíti o nějakém „co“) jest jednota Já. Aby však mohlo Já býti prožíváno jako Jednota, musí se samo nejprve státi Jednotou. Jen kdo je dokonale sjednocen, dovede prožítí Jednotu. Potom již není svazkem, jest plamenem. V té chvíli splynuly obsah jeho zkušenosti a podnět jeho zkušenosti, splynuly svět a jeho Já. Všechny síly se v něm vzepialy v jedinou sílu, všechny jiskry se vzňaly jediným plamenem. V té chvíli je mimo veškero pudové dění, vytržen v nejtíšší, nejmlčelivější nebesa

— odtržen i od řeči, již stvořilo si kdysi dění v trudu jako poselkyni a jež od té doby, co žije, věčně si žádá jednoho, nemožného: aby vstavila nohu svou na šiji pudového dění a proměnila se zcela v báseň — pravdivou, ryzí báseň.

Tak praví — dí mistr Eckhart — nevěsta ve Velepísni: Překročila jsem všechny hory, a všechny své schopnosti až k temné síle otcovské. A tu jsem slyšela beze zvuku, viděla beze světla, čichala bez pohnutí, chutnala jsem, co nebylo, cítila jsem, co neexistovalo. Pak stalo se mé srdce bezedným, má duše neznalou lásky, můj duch beztvarým a moje přirozenost nejsoucí. Nyní slyšte, co tím míní! Slovy, že překročila všechny hory, míní překonání vši řeči, v níž se může pokoušeti ve své schopnosti — až k temné síle otcovské, kde ustává všechna řeč.

Tak naprosto povznesen nad mnohost svého Já, nad hru smyslů i myšlení, jest ekstatik také odloučen od řeči, která mu nemůže postačovat. Vznikla jako nahromadění značek pro pocity a potřeby lidského těla; vzrostla tím, že tvořila značky pro vnímatelné věci, blízké nebo daleké lidskému tělu; sledovala vyvíjející se duši na stezkách stále tajemnějších a tvořila, pojila, propracovávala jména pro nejvzpornější umění a pro nejdivější tisícera tajemství; dobyla Olympu lidského ducha, nikoliv, vytvořila Olymp lidského ducha tím, že vršila obraz na obraz, až i nejvyšší vyvrcholení myš-

lenky bylo uzavřeno v slovu; a to činí a bude i nadále činiti; vychází vždy však pouze od Jednoho a Jednomu tudíž může učiniti zadosť: znakovorné mnohosti Já. Nikdy nevejde v říši ekstase, jež jest říší Jednoty.

Řeč jest poznání: poznání blízkosti nebo dálky, pocitu nebo ideje, a poznání jest plodem pudového dění, ve svých největších divech pak mohutná duchovní soustava souřadnic. Ale prožívání ekstase není nikterak poznáním.

To jest smysl toho, co čteme v knize Hierotheově (Sýřana Stefana bar Sudaili?) — téhož Hierothea, o němž se praví ve spisech Areopagitových, že nejen zakusil v sobě božského, nýbrž také je v strážni prožil, *ὁ μόνον μαθὼν ἄλλα καὶ παθὼν τὰ θεία*.

„Mně zdá se dobře říkati beze slov a rozuměti bez poznání tomu, co jest nad slovy a nad poznáním: domnívám se, že to není nic jiného než tajemné mlčení a mystický klid, jenž hubí vědomí a rozvolňuje tvary. Hledej tedy v mlčení a tajemství onoho dokonalého a původního spojení s podstatou Pradobra.“

Ale, ten, kdo zažil vytržení, nestal se Jednotou toliko vzhledem k dřívější mnohosti. Jeho Jednota není poměrná, není omezena druhým, jest bezmezná, neboť jest jednotou Já a světa. Jeho Jednota jest osamělost, naprostá osamělost: osamělost toho, kdo jest bez mezí. Pojal druhé, věci i bytosti v sebe, ve svou Jednotu: jsa sám světem, ale *mimo* sebe nemá druhých, nemá s

nimi již spojitosti, nic společného. Řeč však jest funkcí společenských vztahů a nemůže vyjádřiti než co je nám společno. I nejosobitější prožitek musí nějak vřaditi v společné zážitky lidí, smísiti jej jaksí z nich, aby mohl býti vysloven. Vytržení je mimo společné prožití. Jest Jednota, jest osamocení, jest jedinečnost; nemůže býti nikam vřaděno. Jest propast, již nezměří olovnice. Ne-vyslovitelné.

V onom místě velké pařížské knihy kouzelné, jež obsahuje apathanatismos, poučení žáku nejvyššího zasvěcení, znovuzrození k nesmrtelnosti, praví se "... Uvidíš, jak bohové budou na tebe hleděti a útočiti. Ty však ihned polož prst na ústa a rci: mlčení, mlčení, mlčení — Symbole živého, nepomíjejícího Boha — ochraňuj mne, mlčení!... Když pak uzříš hořejší svět čistý a osamělý a neuvidíš útočiti bohů nebo andělů, připrav se, že uslyšíš buráceti mohutný hrom, že nastane v tobě otřes. Ty však rci opět: Mlčení. Modlitba: Jsem hvězda, jež s vámi putuje drahou a září z hlubiny."

Mlčení jest náš ochranný symbol proti bohům a andělům pudového dění: naše ochrana proti jeho omylům, naše očista proti jeho nečistotě. Prožíváme-li v mlčení zážitek, jest jako hvězda, jež putuje svoji drahou. Mluvíme-li o něm, jest pohozen na dlažbu tržiště. Mlčíme před Pánem a rozbije v nás stánek, pravíme: Pane, Pane, a již jsme jej ztratili. Ale taková je právě naše sudba: je nám třeba mluvíti. A naše řeč

sklene nad námi nebesa, nad námi i nad druhými: báseň, lásku, budoucnost. Ale jednoho není pod tímto nebem: Jediného, čeho je třeba.

Vědomí vydalo ekstasi průmětem; vůle vydává ji po druhé, usilujíc vysloviti nevyslovitelné. Ani nejvnitřnějšího prožitku neušetří pudová touha po zevním projevu. Věřím v ekstase, jichž se nedotekl nikdy ani zvuk, jako v neviditelnou svátost lidstva; doklady těch, kteří se vyslovili, leží přede mnou. Jsou tu lidé, kteří nenesli své osamělosti, nejvyšší a naprosté, kteří z nekonečna, jež prožili, vstoupili v konečno, z Jednoty ve vírnou mnohost. Jakmile promluvili, jakmile — což bývá počátkem řeči — k *sobě* promluvili, již byli upoutáni, omezeni; neomezený nemluví ani k sobě, ani v sobě, poněvadž také v něm není mezí: není mnohosti, není rozdvojení, není již v Já — „ty.“ Jakmile promluví, propadli již řeči, jež jest schopna pojmuti vše mimo základ prožitku, Jednotu. Jakmile promluví, již říkají ono *druhé*.

Jest ovšem nejtišší mluvení, jež chce toliko sdělití bytí, nikoliv je popsati. Jest tak vznešené a tiché, jako by vůbec nebylo ani mluvou, nýbrž spíše pohybem víček v mlčení. Nezpronevří se, neboť vyslovuje jedině, že něco je.

Zkušený řečník církevní, Bernard z Clairvaux, zarazí se pojednou prostřed kázání a praví pak tiše, ani vychloubavě ani pokorně, není v tom nic umělého, nýbrž

vzpomínka se ho zmocnila a řeč roztříštila se v jeho ústech: Fateor et mihi adventasse verbum. Vyznávám, že také mně přiblížilo se slovo. Pak mluví dál, trochu hlasitěji, přece však překonáváje prostou duší umění žádající vejíti: jak cítil, že se dostavilo, jak se rozpomíná, že tu bylo, jak tušil, že přijde, a jak přece nepocífoval ani příchodu ani odchodu. Jak nemohlo do něho vejíti smysly, ne-smyslové, jak nemohlo z něho pocházeti, dokonalé. „Když jsem pohlédl ven, shledal jsem je zcela mimo veškerý svůj vnějšek; když jsem pohlédl dovnitř, bylo niternější mého nitra. A poznal jsem, že je pravda, co jsem čítal: že v něm žijeme, pohybujeme se a jsme; věru blažen, v kom jest, kdo z něho žije, kdo jest jím pohýbán.“ — Věřím tomu vyznání. Cítím, že kdysi, kdy nedovedl ještě mluvíti tak jako dnes, měl chvíle, kdy také v strážni prožil Božské. A všechna bezostyšná ozdobnost jeho řeči jestmi vykoupěna tím, že nehází Slova na pospas slovům, nýbrž že vydává svědectví Slovu mlčením, jako mučedník je vydává svou krví.

Od takového mluvení vede mnoho stupňů k onomu vyprávění o Bohu a jeho darech, jež se neleká a nezaráží, nýbrž jen vypravuje. Ale nedostává se mu ticha a kde není ticha, tam slyšení hlas nutnosti jako hlas libovůle.

Již promítání samo — že někdo, kdo prožil své Já, sobě a jiným zvěstuje, že prožil Boha — jeví se mno-

hému jako libovůle : neznabohu jako libovůle přílišného theismu (nebo nejasného pantheismu,) zbožnému jako libovůle vychloubání a rouhání. „A i když“ praví Jeremy Taylor, jenž byl duch příliš jemný, aby se protivil, snaže se více srozuměti, „pocítují strážně vytržení nad těžkými oporami rozumovými, trpí, neuvědomujíce si, co, a pojmenovávají to, jak se jim zlíbí. (They suffer they know not what, and call it what they please).“ A přece tu není vpravdě libovůle, nýbrž nevyhnutelná nutnost.

Ještě libovolnější se jeví obsah vyznání ekstatikova především tomu, kdo sám v sobě nedoznal vnitřní tragédie, vznikající z rozporu snahy po vyjádření nejniternějšího a nejosobitějšího s lidskou řečí: zápas proti rozumového s rozumovým, jenž končí se bez vítězství i bez porážky v popsaném listu papíru, který prozíravému oku ukáže pečeť velikého utrpení.

Bossuet, duch mnohem menšího řádu než Taylor a milovník logiky (pokud neubližuje dogmatu), chce zničiti ekstatiky vtipným odkrytím rozporu. Říkájí — volá — že rozjímání vylučuje nejen všechny obrazy v paměti a všechny stopy v mozku, nýbrž i každou myšlenku a každý duševní jev; a zatím co tak mluví, jsou nuceni to popřítí, nejen vzhledem k duševním jevům a myšlenkám, nýbrž i vzhledem k ztělesněným obrazům samým, jichž jsou plny knihy, ve kterých je vylučují.

Vskutku, rozpor je odhalen. Než čím je v posuzování

lidí, kteří tráví život v strasti nesmírného rozporu : rozporu mezi zážitkem a děním, z něhož vystoupili a do něhož se pokaždé sřítí? To jest rozpor mezi ekstasí, jež nevchází v paměť, a touhou uchrániti jí pro paměť obrazem, řečí, vyznáním, Ano, jest pravda : ekstatik nemůže vysloviti nevyslovitelného. Vyslovuje jiné obrazy, sny, vidění ; nikoliv Jednoty. Mluví, musí mluvití, protože slovo v něm pálí. Kdo nemluvil k lidem, mluvil k sobě ; byl světější, poněvadž co do vnějšku zůstal osamocen, ale snad proto zůstal osamělý, že nebyl puzen a rván, aby nesl druhým poselství, nemožné poselství?

Nelže ten, kdo v obrazech, snech a viděních hovoří o Jednotě, zajíkávě hovoří o Jednotě. Tvary a zvuky, jež zrozeny z jeho cítění Božství kroužily kolem prvotného prožitku, pozůstaly mu v paměti ; okolo vířivého žáru, jenž jediný v něm zbyl jako stopa prožitku samého ; snad mísí se nořice se z temných oblastí jeho duše, s nimi jiné tvary a zvuky, o nichž neví, odkud přicházejí, a po nichž sahá, aby sám sobě porozuměl. Neboť si nerozumí, a přec procitla v něm touha, jež téměř pohasla v ekstasi : porozuměti sobě. Vyjadřuje tvary a zvuky a je si vědom toho, že nevyjadřuje ani prožitku, ani základu, ani jednoty, i chtěl by umlknouti a nemůže, a cítí nevyslovitelné jako bránu uzavřenou sedmerymi zámky, jíž otřásá, a ví, že nikdy se neotevře, a přece nesmí ustati. Neboť slovo se v něm rozhořelo.

Ekstase zanikla, úkladně zaškrcena časem, jenž nedopustí, aby se jím pohrdalo, ale zmírajíc vmetla do něho slovo a slovo v něm žhne. A on mluví, mluví, nemůže mlčeti; puďí jej plamen v slovu, ví, že ho nemůže říci, a neustále se o to pokouší, až duše jeho je znavena na smrt a slovo jej opouští. To jest exaltatio toho, kdo navrátil se v dění a nemůže se do něho vpraviti: to jest jeho povznesení, povznesení mluvícího: příbuzné povznesení básníkovu, skrovnější obsahově, mohutnější životně. To jest napětí v něm, by vyslovil nevyslovitelné, práce na nemožném, tvoření v temnu. Jeho dílo, vyznání, nese jeho znaky.

A přece snaha ekstatikova po vyslovení není toliko malomoc a zajíkání: je také moc a melodie. Chce stvořit památku na ekstasi přecházející beze stopy, chce uchovati v čase něco, co nezná času — chce učiniti Jednotu bez mnohosti Jednotou veškeré mnohosti. Procitné myšlenka na veliký Mythos, který žil ve všech dobách lidstva: báji o Jednotě, jež stává se mnohostí, poněvadž chce viděti a býti viděna, poznávati a býti poznávána, milovati a býti milována, a zůstávajíc Jednotou objímá sebe v mnohosti; báji o Já, jež plodí „ty“; o Prajsoucnu, jež mění se v svět, o Božstvu, jež mění se v Boha. Není báje, již zvěstovaly Vedy a Upanišády, Midraš a Kabbala, Platon a jiní* symbolem toho, co prožívá

* Viz poznámku na konci.

ekstatik? Nečerpali mistři všech dob, kteří ji tvořili znovu a znovu, ze svého prožitku? Neboť i oni doznali v sobě Jednoty; také oni došli od Jednoty k mnohosti. Ale poněvadž jejich ekstase nebyla bouřlivým příchodem neslychaného, jež strhuje duši, nýbrž soustředěním a nejhlubším výronem a poznáním základu, nespočívalo na nich slovo jako šlehající žár: spočívalo na nich jako ruka otcova. A tak je to pudilo, aby zařadili prožitek — nikoliv jako příhodu v dění — nikoliv jako zprávu do zvěsti věků, — nýbrž k činu svého života, aby jej vetkali do svého díla, znovu z něho zbásnili prastarou báji a přičinili jej ne jako věc k jiným věcem pozemským, nýbrž jako hvězdu k hvězdám nebeským.

Ale jest Mythos plodem obraznosti? Není projevem nejzazšího skutečna Bytí? Není prožitek ekstatikův symbolem prazážitku světo-Ducha? Není obojí vlastně jediným prožitkem?

Nasloucháme sobě — a nevíme, jakého moře šumění slyšíme.

Na straně 15. místo našeho a jiní jest v originálu nejsvětější Jméno Pána a Spasitele Našeho Jezu Krista, čehož netřeba si příliš všimati u autora tohoto článku, jímž sice velmi hluboce na žida vystihuje mystické Sjednocení, ale nesprávně určuje jeho zřídlo: jestli filosof a básník Buber z těch moderních židův, uvolněných ze Zákona, kteří se ani Jehovovi neklanějí, nadtož Synu, kteří by však přece rádi uctili Ducha. Jest blížek světlu — aspoň vyjádřením, neboť možno několiká škrty a tahy všechna jeho poblouznění opravití, — ale jen jako vězeň v černé kobce benátských p i o m b i, nízkých, až se rozpálené temeno mozkových blan klenby dotýká. Nad ní září slunce a vane osvěžující vlhkost mořských vánků, ale h l a v o u zdi neprorazíš, tím méně olověných stropů, a jediným vysvobozením byl by jen P o n t e d e i s o s p i r i, na nějž se požitkáři duchovních mlsnot arci neodváží.

(Poznámka vydavatelstva.)

Henri Matisse: Vlastní podobizna

MARCEL SEMBAT
HENRI MATISSE

Přeložil Bohuslav Reynek

Jest mu čtyřicet let, a již jest obklopen legendami! Paleografové si myslí, že na objevení bytostí mytických třeba se hrabati v starých dobách. Mýlka! vizte vrstevníka, který jest bájnou osobností.

Dává pohoršení; nahání strachu; vzbouzí soucit; závist; vztek. „Toť taškář!“ — „Ó ne! jest potrhlý, toť vše! Jest to obyčejný potřebětec! Ručím vám za to, že jest upřímný!“ — „Ale jděte! Jest to chvastoun! Jest mamič! Střílí si z nás!“ — „Pravím vám, že jest chorobný!“ — „Ten, jakživ ne! Jest boháč! Točí si námi kam chce! i obecenstvem!“ — „A kdyby nebylo než toto, můj milý. Ale víte, že vydělává kolik chce! Prodává kolik chce! Zač chce! Tahají se o jeho plátna. Sto tisíc franků ročně, povídám vám!“ — „To je žvást!“ — „Na mou čest! Tedy nevíte, co dneska se děje? Jsou Rusové, kteří se derou na Matissea! a Němci! a Američané! Co jen chce, můj starý! Budí to ošklivost! Budí to odpor! Ale což přece nevíte, že má za městem zámek a že každého rána se projíždí na koni v Akátovém háji? Panské živobyčí, vidíte!“

Ah! zisků Matissových, stotisíce Matissových franků, Matisových kupců! Puká se z toho zlostí! Kdysi

šla řeč, že kterýsi z nejznamenitějších jeho cizích kupců zemřel. Jaký radostný šepot se to rozševalil... Vizte, bratře, lidské city, jež k vám mají!

Svleknut s osobnosti legendární, Henri Matisse, pravý Henri Matisse, ten, který příběhne vám otevření v zahradnickém oděvu, zazvoníte-li u mřížky nahoře na Clamartu, Matisse z masa a z kostí není ani obluda, ani zuřivý blázen, ani práč, ani taškář, ani obratný těžitel z pohoršení a ze snobův. Jest právě opakem všeho toho. Vizte toho pána plavého, s hlasem pomalým a rozvážným, s tváří opravdovou a zamyšlenou. Tu a tam universitáni shledali že vyhlíží, v zlatých sklech jež nosíval, jako německý profesor.

Jaká jest jeho žádost vysvětliti se, znázorniti, zjednati si porozumění! porozumění všech, kdokoliv přijde, buď si kdo buď! Provázíte ho při nějakém zahájení výstavy. V směsici protivové vás zastavují. Chtějí býti představeni Matisseovi, a ihned spouštějí. Varujete ho mrkáním! Nač si dávatí tolik roboty s takovým? Ale Matisse nevidí vašich znamení! Jest v proudu! Hleďte, kterak se namáhá, se vši poctivostí, vši prostosrdečností, by k sobě vyzdvihl porozumění nějakého kmotra, jemuž dokonale stačí Dagnan-Bouveret.

Taine kdysi mluvil o lidičkách, kteří žádají po filosofu, by na rohu ulice jim vyložil metafysiku a lidskou duši. Mnoho malířských amatérů, nebo spíše diváků na obrazy, jest z těchto lidiček. Matisse však, toť dobrák filosof, který si nežádá než odpovědět jim. Kdo-

koliv jednou jen ho uslyšel tak mluvití, jeho hlasem upřímným a svědomitým, jenž se zastavuje by hledal pravého slova, jenž se rozmyšlí, jenž s důvěrou dále promlouvá, ten se dá do smíchu, bude-li kdo před ním pochybovatí o poctivosti Matissově. Poctivost Matisseova! Pomyslím-li si, že opravdu jsem slychal lidi uváděti ji v pochybnost! Ale tedy přec necítíte, že jeho umění jest vším jeho životem? že jeho úsilí celého jej zabírá? že jest zanícen celou svou duší, celou svou bytostí, jako takový Bernard Palissy, jako Kryštof Kolumbus... místo aby snad byl chtěl užítí svých darův a svých sil v obecných cestách!

Virgil poučuje v Georgikách, že možno rozptýliti hrozící roj včel pouhou hrstí prachu. Nic o tom nevím. Nikdy jsem nezkusil! Nemám úmyslu zkusiti! Ale ujišťuji vás, jako že jsem zkusil, že možno umlčeti bzudící roj zlomyslných pouhou otázkou: „Má talent?“

Ach! všeobecné mlčení! pobručívá se; blábolí se; patří se jinam; krčí se rameny. Nikdy, dobře rozumějte, nikdy nikdo, nikdy ni jediný malíř neodřekne vám hbitou a otevřenou odpovědí: „Ten? Matisse? Ani za mák talentu!“

Nikdy! Ani jediný! „Talent? Neříkám! Talent? Ale on svůj talent zhudlařil! Zbřídil! Talent? Nuže, ano, na mou věru! Jistě že má talent! Právě proto mu neodpouštím!“

Nuže, jakéhosi bodu dosaženo, že? a důležitého! Henri Matisse má moc, vynutiti přiznání od všech, i od

svých nejvýšlovnějších nepřátel, že má talent, že jest malíř a že kdyby byl chtěl...

Nechybělo mu, opravdu, než chtít, a jeho začátky v salonu Národní společnosti krásných umění zřejmě to dokázaly; mohl jen chtít a byl by zaujal četné místo v prvé řadě uznaných malířů. Ještě nyní, pokaždé, vystaví-li plátno, v němž myslí, nepozorujíc, že jeho zatvrzelost ochabuje, kterak v nich taje uznanost! Blahopřejí mu, jako by mu díky vzdávali. Vzpomínám si ještě překrásných květin v kterémsi Podzimním salonu... Osoby, jež obyčejně ho trhají, chválily se slzami v hlase! Posléze! stává se lidským!

Třeba-li připojiti, že uvádí-li Matisse v zoufalství tolik lidí, právě tolik jich naplňuje nadšením? Tyto dvě věci jsou spiaty. Třeba, by umělec byl jedněmi nenáviděn, mají-li druzí vroucně ho milovati.

Ale co záleží na přátelích, na nepřátelích! Plátna zde jsou! dílo zde jest! dívejte se! Přátelé nebo nepřátelé, prvním pohledem poznáte obraz Matissův. Ničemu se to nepodobá; má to svoji osobní značku. Jest jen a jen Matissem. Jest svůj.

Ale jest na sta způsobův, kterak se opičiti po původnosti. Možno toho dosáhnouti náhodným úderem nebo uměle, a zdáti se svým podvodně snadnými podivnostkami, bizarnostmi. Toť původnost povrchní, zcela vnější a strojená. Matisse jest hluboce svůj. Nejnepatrnější z jeho pláten má tento dar povýšenosti a mistrovství; a jest to dar, jež dostal jako do vínku; jděte

jen k Bernheimům a požádejte Fénéona, by vám ukázal obraz z jeho začátků, takovou studii atelierovou, takové zátiší, jež dává mysliti na Chardina, a již tehdy ucítíte ruku mistrovskou.

Z čeho se skládá toto mistrovství? Ach! tedy se jměte zkoumati tento dar, prvý ze všech, toto tajemství, které se dotýká bytnosti umění. Kdybychom stáli před obrazem, řekl bych vám: „Nuže! pohleďte mi na tuto velikou, odvážnou rudou skvrnu, jež se zcela pokojně tu prostírá, nevědoma své smělosti. Zadívejte se mi na tyto kontrasty barev upřímných a prostých; a vychutnejte zřejmost a nutnost jejich vztahů; a všeobecný soulad, jenž se rodí z těchto kontrastů, sloučených v řádu tak dobře vyváženém! Nejste-li též pohnuti v srdci touto mohutnou kresbou? Každé trhnutí klade se zde s nádhernou jistotou, vládčí silou! Jednotný dojem mistrovství jest vázán na všem; vyplývá z odvážné a kontrastující barvy, z neoblómné kresby, z všeobecné rovnováhy díla, a ze správných poměrů komposice. Nic bych vám tak nepověděl o objeviteli, a dívali byste se byli tu chvilku!

Kteréhosi dne hovořil v mém pokojíku v ulici Cauchois starý malíř, můj přítel, opřen jsa o krb. Za řeči se zadíval na fotografii visící na protější stěně, a kde byla kresba nahé ženy sedící na prkně, poněkud nachýlené. Znenadání věta přerušena... „Ale co to zde máte, můj dobrý příteli?“ děl ubíraje se k dílu, jež ho zlávalo. „Ale toť nádherné, toto! Od koho pak je to?“

Vychýlil se, by přečtl jméno; opět se narovnal; otočil se na patách a vrátil se ke krbu, pokašlávaje.

„Ano!“ pokračoval, „řekl jsem vám, že nezbytně dlužno uvést v skutek tento záměr škol ve volné přírodě. Třeba zříditi pro žáky Krásných Umění. . .“ Potom, náhle vybuchnuv: He! nepopírám ho, vašeho Matissea! Tahle kresba, na mou věru, dobře vím, že jest nádherna! Ale vedle toho, má věci. . .“

Já neodemkl zubů, těše se podívanou na oficielního malíře, udicí chyceného na Matissea, a flukoucího sebou jako ryba na ponravě.

Pomněte, že Matisse jest původní, aniž by se o to snažil! Neznám nikoho, kdo více by zdůrazňoval potřebnost vlivův a pošetilost těch, kdo by se jim vyhýbali nebo je popírali. To proto, že v sobě cítí dosti sil, by assimiloval, ztrávil a sobě přivtělil vše, co přichází zvenčí. Jest to dobré pro slabochy, ať jsou kopisty! Nikdy tomu neuniknou, i kdyby prchali. On na vše se díval, a vášnivě: na Cézanne, Van Goghy, Gauguiny impressionisty a Odilon Redony. Těžil ze všech poučení, a užíval všech prostředků, jež prospívaly jeho přirozenosti a líbily se jeho genu.

Velikou mi rozkoší, na příklad, zdůrazňuji-li v jeho díle stopu úsilí a nálezů velikého Odilona Redona v jeho spájení kontrastujících barev, o čemž právě jsem mluvil. Rozpomínám se na paravent Redonův, jenž mne okouznil raffinovanými výsledky. Bylo zde překrásné poupě, fialkově měňavé: přišli jste blíže, a, nos na

plátně, uzřeli jste vedle sebe dvě skvrn : žlutou, oživenou skvrnou černí ; poodstupte, a opětně dvě suchých a hrubých tónův se spájí sametovým trysknutím. V obrazech Matisseových často přistihnete vybranou tuto magii ; a jest skoro zbytečno zaznamenávati, čeho dluhuje Cézanneovi. Ale což ? Půjčky ? Ani zdání ! Poučení, chcete-li, krmě, vše, co veliký umělec dostává od svých předchůdcův, co Wagner dostává od Beethovena, a Victor Hugo od Shakespeara.

Po kom pak, rcete mi, po kom pak Matisse byl by žádal toho, co v mých očích jest jeho velikým tajemstvím jehož on sám nezná, a všeho podstatného co jest jeho předností ? Takto rozjímám a shrnuji : Každé z jeho pláten, počínaje díly začátkův až do nejmladších, vždycky podávalo diváku *c i t o v ý s o u h r n*. Ať již jde o zátiší, o krajinu, atelierový model, vždycky, zprvu instinktivně, později čím dál vědoměji, vždycky umělec zašel za přírodu, ovládl ji, vyjmul z ní znaky důležité, *s m ě r y*, vybíraje a zesiluje znaky, jichž směrové tíhli k sobě, zavrhuje a opomíjeje ostatních. Odtud hluboká jednotnost, jímající smysl, a naléhavý důraz každého obrazu, i všeho díla. Po kom by byl žádal tohoto tajemství ? Který z moderních byl by mohl jej tomu naučiti ?

Tušil to, nežli co věděl. Jeho letora, jeho duše lépe a lépe mu zjevovaly, čím dále pracoval. Hledaje se, našel toto:

Matisse vypravoval sám o sobě před pěti lety v La-

g r a m d e R e v u e (číslo z 25. prosince 1908) a věru usoudíte, že nehodlám zatříti těchto mužně prostých a určitých stran. Ale vyvinul se ještě od té doby, a pravda na niž poukazují, stala se zřejmější.

Kterého dne Matisse se navrátil z Jihu, ztrávil léto v Cavalière. Přišli jsme za ním, moje žena a já, a po snídani, za spoluviny paní Matisseové, jali jsme se slídit v jeho kartonech. Náhle výkřiky. Přišli jsme na zvláštní, drobné plátno, věc strhující, neslýchanou, novou až k uchvácení: skorem uchvacovala i samého autora.

Na půdě jasně růžové, planoucí mezi stíny hluboké modře, připomínajíc věci čínské nebo žaponské, seděla ženská postava, fialková. Dívali jsme se, užasnuti, oslněni, všichni čtyři, a mistr se zdál právě tak málo obeznámen se svým výtvozem, jako my; a znenáhla se nám zjevovala jeho pravá povaha: nemožnost pohledem osamotnit částičku tohoto plátna, figuru třeba, nebo stíny, nebo jasné zeleně nahoře; nezbytnost jedním rázem pojmuti v zrak a v duši úhrnný účín celku. Toto dílo bylo v nejvyšším stupni nerozpustitelné a s y n t e t i c k é. „Nechtěl jsem namalovat ženu, vidíte“, řekl Matisse. „Chtěl jsem podati svůj úhrnný dojem Jihu.“

Ze všech děl Matisseových je toto drobné plátno mi nejdrahocennější, poněvadž, odváží-li se vypomoci si slovem, jehož často jsem užil mluvě Matisseovi samému, „jest to vejce!“ V tomto vejci bylo zárodkem

ukryto celé hejno děl nových, a zvláště veliká díla dekorativní, T a n e c a H u d b a.

Nemám kdy, bych vám dnes o nich mluvil. Ostatně téměř všechno, co bychom při nich řekli, právě nám jest vnukáno i krásnou výstavou obrazů, jež nám přináší z Maroka, a které jste mohli viděti v Bernheimově galerii.

Rozpomínáte se na veliké plátno „Maurské kavárny“? Odporučuji vám ho. Všecek Matisse v něm jest! Díváme-li se dobře, celého jej zde vidíme. Ale třeba prohlížeti podrobně, jako Ruskin si prohlížel Španělskou kapli.

Tyto rozložené osoby, všechny téhož šedivého odstínu, šedi tak svěží, a jichž tváře jsou zpodobeny ovály žlutého okru, vězte, že nebyly od vždy takto namalovány. Hledte! Nahoře, kmotr v levo byl červený! Druhý, po boku, byl modrý; jiný byl žlutý. Jejich tváře měly rysy, oči, ústa. Onen nahoře kouřil z dýmky. Zkoumajíce spodek obrazu, objevíme stopy někdejší řady trepek, jež před touto kavárnou bývala velmi výrazna.

Proč trepky, dýmku, rysy obličejů, různé barvy bur-nusů, proč vše to zatřel?

Protože, pro Matissea, zdokonalovati se, toť se opo-sťovati! protože, vědomě neb ne, z zaujetí nebo proti vůli, pokaždé když hledal nejlepšího, dal se směrem prostoty. Psycholog se v tom nezmýlí: Matisse pudově jde z konkrétna v abstraktno, v obecno.

Upozorňuji ho na to. „Toť“, praví mi, „protože se беру v svůj cit; в е к с т а с и.“ A srdce mi poskakuje

potěšením, neboť cítím ohlas slavné stránky, kde Th. Ribot jemně analysoval „Castillo interior“ svaté Teresie.

„A pak“, dále vece Matisse, „nalézám v tom klid.“

Klid! Kolikrát, a od kolika let opakoval mi toto! Jest klid, jehož chce vychutnati. Klidu potřebuje! Klidu chce dáti! Napsal to již roku 1908 v studii, již jsem právě připomenul. Opakoval mi to dívaje se na Taneč, Hudbu, tato veliká díla, jež vyvolala tolik žvástů! „O čem sním, toť umění rovnováhy, čistoty, klidu, bez námětu znepokojujícího aniž zarážejícího; jež by bylo pro každého kdo pracuje mozkiem, pro člověka všedních zaměstnání právě tak jako pro umělce slovesného, lékem ulehčujícím, uklidňujícím...“

Za tohoto úsilí v nejvyšší oblast velikého pokoje řemeslně uchovává svých práv. Vychutnejme na obraze Mauruské kavárny: „... Mám svoji misku ryb a svůj růžový květ. Toť, co mne zarazilo! Tito velicí chlapi, již po celé hodiny dlí v rozjímání nad květinou a červenými rybami. Nuže! udělám-li je červený, tato rumělka učiní mou květinu fialovou! Tedy? chci jí růžové, mé květiny! jinak již jí není. Ale za to moje ryby, ty by mohly býti žlutý, nic nevaď; budou žlutý!“

Ale, řeknete, co skutečnost? Rozpomeňte se, že malíř již svými prostředky jest nucen proměňovati skutečno, by vyjádřil podstatu. Myslíte, že možno napo-

dobítí bouří zinkovým hromem a blesky magnesiiovými?

Podívejte se též, jaké vysoké hodnoty dekorativní má obraz Maurské kavárny. To proto, že Matisse nevyhlubuje! Dva rozměry mu stačí: délka a šířka. Seurat pravil: „Obraz, toť povrch, jež vyhlubujeme“, ale Manet řekl: „Čím plošší, tím více v tom umění!“ A ještě: „Dělejme karty na hraní!“ Ať si vyhlubují mistři umění důvěrného a palčivého! Ať si vyhlubuje Rembrandt! Matisse uchovává sobě své bolesti! Nechce jich rozšiřovati. Druhým nechce podávati než klidu.

A jest pravda, jakkoli dlouho se naň díváte, na obraz Maurské kavárny, pokojně do vás vlévá klidný pocit dumavého rozjímání. Množství ptáků libě zpívalo v klecích rozvěšených po stropě; Matisse se chránil, namalovati ty klece; ale trochu sladkosti těchto ptačích zpěvů přešlo do jeho obrazu.

Právě jsem vám řekl, že od svých mladých děl Matisse v každém plátně spěl za citovým celkem. Zůstal, vidíte, věren sám sobě; ale též vidíte, že čím dále se vyvíjí a lépe se má v moci, tím více že podstatné značky, jež vybavuje z přírody, se stávají abstraktními.

Pozorujete nyní jeho velikolepé snažení? Vyjádřiti Jímající Abstraktno, malovati věčné, dobývati citovou tresť! Hleďte! Taneč, nad nímž vyli pro jeho nádherné opovážlivosti kreslířské, Taneč všechny si podmanil čertovským vzletem pohybu, který ho unášel! Po Hudbě litoval Matisse, že Taneč není duchovnější, klidnější, ušlechtilé pokojnější! A znám

uhlovou kresbu T a n c e, jak teď ho vidí, kde pohyb jest slavnostní šíře.

Pozdvihuje se k věčnému, k vznešenému, a očekává že vystoupíte s ním. Nevystupujete-li, tedy mezi vámi a jím bude nedorozumění. Jmete se rváti si vlasy, nebo spíše mu vyspláte, že tváře nemají nosů ani očí. To proto, že jste zůstali na zemi, příliš na podlaze.

„Ale“, volají na mne moji přátelé malíři, „toť nesmysl, co nám vyprávíte! Je blázen, váš Matisse! Není prvním ztřeštěncem, prvním mystikem, jenž chce se oddati malbě duše! O tohle si každý zláme vaz, o toto zaměstnání! Malba, na niž se chce dáti, toť malba nemožná!“

Myslíte?

Den před tím, než Kryštof Kolumbus se přiblížil ostrovu San Salvador, říkali mu též takové věci. Nu a potom? Přijímám! Máte pravdu! Ameriky není? Jest méně hrdinou ten, kdo dává svůj život maje upřímné srdce a pokoušeje se o krásné dobrodružství?

Otevřete oči, moje dítky, a dívejte se! Jste malíři, což? Nuže, tedy dobře vidíte, že tento, jenž se odvažuje slézati nebesa, jest, zůstává-li při zemi, více malířem než vy, kteří tak mnoho křičíte!

Není jen M a u r s k á k a v á r n a na výstavě! Zastavil jsem vás před ní, poněvadž odhaluje tajemstva, ale vaše oči jistě dovedly objeviti malý zázrak, onen P o h l e d n a T a n g e r, s jeho květinami, jeho modrými massami a zelenou střechou anglického kostela,

a růžovým podálečím náspů! A co díte o ženě sedící na modrém koberci, v koutě terassy?

A Pirát! jak jest krásný, ten veliký rarach Pirát, s hranatou svou tváří a s sveřepými svými plecemi!

Možno vám dívati se na tohoto skvělého barbara, aniž byste nepomyslili na válečnický minulých dob? Maurové „Zpěvu o Rolandovi“ měli takové divoké vzržením!

V tomto Pirátovi ostatně, právě tak jako v ženě sedící na terasse, a v ženě stojící ruku za pasem, rozeznáte totéž úsilí vybaviti znaky ovládající, city podstatné, veliké rysy dojmající; a vyjádřiti je souladně, podřizujíc jim vše ostatní, a obětujíc, co mohlo by jim překážeti.

Úsilí, řekl jsem? Ano, z duše vytrysklé úsilí umělcovo, který hledá kterak by se ukojil, jenž jde svou cestou, cestou na niž ho volá utajený a neodolatelný pozev jeho genia. Úsilí, ale ne manipulace. Postup instinktu, jenž posléze se vznesl až k vědomí sebe sama, ale jehož nátlak zůstává nátlakem instinktu, neboť vědomé zkoumání nepřichází nežli až potom!

„Víte, že se vysvětluji p o t o m, proč tak činím, ale p r v e, pracuji-li, to jen v celosti přijímám nutnost!“

Věta jest nesprávná, neobratná, nejasná, a bylo by snadno upravití ji. Ale takovou jak jest ji shledávám světelnou, a nic nehodlám k ní přidati.

FILIGER

Poněvadž jest tu banálnost módy, aby tomu, kdo mluví o umění, odpověděla, že jest hodno lépe žiti (což by snad bylo podivuhodno, takto pochopeno, ale jak tak, bez dalšího uvědomění, seškrabáno se stolu Faustova, opakuje se od tuze dávna), jest dovoleno — a naši poddaní mohou s dostatek tuto věc — žiti od nynějška ve věčnosti, učiniti z ní naši lepší stránku, zásobiti se jí a patřiti na ni u těch, kteří ji uměli zavřiti do klece, zvláště zbarvena-li jinak než naše. A rozvineme tyto poznámky o FILIGEROVI, protože po všech umělcích „pařížských“ jest příjemno viděti z nich jednoho, který se osamocuje v Pouldu; protože vystavuje nyní svatou Cecilii s houslemi a třemi anděly, a že to jest překrásné; protože se nám tak líbí; protože posléze jest to *deformátor* (oproti výtvarníkům), hodí-li se to jméno na malíře, který dělá, což *JEST* a nikoliv — vyfouklý kadlub, z něhož to vykutává — což jest běžno.

Bytost, která se rodí, dává svému tělu zárodku jeho formu dokonalou, zlatotepeckou mázdru své

duše, sféru: potom rozvine se v složitě a rozvětvené diferenciace, až krásno, znova uvedeno na paměť, osvobodí zase v prvotní nebo podobnou sfericitu. Takovými skoro již před šedesáti devíti lety Dr. Misès definoval anděly. Dva životní způsoby jsou možny: neodstiněné embryo vyzařuje všemi směry, a na konci času, biotermon díla roku školního, bude genius, maje vše v sobě reelním; — a toto není než illuse, neboť jest paměť. Spíše, vše viděv, citiv, všemu se naučiv, zbavuje se přítěže zapomenutím, které jest podobné paměti, a ze synthese složitého znova se zase dosáhne první prostoty, (Filiger, Bernard...), uniprimátu, jenž obsahuje vše, jako jedno bezpohlavní zplozuje všechna čísla, vypodobňuje z každé věci místo života bytost, nebo synonyma: princip synthesesní (vtělený zvláštník), idea nebo Bůh.

Prostota jest harmonie. Neživé, prosté, protože pohyb jest diferenciace, (jiná synonyma: život, nebytí, tendence k humanitě), spočívá v této kráse a harmonii. Jest to dílo Boha, které zůstává statujní, duše bez pohybů živočišných, tkáň nebo kůra, do nichž umělec všívá nebo vdlabává a kolekcionuje zastavený let jedné tváře točící se světlárny. Právě proto: „Ať nikdy vaše figury neplácí, aniž se smějí“, pravil Filiger před zpívajícími Sirenami (umění rozdílného, též právoplatné-

ho, Erica Forbes-Robertsona). Když takto pozornost si zřídíte, tu budou všichni muži krásni i některé ženy.

Živočich, křesťansky škaredý (nemáť naší duše), povznáší se až k člověku, když ho provází emblematicky. Emblematické jest schopnost, mohutnost, vloha, dar, síla. Lev a svatý Marek. Odejměme zvířata od evangelistů: ozlatělou hlavu kozičky od Světice na modlitbách. — Květiny jsou vždy neživy, harmonické a emblematické... „nejobecnější“ byliny. — Jaká kráslivá skvělost plafonu ty broučí krovky, plátků, zelné hlávky, kovová růže, nekonečná soustředí, filigran měděného relikviáře... mnišská malba barvami, příšlymi v šupinách z cizích zemí, nanášenými uctivě na sarkofagy — jako smrt klíží oči, které se zavírají — věčností pro věčnost.

Poněvadž každá theorie jest falešna už tím, že jest teorií, nevykládejme jí — nebo více — theorie umění Filigerova. Řka, že vše jest v přírodě krásno, zapomíná, že vše jest krásno pro některé toliko, kteří umějí viděti; a že každý volí krásné zvláštní, sobě nejbližší; a v této přírodě Pont-Avenské a Pouldujské bude je co nevidět cediti jako nějakého španělského koně v nálevce lilie na pel mravkolví. Tak: Seguin vesničanky Tréguncké, silhouety tanečníků gavoty a dudáky, vysoké vře-

tenovité a žízalovité stromy na cestě Cloharské; — Ó Conor modely, vyloužené v hodinu siesty místními mimojdoucími trojúhlého náměstí, opovržení poněkud volby, a to věrou, že malíř mimo čas nemá co činiti s místem a prostorem; — Filiger Bretonce, odevzdané do vůle Boží, oval obličejový skoro kosočtverec, záramcované do dveří dvorců a svatebních hostin, obklopených zelení, učiněné pro muky, v nichž se ani nepohnou, kdo pak tedy bude stírati lesk těmto lepidopterám (jevili by se mi mnohem krásnějšími ukřižování — a kdo ví? nesou všichni celé ukřižování v srdci své tváře, nesmrtelně nepohnuté). Jest pravda, (*velmi pravda*), že věčné jest utajeno v každé částce, že každá částice jest věčno s nějakou pokožkou masky, a že mám raději umělce, který, místo věčného abstrakta nabízeného, spokojuje se akcentovati — jakkoliv málo — věčno duše, vlévané nebem a pamětí do těch průzračných těl tangentních. Takoví andělé Alberta Dürera, vytlačující do křišťálové číše krev z hroznu ukřižovaného a Obrázkářství vyjadřující šťastné požehnání duhy boží kopím do střech domů.

Netřeba plýtvati chvalami pro Filigera; nenajde lepších nad chvály venkovanů, kteří obdivovavše se Georginovi: ať v Naší Paní Poustevníků v její budce, vyčalounované rudými látkami, — nebo

ve svatém Klaudiovi s biskupskou berlou a mitrou, krácejícím nad kostely, — nebo v Kristu s evangelisty, rozkvětlém palmami, — nebo v svatém Blažejí a svatém Guerinovi, souměrných kazijedech dobytčích morů, — a ve všech Kristech na všech pozadích červánkových, soumrakových, vzdušných nebo mořských nebo hedbávných, — praví: *Co vy děláte, jest ještě krásnější.* — (Tím hůře pro toho, kdo nezná z Epinalu než jeho surové povrchní haraburdí, a ne jeho jedinou, lotrinskou nebo německou, pravdu a výbornost.)

Známa jest Světica, ležící mezi stránkami, dlouhými jako její ruce, *Idealismu* p. de Gourmonta a dvě hlavy, Kristova a Nejsvětější Panny, v iluminaci *Mystické latiny*. — Na Posledním Soudě pracuje, ale bylo by skoro třeba, by nebyl dokončen, neboť nebylo by pak záminky, proč tvořiti tváře andělů nebo zatracenců, vlasatých plameny nebo paprsky; a nebudeme již milovati, jsouce nuceni k změně, obrazu, kde Georgin pokládá zvučnou čepel svého verše nad hlavy mrtvých v rakvích, hluče všem černým doubravníkům, náhle vypučelým z dlaždic: Vstaňte, mrtví, pojdte k Soudu. — Očekávajíce úžasu trouby konce, patřme tento měsíc na Svatou Cecílii a její housle: na modrém nebi, opalisujícím zlatou sprchou a na arcirámu ornamentálních křížů páže Světica, v níž

pohlaví jest rozpačito, snad ruka anděla, přimísená k její ruce, unio nebo communio. Kadidlo její hlavy žhne na pateně jejího nymbu, po zlatnicku vytepané. Již jsme viděli u Le Barc de Bouttevillea též profil jinocha, mystického a vroucího svou hnědou krví — pouhá tvář v rysech, a lept Seguinův, illuminované listoví a průzračné zlaté nervatury. — A triptychy, andělé a Trojice ještě krásnější, s nimiž se tají.

Zmíňme se přece o dvou z těchto vidění dosud neznámých: o jednom, protože není nikterak ukončeno (jež připojí se v těchto dnech k Svaté Cecílii u Le Barca: rodina Bretoňců, osoby větší než obyčejné); druhé jest na listě p. de G., tak dvě léta poslaném, věru pravý Filiger: vyjímám dva kusy namátkou z orámcování, neboť známo, že Filiger, i díla dosti poznatelná, rád je popisuje po okrajích (uchoval jsem jeho rytmovaný písničkový spád:

„Panenka v záhlaví mého listu byla vymalována dle vašeho úmyslu, již tomu několik dní. . . Vidíte, že jsem nečekal, až dostanu od vás zpráv, bych myslil na vás? Bude zpívati zase jednou vašim uším nesmrtelná jména Ducciův a Cimabuův — jména, jež vám jsou draha! — Jsem daleko, tuze daleko od těchto geniů, ale Bůh snad vložil něco z jejich srdce do mne?“

„... Zmatek, jež pociťuju před svou prací, otupí mi častokrát ducha a údy do té míry, že mne uvrhne v zahálku na několik dní; moje ruce mají jakoby strach dotknouti se Snu, a přece třeba, bychom sestoupili z lásky k našim podobným až k trýzni, že zasáhneme realitu Snu.“

Že dvou věčen, z nichž na zemi od pádu jedno neobstojí bez druhého, Filiger nevyvolil horšího. — Ale ať láska k čistému a zbožnému nezavrhuje jako nějaký hadřík té druhé nezbytnosti života hmotného, zla. Maldoror vtěluje Boha krásného i pod zvučnou škarou nosorožce. A snad světějšího... Démoni, kteří pykají mezi dlouhými úbočími skal, podobni škvorům, hovadům, derou se do nebe svými čtyřmi pazoury, jedinou to chůzi po cestách srázných... Právě proto umění Filigerovo ho překonává prostosrdečností svých cudných hlav smírného giottismu.

Bylo by velmi nesmyslné, kdybych se snažil zúčtovat s těmito malbami nebo je popsati. Neboť 1) kdyby to nebylo velmi krásné, uváděti je, netěšilo by mne, i neuváděl bych jich; — 2) kdybych mohl bod za bodem dobře vysvětliti, proč jest to velmi krásné, nebyla by to již malba, ale literatura (žádné rozeznávání druhů,) a to by nebylo již pranic krásné; 3) nevysvětluju-li se srov-

náváním — což by šlo rychleji — to proto, abych neukřivdil těm, kdož budou listovati tyto poznámky; neboť mohli by myslet, že jim chci přidržeti krátký žebřík. . . — A spíše než jakákoliv rozprava o Filigerovi hodí se nám tato rada: zadívejme se pozorně do sloně tváří a těl jeho Svaté Rodiny, reprodukované v revue *Coeur* o níž jsem nemluvil, neboť by to bylo velmi bez užitku.

Z září 1894.

ALFRED JARRY

Albert Marquet

RENÉ SCHICKELE

Cylindr nad davem:

T H E O D O R R O O S E V E L T

Před lety jsem viděl v časopisu „Woche“ fotografii, jež ukazovala presidenta Roosevelta na plošině pullmanwagonu, kterak nad davem patrně nadšeným mává cylindrem. Nuže, slunného dubnového dne jsem se ubíral do Sorbonny, kde Teddy měl mluvit. Automobil se hnal do kopce boulevardu St. Michel. Ihned jsem poznal cylindr. Poznal jsem Teddyho, an vůz ještě sto metrů byl ode mne, po tom, kterak mával cylindrem. Nižádný člověk neumí tak mávati cylindrem, jako Teddy. Zajisté jest Fallières blahosklonný pán. Viděl jsem dav s nadšením pozdravovati německého císaře, a také císař byl po svém blahosklonný, tolik, mnoho-li císař právě smí.

Ale Teddyův cylindr spáji suggestivní sílu lidové fysiognomie s orlím pohledem mocí korunovaného. Teddyův cylindr tančí nad nadšeným davem cakewalk imperialistické republiky.

Vůz se přiblížil, i rozpoznal jsem druhé, co mne zarazilo na fotografii „Woche“: ohromnou hubu mezi velikými, jako zbraně se blýskajícími zuby.

Francouzové, již si Američankami na nějaký čas dali dokonce vymluviti boky svých žen, oslavili v Teddym „representanta lidství.“ Pravda jest toliko, že Roosevelt čtl Emersona.

Za dob Lincolnových mluvili Američané o Cincinnatovi, jako o nedávno zemřelém krajanu. Dnes jej zovou křestním jménem: Teddy.

Teddy znamená: zdravý lidský rozum. Jest, jako byste rekli: Gabriel. Zvěstování nového poselství tkví v tomto jméně, radost, že se poznává dobré, a opojenost početi z Ducha republikánského; mystické navázání „Posla“ s davem, při čemž dav vykřikuje „hip hip hurá“ a Teddy širokými čelistmi se usmívaje mává cylindrem.

Neb to nahání strachu u tohoto republikána, že by z lidstva rád učinil malého Roosevelta. Každý ví, že Vilém II. a Theodor Roosevelt spolu sympatisují. Asi mají nějakou po-

dobnost. Maje však voliti, by jednoho vybral, každý spravedlivě smýšlející sáhne po Vilému II. Ten alespoň se nepovažuje za normálního člověka. Teddy však nejen že by rád učinil z lidstva malého Roosevelta, nikoli, je dokonale přesvědčen, že lidstvo, chtěj nechtěj, v brzku neb za dlouho, možná že pomalu, ale jistě a zcela samo sebou se stane malým Rooseveltem.

Prvý důkaz vidí v tom, že on, Theodor Roosevelt, již je zde. Theodor Roosevelt, moderní člověk, technik života, lidské podobenství zdokonalené lokomotivy. Druhý důkaz mu dodává jeho filosofie. Jako filosof je toho mínění, že nejlepší lokomotiva vždy ještě může býti zlepšena. Nač my dnes potřebujeme dvanácti hodin, to naši synové zможou za osm, vnuci za šest. Pomyslíme-li, co Roosevelt už dnes vykonává, možno si učiniti přibližný pojem, jaké vlastnosti bude míti precisní krása americké životosprávy za padesát let. Ideál, ježž po několik roků vlastním příkladem naznačuje v pádných, všemi novinami otiskovaných clichés, nazývá „intense life.“

Když tentokráte zavítal do Evropy, netoliko že měl skolen 20.000 exemplářů africké zvěře, jak již moderní člověk trávívá prázdniny, ale měl o tom uveřejněny obšírné zprávy ve všech kulturních jazycích, a co mu v zápalu práce ušlo, dohonil v nesčetných interviewech. Odstřeluje levharda, diktoval svému tajemníku stenogram. Druhého, ježž zatím vy-

pátral, zapsal pro stručnost hned do korektury prvního. Jaké knihy si vzal s sebou do afrických houštin? Píseň o Rolandovi a Tartarina z Tarasconu. Nejspíše se doslechl, že králové minulých dob měli odvahu, živiti si dvorní šašky. I vzal si klidně s sebou Tartarina z Tarasconu.

Jedním z prvních evropských měst, do nichž Roosevelt zavítal, byly Benátky.

Město má nouzi o moderní dopravní prostředky. Roosevelt potřeboval čtyř hodin, než „vykonal“ Benátky. Zrána navštívil Colleone, S. Giovanni e Paolo, S. Marco, dožecí palác, Akademii. O půl dvanácté přijal v hotelu Britannii starostu, o dvanácté vévodu Abruzzského, s nímž se bavil 40 minut. Při obědě se vyjádřil, že Benátky dle všeho jsou nejzajímavějším městem světa. Ve 2 hodiny 20 vlezl do vlaku, ne však abý nepromluvil několik významných slov na úřady. Jistě také při stecple-chase třemi věky benátského umění nebyl mlčenliv, neb noviny naplnily tři sloupce jeho vnuknutími.

„Intense life.“

Ale je tak skromný, že se považuje za zdokonalitelného.

Moje oko jej vidělo, moje ucho jej slyšelo, an v staroslavné Sorbonně, tváří v tvář největším vědcům a posledním poko-

jem rozzářeným freskám Pavise de Chavannesovým řečnil o „Občanu republiky.“ Dvě hodiny jsem se namáhal, bych si vtiskl do paměti jeho rysy a tón jeho hlasu. Na deset kroků od něho jsem sledoval každíčký jeho pohyb, zaznamenával spád jeho vět, myslím, že jsem si nedal nic ujíti, co by mohlo býti proň příznačným. A kdybych denně přicházel na jeho fotografie, nerozpomenul bych se naň. Vše jest na něm veřejno a obecně, malavá, široká postava, jež se prkenně a hřmotně hýbe, silný, bezzvuký hlas, posunky kde koho. Považuje banálnost za povolání, jest jeho filosofií — ne snad pouhou přirozenou vlastností, leč jeho mravní, intelektuelní, státnickou vůlí. A dlužno mi říci: jest přesvědčiva; i když příznám, že se hodí k zjevu čistokrevného Ameríkána, jako nepravý Rembrandt do salonu jeho choti.

Americké reklamní ústavý se doporučují ujišťující: „Veřejnosti nic neodolá.“

Ani myšlenka ne?

Ne, ani myšlenka ne, jakmile jen statný chlapík vezme věc do hrsti. Cowboy, jež Prozřetelnost obdařila zdravým lidským rozumem a mluvícím ústrojím, odolá všem pokušením Ducha. „Mluvte mírumilovně“, děl Teddy, „a svírejte při tom pořádný obušek v ruce. . .“ Že on jest ztělesněný zdravý rozum lidský, chce, aby rada ovšem byla následována toliko jemu podobnými. Nositelům obušků na druhé straně barikády spílá „pobloudilých snilků, šilenců, zloduchů, jichž je-

jich poctivé přesvědčení nikdy nebude moci národu omluviti.“ Jest strachu nahánějící nesnášlivosti k všem „kazimírům.“ „Clou jeho názorů“ — tak doslova praví — toť prý požadavek, by ve sporu mezi právem vlastnickým a právem lidským lidské právo mělo přednost! . . . Teddy, co jest lidské právo? Právo, jež lidé si vezmou a jehož uhájí. Po čem se pozná, že vítězství toho neb onoho lidského práva tentokráte se „narodilo“ a podruhé ne? A která jest spravedlivá válka, již se národ nesmí dáti zastrašiti, byť i bylo nebezpečí, že zanikne? Co prospěje zničenému národu „spravedlnost“ jeho pře a co škodí vítězi, že jeho válka prý byla zločinem spáchaným na lidstvu? Zdravý lidský rozum přebývá v žaludku — v žaludku v obecném i vyšším smyslu, v žaludku, jenž obsahuje pouhá střeva, v žaludku jenž má srdce a mozek. Žaludku vládnu jeho potřeby. Teddy to ví tuze dobře. Tlachá jen státnicky. Založení Severní Ameriky se začalo v krvi a hnusu, vyhubením deseti milionů Indiánův a šílenými orgiemi, v nichž všelící pouliční lupiči si poodpočívali ze znoje svých civilisátorských obšťastňování. Trusty, přes své podivuhodné zdokonalení, jež učinilo téměř nepotřebným prolévání krve, zachovaly tradici. Může Teddyův zdravý lidský rozum vážně se jich nějak dotknouti? Zdravý lidský rozum naopak praví, ať si každý vydělá tolik peněz, kolik je s to. On, Roosevelt, se spokojil s třemi nebo šesti miliony, by se pak, dle svého uzdání, věnoval blahu státnímu.

Podivuhodný myslitel!
Demokrat.

Nic méně nebezpečného, než když Francouzové oslavují cizozemce! Němci v opak jsou proslaveni jak ochotností, tak důkladností svých zaživacích ústrojů. Jakmile jim Roosevelt začne imponovati, polknou jej i s chlupy. Přejde do jich duchovního života. Děcka v Zoologické zahradě se budou jmenovati Teddy. Promluví-li některý německý princ, bude řečniti chytře jak Teddy. Nová čtvrt v Berlíně se založí s číslovanými ulicemi. Kteréhosi dne všeka německá kultura bude exportována do Ameriky, a naopak Němci budou oplývati domácími, původními trusty a pravými německými nigger-songs. Mluví se prorocky o Žlutém nebezpečí, a Americké nás pálí do prstů. Jest to nebezpečí arrivismu bez vkusu, vydělávání peněz na úkor duchovosti, nebezpečí smyslného ochuzení a radikální mechaniky, jež vede k použití „eroik“ za krejčovskou reklamu. Nenamítám nic proti zlatému teleti, stojí-li v tichém chrámku domácím. Ale americký druh tohoto hovada jest zřejmě stížen velikášstvím. Na export dbají trochu je přizpůsobiti našemu smyslu krásy. Dávají mu žráti filosofie a literatury, ukazují mu obrazy, dělají mu hudbu. Přes to však o nic méně není posedlo utkvělou myšlenkou o svém význačném lidství. Dobří lidé v Americe doufají, že

racionelním krmením kulturou je ponenáhlu vyléčí. Sečkejme, sečkejme, nežli si je začneme chovati u nás! Neuteče nám! Příliš žere, jak dnes jest povahou založeno. Šzere nám za sto let, co za tisíciletí jsme naseli radostí a bolesti. Máme majetek. Oni na druhém břehu prozatím nemají než obchodní zručnost. Jakmile přestávají vydělávati peníze, chytá se jich spleen, jezdí Evropou a nudí se. Kam pak my bychom jeli, dospěvše tak daleko jak oni?

V Sorbonně naproti, Rooseveltovi hovořícímu o „Občanu republiky“ seděl ve výklenku, nohu přes koleno, vyzývavě vypiatou hlavu zapřenu do dlaně: *P a s c a l*. Muž, jehož osudem byla myšlenka, nerušil onoho, jenž myšlenku nazýval výsadou trávení a sám sebe živým, zásluhou dobrého trávení statným příkladem „intense life.“

Noc na to Pascal se ukázal novému členu Akademie ve snách. Stanul, dle všeho hluboce zarmoucen, na rohu 7. a 8. avenue v Newyorku. Roosevelt ho poznal. Ačkoli měl velice naspěch, došel k mysliteli, zburcoval ho shakehandem, jenž přes namáhavé světové cesty uchoval svou prvotní sílu, a nabídl mu honem rozřešení několika problémů, které — jak se vyjádřil — onoho *p o ř á d j e š t ě*, zdá se, že zaměstnávají.

RENÉ SCHICKELE

M O Ř E

Pavel Merkel pětkrát nebo šestkrát odjel od moře.

Myslí si, že zšílí z chladných, průhledných dnů, kdy se potuloval pobřežím, kde stály opuštěné letní domky a stíny ohebných světle oděných žen se pohýbaly ve větru. Byly světlym půvabem, bílá na modré, do něhož se zavrtávaly divoké, červené skvrny úst.

Ale což jich neznal už sdostatek? Což nenáležela celá jeho první zima v Paříži jim? Tak záhy se stával hostem, kde prve býval milovníkem. Jich jistota, jich bezstarostný pud se mu líbily; chtěl se tomu naučiti. Posléze věděl: byla to neušlechtilá zvířata. Ale teď, když mrzly, měl s nimi útrpnost, dojí-

maly ho. Kterak zde mají žít, v této zimě, tváří v tvář tomuto rozhněvanému moři, jehož mohutnost trhala jich lehoučké stíny? Kterak mají žít v těchto chabých villách, mezi povadlymi zahradami, teď, kdy vlahé zdroje zlaté večerní hudby byly zamrzly, a hořký severák rozžíral jakoukoliv vůni?

Pavel neostál, donutilo ho na cesty.

Jakmile se usadil v rychlíku, jali se rozvíjeti stromy v ne skutečných zahradách samoty.

Vydával se na své cesty vždy v noci.

Oddělení, v němž se zařídil, stalo se kobkou. To byla těsná, slabě osvětlená jeskyně s cizostmi a temnem vůkol, v níž dál a dále uchvacován, zakoušel bolesti odpoutávání se od člověka v sobě. Byl zapředen všemi nervy v velikou letící síť rytmicky silných a neurčitých myšlenek. Tlukot jeho srdce zůstával ovládnán mohutným, ale tak jistým taktem železa. Nejněžnější pocit měl spěšový krok, nejmenší tužba širé, a přece ne rozbíhající se gesto.

Slavnostně byl pozdravován zvony, jež osaměle vyznívaly. Občas se roztrhlo jich dunění a třepotem se zavěsilo na jeho jízdu: trofeje, které strhával s sebou, jimiž si hrál, a jež upouštěl zpět do noci. Byl pozdravován prchajícími světly a přízraky cizími lidem, jež se vzněcovaly a pomíjely. Ó světla nad městy před ním, posledních domů měst a nenadálého oněmění za ním, hor, cest... rovin, jež si ho opět braly a poznavu a hlouběji jej osamotňovaly! Byla to němá moře v tmách.

Odvážná cesta zdála se bez konce; byl to dramatický průvod vnějšího života před zrakem jeho nehnutosti. Ztrnul v ní a naslouchal toliko tichouнкé ozvěně nové duše, jež nabývala tvaru a stávala se určitou hudbou. Zatím co cítil, kterak odumírají věci staré, navyklé, chvělo se cosi nového v otřesech, v vyčerpáních a rozbězích, zůstávalo ustavično v zápasech a n a b ý v a l o t v a r u.

Pavel věděl: byla to jeho neproměnná domorodá duše, jež se osvobozovala ze zmatkův a chystala se, kterak se ho zmocní. To by bylo dokonalé zrcadlo jeho zkušenosti, jisté a neklamné, jako jeho sudba. Co bylo dobrodružstvím, stalo by se poznáním a takto posléze jeho majetkem.

V zuřivě pádící kobce byl zalit stínem a světlem, pod povrchem zapomnění ukryt a pochován: klesaje, vystupuje a hrd, poněvadž jej vábil veliký tanec v dálavách: neznámo, dobrodružství věcí cizích a jeho zítěžších pocitův.

Prostřed noci bylo ozářené nádraží.

Pavel vylezl z vlaku a procházel se křížovými chodbami svého vnitřního kláštera. Prodllel v sále, kde pestré věže plodů se pnuly mezi krajíčky chleba s máslem a kouřícími koflíky kávy, a v tryskajících zrcadlech do nekonečna se množily. Věděl, že unikl stáji pospolitosti. Nejtajnější, nejbídnější pocity spadaly s něho jako řetězy pout. Sterá bažení, jež ho mámívala, rozplynula se jako dým. Za tohoto dotyku vnějšího světa pozoroval, že jest kýmsi jiným, cizincem, jenž putuje...

Byl usebrán a odloučen. Jeho usebranost měla trvání; i chutnal toto prvé vítězství. Vnitřní svévole přišla za hypno-

tickým stavem, v němž násilí cizích pochybení a potouchlost fakt ho měly zajata. Měl lehkost vítězů; byl posměvačný a shovívavý.

Načež nadešel pathetický okamžik, kdy vlak se opět rozjížděl a Pavel zticha, pln tlumené radosti, jemnými vlákny se zapřádal do rytmu jízdy. Proměnění jeho zvířecího života bylo u konce. Chystal se, že si uspořádá první koncert z nových svých dojmů. Připravoval první dobrodružství znovuzrozené duše.

Pavel Merkol cestoval, stával na věžích měst a díval se, jak velké proudy vod v svých těžkých rozvitých pletencích zvěstují majestát nad smrtí a nad životem: vzdány začarování světla, královsky zrcadlice vznešený obraz rolí a hvozdův, a kterak veliky snášejí sudbu ročních dob. Paprskovaly mu vstříc z dálky, on stával na věžích měst a vyměňovali si pozdravení.

Když se rozpoutaly bitvy večera, převzal velení nad svými osudy, jež v hrozivých kolonách se snuly po polích. Vyvěsil znamení, z něhož mluvilo heslo: Malva, milenka, již zradil.

Okusil vítězství, když zhaslo poslední záření řek a s hvězdami přišlo na svět širé osamění. I poznal, že jest vyzbrojen a obrněn: nepřístupně šťasten.

A propadší se noci vzhůru k němu zvučela města: v i t ě z s t v í, vítězství! křičelo světlo, jež vytryskovalo ve všech končinách, byl opojený orkán vítězství, jenž se po něm vrhal

a cimbuří věží korunoval hladkým šlehajícím tryskotem.

Bití hodin mnohohlasými zvony darovalo mu poslední: úměrný tepot srdce, a jeho krev dlouho ještě vznášejíc se zůstala ve výši, když dávno již byl sestoupil s věží do měst. . .

Nebylo proň většího štěstí. Svět byl nekonečně mnoho-
tvárný; nic živoucího nedovedl milovati nad život.

Pálící jizva štěstí opět a opět ho pudila na moře.

Pavel Merkel cestoval.

Miloval samotu hotelových pokojů. Zde byl opuštěn milo-
srdnými bestiiemi, které pivaly jeho krev ještě než se vydal
na cesty, až poddán jhu jejich zuřivého soucítění, jal se du-
mati o vraždě. . .

Teprve v takovém ubohém hotelovém pokoji cizí země,
ráno před východem slunce, až do ledví pocituje sebe sama.
Čím déle bdě ležíš, a pohlížíš v bídné záclony a roztřepené
koberce, oddáváš se prvému ptačímu švitoření, a dáváš si
mnouti myšlenky hloupou jeho jednotvárností, čím vroucněji
se vydáš šílenému mučení takového jitřního šera ve sprostém
pokoji hotelovém, kterým již tisíce jich před tebou vleklo
svůj neuvěřitelný život, tím jedinější jsi. Neúprosně tebe vy-
ždíme až do vod v srdci, a duše tvá se oprostuje pro zářné
výšiny.

Toliko ještě v ekstasi hladu mluví na tě jazykové tak an-
dělští. Nížádná noc milostná a též ne tvoje oči, Lais, nejsou
hodny těchto jiter v ubohém hotelovém pokoji cizí země.

Veliká krása, krása, která v vichrech se vlní záhyby, jež otřásají zemí, i píseň šalmají, všecka krása, zalita čistým, bělostným světlem poznání, ukládá se vedle tebe na slastné snubní lože i dává ti darem nejlepší plod své nádhery, velikou krásu!

T é t o rozkoše se neboj! Není probrání se. Ničeho jsi nepozbyl. . .

Na jedné své poslední vyjížďce Pavel Merkel sesbíral zkušenosti, kterých se mu z ní dostalo. Porozjímal je a sepíal v malý prolog. V něm asi toto bylo řečeno:

Jest nesprávné, přičítati více důležitosti z a ž i t k u, t. j. napětí, jež se rodí ze styku s lidmi, nežli četným vjemům, které jsou nám sdíleny v obrazech, v hudbě, nějakou bajkou, krajinami. To všecko jsou podněty, jichž potřebuji, bych zůstal schopen požitku. Vše, co se děje, děje se pro mne, by se mohly vyvíjeti moje přirozené vlohy. Události všech minulých i příštích dnů jsou vítání nepřátelé, s nimiž se bijí, jimž беру, dávaje jim, s nimiž v lásce a nenávisti tak dlouho zápasím, až je pomísím sám s sebou. . . Moje přirozenost všecka jest upřena na to, by mi je podrobila, učinila je mojí věcí. Jest mi tak činiti, ať již chci neb ne.

Nemilujeme žádného člověka jen pro něho. Milujeme ho, poněvadž jest odrůdou nás, z našich slabostí, z kruhů, jimiž mohutníme jako stromoví, touhou nebo dokonalostí. Na to jsou prospěšni, by v nás rozpoutali vášně, které náležejí naší nejvlastnější přirozenosti, by vybrousili myšlenky, které

nás dosud neoslňovaly. Dáváme se dríti z kůže, aby naše citlivost se rozmnožila, a půvaby, jež vytěžujeme z věcí, staly se tajnějšími, neobyčejnějšími, ú c h v a t n ě j š í m i.

Náš život, i duchovní, jest spalováním sebe sama. Chceme se dívati tomuto tragickému požáru s užitkem, a několikrát za ta léta, jež jsou naše, prožiti v sobě divoucí umučení Fé-niksovo.

Jest jediná krása, vyzváněti takovým Velikonocím.

Nevěř v bohyni Vědu, v níž mnozí vidí neochvějné náboženství budoucna. Kurie, z jejíhož poznání světa by prchl všecek třpyt mysticismu, byla by strašlivá.

Nelze nikdy dosti hluboko se ponořiti do nejistot, a nejistoty duchovní jsou nejhlubší. Věda, jako umění, jako všecek život přemítavých duchů, toť pomůcka, kterak postoupiti v poznání člověka. Nález radia a objevení nějakého bacila jsou stejně důležité pro psychologii a obojí stejně romantické.

Duchový Řím do kteréhož ústí všechny cesty, synthetická metropole duše, toť v ě d a l i d s k ý c h p o c i t ů, a všickni obutí dobyvatelé a všickni duchovní dobrodruzi nejposléze nic neučinili, nežli že zůstavili velikému archivu několik více nebo méně důležitých dokumentů; a každá krása jest takovýmto poučením.

Již by se nevyplácel život, kdyby jistota přišla na svět. . .

Potom si ho uchovalo moře.

Myšlenka čistoty, která jest krásou, ovládla jej úplně; ra-

dikální směr duše, jež s pílí utlačujeme a zapíráme, bojíce se, že jinak bychom nemohli už býti živi.

Pavel Merkel se stal poutníkem ekstase, asketou myšlenky. V klášterní strohosti severské zimy, tváří v tvář duši otřásajícím zjevení moře až do čisu kostí osamotněl a scizil se světu.

Každý, kdo jen se kdy uchýlil mimo cestu, poznal tuto pronikavou zimu a poznal hrozby, osvobození moře. Všude a neustále jsou poutníci na takové pouti.

Celé hodiny léhal na pobřeží v Dieppe a dával se rozsmuťňovati obludnými melancholiemi té nesmrtelné milenky. Třáslο jím to. Dávilo ho. Div že nerozlisovalo srdce.

Dojel tam v smysly bičujícím hřmotu rychlíkovém, v nezadržitelné se řítící žádosti (ne děle, ne děle!) spojení, jež by v sebe pojalo všeliký odpor, v žádosti povýšené dobroty, pekla spasena do štěstí opojeného ničením, — násilná vášeň, která vše, co stojí u cesty, neodolatelně strhává v prach, před hořící tvář své všemocnosti. . . a jež se chystá osudně se oddati. . v štěstí, veškeren divoký život světa pokřikujícím!

Tu jest konec lidského.

Vyrazte brány, do nichž se vrází let ekstatické duše, roztrštěte na posledním obzoru časnou svou sudbu, dokonejte se v škrceních — tuto jest konec! Již plane, jako zpustošená šílená hlava nějakého boha, hvězda v uchvácených chórech bledých zor. Toť lehké víno opojení, po němž tančí květinami okrášlené gondoly, vaše nesmyslně pějící duše.

Ale milostivě strhlo duši zpět na tělo. Příkladně mocí toužebnosti mětě blízké, a sřítilo se na jeho úzkost v katastrofickém výlevu. S dobrotou předpotopního netvora odří-

nulo se zpět. S ní, mateřskou milenkou, vždy a vždy láskou přetékal, bez míry, zločinně, až do křečí vyčerpání.

Vyjel. Když nadšel okamžik, a loď přefala nedotknutelně cudný pás moře, štěstím omdlel.

Ó tragédie, neznetvořená nijakou bolestí. Ó nejdobřejší, neopotřebovatelná milenko. Ty nenávratně poslední milenko. Byl jí zasnouben jako v potáčení nadlidského nebezpečí.

Když slunce zapadalo, stál se zástupem bledých poutníků na pobřeží. Každého večera vycházeli z jeskyň v zemi, v nichž přebývali. Stavěli se proti slunci a pěli:

Dokořán zeje oslňující ledových paláců sláva,
zamrzlo slunce na moři.

Pochodně za metou: naděje trhající sebou dokonává,
myšlenky v pokoj se řítily, jako jisker rudé pápeří.

Kdesi zamrzlo dívčí tělo,
jež se před tisíci tisíců let narodilo.
Kdesi za své vzala žena,
nikdy nezhanobená.

Zmrzne svět tyto dni.
Mloka porodí-li výheň poslední?

A přes noc se událo, dvě tlumených úderů zvonu: redemptio mundi. Bledí poutníci poklekali, aby přijali úder zvonu v svém srdci. Potom jste je viděli drobné a šedé, a jak mizejí v svých jeskyních.

Zeleně paprskující kruhy majáku těkaly, Pavel ležel ukryt v oblasti svého stínu, a záře, varuje a vnukaje odvahu putoval mořem. Moře a on byli jedno. Pociťoval záchvěvy na holé kůži, když ve výši svítící pruh se po něm sunul. . .

A svatostany stříbrného prázdna dokořán zotvirány.

Cítil až do čechulek prstů, kterak ustavičným jich třpytem všeliké temno zanikalo.

Všecek příští čas bylo moře rozbouřeno. Hučelo dnem i temnem v vanoucích zpěvech moci. A zpěvy pronikaly do krve lidí, a sváděly jich srdce k nerozmyslitelným velečinům a násilným spasením. Dávaly jim opojení oněch vznešených chvil, které ještě nad temnými dny a nejistými nocemi stávají jako ustavičné hvězdy, trofeje vnitřních výbojův.

Chór poutníků zpíval :

„O p o j e n í v y r ů s t á a m y j s m e s i l n ě j š í , v ě d y s i l n ě j š í .“

Pavlem hřímali výsměvní zpěvové moci. Ritornely plesajíc strohostí měly v něm své taneční místo. Viděl, opřen v okně své jizby, minulý svůj život : večerní krajinu, kterak jako nevěstka se naň usmívá. Pokynul jí. Umyt z nezpůsobné hlouposti mladých let, byl vesel jako nikdy před tím. S zářícím tělem vyšel na pobřeží, schystal se a vyjel. Směje se pokynul nazpět. Potom zpěv vln byl neodolatelnějším a neodolatelnějším, a mocněji jím hřímal zdrcující pokoj.

Vůkol Pavla výsost paprskujících vírův.

Mluvil.

Mluvil nejopovážlivější litanii. Ó vy světice ! Ó vy madonny !

Jest čas, aby se rozvěsily fialové praporece do kalného nebe.

Slavnost Neposkvrněné dnes.

Vane dnes jehozápadní vítr z dob prvních plavců (čisté děti surovosti).

Duše! Mějž let racků, a srdce v bouři a oči plny falešné rozkoše.

A opojen vrhl sebou nazpátek a dával sebou zmitati s hřebenu vlny na hřeben. Stokráte byl pochován, stokráte povstal z hrobu. Ó doutnající horoucnosti lásky, až spojení nebes a moře bylo v něm dokonáno! V nitru země uslyšel zvony mocněji bouřiti za slavnostního aktu.

... Nebesa se třpytila světlými zástupy andělů.

Sypali červených růží na moře, jimiž nevázaní hřebenové se kráslili, a jež ohnivě zkvétaly v prohlubinách.

Zamhouřil oči. Tak vzdálen byl, tak daleko.

Pěje do dáli nosil věc přesvatou pouštěmi a moři, nad lesy a nad horstvy, nad věžmi, nad ozářenou nocí.

Četl v listech Malviných.

A hlubokými vdechnutími okoušel opojených letních nocí, jimiž byly její oči pozdvihující víček, divokých slibů, tropické květeny jejích slov. Nocí. Jasných tanců půvabnosti a půlnočních bouří. Okoušel toliké rozkoše v uchvácené dálce.

Dálka! Krajové našich hříchů. Vykoupeni z všedností, duše bez clon. Duše jež paprskují, svou řečí, jež uložena do věčnosti jako na lůžko. Kde rozkoš putuje postavami stromů, silnými a bezúčelnými, symboly jež opájejí. Kde letem ptáchat se vznášejí melodie brutálních chtíčů: oblažené kadence, — a všecka hluboká věrnost víří s květy. Nijakých výkřiků, nijakých přísah! Rozkoš pozbyla ostnu: lži. A ihned se stala

nadzemskou, neždající: bitím vln od plamenně modrých břehů k nám. Beze stínu.

Pán zůstavil ozvěnu:

„Blaženost! Stvoření Boha svého
pozřelo, člověk jest mrtev!“

Toto kvetlo výsostmi a hlubinami. . .

Čtl v listech krásné Malvy. Viděl ji a miloval ji: madonnu vlhkých, červených úst a s dráždicím závojem prolhané její duše na dětské tváři, jehož nijaká bouře jí nesejme. Mohutné kouzlo, jež do ní vkládá minulost oněch chlapecky křehkých a něžných milostenek, jež, po věky v mlhavých nocích loupeny, noseny na loktech vášnivých milovníků skrze stráže a úskoky, za tolika nebezpečí tak velice bývaly milovány. Uloupené dítky, jež se staly dobrodruhyněmi — krásní, štíhlí dravci nebes. Licoměrnice románovitých perspektiv a sladcí, fanatičtí zrádci.

Každé úplňkové noci oslavoval Pavel nezpustošitelné panenství lovkyně, a mísil jméno Dianino v litanie Naší Paní. Na tento přeslastný kontrapunkt vstavil půlnoční Missu solemnis svojí úplňkem ozářené samoty, vzývav ji, svou milenko, a takto řka:

„V ustavičné modří paprsků kvetou epitheta, která jsou symboly tvého bytí, milenko.

Vzácnými květinami v čistých střípcích chtěl bych obklopiti tvůj obraz, aby oslňoval a trpytil se v tisíci a jedné duši. Vesměs ex vota tvého temného martyria.

Hle, všecky duše, jež jsou kolem tebe, zdobí tě, milenko. Vodorovně tryskají nad tvou zkažeností, barvami duhy, milenko.

S sebou béřeš zničení a moc pařeníšť, kamkoli jdeš, milenko.

Bouře vůni se třpyti kolem tvých kročejův, a tvoje maso jest nassáto cizími mastmi a oleji z kalichův sotva tušených květin, milenko.

Tvoje oči hasnou světlem denním. Září více nežli noc a vraždí úplný měsíc.

Od tvých rozpuštěných vlasův odráží se tvůj rozžhavený život jako od tragických obzorů, dalekých a na blízku poskakujících, milenko.

Tvá pokleslá ústa ještě zvoní na poplach. Rtové tví jsou zmředleni a zmdleni jako pomačkaná poduška z hedvábí, milenkö.

V tvých loutčích zubech dnem i nocí jsou vzhůru snové nevinnosti. . .

Tvoje tělo jest bez duše. Záleželo na tom, aby tělo bylo přemoženo. Vyšší tvůj genij dokázal půvabem zahaliti vše obyčejné, rozvrhnouti záhyby a náběry, vydrážditi úplným a dokonalým oblečením, vyzdvihnouti hlavu nad zpěv krve, jež oděv vyšeptává a rozkřikuje za všecko tělo.

Nesmíš nikdy se svléci. Tvé fantastické čelo toho nestrpí. Ústa ne, tvé vlasy ne.

. . . Když už začalo bědné Gloria osamělého, dopust, Duchu Svatý, prosím tebe, abych uviděl a poznal ohnivé jazyky, pod jichž podobou rád se projevuješ, abych pečlivým zaříkáním rozvrátil hroby duše, a tajné dveře, jimiž toliko an-

děle strážní vcházejí a vycházejí, by se otevřely poslední mé žádosti její krásy. Amen.“

Bylo v květnu a šestý měsíc jeho vyhnanství. Pavel Merkel probděl noc. Otevřel okno a díval se na moře.

Daleko na širé vodě plachty rybářských člunů, platonská tesknění. Tesknění do dálky.

Zvony v městě zvaly na ranní Mši. Hned zase umlkaly.

Svět jest klášter, pomyslí si. Kdesi kvetou zahrady, pějí ptáci, ženy se usmívají a milují, a my jsme samotni. Myslíme, že jest nám zemřítí, zní-li v dálce zvon, pohne-li se ve vzduchu myšlenka štěstí.

Všecka města, na něž Pavel myslil, zdálo se, že nežijí než svou minulostí. Přítomnost, to byl tvrdý spánek, jehož údery zvonů střehly v zajetí. Pak mu vstoupil na mysl obraz města, v němž bydlila Malva. Široká, prázdná silnice vedla mezi budovami, jež dávno byly pusty, do těžké brány (zapomenuté triumfy. .), a když jste zaslechli zvučeti kroky pod její klenbou, opět jste se dívali na touž širokou silnici, která teď se vlekla do dálky dvěma řadami heroicky osamělých topolův, ustavičně naupřímo a nikdy v pole. Zahrady kvetly, ptáci pěli, uchvázeni do nejhlubšího nitra.

„Jest mi jíti tam, kde přebývá Malva.“ Pavel zatajil dech, jako by štěstí ho volalo nadzemským hlasem snův. Byl hlas Malvin, jenž mu pravil cosi bez míry prostinkého. Jaké vykoupení, když z nejhlubšího smutku se vynořil úsměv do jejích očí. Jaký byl tento úsměv! . . . Malva byla by mohla se ztratiti s tohoto světa, její úsměv byl by zůstal: bez mezi vesel a dokonalý. . . jaká to smrt, an úsměv se stal slovem!

Brali se onou širokou silnicí a kolem něho byl okamžik, kdy v jejím hlase všeliká sladkost a mornost všeho života člověka se rozvila jediným slovem. Zrušilo vše minulé, všecek život člověka umřel, aby ožilo ono jediné slovo s všemi nerozdělenými silami těla i duše. Jako těžká květina se před ním kolébalo. Temné a žhoucí barvy a opojené posunky na něho klesly, i chvěl se.

Pavel odcestoval tam, kde přebývala Malva. Chtěl ji toliko opět uviděti; její chůzi jen a barvu jejích vlasů. . . oči, pohled, rtý opět uviděti, a potom býti šťasten bez jakéhokoliv člověka, bude-li chvíle milostiva.

Večer druhého dne potkal Malvu na ulici. Šla ruku v ruce s mužem, jenž jí šťasten patřil do tváře.

Co Pavel potom činil, bylo zahaleno do mhy, v níž se nepoznával. Cítil otupělost, jež jej zmohla, byl šťasten a smuten na mračných výšinách; hlava se mu točila.

V noci se vrátil. Horoucně toužil po kruté samotě časných hodin jitrních na moři. Po vykupující moci jeho nelidskosti, jež odcizuje životu a v ledových vanech dává tančiti kráse před zrakem osamělého.

Když se rozednilo, Pavel na míle daleko neviděl než černou jarní prst, nad níž v plamenech tryskalo slunce.

Stáhl záclony na okna a dumal za smutečnými pochody, jež neměly začátku a nikdy se nekončily. Zavedly ho do nevěstince, kde mezi rozházenými postelemi, japonskými vějíři a zaprášenými růžemi z papíru byly uvězněny jeho vzpomínky, plny těžké krve, a poušmívaly se na smilstvo.

Na schodišti truchlá maškaráda náhle zmizela. Svatební pochod se zdola linul, i zavedl jej až za jakési dveře. Poznal, že jest ve svém hotelu, a v kruhu veliké společnosti stojí na zápraží svého pokoje. Bílá a hnědá ramena žen se navzájem dotýkala, tvářice se jako samostatné bytosti. . . Rtové měli myšlenky a pocity, vlastní vášně, jež z nich vybuchovaly, aneb které ukrývali: rozmyslná zvířata. Křiklavá roucha se smýkala mezi sebou za lichotek a skřípění; i ona byla životem pro sebe, živelným děním. To vše se hrnulo do pokoje a vířilo v chvatných a prudkých požitcích, v objetích, jež byla žertováním. Na jedné z tváří hlodalo hoře, jinou zatemňoval chtíč. Látky hořely v svitu pochodně, již kdosi kroužil a potom vrhl kterési ženě v tvář, načež se stmělo. Ale nové pochodně se roztančily z zrcadel.

To naplnilo jizbu a zaplavilo zemi.

V krvavém osvětlení mnoha tváří se potácely vášnivé osudy, jež porodil jeho duch a jeho krev, a jež byly nesmrtelné a proň ztraceny. A přece na se vzaly některé z podob jeho ducha. Oči žily, v nichž obrysy někdejších objetí nebyly ještě smazány. Rtové, kteří ještě byli schopni požitku, lačni vzpomínek klenuli se mu vstříc, a nesměl se jich dotknouti, protože byli obtěžkáni minulostí, jemu nepřátelskou. Cizími políbeními byli zasypáni a událostmi mnoha dní, pod nimiž jeho laskání zakrněla, ba i vzpomínka na ně. A přece tyto rty cítil otisknuty na svých. A mnohých z těchto lidí, jež velice miloval, neznal nikdy. Snad nikdy nežili. . .

Tu se všichni uchopili za ruce. Odtančili několik skupin, on posunut ode dveří doprostřed pokoje. Naházeli všechny

pochodně do kouta, znovu se rozestavili, a kankán, který všecko požárem zachvacoval, vzplanul jako ohňostroj a hned pohasl v tmách. V okamžiku, kdy hynula poslední zastíněná vzrušení v šeru protější stěny pokojové, a zatím co zdaleka sem zněly povyk a hudba slavnosti, vynořila se Malva. Vyšla mu v ústrety a stála nyní prostřed pokoje. Hlubokou úklonou ho pozdravila. Ponenáhlu spustila sukně, že v tenkém červeném hedvábi pružným zakřivením jevila se stehna a kolena. Pomalu rozkroutila boky, a ruce bleskem sjedší v ně zapřela; a co tak se protahovala a kolébala naličenou hlavou, patřila na něj. Honosná lákání několika set kokot se kol něho rozvířila, a její ústa nebyla již ústy.

Po půlnoci Pavel dospěl do Dieppe. Chtěl si dáti u vrát něho svařiti punče, sníti o svatých pannách a k tomu vykouriti cigaretu. Asi tucet „Životů Svatých“ se povalovalo mezi ojedinělými listy na jeho stole: sesbírál si poznámky a vykoná modlitbu k nebeské lásce: zdaleka jen, lehkovážně a vzletně, protože byl unaven a ničeho si nepřál, než se uložiti k spánku v bílé zahradě.

Ale když Pavel v tmách pomalu se bral vzhůru po schodech, mněl, že se ubírá do světnice Malviny; a kdyby nyní vešel — opět cítil horké proudy krve, jež v j ných nocích se řinuly po něm i po Malvě, kterak v pařeníškové noci bouří

jizbou. Drásaly, co ve vzduchu žilo teplým, nesmrtelným životem... Kdyby teď seděla v některém koutě, něma, a tak jej dávno očekávala... Kdyby povstala, kdesi z tmy, kdyby jen její oči se pozdvihly, jako příliv ohvězdných temnot, a ovinuly se kol něho... Byly pohledy, jež plynuly temnem, křehká postava, tak útlá a mizející, a její hlas, jenž znenadání by promluvil...

Dlouho stál za dveřmi a neopovažoval se otevřít, až uslyšel, že jde vrátný. Tedy prudce otevřel, dotápal se k stolku a rozžal chvějícíma se rukama svíce před zrcadlem. A blyskotavá, hladká tma nabyla barev; uzřel svoji tvář v ztrnulém potáčení noci a dnův, šerící se do nich, slabě svítící a uchvácenou, jako tvář umrlčí.

Vrátný vešel nesa kouřící mísu punče. Opatrně ji postavil na stůl. „Vezměte si, François.“

Lidé byli vešli do světnice umírajícího.

François se ohlédl. Po špičkách odešel k umývadlu, vzal džbán a vylil. Odplížil se, podržel nádobu v páře nad mísou a opatrně jí otáčel. Při tom tiše pravil: „Uvidíte, uvidíte jak to rozveseluje.“

Nabral si punče do džbánu a potom se vytratil. Jeho kročeje vrzali po schodech. Pavel jim naslouchal a naslouchal ještě, když nijaký ševel již se v domě nehnul.

... Lidé bez hlesu vyšli. Bylo ticho.

Potom se v dálece rozpoutal jekot a běsným chvatem valilo se k němu. A Pavel náhle ucítil v strašlivém zkrúšení ticho a blízkost moře za noci. A pak, když se vrhl do lenošky, byv pojat myšlenkou na Malvu jako vírem, monology o-

samocení jej zasypaly, nebyl to její příbytek, byla daleko, on pak navždy jí pozbyl... Vzlykající žalozpěv nad ním vanul, jako nekonečný průvod mizících hodin.

Ticho, zdálo se, že se stravuje v svících. Také onen neskutečný život v zrcadle pohynul. Pavel cítil, kterak přání, mít Malvu, po krůpějích mizí z tepotu jeho krve, a byl jediný zvuk noci: toto odříkání, jež bylo jako pozvolné krvácení až do vykrvácení.

Když na tolik již se ztišil, že již necítil, že žije, vyvstala přítomnost milěnčina z hlubiny jeho duše, a ticho se proměnilo v ni. Byl její příbytek, v němž dlel, byla mu na blízku, viděl její oči, a sladké světlo jejích rukou, a sametnou bolestivost její postavy. Viděl ji všecku, milenku, v jejím vzdáleném, v paprscích její duše očistěném žití... Byl naplněn štěstím, opět uzřev veliký, koberci těžký pokoj, za soumraku, kdy stínové stromů se kolébali po stěnách a trvající svist větru magickými kruhy ovíjel tento drahocenný kousek země.

Její drobná, křehká postava tiskla se mu na kolena, zářivé ruky sahaly v sladkém, ó tak ponořeném opojení mu po vlasech, po tváři, zastavily se mu na ústech, jako dvě ptácat v koutě na sebe přimknutých a naslouchaly chvění v krvi moře. Vše se utápělo v jejích očích, v těchto očích nezměrnem se sklánějícího oddání se, v této na smrt sladké tmě posledního, tmě odpočinku, z něhož není probrání, tmě věčně žijících vůní na srdci nadlidské dobrotivosti... Vzlykající vděčnost, blažená, blažená náplň jejích očí, jež pochovaly svět, a oni oba hluboko pod ním, jediní žijící v právě oněmější hudbě...

Aneb tak nebylo? Choval ji jen proto na loktech, aby její duše, která v svém těle, jež se tetelilo jako poděšené zvíře, nedovedla dojmouti k slzám, všemi póry do něho pronikla, za oněch soumraků, chvíl poznání zkrásnělého bolestmi, že celá a celičká se nemůže dáti, takto, posledním svým z těla se řinoucím dechem: aby později, po letech, nesmrtelná její krása v podobných chvílích povstala, a přemocna naplnila svět, a dala mu pokleknouti tváří v tvář šumějícím úderům křídel svého vzdání se, a srdce z těla vytrhla mu a zdvihla je do nejasného světla na konci dne, zvířecky sebou škubající bolest, vykrvácením umírající pokání. . . a zaplesavši vrhla je do hvězd! Aby jejich studený chór ožil. . . na její chválu, na plynulý velezpěv ženě, která byla sladší než uzrálý hrozen, křehčí než síti, jež se tetelí slunečním světlem, a která tolik mocně milovala, uchváceného tlukotu srdce, blednoucích rukou a očí vyprahlých, a chvějíc se z pohnutí milencových řas, že pohledem na ni andělé Boží byli by ztrnuli.

Stalo se, že opět ji uzřel, když její nová láska v světlých výších se nad ní vznášela. Modrem nebes proháněly se milostné myšlenky, voděny tepotem jejího srdce, jenž jako štěstím naplňující jižní van jimi si pohrával. — Myslil si: její láska jest její život, jejího hnědého těla nikdy se nedotkl o-

heň dáli. Jest křehká pozemšťanka a velmi cudná. Její láska jest její život, ať již jakékoliv jméno hlásá pozev s vysoké věže. Kolik náruživých žvlů rozbilo se již o dítěti dumný obličej, kolika pochybnými oceány zaplaven třpytí se nezpustošitelnou čistotou: ustavičně tytéž staré hvězdy odrážejí se v oněch měnivých vodstvách, prýstících se z dna její duše a zatemňujících jí tvář.

Přešel mimo ni vstříc zapadajícímu slunci, jež ochlazovalo asfalt ulice. V zářivě se chvějících kouzlech přešli mimo sebe. Zlatě zelená světla s opálově se třpytícími a červenavě hnědými šumějícími skvrnami a plamennými výtrysky smísila se v jejích setkavších se pohledech. Slunce tančilo.

Dva cizí, barevné osudy vznášejíce se minuly se v vířících charakterech večerních světél — na věky vydány klamům pstrylavé chvíle. U obou pak zazněl, ve vznímajících se za nimi krajích, úsečný zvuk cymbálu — nenávist. I ucítil, že dozrál této jediné lásce, pocitív nenávist. Tuhou a tvrdou jako zvuk cymbálu.

Mocně opojen jedním z svých vyplnění vydal se kterousi branou, mezi slavnostními řadami topolů, vstříc triumfu dne. Z klesajícího slunce vrhali se rudí vlci a zžírali všeliké soucítění, všecku trýzeň slabosti, veškeru lásku, veškeru nenávist. Léтали v ohnivých stádech, prchnuvše z klece, do jejichž tyčí po věčnost běsnivali, v níž vystydalo tolik žhavého dechu života. Srdce plameny mu šlehalo v říji dravých zvířat. . .

Vešel v kterýsi chrám.

Vzadu v chóru, jenž byl potažen barbarsky pestrými látka-

mi, na smaragdově zelených poduškách se choulili tvorové Východu. Janičářská hudba troubila k útoku, provázela ktereši na nebe vzetí. . . A za pozorů nástrojův končilo se nadzemské zbijení, dokrvácelo v oči bijíc a dýmajíc poražené slunce. Kus krvácejícího srdce uvázl přilepen v rohu malovaného chórového okna, i sseď se. Nyní byl by chtěl zapěti hymny trpké nutnosti. Ocelové zpěvy nemožného uniknutí. Vyzpytovatí řeč nesmírného srdce, které železným tepotem řídí svět.

Ale unavený rytmus, jímž jest člověk, klesá na kolena, Malvo. . . Kdo by pozdvihl hlavy nad kvetení světa! Krev jest naší sudbou, a krve řeč, která jest cizí vyššímu, a již jest nám milovati až do smrti a zaniknutí, až v dálce zazní prvý úhoz hymnův, již vyzpěvují trpkou nutnost, hodinový stroj světa, a již onoho času dostihnou našich hluchých uší. Tehdy všecko pomine, naše láska a všecka láska i všecka něha, jež bývala a také naše cizota i vzpomínání, jež ti chutnávalo jako ocet. . . Vše, co jest, bude pozabijeno. Ó hnusná vraždo, zlomili nám, již jsme chodívali jatkami jako v bájných okouzleních, v měnicích se podívaných přepychu a nádher, jež nad milovanými rukama jihly melancholickým štěstím, a vši duši dávaly prýštěti v krásu jediného večera, zlomili nám vaz kosmická matematika! Táž hovadná pedanterie, jež nás svádí k symbolickému vykonávání vlastní naší sudby, živíme-li se zvířaty, která zabijeme, a mnohými věcmi rostoucími, jež vytrháváme a hltáme. Kletá umrlčí lebko světa! Směšný přežvýkavče! Ty nekonečný, ošklibající se žaludku, ty věčné zažívání obludného šílenství. Uložte se do květin a pocífuje hu-

čícím kvetením divý, zmatený tanec. Zelená a červená a modrá opojení země procitla.

Malvo, miluji tě, přijď! Byl jsem chor, ležel jsem zimnicí dálky, byl jsem zpit slavnostným vzestupem jara v modrý oheň nebeských světelných pouští, byl jsem na smrt chor. — Nyní mi dej svůj klín, zaryji se do něho, v šíře z přeoraných hrud dýšící jarní prst, která do nejvzdálenějších až obzorů máchá křídly. Plodí neurčité, oblažující opojení, v němž záhy spíati se vzneseme mnoha zlými pozemskými nocemi v domovinu kvetoucích broskví, v zemi z zlata spředených vělich rojův a modrých vod, jež jsou křišťalovým ohněm. Ó přijď, Malvo! — Ozvěna tvé lásky tebe volá, tvými slovy tebe volám, dozrál jsem tvé veliké lásce, jež rozpнула bouřné perutě, a zapřisahá výskající orkán vyplnění, by s srdce rvoucí slávou na tebe se snesl, oslepil oči tvé a uši tvé ohlušil, rozvázal ti údy k běsné hře a spasil tvůj klín. — Ó přijď, Malvo, stravuje mne výheň tvých milostných přísah, a zpitá zuřivost, již si mne žádáš, mi rozdirá mozek. Tvé laskající ruce ryjí mi v mase a vyhrabávají mi srdce. Tvé vlasy mne zaškrucují svou divou vůní — a tvůj klín zeje spočívá nad sluncem, jež běsní. Běřeš v sebe násilí bouřících souhvězdí, v neslychaných výbuších a shrouceních, v vyjících lavinách světa, jež nenasytna pojmáš, v trháních vztekajícího se triumfu, nepřestávajícího, nikdy se nekončícího sycení po tisíciletí, jež jsou jako vteřina, a jež omilostňující nad tebou se ubírají: v výbuších, shrouceních, v plameny šlehajících lavinách, jež vytím svých rozkoši biji v čelo Mistrovo, že ustavičně nové světy se s něho sřicují. Zničené přijímá svým dechem, vrací

je tobě, bys je pojala, neb jeho kochání jest v tobě.

Nadejde čas, potom i já ti vzlétnu vstříc, a opět zastenáš — ó s kterak větším oddáním se — pod mnou, jenž plesaje se zničím v tvém klíně. Přijdu v říticích se spoustách žáru, jež se odpoutaly s horstev věčného ohně, a s sebou vlekou miliony příštích světů, miliardy příštích hvězd a všecku potravu stvoření. Přijdu smečkami rudých vlků, již v hladovém svém vyti ohlodávají věčné mlčení hlubiny, a prostorem od konce k konci brázdí sobě cestu, vše plameny povlékající — ale u tebe jich konec. . . Mocným snopem ohně vyrazí z tvých údů. Vrhnou se do věčného mlčení posledních hlubin. Utonou v ukolébavce stvoření: v nevyzpytatelném zrcadle výbuchů tvé žádosti, kteréž jako vlastní srdce s dumnou svojí duší tě chová a jeho střeže. Ukolébavka stvoření se vznáší mohutnou přítomností, v nevýslovném radování vysoko nad svou sny opředenou zasmušilostí, která zastřena se usmívá. Nebo ty máš věčné mlčení hlubin, veliké vzpomínání navždy štěstím naplnilas, milenko.

Nastane-li doba, kdy hvězdy, moji bratři, mne unesou za svých plameny tryskajících litanií, pakli i já ti vzlétnu v ústrety, bych plesaje v nic se proměnil v tvém klíně, bude to jen z mých časných přání, jež pobloudila moji krvi, a jimž z povolání jest se uštvaťi v smrt. Má láska jest hlubší. Chci tě nositi s snem své duše, ty srdce moje, které v ohnivých mlhách nad mnou spočíváš.

Svíce dohořely a pohasly. Noc minula, a rozbřeslo se v jizbě. Pavel seděl nehnut s mrtvými očima. Když se vybíral den, vytrhl se z dum. Uzřel mísu punče, jež netknuta stála na stole. Ochutnal nápoje. Ošklivil se mu.

Vstal a chtěl k oknu.

Ale v tom zvony jaly se zvoniti Anděl Páně a Pavel se zalekl přízračné střizlivosti této hodiny. Oděn se vrhl nalože a zamhouřil oči. Jeho rtové se pohybovali...

„Chci tě nositi s snem své duše, ty srdce moje, které v ohnivých mlhách nad mnou spočíváš...“

Zvony zmlkly.

Dva dny po té Pavel naposledy uviděl moře. Po zemi ustavičně utíkal vstříc hučení příboje. Báł se, že přijde pozdě. Posléze uviděl moře.

Bylo jiskřivě jasné poledne. Světlo se snášelo s tisíců a tisíců třpytných lustrů v povětří... Tolik planuly, že bylo nemožno rozeznati jednotlivých mezi nimi... Moře se lesklo vlnicím se hedvábím... Pobřeží bylo černo lidmi, již seděli v půlkruhu v dřevěných skládacích židlích... Pavel se dostavil s několika opozdění... Opatrně jako v koncertní síni zaujali místa. Když kterási dáma svému průvodci cos pošep-tala, vztyčil se tucet bledých hlav kolem a sykl: pst!

Pst! Moře hrálo.

Lidé měli hlavy složený na kolenou, nebo si drželi dlaně na očích.

Moře hrálo, a plynula věčnost.

Pavel měl pocit, jako kdyby všickni, již zde seděli, pomalu se propadali do země. Pak opět stála židle na lomu propasti,

a on se nad ní skláněl. Mněl, že za jeho zády lidé, již mu bývali blízcí, jsou vražděni a čtvrceni, že jich domy vypalovány, jejich ženy a děti hanobeny.

Moře hrálo.

Kterási paní zachváčena srdečnými křečemi vzkřikla. Nahý muž s kladivem, jak mívají šterkaři, dlouhého topůrka, na němž úzký kus železa, vystoupil pořadím až k jejímu místu. Pozdvihl kladiva jako tyče a rozbil jí lebku. Všude teď je bylo slyšeti, jak vykřikují, překrásné, bledé ženy, jimž hra násilím vyrvávala život, a všude viděti nahé ubíječe sunoucí se řadami, a viděti lehké rozmachování kladiva.

M o ř e h r á l o.

V tom se sřítla se stolice vedle Pavla snědá dívka jemných údův a válela se po zemi. Zatála zuby do dřeva, by se nerozeřvala. Ale již se pořadím bral nahoru muž s kladivem. opatrně došlapuje jako v koncertní síni. Zády k moři sunul se dle opěradel židlí. Nyní stál před Pavlem. Kolenem ho drbnul. Pavel byl ztuhlý a chladný a patřil naň. Druhý lehce se uklonil, velmi zdvořile, jako prose odpuštění. Načež levicí pozdvihl kladiva jako tyče, a rozbil lebku útlé snědé dívce, jež ležela tváří k zemi a bědovala.

Moře hrálo a plynula věčnost.

I brala se v tom z moře ženská postava. Moře se jí položilo k nohám. Došla až na okraj a stanula.

Malva!

Veliký ryšavý pán neštovicemi pođubanáho obličeje, jenž seděl v prvé řadě, povstal a děl:

„Prosím o pozornost za sonáty es-dur, již sladce a šře

zahude matka nás všech, svaté moře. Hlas lásky vystane z zářícího zrcadla, a zapěje hosanna životu. Naslouchejte, vy Bohem posedlí, již se oddáváte výstřednímu životu duše, naslouchejte, vy náměsíční necudníci!“

Pán se posadil, zhostiv se korektní úklony.

Moře hrálo.

Malva čekala.

Usadila se na hřeben vlny. Neslyšeti lidského hlesnutí, její ústa toliko se šíře rozevřela, rozpiala paže, hlavu zvrátila daleko v týl. A hlas lásky, vysoký a oslnivě bílý zpronikal srdce všech lidí, již zde seděli. Za zády Pavel chvěje se cítil křišťálové kvetení země, a hlas zpíval, bez zvuku, strašlivě. . . zpíval, zpíval, dlouhou, oslnivě světlou věčností hosanna životu.

Jasnost a žár ochabovaly. Lustr za lustrem shasínal. Nastala temná noc. Ale tmou ji bylo zřítí, šíře otevřených úst, paže rozepiaty, hlavu zvrácenu, na hedvábném dmутí moře, jehož jen již částka jí kol hlavy podoutnávala jasnou svatozáří, a hlas lásky zpíval!

Horká věčnost plynula. Hlas lásky zpíval. Moře hrálo, horkými, třpytivě bílými věčnostmi. A hlas lásky zpíval ztrnuvši duše vši vanoucí zde záře. — Vysoký a třpytně bílý zpíval noci.

LÉK OD CHOLERY

V době epidemie cholery r. 1866 a 1877 osvědčoval se lék, po kterém všichni, kteří ho užívali, úplně se uzdravili. Recept na tento lék, jež dal naší rodině populární lékař pražský, homeopata M. U. Dr. Hofrichter, jest tento:

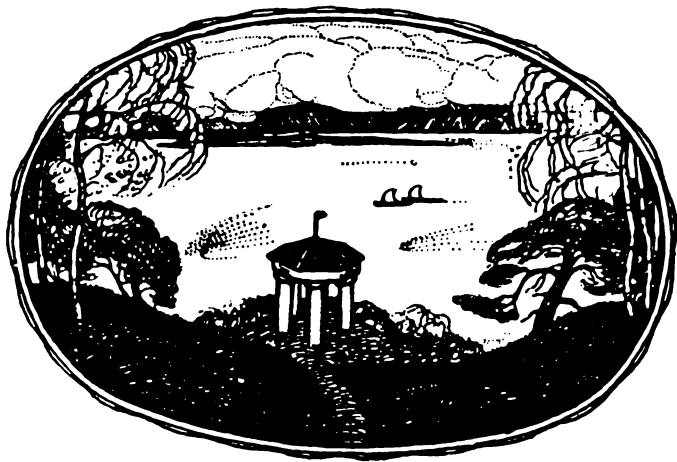
4 gramy kafru uloží se do litru čištěného (rektifikovaného) lihu a láhev se pevně ucpe zátkou. Přebere se bedlivě a na čistém plátně dobře otře $\frac{3}{4}$ litru zaručeně pravého *jarého* žita a v čisté, nevypryskané nádobě se upraží do zlatova a potom se v obyčejném kávovém mlýnku rozemele. Rozemleté žito vsype se do dvoulitrové láhve, v níž zatím kafr v lihu se byl rozpustil. (Lih i se vsypaným žitem ať nepřesahuje nad tři čtvrti té láhve!) Potom se láhev pevně ucpe zátkou a zapečetí a lih s žitem dobře se protřepe. Pak se postaví někde v pokoji na bezpečné místo. Po 14 dní denně se to dobře protřepe, patnáctý den se drobtý žita, nalepené po skle, tekutinou pomalu spláchnou

(aniž se zátka vytáhne!) a potom 10 dní se láhev ostaví v klidu. Když se tekutina náležitě ustojí a zčistí, oškrabe se opatrně vosk se zátky, ale tak, aby se tekutinou nepohnulo, láhev se otevře a čistá tekutina, jež musí míti barvu rumu, sleje se do malých, již dříve na to přichystaných láhviček, každá se pevně novou zátkou ucpe a zapečelí. Čím rychleji a obratněji si kdo při tom počíná, tím bude míti kapky silnější a lepší.

V čas epidemie cholerové při nevolnosti v žaludku a průjmu užívá se 10 kapek ve lžici vody a zapíjí se buď malým douškem červeného vína neb několika kapkami koňaku. Při těžším onemocnění užívá se 10 kapek se lžicí vody každou hodinu, zapíjí se též vínem, koňakem neb vřelou černou kávou — ale jen malou dávkou — tak dlouho, až v životě nastane klid. Při velmi vážném, téměř smrtelném onemocnění užívá se i 15 kapek ve lžici vody, a to třeba i dříve než za hodinu, tak dlouho, až vyrazí pot, průjem a vrhnutí se zastaví. Výtazek z jarého žita spojený s líhem a káfram moří bacily cholerové a tím zabraňuje nákaze.

Lék tento byl r. 1866 a 1873 naší rodinou nezištně rozdáván a všickni choleroou onemocnělí, kteří ho užili, úplně se uzdravili. Cítím se povinna uvéstí tento osvědčený lék ve známost, a vědomí, že dobře všem trpícím posloužím, bude mi odměnou.

MARIE SKŮČKOVÁ

JAK SE DĚLAJÍ KNIHY

Jsou milovníci knih a přibývá jich. Ale dle všeho málokdo si uvědomuje, jak se knihy dělají a kolika rukou bylo třeba před rukama listonošovýma, které je přinášejí a kladou čtenářům na stůl.

První jest autor, původce díla. Slétá anděl jeho, — budeme vykládati dle starých šablon, majíce na zřeteli jen obecenstvo nechápavé — jemuž se říká genius neb inspirace, a křídlem pohne hladinou jeho duše, by se v ní malomocní uzdravovali. Toto zplození a pozdější zrání a nošení ideje jest arci jeho nejintimnějším životem, po čem tedy světu vlastně nic není; ať sebe více tře nouzi ve stavu těhotenském, toť jeho věc. Jaký by to byl básník, tvůrce, kdyby nesrozuměl, že jen svátostní zasnubou s Bídou nabudou jeho dítky pravé legitimacy? Tedy autorovu vlastní práci i bolestný zrod, což ostatně se děje v zastínění Ducha, pomíneme diskretním mlčením a všimneme si až výkonů, na něž možno očima dohlédnouti, jichž úsilnost možno aspoň na hodiny, dni, měsíce a léta změřiti a ohodnotiti aspoň nádenicky.

Tedy: autor zplodiv dílo, přikročí k tomu, by je napsal. Spisuje. To znamená: každou písmenku, každé znaménko napíše, a pozorně dlužno psáti, by napsané odpovídalo věrně jeho vidění; často, co již napsal, škrtá a zase opraviv uvnitř, píše novými písmenkami i na papír. Někdy celé dílo již napsané opisuje nebo předělává znovu, a tu zase písmenku za písmenkou, namáčeje pokaždé péro, když vyschne, do inkoustu; píše na papír, který předem mnohýma rukama byl roben až zroben k té bílé neb jinak světlé čistotě, které možno svěřiti krásné myšlenky.

Co činí autor, činívá i překladatel do jiného, tedy i do našeho českého jazyka. A má-li býti překlad poněkud zhledný, třeba dvakrát, třikrát přepisovati.

Když takto, písmenko za písmenkou, celá kniha jest napsána, při čemž dlužno bylo býti pod střechem, aspoň poněkud oděn zvláště v zimě, i když možno topiti v kamnech, jsou-li ve světnici, v níž se spisuje, bylo dlužno i jisti a píti a často i jiné krmiti, šatiti, tedy, když jest rukopis již u poslední tečky, dává se do tiskárny. Tam sazeči berou prsty písmenku za písmenkou, tisíckrát a tisíckrát a neustávají, dokud všemi statisíci slůvek nenaplní stránek knih. Kromě rukou a očí sazečových přicházejí znovu ruce a oči autorovy, by opravily chyby sazečovy. A v tiskárně po autorovi zase korektor opravuje naznačené chyby, a nepřipomínajíce všech ostatních rukou, které mnoho věcí (barev, strojů atd.) již dříve pro tiskárnu připravily, nespouštějme natištěných archů s očí.

Každý arch, jehož plocha často stůl pokryje, bere se do

rukou a svinuje se na formát knihy. A archy takto svinuté se skládají v rázíky, s nichž se arch za archem sbírají zase rukama a rovnají v nové rázíky, by se dobře takto utvořené svazky slehly, než se budou opět bráti do rukou a arch po archu sešívati v knihu. A když jest sešita, což se děje drahocennými nitmi, doma napřádenými a stkanými, drahocennými: (neboť cívka továrních stoupla na 20 K), nalepují se obálky, neváže-li se kniha v desky, což jest mnohem složitější a čehož nelze kloudně dělati bez kůží. A co rukou od prvního uchopení telete nebo prasete se na těchto kožích pocvičilo!

Ano, při všem tolik rukou! A ač při každé dvojici ruk jen jedna ústa, přece tato jedna ústa jsou povinna nejen obě ruce, ale i všechny údy, bez nichž by ruce ani nejvýmluvnějším římským tribunem nebyly do práce pohnuty, vyživovati. A aby všechny tyto ruce mohly knihy udělati a do rukou čtenářových vložit, všechna jejich ústa nezbytně jedla a pila na dluhy podnikatelovy, když není kapitálu — a kniha a kapitál na sebe žehrají, takže málokdy se spolu snoubí a když, tu jen u Ottů, Vilímků a v jiných veřejných domech, — a co to úst a co to dní!

Ano, knihy potřebují času a tepla a vláhly jako chléb a víno, jež ustanoveny byly k Oběti. Pozastav se, milý čtenáři, při tom rozjímání!

SVATÝ VIKTOR, biskup utický

Svatého Viktora, biskupa utického, HISTORIE PRONÁSLEDOVÁNÍ PROVINCE AFRICKÉ. Vydaná péčí Dra Josefa Vašice. Se schválením nejdůst. Ordinariátu olomouckého. Dobrého Díla svazek 46. V Staré Říši, v březnu 1918. Formát 15 cm, 12 cm, stran 140. Vydáno v 700 exemplářích dvojitě barvou.

Svatý Viktor, biskup vitský, nebo jak dlouho byl nazýván utický, líčí ve třech knihách děsná řádění ariánských Vandalův, za kterých i sám trpěl. Ke knize druhé připojena jest Kniha katolické víry podaná od katolických biskupů, když v Karthagině na shromáždění od ariánů slyšáni nebyli. Předmluva, všechna nejasná, a Útrpení sedmi mnichův byly pryč od kohosi přidány. Historie byla vydána v letech osmdesátých brzy za sebou ve dvou kritických vydáních, sestavených pracně z celé řady kodexů rukou psaných, až na ni žehráno, proč se tolik péčí nevěnuje svatým Otcům. Jest všechna prostá, ale tak strhující, že v originálu ani nepozoruješ, jak daleka jest její řeč od latiny klasické, a ani nevíš, jak jsi se přenesl přes místa záhadná, s nimiž si kritikové nevědí rady. Jest pryč to kniha velmi časová — a myslím časová pro vždy, neboť jest knihou slávy Matky svaté Církve, která se v ní chlubí tisíci krvavých svědků jež bolestně zrodila nebi.

Rudolf GROSZMANN

Rudolf Groszmann DIE FROMME HELENA. Lept na hebkém čínském papíře, vys. 53 cm, šir. 40 cm. Plotna leptaná 34 cm X 14,5 cm. List jest umělcem podepsán. (U Goltze v Mnichově r. 1917. za 30 M).

Nábožná Helena — vlastně *Madonna* dneška, — pěkná dívka cudně sklopených řas, tisknoucí k ňadrům jako pečeť na srdce své — nového *spasitele světa* — učeného profesora neb doktora, vlastně jen veliký, zlýma očima se dívající Mozek, obalený měkkou, roztažitelnou chrupavkou, na němž směšnou přítěží visí ještě pahýly lidského trupu a končetin. —

Josef EBERZ

Josef E b e r z, *Der Garten der Mönche*. Uhlová kresba, umělcem podepsaná, $34\frac{1}{2}$ cm \times 44 cm (u Goltze v Mnichově r. 1917 za 80 M —).

„Zahrada Mnichů“. Ale jakýchsi přísných mnichů, ve zdech uzavřených, k nimž nedolétá hluk světský. Střechy a věžky kláštera, stojícího kdesi v tajemných samotách na srázech syrských hor, rozplývají se v oblacích, snažíce se býti průduchy vánků nebes k naději obyvatel. V zahradě odpočívají bludné balvany, hned Potopou zde složené a zasvěcené poslušnosti, pak vyrostlo zde k zvýšení Chudoby několik skromných keřků a stromků, šumí zde vodotrysk ustavičně čistoty a dva mniši v rozjímání spojují v sobě ctnosti těchto pokorných tvorů.

L'EFFORT LIBRE

S počátku toliko l'Effort; vede Jean Richard Bloch, první tři ročníky vyšly v Poitiers (Vienne), od r. IV. (1913) v Paříži VIe, 101 rue de Vaugirard, (F. Rieder et Cie, éditeurs).

Přispívají: Duhamel, Vildrac, Ghéon, Aréos, Chennevières, Aliès, Gergrin, Doucet, Asselin a jiní.

José JUNOY

José Junoy: *Arte y Artistas* Barcelona, Libreria de „L' Avenç“, 24 Rambla de Cataluňa. 1912.

Dobré studie o výtvarnicích španělských, s obrazovými přílohami.

CHARLES-LOUIS PHILIPPE

Charles-Louis Philippe: *Bubu de Montparnasse*. Roman. Paris, Editions de la Revue Blanche, 23 Boulevard des Italiens 1901.

Knihla důležitá spíše jako dokument, než jako dílo básnické. Autor buduje na písku: pln lidské ho soucitu vypravuje bědy pařížských prodějných dívek, z valné části, — jak ukazují jeho listy a svědectví přátel — jím zjištěná fakta. Zvláštní intenzity jsou portréty v knize, krásné analogie Lautrecových kreseb.

A. T. QUILLER-COUCH

A. T. Quiller-Couch, *Shakespearovy vánoce* a jiné povídky. Přeložil a původní studii napsal J. J. David. Melicharova Výkvětu světových literatur sv. III. Hradec Králové, B. Melichar, 1910. Str. 210. S podobiznou autorovou. Za 2 K 20 h.

Povídky tyto jsou vybrány ze tří autorových knih. Na poznání autora stačí. Ale raději bychom viděli vydání celou některou jeho knihu, aby bylo možno nové překlady pokojně přifařadovati. Neboť že bude umělec tak svérázný dále překládám, o tom nepochybujeme.

L. A. ČARSKÁ

L. A. Čarská, *Růže s Kavkazu*. Dílčí román. Napsala L. A. Čarskaja. Přeložil J. Jílek. S ilustracemi Věnc. Černého. Vilímek, Praha.

I když autorka má dobrou látku, svým mazlivým protivným umělectvím vše znechucuje. Ať sebe více snaží se Kavkazem vyzdobit své spisy, nemůže se vybavit ze školských obzorů. Ve vysočinách autorčina sentimentalismu zakrňuje i Elbrus v nepatrný vršek.

Jiří TRAKL

„Traklovy básně mají živelnou přesvědčivost horečně žitého snu, všechnu jeho těžkou živost, zdánlivou nesouvislost a uchvacující pravdivost, která působí, že cítíme lítost, proctíneme-li. Obrazy jsou raženy pevně a tvrdě, jsou mužně strohé a úsečné, bez filigránových příkras, rozmělnujících myšlenku, a sytých, příkrých barev. Ač lyrický tok jeho básní je přízračně neurčitý, ač představy postaveny vedle sebe přesunuté a jakoby nesourodé, za téhož citového naladění s básníkem, jež vyžaduje oddaného pokošení jeho slovu, je vše horoucně živé, plynulé a jasné, s nově jasné.“

Josef Marek.

Jakob WASSERMANN

Jakob Wassermann, *Alexander v Babyloně*. Román. Přeložil Josef Helm. Úvod napsal K. Hugo Hilar. Moderní Bibliothéky roč. XI, sv. 7. a 8. r. 1913. Str. 176. Za 3 K 50 h.

„Z malých historických poznámek, z pouhé — dle slova Zweigova — vteřiny světových dějin stoupá velký, nepopíratelný svět, ač druhy dávno zašly, nyní jasny a přesny jako hašíšový sen Boha, rozpomínajícího se na zapomněnou minulost.“ (Z úvodu Hilarova.)

L. A. ČARSKÁ

L. A. Č a r s k á, *Džavachovské hnizdo*. Z ruštiny přeložil Lad. Ryšavý S ilustr. Věncesl. Černého. Vilímek v Praze. 2 K 50 h.

Humanitní snahy evropských dam štípené na Kavkaz, by krásy jeho přírody a jeho lidu překryly hubenost ideí a nuzotu umění autorky. V sirotčinci přísluhují svorně kněžím Allahovi i pravoslavní, aby bylo vidět, že humanita směštná ve svém srdci všechny bohy a že náboženství, ať sebe rozmanitější, nikterak neodporují rozvoji ženských osvětových prací ani na Kavkazu. Plamenům!

Dr. Otoman ZAR-ADUSHT HA'NISH

Dr. Otoman Z a r - A d u s h t H a ' n i s h, *Život Ježíšův*. Autorisovaný překlad Anny Pammrové. „Reformátor“ sv. XII. 1918. Vydává a rediguje Cyrill M. Höschl. Tiskla knihtiskárna Strojil a Nepodal v Blatné.

Okoralá Renánovská hromádka. Pozor, at botou nezavadíš. Hygiena by nestačila.

L. A. ČARSKÁ

L. A. Č a r s k á, *Pohádky Modré Vily*. Se svolením autorky z ruštiny přeložil Lad. Ryšavý. S ilustracemi Věncesl. Černého. Vilímek, Praha.

Nudné allegorisující výmysly, do nichž jsou vpěchovány humanitní skutky milosrdenství a vyšmaňhaná mravní naučení.

F. M. DOSTOJEVSKIJ

F. M. D o s t o j e v s k i j, *Výrostek*. Přeložil Stanislav Minařík. Nakladatel F. Topič v Praze, 1916. 3 díly ve třech svazcích po 2 K 50 hal. — V prvním svazku v předu krátké čtení o Dostojovském od překladatele.

Viktor DYK

Viktor Dyk, *Zápas Jiřího Macků*. 1916. VI. kniha Zlatokvětů. Vydal nakl. Fr. Borový v Praze v úpravě V. H. Brunnera. Za 17 K.

Ti naši básníci! Zmarnivše v sobě hlubiny náboženské, pozbývají za trest i hloubky psychologické a tak i dobrý básník jako Viktor Dyk, nelituje svého vzácného básnického materiálu, dovede pustit do světa tak špatné dílo jako tento Zápas Jiřího Macků. Škoda jednotlivých krásných míst této povídky! A ta morálka moderního sentimentalismu! Když se odvrhne dekalog a přijme se kategorický imperativ pruského pedanta, jenž teď řadí ve světě, jest jen jediný únik ze všech mrzutostí a svízělů: sebevražda. Když ne vždy „poetická“, jest to aspoň pohodlné rozuzlení zápletek životních, a ač ve všem se požaduje rozmanitost, toto jest přijato jako ševcovské kopyto, na něž se všechny byly stejně narážejí. Již v Hackenschmiedově konci jak by bylo bývalo účinné, jak kruté a krásné, kdyby byl svého reka v oné venkovské hospodě prostě zůstavil bez sebevražedné rány, by více a déle duše krvácela ze svých žil než tak hrubě ze žil tělesných, jak jest zákonem moderním autorům. A tento sedlák, jak krásně mohl končiti bolestným rozjímáním podstaty svého poblouzení s bujarou Marinou a trestati se pozvolným srkáním šťav tohoto vlnadného očunu svých podzimních dnů, než napítí se naráz vína míchaného s nějakým banálním arsenikem nebo strychninem. Co si se neumí, a co si se nechce uměti.

A tak i jiné místo psychologického prohloubení jen běžné povídkářské naivity (rozhodnutí na radu staré lípy) a odpykávání ne obměkčeného srdce, ale změkklého mozku (rozhodnutí našeho sedláka vrátit Marině její mladá léta odklizením sebe). Ach, jak se to statečně sedlačisko a s ním celá báseň sesouvá hanebně ve skrovnou prachu hromádku

exkomunikace

Jean Sire de Joinville: *Život svatého Ludvika, krále francouzského*, Dobrého Díla svazek 43. str. 26:

Biskupové stěžují si králi, že nepečuje o křesťanský lid, když nezabývá ve statkův těm, kdo by do roka a do dne zůstali exkomunikováni.

Na to odpověděl král, že rád to přikáže o všech těch, o nichž mu dají jistotu, že nejsou v právu. A biskup pravil, že toho neučiní za nic na světě, aby mu obhájovali pravomoc svých pří. A král mu pravil, jinak že toho neučiní, neboť by to bylo proti Bohu a proti rozumu, kdyby nutil lidi, aby se dávali klateb zprostiti, když by jim kněží křivdili.

A příklad toho, děl král, ukáží vám na hraběti bretonském, který se přel sedm let s preláty bretonskými, jsa plně exkomunikován, a na konec je papež všechny odsoudil. Kdybych tedy byl první rok nutil hraběte bretonského, aby se dal klatby zprostiti, byl bych se provinil proti Bohu i proti němu.

non olet

Non olet jsou slova latinská a znamenají po česku: *n e p á c h n e, n e s m r d í*. Suetonius a Dion. Cassius, římstí historikové doby císařské, vypravují, že Vespasianovi vytýkal syn jeho Titus, proč že obtížil daní pissoiry římské: ta daň nezdála se mladému Titovi dosti honetní. Otec neodpověděl na otázku přímo, nýbrž ve vhodné chvíli ukázal synovi peníze, získané tímto způsobem, a dal mu přičichnouti k nim. „Dáchnou?“, zeptal se císař syna. „Nepáchnou“, odvětil Titus. „A přece jsou ze záchodů“, namítl cynicky otec. Odpověď Titova vešla v přísloví.

škola

Dne 28. ledna 1918 v Uhersku u Moravan byla by se zadusila celá třída uhelným plynem z kamen. Někteří školáci již leželi pod lavicemi a ostatní děti byly už tak omámeny, že *n e c h t ě l y j i ž z t ř í d y*, a bylo třeba násilím je vytažovati na zdravý vzduch. — Ano, takovým se to jeví. I kdyby někdo mocný zotvíral dveře těchto duchomoren, mnoho dětí již *n e b u d e c h t ě t í n a č e r s t v ý v z d u c h*; morová nákaza již příliš se rozmohla a duše se již příliš nadýchaly otravy. Děti *n e b u d o u c h t ě t í n a č e r s t v ý v z d u c h*, toť strašná možnost. A předzvěst konců.

Rusko

Leon Bloy, *Čtyři léta zajetí*. 28. října 1901.

„Četl jsem starou brožurku Micheletovu *P o l s k o a R u s k o*, uveřejněnou roku 1852. Přes svou nesnesitelnou jakobínskou sentimentálnost toto dílko mne zajímá pro Rusko. Mám hlubokou jistotu, že nic dobrého nemůže vzejítí Francii z této oblidné a sveřepé říše. Avšak komu to sdělití? Třeštění francouzsko-ruského spolenectví, jež se skončí nejhornejším sklamaním, jest v mých očích ďábelským mamem způsobu nejnebezpečnejšího.

Jihočeský Sborník

Jihočeský Sborník Budivoje, spolku akademiků Jihočeských. 1917.

Nic zvláštního. Tuhle literaturu studenti rádi dělají, když se jim nechce studovati, když povzbuzující se říkají si: Škola není všechno, jest také život; arcí, aby pak po celý život ze školy nevyšli, život nadobro mšjejíce.

Dr. František LEXA

Dr. Fr. Lexa, *Amen-Nacht*. Praha 1917. Dřevoryty Z. Weidnera. Nákladem vlastním.

Egyptské zázračnosti. Autor pojal úmysl postavit pyramidu na hroty, vzhůru základnami, aby dokázal, že snaha člověka k vyšším vždy na zemi vydá nulu. Vráceno.

Viktor DYK

Viktor Dyk, *Veliký Mág*. Drama o pěti dějstvích. Nakladatel Fr. Borový v Praze. 1914. Form. 18 cm × 13 cm. Stran 104. Za 2 K.

Láska v zápasu s marnivostí, mocí, lakotou a jinými neřestmi. Zvítězí láska. Knižka hodná uschování.

Jan Fr. HRUŠKA

Jan Fr. Hruška, *Jiskry z popela*. Čtvrtá kniha Chodských bajek. V Praze 1917. Nákladem Československé akciové fiskárny. Věnováno Baarovi. Obrázky od Ládi Nováka. 6 K.

Správná čeština. Mravná knížka. Dohromady nic.

Franz BLEI

Franz Blei: *Landfahrer und Abenteuerer*. Mnichov, G. Müller 1913.

Vkusně a s talentem sbeletrisaná kulturní historie. Prvky historické vybírány a vypravovány s labužnictvím znalce. Místy „katolické“ meditace, zavánějící heresemi. Umění tvůrčího se nedostává.

F. X. ŠALDA

Čtu ve „Venkově“, hnojném „ústředním listě České strany agrární“ Šaldovy „poznámky k literatuře válečné.“ Protivní rozmazlenci, tito „hlasatelé všelidského idealismu světového“! „Neboť ne na recích visí budoucnost, nýbrž na lidech, kteří mají odvahu žít šťastně, jako by plnili mravní příkaz.“ *Vidím jasněji a jasněji, co se mi vtírávalo již při četbě jiných jeho světových frasí:* Šalda jest starý bryndal, který již sotva se zmůže na nějaké moudré slovo, i kdyby si prsty upsal. — J. F.

Ivan CANKAR

Ivan C a n k a r, *Svaté přijímání a jiné příběhy.* Lidové knihovny svaz. 73. za 30 haléřů. Skromný sešitek, 78 stránek. — Překladatel není podepsán. Z předu čtení o Ivanu Cankarovi na dvou stranách. Pak deset povídek, z nichž nejkrásnější jsou: Její obraz, Don Alfonsa, Zimní kvítí. Zaslouhuje lepšího vydání.

Svatý BARNABÁŠ

Leon B l o y, *Čtyři léta Zajeli.* 11 června 1902.

„Svatého Barnabáše. Jest to jeden z těch, od nichž jsem mnoho dostal. Osobnost tak velká, že dle svědectví Ducha Svatého (Sk. Apoštolů, XIV. 11) obyvatelé Lystry v Lykaonii domnívajíce se, že jest bohem a králem bohů v podobě lidské, jmenovali ho *J u p i t e r e m*, zatím co jeho společníku svatému Pavlovi bylo se spokojiti jménem *M e r k u r a*. Okolnost podivná, na kterou, zdá se, nikdo neukázal.

Barnabáši, apoštolé oslňující, zázraku dobroty, zázraku plnosti Ducha Svatého a plnosti Víry, osvoboď mne.“

Viktor DYK

Viktor D y k, *Lehké a těžké kroky.*

Lyrické drama poetovy duše, která se z malosti doby a z hanby ulice dopínala jednoznačného hrdinství vůle a činu, bylo zastíráno bodavým rozmarem satirických popěvků; odvážně obnažující pohledy do tajných koutů srdce zrazeného, ale neschopného zrady, mizely co chvíli pod zběžným komentářem malicherného veřejného života. Písně a vzkazy, zpovědi a invokativy, lyrické podobizny a časové glosy... dokumentární zápisník, jež také ničivá spolupráce censury označila jako bolestnou památku „děsného roku“ (1915.) (Arne Novák, „Venkov“, 19. února 1918.)

ve školách

F. M. D o s t o j e v s k i j, *Výrostek*, V. hlava, IV: „... vystupuje z vlaku dověděl jsem se od něho, že večer o deváté hodině přijde na Tverský bulvár. Vyšlo na jevo, že je to bývalý student. Přišel jsem na bulvár a hle, jakému kousku mne nenaučil: chodili jsme spolu po všech bulvárech a jak jsme trochu později spatřili nějakou jdoucí slušnou ženu, ale tak, aby vůkol nebylo na blízku obecenstva, ihned jsme se k ní přidali. Nepromluvíme s ní ani slova, umístili jsme se každý po jednom boku a velmi klidně se tváříce, jako bychom jí vůbec nepozorovali, začínali jsme mezi sebou velmi neslušný rozhovor. Nazývali jsme věci jejich vlastními jmény s velmi klidnou tvářností a jako by se tak slušelo a pouštěli jsme se do takových podrobností vysvětlující různé hnusnosti a svinstva, že ani nejhnusnější představa nejhnusnějšího zhyralce by si toho nevymyslila. (Nabyl jsem ovšem všech těchto vědomostí už ve školách, dokonce ještě než jsem chodil do gymnasia.) Žena se velmi lekala, rychle spěchala uniknouti, ale my také zrychlili kroky a — vypravovali jsme si dále a dále. Obětí ovšem něčeho nebylo lze dělati...“

A. MICKIEWICZ, „Pan Tadeáš“

Josef W e y s s e n h o f f: „Unia“ (český překlad z r. 1917. str. 38.): Jeli krajinou, jakoby stvořenou na slova „Pana Tadeáše“:

„Středem polí, malovaných obilím přerozmanitým...“

Kdo jede kovenským územím a má srdce i paměť, nemůže nešeptat nádherných veršů Mickiewiczových. U pramene jeho básnického nadšení těmi vonnými verši sama země hovoří k člověku.

... Na sklonku dne vůně ze země vycházející byla tak intenzivná, že až stoupala do hlavy. To černé olše voněly veškerou svou opojností a různé lesní stromoví. Nad vše vonělo však temné jezero, táhnoucí se svou hladinou až pod vysoké stěny sosnového boru. Za tou stěnou byly pak patrně vsi.

Růžena JESENSKÁ

Růžena J e s e n s k á, *V závojích touhy*. Vybraných knih svazek 9., L. Bradáč na Král. Vinohradech 1918.

Dojmy při četbě těchto povídek plynou z námětů a látky samé, z dojemných faktů; to, co *dělá* autorka, byť sebe umělečtěji to dělala, byť sebe více „uměleckých“ slov navymýšlela a navybírala, jest cetkařstvím.

škola

Pokus sebevraždy studujícího. V bytě svých rodičů v domě č. 3, Čerchovská ulice na Král. Vinohradech vypálil si včera o půl 7. hodině večerní 19letý Josef M., studující německého gymnasia na Král. Vinohradech, ránu z revolveru k srdci a přivodil si smrtelné zranění. Vinohradský záchranný sbor jej převezl v beznadějném stavu do okresní nemocnice. Zoufal si pro špatný prospěch ve škole.“ (Venkov, 16. února 1918).

František TAUFER

František T a u f e r, *Horská Zahrada*. Prózy. Úvod napsal Dr. Jan V. Sedlák. V Praze 1918.

Příroda a ženy, obyčejné živly, v nichž si libují absolventi středních škol, zhýčkaní školou i okolím v přesvědčení, že jsou básníky. Snažíte-li se nějak vyjádřiti jakost této tvorby, ustavičně se vám plete do péra přírodovědecký termín: bezpohlavní plození.

uctivost

F. M. D o s t o j e v s k í j, *Výrostek*, VII. hlava, II. na konci: „A hlavně uctivost, ta skromná uctivost, právě ona uctivost, jíž jest třeba pro vyšší rovnost, nejen to, bez níž podle mého názoru nedosáhneš ani prvenství.“

Viktor DYK

Viktor DYK, ANEBO. Nákladem Fr. Borového v Praze, 1918. Upravil V. H. Brunner. Vys. 21 cm šir. 14 cm, Str. 120. Za 4 K 80.

Nová sbírka básní Viktora Dyka „Anebo“ ... Její silný lyrism zaněcuje se zsinálými blesky, padajícími hustě z mračen světové bouře a osvětlujícími hned bledostí hrůzy, hned jasem naděje ohroženou českou kotlinu ... Kniha přítomná, nad níž od „Marnosti“ Viktor Dyk nenapsal bohatšího svazku lyrického, dosvědčuje, že v něm vedle dialektika dřívě impresionista velkého kouzla a syté náladovosti. Stačí jen pročísti mízný pastel „Novoroční noci“, podivně záluďnou perspektivu snu, lyrický feuilleton „Májovou idylu“ nebo zvláště opojnou a vlašnou navečerní harmonii středoečeského venkova v básni „Anebo“ aby rázem vysvitla tato jeho nedocenená vloha, která se ovšem vyjadřuje sporým a hutným slovem, střídmou barvou, úsečným veršem ... Poutí Viktora Dyka vede bezpečně do země vyvolené, kde „hovoří s nebem vrchů téměř, z hořících keřů mluví Bůh“. Těto poutí Dyk dal celý svůj charakter a svou sloku, tak podobnou této nehonosné a diskretní povaze. Podobá se kalené ocelli, neboť hluboký cit prošel studenou a posilující lázní přesně a nepodplatně úvahy rozumové. Jest pružná a břitká, zároveň zbraň i nástroj. Její zatmělá barva teskného svítu neupoutá naráz, ale pohlédněte blíže a postřehnete, jak na temných plochách, přecházejících do modra, hraje odraz oblohy a Nekonečna. (Arne Novák).

Emil NOLDE

Emil NOLDE, TISCHGESELLSCHAFT. Originalradierung. Aquatinta. 15×19. (Verlag von E. A. Seemann in Leipzig, 1915, za 6 M.)

Společnost šesti mužů, z nichž tři sedí a tři stojí, kolem hrubého stolu v jakési slují, matně osvětlené. Jeden sedící vypravuje s živými posunky rukou a ostatní poslouchají. Dle tváří a dle rukou, strčených v kapsy, jest to společnost lidí, kteří nemají na světě čeho ztratiti a kteří se tedy odávají plně chvilkové rozkoši poslouchání zajímavého výkladu. Snad nemají ani co pít. Aspoň stůl jest prázdný. Ale všech šest působí dojmem lidí tak svobodných, že všichni „svobodní páni“ vedle těchto trhanů vyjímali by se jako otroci. Právě tato svoboda a oddání se vyššímu zájmu jsou „mrvními hodnotami“ tohoto listu, pro něž uschováváme jej mezi vzácnosti. Divíme se jen, jak může sklad Seemanův dáti tento list na tuhém papíře r. 1916, kdy přece umělec již jest slavný, za 6 Ml Důkaz evropské zhovadilosti, nepotřebující než plný žlab a odvracející se již pudem ode všeho, ať to sebe krásnějším, co nese znak Chudoby a Svobody.

René SCHICKELE

René Schickele, Aïssé. Povídka.

Aïssé: spíše dílko oddechu než nový básníkův výboj. Jako milá vzpomínka, spředená za podvečerních dum. Báseň o lásce Francouze a indické dívky. Zevnějšího děje téměř není. Za to medové lyrismy.

P. M. HAŠKOVEC

Prokop Miroslav Haškovec, *V dvojím zrcadle. Literární stati*. 1916. Nakladatel Fr. Borový v Praze.

Krásná vinětka Brunnerova z titulu vyjmuta. Jinak všehochof. Nemyslete však, že si tím zatopíte. Spláchně to na ohni jako ojedinelá vlákna koudele.

Gustav MEYRINK

Gustav Meyrink, *Opálové oči*. Přeložil Karel Weinfurter. V Praze, 1917 Vilimkovy knihovny svazek 147. (18 $\frac{1}{2}$ cm \times 12 $\frac{1}{2}$ cm), stran 167. Za 3 K.

Divy semitské obraznosti. Co všechno vidí, vše opalující oči tohoto Hebreje bez světla Věry, ale věrného daru Umění.

E. SOKOL

E. Sokol, *Přival*. Románové drama. 1917. V. kniha „Žatvy“. Nakladatel Fr. Borový v Praze.

Až ku podivu tlustý svazek z ničeho. „Tlustý svazek z ničeho“, tím určena jest dosti tvůrčí síla autorova. Způsob pak této tvořivosti záleží v sešití několika nudných temat, vášní školových lidí. Ponecháno plamenům.

Karel MASEK

Karel Mašek (Fa Presto), *Pestrý záhon lásky, hněvu a smíchu*. Praha, 1917. Ottovy laciné knihovny národní sv. 256. Za 2 K 60 h.

Máte dojem při četbě, jako by se duše vaší přichytávala plešatostí. Suggesce plešatosti. To proto, že jest to vypravováno kronikářsky, bez fosforeskujících světů hniloby dnešní společnosti, jak umí třeba Heinrich Mann. — Občanské dušičky, jež se nevyruší ze své správnosti, i kdyby se jim archanděl zjevil. Ale pro mnohé pravdy zatím podržíme.

konečně (!!)

Zpívali a výskali a naposledy (na konec) se dali do tance (a ne: konečně). — Tak stane se, že neodolá a naposledy (posléze) útekem spásy hledá (a ne: konečně). Vycp. — Hlahol zvonu se nese dál a dál, až umlkne (a ne: až konečně umlkne).

Gustav MEYRINK

Gustav Meyrink, *Golem*. Přeložil Dr. Bořivoj Prusík. V Praze 1916. „Topičových dobrých knih přeložených“ (16¹/₂ cm × 11 cm) svazek 6., stran 304. Za 3 K.

Není to redakční výtisk. Ač jsme žádali, nebyl nám darován, jak se slušelo. Nuže zaplatili jsme. Ale jako praví dobráci otiskujeme p. Topičovi dobrovolně tuto reklamu z vlastní kapsy, neboť po stránce umělecké i symbolisační kniha jest opravdu dobrá a neradi bychom, by přátelé o ni nevěděli.

Hanuš JELÍNEK

Hanuš Jelínek, *Květnové noci*. Nakladat. Fr. Borový v Praze. 1916.

Dle vlastního přiznání „příliš krve přelil v tělo ženy“, a proto jest to s jeho poesii tak *bledé*.

Barbey d' Aurevilly, článek	28 listů	Litanie Irské	4 listy
Benda, vinětka na obálce	1	Liturgie armenská	2
Brugghen, povídka	2	Manské kathedrály vitraje	2
De La Garde, článek	14	Matisse, kresba	1
Dřevoryt (starý), Škola	1	Nolde, triptych	3
Ehrenstein, drama	6	Prameny a praménky	21
Flesch von Brunningen	4	Relikviář sv. Zikmunda	2
Florian přeložil	15	Reynek přeložil a sepsal	85
Hausenstein o Seewaldovi	2	Rutte, článek	4
Idiofas, fraktát	2	Seewald, dřevoryt	2
Jammes o Charles Guérinovi	4	Tichý přeložil	8
Jarry o Filigerovi	8	Vašica přeložil	2
Joly, článek o Symbolice stromů	4	Vlámské písně	9
Krlín přeložil	14	Vrána přeložil	24

NOVA ET VETERA Č. 29. V ČERVNU LÉTA PÁNĚ 1918.

Barbey d' Aurevilly, článek	15 listů	Morgner, kresba	1 list
Benda, vinětka na obálce	1	Nielsen, články	20
Blanc de Saint Bonnet, článek	26	Prameny a praménky	20
Bogajevski, vinětka	1	Reynek přeložil	35
Buber, článek	8	Schickele, článek, básně	35
Dřevoryt, (starý)	1	Schrimpf, dřevoryt	1
Florian přeložil	26	Sembať, článek	8
Marek přeložil	15	Skůčková, od cholery	1
Marquet, kresby	2	Termierova, básně	10
Matisse, kresby	2	Walter přeložil	20 ..
Matouš přeložil a napsal	12		

moc nespravedlivá

Svatého Bernarda opata: Řeč III. na Zjevení Páně, 3.

Vizte, bratři, jak mnoho škodí nespravedlivá moc; kterak bezbožná hlava také poddané utváří podle své bezbožnosti. Prábídná obec, v níž kraluje Herodes, poněvadž není pochyby, že bude účastna Herodesovy zloby a bude se bouřit herodesovským nepokojem při vzejití nové spásy.

Ivan VOLNYJ

Ivan VOLNYJ. *Povídka o dnech mého života, radostech mých a strastech.* Přeložil Stanislav Minařík. Kniha slovanských autorů svazek IX. Nakladatel Fr. Borový v Praze

O bédném stavě díla ruského. Rady takové knihy přilhávají, nebo si autorové rádi odlehčují ze svrbení svých demokratických nebo jiných mravokárných tendencí. Ale tato nelže a spisovatel se o nic nestará, než o svou látku a věrně a živoucí její zpracování, a dílo se mu velmi zdařilo.

škola

POHŘEŠOVANÝ REALISTA. V pátek odešel z bytu svých rodičů na Žižkově 12letý Emil Reitmaier, žák II. třídy reálky na Žižkově, pro nedostatečnou známku z franciny. Chlapec živé obrazotvornosti blouznil po skautství a odešel na venek. Pohřešovaný hoch jest 145 cm vysoký, má podlouhlý, bledý obličej, modré oči, kaštanové vlasy a byl oblečen v zelenošedý sportovní oblek: tmavou pelerinu, sportovní kamaše, šněrovací botky a na hlavě má hnědou vlněnou čepici s bílým pruhem, gumový límec a modrou vázanku. (Venkov, 19. února 1918.) — Ach, kdyby jen títo chlápci „živé obraznosti“ napořád ruky jen na sebe nevztahovali. Jsou to snad jediní, z nichž možno něčeho se nadíti. Mrkev nikdy se nerozhodne ze své prsti. A ruce člověkovy stačí často na více než na sebe.

štedrost

Svaté Mechtildy, panny z řádu svatého Benedikta: *Kniha zvláštní milosti, hl. XXXVIII.*

Tehdy se modlíla zvláště za některé sobě svěřené; již blahoslavená Panna: „Bývá-li opilý vínem pozemským štedřejším stízlivého, čím více já, která ze svrchované sladkosti Božského Srdce piji v hojnosti po všechen čas nejsladší čisté víno převznešeného Božství!

pokoušení bývá vinou

Svaté Alžběty Šenavské: *Kniha o cestách Božích*. Řeč pátá o cestě zdrženlivých. Dobré Dílo svazek 11.

Připojila jsem zase: Pane, jsou lidé, kteří ne dobrovolně zakoušejí v pokoušení ostnu těla a těžce nesou roznícenost, jež odporuje čistotě jejich těla, přece však žádným odporem nedovedou jí zdolatí, přičte-liž se jim to za hřích? I dí: Těžce-li nesou takováto pokoušení, aniž duchem s nimi souhlasí, dostane se jim po lehkém pokání prominutí jejich viny, které se takto dopouštějí, a dojdou veliké odplaty. V takovém pokoušení se člověk vině úplně nevyhne.

plození dítek

Život ctihodné Anny Kateřiny Emmerichové od P. Schmöggera, svazek II. kap. XIII. O svatém Vavřinci.

Viděla jsem svatého Vavřince jako novorozeně, a bylo mi řečeno, že byl v odřfkání, po přijetí Velebné Svátosti, ve stavu milosti, v studu a pokání od svých rodičů zplozen a tak už v zplození Bohu zasvěcen. Měla jsem velikou radost, že jsem zde viděla tak dítko povstati, jakž jsem si vždycky myslívala, že to v křesfanském manželství býti má, že to spojení musí se dáti jako pokouřující skutek pokání.

modlitba

Jan Künzle: *Svatá Eucharistie*. Výtah ze spisů a řečí dp. P. Eymarda, IV. řada, o potřebě a povaze modlitby, III.

Přijímaje žadatele, všímej si dobře toho, miluje-li modlitbu; má-li v ní zalíbení, přijmi ho nehledě k tomu, ať už jest i nemocen nebo sláb. Takoví lidé bývají jako hromosvody, apoštoly, kteří zachraňují svět. Jiní lidé nejsou k ničemu, i když mají jinak nevím jak krásné přirozené vlastnosti.

škola

ZMIZELÝ STUDENT. V pátek 15. února t. r. (1918) v den pololetních vysvědčení na středních školách, odešel ráno z domova student VI. třídy c. k. reál. gymnasia v Klatovech Ladislav Nikendey a patrně obává se špatné známky na vysvědčení, více se domů nevrátil. Zmizelý student jest 17 roků stár, vzrostlé postavy, modrých očí a zdravých zubů a oblečen byl v den odchodu v dlouhý lodenový zimní kabát barvy hnědé, v zelené kropenaté, tmavé proužkové kalhoty a tmavošedý měkký klobouk. Kdo by věděl o nějaké stopě, ať laskavě sdělí nejbližší četnické stanici. („Venkov“, 22. února 1918.)

Rudolf GROSZMANN

Rudolf Groszmann, „*La Villele*.“ Radierung, 20/XI. 1910. (Goltz, München 1918, za 35 M). — Technikou dšlo dobré, až příliš propracované a snad tím ztrácející kouzla jiných leptů Groszmannových. Ostatně tato zatíženost stíny odpovídá věrně (zase „věrně“ u Groszmannu, u něhož vidíme raději méně této věrnosti) bídě a potu obyvatel těchto předměstských domů. Divadlo příliš obyčejné ve všech městech evropských; list tedy vrácen.

Benjamin FRANKLIN

Benjamin Franklin, *Vlastní životopis*. Přeložil Judr. Vladimír Dědek. Nákl. Ottů v Praze 1918. Za 3 K 40.

Namáhavá četba o sebezdokonalování ve všech ctnostech, dobytých bez spolupůsobení Milosti. „A nech ty rozvážné dál nesměle se belhat. Jich počtům usměj se, ty, jenž's jich chybu znal...“

Jiří MAHEN

Jiří Mahen, *Mrtvé Moře*. Hra o čtyřech jednáních. České divadlo, sv. 1. V Praze 1918.

Výjev z dějin, pojatý tendenčně, dle nynější běžné „národní“ módy českých protestantů. To teď bývá napořád; v nedostatku umění vypomohou tendence, na něž právě nejvíce much sedá.

R. E. HUGHES

R. E. Hughes, *Demokratický ideál u výchově*. Přeložil Lad. J. Živný V Praze 1918.

Všeho tohoto mudrování o školách z plna srdce přejeme všem, koho to baví. Ale naše děti od všech těchto vychovatelských pečovníkův, osvobodě Pane!

J. KŘIČKA

J. K ř i č k a, *Dítě a hudba*. Vyzdobil Lad. Švarc, úvodní slovo napsal Ferd. Krch. Spisů „Dědictví Komenského“ svazek 180.

Úvodní slova vykládají jasně, že tu jde především o to, „uvést opět v pohyb aspoň něco z oněch tajemných tvůrčích uměleckých sil, které posvátně kvetly lidovými písněmi, hrami, tanci, slavnostními obřady, pohádkami, krojem, malůvkami, stavbami — a to ne snad ve smyslu výroby napodobení, nýbrž ve smyslu přerodu k výrazu nového, ovšem pravdivého tvůrčího projevu uměleckého.“

přehoz (!!)

Toto slovo pro věci, jež mají prostá jména domácí, vynalezli obchodní příručí, aby nemluvili „sprostě“. Sice by říkali po staru *p l e n a, p o k r ý v k a h o u n ě, p o v l a k* a jak jinak se tyto věci jmenovaly. Že se od nich učí spisovatelé i vážní, arci se nedivíme: všechno čerpá z bohaté studnice národního života, a isme národem Kramářů a Hrubanů od té, co máme svobodu, rovnost a bratrství.

Richard SEEWALD

R. Seewald, *Zirkus*. Radierung 1914. Umělcem podepsáno. $21\frac{1}{2} \times 16$. (Goltz v Mnichově r. 1917. za 30 M.) — Dobrý umělecký výkon. Ale tajemství cirku, tak jak je ukazuje Richard Weiner ve své „Rovnováze“, zde vystiženo není. Proto snad nás nepřivábil tolik, bychom ho nevrátili.

Marie GEBAUEROVÁ

Marie Gebauerová, *Rod Jurija Klemenčiče*. Román. Laichter v Praze 1918. Za 5 K 20.

Nejvšednější události všedně vypravované na 316 stranách. Tato prosa neplyne, ale teče.

Gustav MEYRINK

: Gustav Meyrink, *Golem*. Přeložil Dr. Bořivoj Prusík. Topičových dobrých knih přeložených svazek 6. Topič, Praha, 1917. Str. 306. Vázaný za 3 Kč 30.

Proměnný Golem, obraz židovstva nevěrného, mizí v sutinách starých židovských čtvrtí a vstává v nového člověka, když zatím ještě ne podle milosti, aspoň v zevnější rovnoprávnost s „lidmi.“ Tento historický fakt jest zde věrně, krásně a mohutně zobrazen. Tak jsem si poznamenal po prvním přečtení běžného překladu Prusíkova. Ale člověk mní, a bohové mění: Hle, co stojí psáno v zákoně: „... Nedávno dopomohl své literární chatrnosti „Golem“ takto k jakési vnějškové zajímavosti p. Meyrink (také, žel, přeloženo do češtiny!)...“ Když jsem tuto větu Šaldovu přečetl ve „Venkově“ z 2. února 1918 zalekl jsem se. Neboť mně se Golem Meyrinkův velmi líbil. Abych neprohloupil a neschovával nějakého potměšilého židovského neřádu, čtu jej znova. A zase: jako když mi čaroděj hodí kouzelnou ohlávku: jsem zajat v přimračnost par tohoto podzimního vinohradu, s lisy pod širým nebem; v opojnosti tohoto nekřtěného vína sním nad sbožením židovské čtvrti pražské jako nad sboženým Jerusalemem „na ruby“: dokonává se éra vyhnanství národa prokletého a nastoluje se v zjevně, okázalé spoluobčanství s národy křesťanskými, jimž asi nezbuďe než pokorně přijati místo „podruhů“ v stanech Sémových. Ne, pane Šaldo, tvým smrknutím nevystřízlivím. A díky orientální obraznosti Meyrinkově, že mocí symbolů otevírá mi průhledy na možnost „salutis exitum.“

půst v neděli

Epifanius ve Výkladu víry, čís. 22.

Neděle všechny za dni svátku a radosti posvětila Církev a neslaví žádných postů ani v neděle postní.

Tertullian kniha o Koruně, hl. 3.

V neděli půst za nenáležitý považujeme, nebo na kolenou se klaněti.

Kanon 65. Apošt. stanovil sesaditi klerika, který by se v neděli postil, a na konci knihy 5. Ustanovení Apošt. se čte:

Vinen bude hříchem, kdo by se v neděli postil, ježto jest den vzkříšení.

Sněm karthag. IV. kan. 64.

Kdo v neděli úslně se postí, nebuď považován za katolika.

Na sněmu gangerském kan. 18. z výkladu Dionysia Malého:

Jestliže kdo jako ze zdrželivosti nebo ze vzdoru v neděli se postí, buď proklet

Augustin, list. 36. hl. 12. čís. 27. ke Kasulanovi.

V neděli se postiti jest velikým pohoršením zvláště po té, co vešel v známost zavržení hodný a vše apoštolské a Písmům Svatým protivný blud Manichejcův, kteří svým posluchačům ten den ustanovili k postu jako zákonný. Čímž se stal nedělní půst tím hroznějším.

František KASPAR

František KAŠPAR, Z KARPAT. Akvarel v passepartout 52,3 cm vys. a 42,3 cm šir. Plocha obrazná 30,5 cm vys. a 23,8 cm šir. (U knihkupce Weinfurtera v Praze, v prosinci 1917, za 380 K.) Dole v levo umělcův podpis a letopočet 1917.

Ze všeho, co jsem dosud od Františka Kašpara viděl, toto jest věru nejlepší. Jest tajemství krásy tohoto obrázku v motivu, jest v kresbě, v barvě? Kdož by to zpytoval! Slovák karpatský v plášti stojí před vchodem do jakési doškové chaty. Venku svítí slunce a z svítíku síňky, do níž se strojí vejít, vane chládek jako z vinného sklepa. Co prostšího! Co rozumnějšího, jako odejít, když tu není nic jiného. Ale neodcházíte, podívat se na Slováka před stodůlkou. Ponořujete se hlouběji v obraz a zapomínáte naň (což jest známkou silného umění), ocitáte se v těch dobách slastných, kdy právě tak lahodně svítívalo slunce na zápraží a všemi barvami stínů hrálo v lupení, v trávě, na oprýskaných zdech, na kamení tarásků, pod okapy, jsouc jedinou prací mládí, jež počestně byvši konána, dovolovala též kdykoliv vstoupiti do příjemných chládků takových stodůlek do modrých stínů síňek, k odpočinku. Zde jest Slovák starý, léta dědů převzal již s tímto starodávným pláštěm na svá shrbená záda, a venkovní sluníčko sice na zdi svítí, ale tlusté domácí látky pláště mnišské barvy neproráží. Celou tvář obrací se tedy v chlad tajemné kobky, libě ho zvoucí... a jsme vděční umělci za tuto krásnou báseň na slova Introitu: "... qui lactificat juventutem meam" a na slova zádušní o „odpočínutí věčném“.

Maurice DENIS

Maurice DENIS, LES PÉLERINS D'EMMAÛS. Lithographie originale en couleurs. Tirage numéroté, à quelques exemplaires. Signature autographe de l'artiste, Très-rare. (V Bruselu na veřejné dražbě u Demana v listop. 1913 za 70 fr.)

„Učedníci Emmaušští“, sedící již s Pánem za stolem, prostřeným dlouhým ubrouskem. Na něm dvě bílé svíce v zlatých svícnech. Dvě paní vláčných rouch přinášejí pokrmu a víno. Dveřmi, otevřenými na ulici, viděti sprážení a u něho tři osoby v důvěrných a milých postojích. Za nimi krajina s třemi topoly, dosud bez listů. Okna vyplněna východním městem a stromovím. Podlaha kostkována drobnými dlaždičkami a prostřena koberci. Jaký pokoj, jaké ticho, jaká vroucnost osob jednajících! Všichni mlčí. Pán sedě žehná chléb a učedníci v tmavých pelerinách, jichž ještě po cestě neodložili, v nábožném zanícení vyčkávají božské hostiny. Barvy hrají pod sordidou a ač určitě, byť bez omezovacích kontur, nanášeny jsou tiskovými ploškami kamene na své parcely bez térových polostíhů. přece splývají v podivuhodný medový soulad, takže celý obraz jakoby tál v bledém tekutém zlatě tajemného soumraku, zatíženého vůněmi jarní pohody. Značka umělcova vtlačena jest lithograficky u květináčů na prahu dveří:

M
A
V
D

Gustav MEYRINK

Výbor prací Gustava Meyrinka. Přeložil Fr. Holeček. V Praze 1911. Lidové knihovny roč. VII. sv. 5. stran 94. Za 40 hal. — Doněvadž některé povídky v tomto sešitku nejsou pojaty do svazku „Opálové oči“ u Vilímka, vyjímáme tento ubohý svazeček (ubohý překladem i zevnějším rouchem) z braku Lidové knihovny.

Svatý JERONYM

Leon BLOY, *ČTYŘI LĚTA ZAJETÍ*, 30. září 1903.

Svatého Jeronyma. Když myslím na moderní exegitickou školu, cítím k svatému Jeronymovi a k jeho Vulgatě nejněžnější lásku. Vidím, že jest sám, jako já jsem sám. Snad jsem jeho jediným přítelem.

Semjon JUŠKEVIČ

Semjon Juškevvič, *Ulice*. Povídka. Přeložil J. Folprecht. Nákladem Emila Šolce v Karlíně. 1917. Za 1 K 80 h.

Čtení snesitelné, ač pohybuje se v přizemí sensací. Ale stavěti vedle tohoto spisovatele jméno Dostojevského, jak činí anonce, i doprovod překladatelův, i posudek v časopise „Nová Řeč“, (orgán správného spisování), bylo by možno nazvatí svatokrádeží, kdyby to tak nectně a dokořán nebučelo pitomostí a kapsou, v nožě a předznamenání titulního sprostého obrázku.

válka — industrie

Mirabeau: *La guerre est l'industrie rationnelle de la Prusse.* — Válka jest národním průmyslem Pruska.

PROF. DR. M. **HABERLANDT**

Österreichische Volkskunst. Aus den Sammlungen des Museums für österreichische Volkskunde in Wien dargestellt und erläutert von Prof. Dr. M. HABERLANDT. Wien 1911, K. und k. Hofphotograph J. Löwy, Kunst- und Verlagsanstalt, mit Unterstützung des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht. Das Werk umfaßt zwei Bände in Großquart (36 cm × 27 cm). Band I enthält den Text, 164 Seiten mit 64 Abbildungen. — Band II 120 Tafeln in Lichtdruck, wovon 20 Tafeln farbig sind und die Tafelerklärungen (39 Seiten). Das Werk ist in Halbleinen gebunden und kostet K 120.—.

Lidové umění všech národů rakouských jest zde nestranně popsáno a v obrazech zastoupeno ve všech odvětvích: výšivky, koberce, krajky, keramika, sklo, díla z dřeva i z kovu. Za vlády nynějšího průmyslového nevkusů dobře působí zadívati se bedlivěji na tyto krásné, pokorné věcíčky z rukou umělcův dětí, na něž jako na jisté duše v očistci dlouho nikdo nepamatoval.

DR. KAREL **CHYTI**L

Vývoj miniaturního malířství českého za doby králů rodu Jagellonského. Napsal a vydal Dr. KAREL CHYTI. S pomocí České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Dvacet tabulek ve světlotisku a jeden dvojitý list. V Praze 1896. Nákladem vlastním. Tisk, fotografie a světlotisk Karla Bellmanna. Volné listy v deskách vel. 43 cm × 32 cm; 70 str. textu, do něhož zařazeno 32 obrázků též světlotiskem.

OBSAH: I. Illuminátoři z počátku a středu XV. století; jich umělecká činnost a hodnota. — II. Jan Mikuš z Hradce Králové a Valentin Noh z Hradce Jindřichova. — III. Matouš Illuminátor a jeho současníci. — IV. Janiček Zmlělý z Písku. — V. Mistr Kancionálu lobkovického a Pavel Mělnický. — VI. Drobno-malba na Moravě. — VII. Františkáni a pan Ladislav ze Sternberka. Jakub Olomúcký a Jiljí Ratibořský. — VIII. Kancionál litoměřický. — IX. Úvahy závěrné. — Příloha 1. Zprávy historické. — Příloha 2. Seznam a popis vyobrazení.

REMY DE GOURMONT

REMY DE GOURMONT, Le Latin Mystique.
Paris, Georges Crès & Cie., 1914. — Un beau volume in-8°
(177 mm × 255 mm), imprimé sur vergé gothique, décoré d'un
frontispice par MAURICE DENIS et d'ornements décoratifs par
ROGER DEVERIN. Prix 15 francs.

Ce livre a été tiré à neuf cent vingt-cinq exemplaires, soit:
30 Exemplaires sur papier de Chine (dont 5 hors commerce)
numérotés de 1 à 25 et de 26 à 30. Prix 40 fr. — 19 Exemplaires
sur Japon impérial (dont 4 hors commerce) numérotés de 31
à 45 et de 46 à 49. Prix 40 fr. — 1 Exemplaire sur papier de
Rives (hors commerce) n° 50. — 875 Exemplaires sur papier
vergé gothique (dont 25 hors commerce) numérotés de 51 à 900
et de 901 à 925. Prix 15 fr. — Exemplaires reliés parchemin
blanc, dos et coins, au prix de 25 francs.

BIBLIA HEBRAICA

Biblia Hebraica. Adjuvantibus professoribus
G. BEER, F. BUHL, G. DALMAN, S. R. DRIVER, M. LÖHR, W.
NOWACK, I. W. ROTHSTEIN, V. RYSEL, edidit RUD. KITTEL,
professor Lipsiensis. Lipsiae, J. C. HINRICHS.

I. Genesis-Regum, 1905, geh. M. 4.—; geb. in Leinen M. 5·20.

II. Jesaia-Chronica, 1906, geh. M. 4.—; geb. in Leinen M. 5·20.

Dasselbe in einem Bande geh. M. 8.—; geb. in Halbleder M. 10.—.

Auch in 15 Einzelheften à M. 1.— bis M. 1·30.

S varianty známějších kodeksů pod čarou.

*KATECHISMUS ŘÍMSKÝ, část III., hlava IX. O sedmém přikázání: Nepokradeš. Otázka XXV.: „Co říci se má těm, kteří kradou, aby se dluhů sprostili? . . . S těmito pak budiž jednáno, že žádný dluh není těžší, a žádným pokolení lidské není více utiskováno, než jest onen dluh, o němž denně v modlitbě Páně zmínku činíme řkajíce (Mat. 6, 12): „*Odpusť nám naše dluhy*“. Pročež jest to člověk nanejvýš nesmyslný, když chce více dlužen býti Bohu, to jest více hřešiti, aby zaplatil, co dlužen jest člověku, a že mnohem lépe jest uvrženu býti do žaláře, než zavrženu býti do věčných muk pekelných; a že daleko jest hroznější zatracenu býti soudem Božským, než lidským; a že se mají dlužníci raději v skroušené prosbě utíkat k Boží pomoci a dobrotivosti . . .“*

JEAN SIRE DE **JOINVILLE**

JEAN SIRE DE JOINVILLE: Histoire de Saint Louis, suivie du Credo et de la Lettre à Louis X; texte original, accompagné d'une traduction par M. NATALIS DE VILLY, Membre de l'Institut. Paris, Firmin-Didot éd. 1874. Contenant 2 cartes, 2 chromolithographies et des gravures noires. 1 vol. grand in-8° (27 cm × 18 cm).
Préface et Examen critique des éditions et du texte de Joinville I—XXX, Histoire de Saint Louis 1—413, Credo de Joinville 414—447, Lettre de Joinville 448—451, Eclaircissements. Vocabulaire, Liste des planches et Table des chapitres 453—690.

MÉLANIE CALVAT

Notre-Dame de la Salette et ses Deux élus
MÉLANIE CALVAT, Bergère de la Salette, peinte par elle-même en 160 lettres, dont un tiers inédites. NOMBREUX DOCUMENTS SALETTINS PONTIFICAUX ET AUTRES, certifiés exacts par autorité diocésaine. Recueil illustré de portraits, fac-simile, vues, etc. Offert à Sa Sainteté Pie X... par TIMOTHÉE PHILALÈTHE et ses divers Collaborateurs, tant de France que d'Italie. Prix 3 fr. 50, Caen, Imprimerie-Librairie Ve A. Domin, cour de la Monnaie. Paris, Weibel, 1906, gr. 12 cm × 18½ cm, 352 pages.

„Korrespondence Melaniina (160 listů) dodává této knize neobyčejné a nadpřirozené zajímavosti. Působí dojmem, jako bychom šťastně stoupali na Horu Prorokův, která jest „nad globem země“ dle Anny Kateřiny Emmerichové.“ (Leon Bloy: *Ta, která pláče*, str. 115.)

Kněžský stav svatokrádeží

KATECHISMUS ŘÍMSKÝ, část II., hlava VII. O svátosti svěcení kněžstva, otázka IV., odstavec 2.: „...někteří k tomuto stavu se obracejí za tím úmyslem, aby se tím opatřili, čehož k obživě a oděvu jest zapotřebí, tak že patrně ve stavu kněžském nespatřují nic jiného než živnost svou, jako vůbec každý jiný v jakémkoli způsobu sprostého řemesla ... což — největší svatokrádeží jest...“

ŠEBASTIÁN BACH

LEON BLOY, *Stařec s Hory*, 9. dubna 1908. —

„Ve Schole Cantorum. Generální zkouška na mši *h-moll* od Šebastiána Bacha. Sotva vytrvám přes *Credo*. Nepochopím nikdy vhodnosti kontrapunktu ve chrámě a vřavy zástupu hudebníků pro úkon víry. Připouštím rád, že slavný Bach měl tolik talentu, kolik ho jenom míti možno, ale genia dozajista neměl. Při *Incarnatus est a ex Maria Virgine* . . . očekával jsem, že celý vesmír padne na kolena, propast mlčení, z jejíhož dna by se býval ozval hlas, kterého by ani postřehnouti nebylo možno, nekonečně pokorný. Místo toho bouře houslí a nevím kolika jiných zuřivých nástrojů. Tu já jsem zahrál fugu brilliantní a rapidní.“

JOSEF SIMON **ASSEMANI**

BIBLIOTHECA ORIENTALIS

Clementino-Vaticana in qua mss. codices Syriacos, Arabicos, Persicos, Turcicos, Hebraicos, Samaritanos, Armenicos, Aethiopicos, etc. recensuit JOSEF SIMON ASSEMANI. 3 tomi, 4 vol. Romae 1719—28 In-fol. (Bel exemplaire de cet ouvrage estimé chez Rosental, München, M. 530.—.)

V této sbírce jsou Akta sv. Efrema s poznámkami a vysvětleními co nejpůlnějšími, katalog řečí sv. Efrema, a všech vydání, ba i latinských překladů, všech rukopisů jak řeckých tak syrských, po biblioth. evropských a asijských roztroušených.

HANS MEMLING. DER SCHREIN DER HEILIGEN
URSULA UND ANDERE WERKE DES MEISTERS IM JOHANNES-
HOSPITAL ZU BRÜGGE. 15 Tafeln in den Farben der Originale.
Herausgegeben unter der Leitung von Scato de VRIES und Pol
de MONT. Verlag von E. A. Seemann in Leipzig, und A. W.
Sijthoff's Uitgevers-Maatschappij in Leiden. — Das Werk be-
steht aus drei Lieferungen; vollständig im Jahre 1911. Jede Lie-
ferung kostet 120 Mark. Alle Reproduktionen haben die genaue
Größe der Originale. Deutsche Ausgabe in 200 Exemplaren.

Dokonalé reprodukce děl Memlingových, zvláště Relikviáře sv. Voršily a obrazů
ve Svato-janské Nemocnici v Bruggách. Velikost 67 cm X 52 cm. Obrazy v tma-
vých passe-partout ve dvojlístech ručních hollandských papírů, na nichž jsou ná-
pisy. Tři sešity uloženy jsou v deskách s titulem týmž, jak na každém sešitě:
Uhlednou gotikou krásnou černí natištěn nápis, v jehož zlaté iniciálce jest po-
dobizna Memlingova.

ALASTAIR

ALASTAIR, Sechs Zeichnungen in Mappe,
1912, Ernst Rowohlt Verlag, Leipzig. — „Auf die Wiedergabe der zu-
meist mehrfarbigen Zeichnungen wurde größte Sorgfalt verwendet.
Der Künstler selbst wird in die Mehrzahl der Blätter die durch me-
chanisches Verfahren nicht wiederzugebenden Farbtöne eintragen. Der
Subskriptionspreis der einfachen Ausgabe, von der nur 50 Exemplare
hergestellt werden, erlischt am 15. Oktober 1911. Fünf Luxusexem-
plare werden in kostbarer, von C. Sonntag jun. mit der Hand gefe-
rigter Mappe geliefert, jedes Blatt vom Künstler signiert.“
Preis der einfachen Ausgabe M. 35.—, Preis der Luxusausgabe M. 75.—.

Umění Alastairovo, pohybující se mezi nejprimitivnějším vyzdvihováním prázd-
ných ploch a nejsubtilnějšími jemnostmi kresby, jakkoliv naponejprv působí
neobyčejně exoticky, vytryskuje z jednotného uměleckého prožití nejlatentnějších
živlů našeho moderního života. V těchto kresbách nadsmyslově postřehnutá vi-
dění jsou a tak silnou uměleckou potenci promítnuta do reálnosti smyslové, že
ve své úzkostlivě zkršené hmotnosti skýtají věrnější a skutečnější dojem než
prosté podání skutečnosti.

PITOMOST BISKUPU

Gui du de La COMBE, *Recueil de jurisprudence canonique et bénéficiale, par ordre alphabétique*; avec les pragmatiques, concordats, bulles et indults des papes, etc., in fol. 1748—1755, à Paris, chez Paulus-du-Mesnil. (Au mot CHAPITRE, sect. 3, art. I, num. 5 et 6.): — „*Když biskup zpitomí, vládnou dále za něho generální vikáři, které ustanovil.*“

ALFRED JARRY

LEON BLOY, *Stařec s Hory, 2. listopadu 1907*: „Den Dušiček. — V 6 hodin byl jsem probuzen hrozným výkřikem, kterého nevydal žádný živý. Bůh dej, by moje srdce žhnulo.“

3. listopadu 1907: List oznamující úmrtí Alfreda Jarryho, autora *Krále Ubu*, „zesnuvšího včera v nemocnici Milosrdenství u věku 33 let.“ Pohřební obřady budou u Svatého Sulpicia. Dobrá, ale jak zemřel a po jakém životě? Myslím na děsný výkřik, který jsem včera uslyšel a který mne svrhl s lůžka.“

FERDINAND LEHNER

Česká Škola Malířská XI. věku.

Napsal a vydal F. J. LEHNER. I. Korunovační Evangelistař krále Vratislava, řečený Kodex Vyšehradský. V Praze, 1902. Svazek vel. 46 cm × 36 cm. Úvodu I.—IV. strana; textu 1—51 stran; I—XXXII chromotypie; dodatkem text polský, francouzský, německý, ruský, anglický, na 20ti stranách. Původně za 75 K.

Na 32 listech jsou zde reprodukovány v barvách (chromotypií „Unie“) všechny miniatury Kodexu Vyšehradského, jakož i důležitější stránky s iniciálkami a textem. Slíben ještě II. svazek, příbuzné kodexy evangelistařů Krakovského, Hnězdenského a Svato-Vítského; toho však už msgr. Lehnert nevydá, poněvadž r. 1914 zemřel. Ale snadno mohl všechny tyto i mnohé jiné slavné památky české k slávě Cirkve i národa vydati, a to nejen zinkem a na nevkusném papíře křídovém, jako tento Evangelistař, nýbrž dokonale, barevným světlotiskem, kdyby byl hříšně nemrhal statisíc, kupovav si za ně pochvaly, uznání a tituly mecenáše od státních a národních zednářstev — nebo aspoň kdyby si byl ušetřil tisk rozvláčných a pedantských řečí, jimiž dílo předmlouvá.

JAN GUTENBERG

Zweiundvierzigzeilige Bibel von Johannes Gutenberg, Mainz 1450—1453. — Facsimile-Neudruck. Herausgeber: Prof. Dr. P. Schwenke, erster Direktor der Königlichen Bibliothek zu Berlin. Insel-Verlag zu Leipzig. Zwei Bände Text und ein Supplementband. 300 Exemplare auf Handpapier, ungebunden M. 700.—, gebunden M. 850.—, bis zu 20 Exemplaren auf Pergament mit aufgelegtem Gold M. 3000.—. Gr. 44 cm mal 33 cm. Die 42zeilige Bibel Gutenbergs umfaßt fast 1300 Seiten; davon sind etwa 100 mit Miniaturen in Farben und Gold geschmückt, die übrigen sind schwarz gedruckt und mit roten und blauen Verzierungen versehen. Die Einbände sind Schweinslederbinden mit Holzdeckel und Schließen nach einem der schönsten erhaltenen Originaleinbände in Fulda von einem der besten Meister mit der Hand ausgeführt.

Pravý div umění reprodukčního, jako originál jest div umění tiskařského. Jest to v celku i v nejmenších podrobnostech nejvěrnější kopie Bible Gutenbergovy, převzácný poklad pro BIBLIOFILY. První díl vyšel v dubnu 1913, druhý v dubnu 1914.

LA NATIVITÉ DE NOTRE-SEIGNEUR JÉSUS-CHRIST. Soixante reproductions d'après les Chefs-d'Oeuvre de la Peinture et de la Sculpture, accompagnées d'un commentaire liturgique, artistique et littéraire, par le Père Raymond Louis, O. P., André Pératé, et Amand Rastoul, Paris, André Marty, éditeur, 1911; in-4, gr. 25 cm × 33 cm, contenant 79 pages du texte, 11 reproductions de documents de différentes époques relatifs aux Lieux Saints et 60 reproductions en noir et en couleurs, d'une parfaite exécution, d'objets d'art de toutes les époques, reproduisant le mystère de la Nativité; fresques, ivoires, bas-reliefs, émaux, étoffes, sculptures, retables, peintures etc. Broché, couv. imp. 25 fr.

Krásné dílo, vydané v malém počtu exemplářů, tištěné na ručním papíře Arches. Texty zbožné, orthodoxní, jejichž hluboká učennost nijak není na úkor kouzlu vánoční poesie. Z uměleckých děl vybráno, zvláště z památek „archeologických“, to nejskvělejší.

STAŘEC S HOR

MARCO POLO, MILION, kniha I., kap. XXVIII.:
„O starci s hor, kterak si udělal ráj a najímal vrahy. Milice jest země, kde se zdržoval za starodávna vládce hor . . . Vládce jest nazván v jejich jazyku Aloodin. Dal zříditi mezi dvěma horama nejkrásnější zahradu a největší na světě; tam bylo všeliké ovoce a nejkrásnější paláce na světě; všechny vykládané zlatem s podobami zvířat i ptáků . . . U vchodu do zahrady měl tvrz tak pevnou, že se nebál žádného člověka na světě . . . Neunikne nikdo před vládcem hor, koho on chce usmrtiti; a pravím vám, že mnozí králové mu platí daň ze strachu před tím . . .“

LEON BLOY, Stařec s Hory, 6. července 1908. —

„Co se týče onoho deprimujícího kadlubu, užívaného v Tovaryšstvu Ježíšovu a nazývanému^{ho} „Exercicie“, tvrdím, že Svatost není nic jiného než šťastné a úplné rozvinutí *individuality* a že potlačování ji jest dílo ďábelské. Čím kdo světlejší, tím *zvláštější*, počínaje svatým Ignácem z Loyoly, který byl největším originálem své doby.“

ANATOLE FRANCE

LEON BLOY, Stařec s Hory, 9. května 1908. —

„Jistému Lyoňanu, který mi nabízí dva svazky Anatola France o Johance z Arku:

Moje Magdalenka půjde za deset dní poprvé k přijímání a vzhledem k této slavnosti náš byt se každého rána zametá. Žádný neřád nesmí se tam dostat, zvláště ne neřád Anatolův. Neposlejte ni tedy ani té noční kadečky!“

MISSAL RIMSKY

Missál Římský, z ustanovení svatosvatého sněmu Trident-
ského obnovený a na rozkaz papeže sv.
Pia V. vydaný a autoritou Klementa VIII., Urbana VIII. a Lva XIII. pře-
hlédnutý. — Z jazyka latinského, se zřetelem na texty řecké a staro-
slovanské přeložil a s pomocí Boží a přátel Studia vydal ANTONÍN
LUDVÍK STRÍŽ. V Staré Říši na Moravě. *Dobré Dilo*, svazek 13.

V knížku samu pojata jsou jen liturgické texty denně potřebné, nestří-
dající se, a to: *Kalendář*, str. I—XXIX, *Příprava na Mši*, str. XXXI—LIV,
Mešní řád, str. 1—62, a *Děkuchněň po Mši*, str. 63—74, a v zadu nechány
čtyři, silnějšími listy oddělené příhrady, do nichž vkládati se budou
dvojlisty a čtyřlisty čtení a modliteb na jednotlivé svátky. Několik těchto
Mši vydáno zároveň, další vydávány budou postupně. Překlad jest věrný
a úplný se všemi rubrikami v textu. — Kniha úhledně tištěna barvou
černou a červenou, Řád mešní typem zvláště výrazným, v 300 exempl.
v směs na papíře ručním anglickém, form. 9'5 cm × 14'5 cm.
V titulu reprodukce starého dřevorytu Ukřižování. Do kůže chagrinové
se zlatým ražením ručně svázal Antonín Malík. Výtisk nevázaný za 4 K,
váz. v deskách ohebných za 7'50 K, v tuhých za 9'50 K.

Půjčování peněz

*KATECHISMUS ŘÍMSKÝ, část III., hlava VIII. O sed-
mém přikázání: Nepokradeš. Otázka XVII.:* „A části této
důležité povinnosti budou tak vykládati, aby, kdo nemůže
darovati nuznému, čím by život udržoval, alespoň chu-
dému půjčoval podle předpisu Krista Pána: „*Půjčujte,
ničeho se za to nenadějíte.*“ (Luk. 6, 35.) A této věci zá-
sluhu svatý David vyslovil (Žalm 111, 5): „*Blažený člo-
věk, který se slitovává a půjčuje.*“

LEON BLOY: OBJEVITEL GLOBU. KRIŠTOF KOLUMBUS A JEHO PŘÍŠTÍ BLAHOŘEČENÍ. S předmluvou J. Barbeye d'Aurevillyho. — Z francouzského přeložil JOSEF FLORIAN v Staré Říši na Mor. *Studium*, sv. 34., v lednu 1911. S podobiznou Krištofa Kolumba dle soudobé mědirytiny. Svazek X stran předmluvy a 330 stran textu, form. 12 cm × 18 cm. Natisknuto 300 ex., barvou černou a červenou, po 6 K.

Leon Bloy pohlíží na Historii tak, jak ukazuje na svém Marchenoirovi v *Zoufalci*: „Opiraje se o tvrzení sv. Pavla, že vše vidíme „v hádankách“, tento absolutní duch pevně uzavíral ze symbolismu Písma na symbolismus vesměrný, i došel toho přesvědčení, že všechny lidské skutky, ať kterékoli povahy, sbíhají se k nekonečné syntaxi jakési netušené knihy, plné tajemství, již by bylo lze nazvat PARALIPOMENAMI Evangelia. S toho hlediska Historie všeobecná jeví se mu homogenním textem, nejvýše spojitým, páteří proloženým, jako kostra seclánkovaným, ale dokonale zahaleným, i jde o přepsání do jiné mluvnice, by se k němu našel klíč.“ — V *Objeviteli Globu* podává Leon Bloy znamenitý klíč k historii muže v plánu Prozřetelnosti jedinečného, Krištofa Kolumba.

SVATÁ ALŽBĚTA ŠÉNAVSKÁ

Knihy vidění a zjevení svaté Alžběty Šénavské, kteréžto jsou: Tři knihy vidění, Kniha cest Božích, Kniha zjevení o svatém vojště Panen Kolínských, Listy téže svaté Alžběty a List opata Ekeberta příbuzným o smrti její. — Z jazyka latinského přeložil Otto Albert Tichý. *Dobré Dillo*, svazek 11., v listopadu 1913 vydal Antonín Ludvík Stríž.

Objemný svazek 340 stran, form. 9·5 cm × 16 cm. Vydáno 300 a 50 ex. Tisk hustý, černý a červený, každá kniha uvedena velikou iniciálou, jež reprodukovány ze starých dřevorytů inkunábulí a v některých svazcích ručně omalovány. Titul knihy a vignetu na obálku kreslil Karel Schwetz. Výtisk na papíře bílém za 8 kor., v původní vazbě plátěné za 10 kor. Na papíře Alexandra ručním za 10 kor., v krásné chagrinové vazbě s ručně zlacenou vignetou za 20 kor.

Tato překladem i příhodnou úpravou zdařilá kniha jest úplným vydáním všech poetických vidění a zjevení sv. Alžběty, jež bratr její opat Ekebert věrně zapisoval. — Překládáno bylo z kritického vydání W. E. Roothova.

LEON BLOY

LEON BLOY: **STAŘEC S HORY**. DENNÍK
AUTORŮV 1907—1910. S předmlouvou Ondřeje Duponta. —
Přeložil OTTO ALBERT TICHÝ. *Dobré dílo*, sv. 10., v říjnu 1913
vydal Antonín Ludvík Stříž. — Svazek form. 14 cm × 22 cm,
stran 276. Natištěno 50 exemplářů na ručním papíře Subtonic
a 300 exemplářů na jemném papíře bílém po K 7·60.

Leon Bloy přichází opravdu již v léta stařecká, ale svěžestí a silou předčí nejmladší vrstevníky. V jeho knihách, jak praví Johanka Termierova, nenajdete slova ospalého. V tomto denníku prozařuje jeho krunýřem bojovným více než kde jinde pravá podstata jeho ducha, již není krutost a mstivost, připsovaná mu nepřátely, nýbrž pokoj a láska. Více než nepřátelům věnuje zde pozornosti těm vzácným duším, jež lákál na svou bolestnou i rajskou Horu. — Lidé plynčí nechtouce těchto denníků říkají, že jsou to věci osobní a nám vzdálené; kdo je čte, poznává, že jsou to věci nejosobnější, tudíž nejbližší. A mimo bohatství duchovních objevů, jimiž oplývá každá stránka, jsou tu přejasně postřehy soudobé historie, jejiž stručný obsah naznačuje, jak pro Francii, tak pro Čechy, epigraf: *Evomenda et cacanda*.

LEON BLOY

LEON BLOY: **Zoufalec**. — Přeložil Josef FLORIAN.
Dobré Dílo, svazek 12. V Osvětimanech, v prosinci 1913. —
Stran 320, form. 16 cm × 22 cm. Vydáno 300 ex. po 10·60 K.

Epigraf: — LACRYMABILITER! *Kartusiánské hodinky za mrtvé*.

Překlad vyžadoval mimořádného vyzbrojení a úsilí. První archy přeloženy a vytištěny již roku 1903 a až zase za několik let byla kniha po částech překládána a tištěna. Odtud i nestejný tisk a staro-moderní „výzdoba“. Překladateli tohoto veděla ani vydavatelé nedostalo se čestného honoráře nebo subvence od nějakého ministerstva neb Akademie. — Předmluva autorova k novému vydání francouzskému vyšla česky v *Nova et vetera* č. 8.

NOVA & VETERA **ODPADKY** DUBEN L. P. 1914. 2.

- Almanach „Knih Dobrých Autorů“, 1914.* Uspořádala a svým nákladem vydala Kamilla Neumannová. Vyzdobili Klicman, Kobliha, Brunner.
- Baerlein Henry, On the forgotten Road.* A chronicle of the crusade of Children, which happened in the year 1212. — London, Murray, 1909.
- Barrés Maurice: Nepřítel zákonů, Knihy Dobrých Autorů, svazek VIII.* Praha, 1905. Autorisovaný překlad Ferdinanda Studničky.
- Beneš Bedř. M: Josef Váchal.* Zlechov-Uherské Hradiště, 1914. Vydalo sdružení „Trojram“. Školácké hlupoty textu.
- Bilek Frant.: Přátelé, Vaše žádost „psátí do Meditac“ je plna Milostí.* 19 listů na ruč. papíře, ilustr. Meditace, Praha. Osloviný textu.
- Charles-Roux J.: Le Couvent de Saint-Antoine dans la Basse Thébaïde,* 1905. Ilustré. Co dobrého o Svätém Antonínu a jeho klášteře, bylo vyňato.
- Čupr, Dr. Frant.: Učení Staroindické, jeho význam u vznikání a vyvinování názorů zvlášt křesťanských a vůbec náboženských.* Díl prvý. Praha. Urbánek, 1876.
- Dictionnaire encyclopédique illustré Armand Colin.* Toute une encyclopédie en un seul volume léger et maniable. Jen 80.000 slov. Cudná encyklopedie.
- Dvořák Arnošt: Král Václav IV.* Drama o 5 dějstvích. „Nová Edice“ v Praze, 1911.
- Dvořák Xaver: Kontemplace.* Básně. V Praze 1909. Nákl. vlastním. Věnovány „Nejsladšímu Srdci“. Veškerá práva vyhrazena. Za 1 K 60 h.
- : *Utěcha srdce.* Modlitby pro vzdělané paní a dívky české. V Praze, nákl. Unie.
- France Anatol: Traktér u královny Pedauky.* Z „Knih Dobrých Autorů“ sv. 59. a 60.
- : *Bohové žiznějl.* Z „Knih Dobrých Autorů“ sv. 109. a 110.
- : *Hubená kočka.* Novella. Přeložil Em. Blahovec. „Knih Dobrých Autorů“ sv. 97. Praha, 1913.

- Hofer Josef:** *Lze žítí mravně bez Boha a bez jeho příkázání?* Schváleno nejđ. konsistoří Olomouckou. Cena 70 hal., 1909.
- Hrůza Antonín:** *Ze svahů přtkrých.* Praha 1908. Náklad „Meditací“.
- Ibing A. J.:** *Meditace.* Vypravil a původními dřevoryty vyzdobil Rudolf Adámek. V Praze 1913.
- d'Ivray Jehan:** *Janua coeli.* Roman de l'Egypte Néo-Chrétienne. Par Jehan d'Ivray, illustrations de Laurent Gsell. Paris, Dujarric, 1906.
- Jacob Max:** *Saint Matorel, se čtyřmi lepty* od Pabla Picassa, 60 fr., Kahnweiler, Paris.
- Jirásek Alois:** *Maloměstské historie.* U rytířů. Na staré poště. Filosořská historie. Praha, Otto. Psáno r. 1879.
- Kalvoda:** *Praktický výklad středního katechismu.* Sepsal Kalvoda, docent katechetiky etc. v Brně. Knihtiskárna benediktinů rajhradských v Brně.
- Kavánová Marie:** *Naši Básníci.* Studie o poesii katolické moderny české. Letorostů č. 3. vydal Nový Život Karla Dostála-Lutinova. 1904.
- Křestansko-sociální ženy a dívky v Brně.** Výroční zpráva křestansko-sociálního spolku českých žen a dívek v Brně. 1909. Tisk. Benediktinů rajhradských.
- Lauvriére Emile:** *Edgar Poe, sa vie et son oeuvre.* Paris, Alcan.
- Laveley Emile de:** *Protestantism a katolicism.* Z frančiny přeložil Alois Hajn. Nezměněný otisk z besidky „Hlasů z východních Čech“ z r. 1894, Chrudim 1895.
- Lepelletier Edmund:** *Syn Napoleonův.* Historický román. Z frančiny přeložil Antonín Kowdelka. Matice lidu č. 199. Praha, 1900.
- De Lespinasse:** *Dopisy slečny de Lespinasse panu Guibertovi.* Přeložila Helena Vávrová. „Knih Dobrých Autorů“ sv. 92—94.
- Leubner Fr:** *Cantantibus organis.* Básně. V Roudnici 1909. Nákladem vlastním.
- Leubner Fr.:** *K západu.* Básně. Cyklu „Mlhy“ kniha IV. V Roudnici 1911. Nákladem vlastním.
- Mahen Jiří:** *Podivini.* Moderní bibliothéka. Praha.
- Masaryk T. G.:** *Jan Hus. Naše obrození a naše reformace.* Praha. Nákladem „Času“. Tiskem J. Otty, 1896.

- Masaryk T. G.: Naše nynější krise.* Pád str. staročeské a počátkové směrů nových. Praha, nákl. „Času“ 1895.
- Maclair Camille: De l'amour physique,* 1 vol. in—18, Ollendorf, 1913.
- Merhaut Josef: Had a jiné povídky.* Illustr. Artuš Scheiner. Nákladem Em. Šolce.
- Náprstek Vojta a Memoir:* By JUDr. Jindřich Malý, Praha, Bohemia, Assisted by Edwin Rainbow, M. J. I. Coventry, England. 1906. Šimáček, Publisher.
- Náš věstník:* Roč. I. v Praze, v únoru 1914, č. 3. Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franci. Příspěvky od J. Š. Baara, Xav. Dvořáka.
- Niemojewski Andrzej: Legendy.* Z polštiny přel. J. Kamberle, vyzdobil J. Benda. „Knih Dobrých Autorů“ svazek 39—40.
- Nietzsche Friedrich: Antikrist.* Pokus o kritiku křesťanství. Přeložil Leopold Pudlač. V Praze 1905. „Knihy dobrých autorů“ sv. V.
- : *Ecce hommo.* Jak se staneme — čím jsme. Autobiografie. Přeložil Arnošt Procházka. V Praze 1910. „Knihy dobrých autorů“ LXX.
- Novák, dr. Frant. X.: Pohledy do života bohoslovců a kněží.* V Brně 1902. Nákl. Benedikt. Rajhradských.
- Palante Georges: Boj o individuum.* Vybral a přeložil Jindřich Morávek; z „Knih Dobrých Autorů“ sv. X. Praha, 1905.
- Poklad věřících.* Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní a zároveň věstník zem. rady katol. v Čechách pro Euchar. hnutí. Řídí P. M. Štěpán Švec C. SS. S. v Čes. Budějovicích. Nákladem V. Kotrby v Praze. Roč. XV.
- Przybyszewski Stanislav: Vigilie, Synové Země, Malstrom.* „Radhošť“. Výroční zpráva „Radhoště“, spolku na podporu českoslov. studujících z Moravy, Slezska a Slovenska na vysokých a vyšších odborných školách v Praze. 1899. Zdarma. 1900.

- Rassenfosse A.: Le Rideau Cramoisi* par J. Barbey d'Aurevilly. Couverture illustrée et 15 compositions originales en couleurs, dessinées et gravées à l'eau-forte par A. Rassenfosse. 1907. Deman, Bruxelles, 200 fr.
- Spalding John Lancaster: Vyšší vzdělání kněžstva.* Z angličtiny přeložil Václav Lankaš. Vydal Karel Dostál Lutínov v Novém Jičíně, 1904.
- Strana českého katolického lidu co chce?* Krajská organizace českého katol. lidu na Smíchovsku-Zbraslavsku. Tiskem družstva Vlast v Praze. Nákl. Polit. křesť. soc. spolku na Smíchově.
- Strauss Maurice: La tragique histoire des reines Brunehaut et Fredegonde.* Paris, Ollendorff, 1908.
- Šrámek Fráňa: Ejhle člověk ...!* Tři pravděpodobné epizody ze života krotkého člověka. Knihovna revolucionářů 2.
- : *Sedmibolestní.* Moderní bibliotéka. Král. Vinohrady.
- Tatieff Grégoire: Art Décoratif au Caucase, Lettres ornées, en-têtes, culs-de-lampe, etc. d'après des motifs d'architecture et de sculptures du Caucase.* Tiflis, 1900.
- Tichý Lidé A. M.: Hlasy z Pouště.* Filosofické úvahy. Moderní bibliotéka, Král. Vinohrady.
- Zavoral Method: Sebrané promluvy duchovní.* V Praze, 1914. Gust. Franci.
- Zháněl Dr. Rudolf: Panna Maria Humberská.* Napsal Dr. Rudolf Zháněl, c. k. vojenský kurát v Praze, 1906. Věnováno opatu J. Karáskovi v Nové Říši. Otisk z „Květů Mariánských“.
- Zola Emile: Lourdy.* Román. Přeložil Jarka Nevole, ilustroval Fr. Zeníšek ml., ve sbírce „Slavní autoři literatur světových“ vydal Vilímek v Praze.
- Zukunft die,* Herausgeber: Maximilian Harden. IV. Jahrg. Berlin Nr. 29, 1896.
- Žák Frant. T. J.: Životy Svatých.* VIII. Svatý Václav. Veršem napsal Frant. Žák. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrby v Praze, 1908.
- : *O Bohu a jeho vlastnostech.* Cyklus kázání a konferenčních řečí. Kotrba, Praha.

NOVA ET VETERA

pořádá

a s pomocí Boží a přátel Studia

čtyřikrát do roka vydává

Otto Al. Tichý

v Staré Říši na Moravě.

Tiskem

Frant. J. Trnky v Třebíči

a Františka Obziny ve Vyškově.